

Wood

UMF

ANTONII
SAPORTÆ,
CONSIL. MEDICI,
& Profess. Regij, celeberrimæque
Vniuersitatis Medicæ Mon-
spel. olim Cancellarij
Amplissimi,
DE TUMORIBVS
præter naturam,
LIBRI QVINQVE.

*Ex instructissima Bibliotheca RANCHINIANA
erusi, & publici iuris facti, cura, & studio
HENRICI GRAS, Philosophi & Medici,
Doctoris Monspeliensis & Practici
Lugdunensis Aggregati.*

Accessit IOANNIS SAPORTÆ
Tractatus de Læe venerea.

LUGDVNI,
Sumptibus PETRI RAVAVD,
via Mercatoria sub signo S. Petri.

M. DC. XXIV.
Cum Priuilegio Regis;

1624

Viro vere Viro
D. D. FRANCISCO
RANCHINO, Consi-
liario Medico & Profes-
sori Regio; celeberrimæque
Vniuersitatis
Medicæ Monspeliensis
Cancellario Amplissi-
mo, S.

LIBRI, æterna vi-
gentis animi sedu-
lique monumenta,
pari fato penitus
eduntur, quo liberi magna re-
uiuiscens identidem familia
* 2 pignora

pignora seminantur. Utrosque
tenellos adhuc & nouellos, pa-
terna cura; nouercali Mortis
umbra, legumue seueritate
sæpius anticipata destituit. Sic
apud Lacones olim partus nu-
triendi ius genitori non erat:
sed eum in Leschen deportare
cogebatur, ibi ex Tribulibus
sedentes Maiores explora-
bant, num corpus foret εὐπαγὲς
& ῥωμαλέον, tunc educari cura-
bant; sin minus ad Apothe-
tas, locum secus Taygetum
præruptum ac præcipitem haud
grauatim ablegabant: rati,
vitam eius, cui statim ab ini-
tjo concinnam atque decoram
compo

compositionem natura dene-
gauisset, neque sibi utilem,
neque Reipublicæ commodam
esse posse. Iste verò fœtus, qui
iam beneuolentiæ tuæ singula-
ris illecebris allectus, tibi se
totum emâcipat (RANCHINE
CELEBERRIME) utramque
fortunam expertus est: vix
dum enim perfectus atque
maturus, orbatus est parentes;
mox in tuam clientelam re-
ceptus, acre tuum iudicium
subiit; verùm non exclusus,
sed in familiam Medicam
suffragio tuo honorificentissime
ascitus est. Non potuit felicio-
ribus unquam auspiciis ad-

optari : proindeque nec debuit
ab invidentium venenatis
morsibus, vindicis alterius pa-
trocinio se tutari. Comiter igitur
eum excipe & protege;
meque tui studiosissimum ama-
re perge. Vale. Datum
Lugduni Francorum, Kal.
Aug. 1624.

T. A. T. C. A.

HENRICVS GRAS,
Philosophiæ & Medicinæ
Doct̃or.

SYLLABVS CAPITVM
QVÆ IN HIS QVIN-
que libris continentur.

CAP. I.	D E Tumoribus præter naturam.	
	pag. 1	
II.	De Tumorum differentiis.	5
III.	De Tumorum causis.	10
IV.	De Tumorum temporibus & indiciis.	12
V.	De vniuersali tumorum curatione.	16
VI.	De Phlegmone.	24
VII.	De Phlegmones causis.	28
VIII.	De Phlegmones indiciis.	30
IX.	De Phlegmones curatione.	31
X.	De Dothiene, seu Furunculo.	56
XI.	De Bubone.	59
XII.	De Bubonis pestilentis causis, & indiciis.	61
XIII.	Bubonis pestilentis curatio.	63
XIV.	De Carbunculo, quem Græci ἀίθρα vocant.	74
XV.	De Carbunculi causis.	78
XVI.	De Carbunculi indiciis.	82
XVII.	De Carbunculi curatione.	83
XVIII.	De Bubone venereo.	87
XIX.	De Bubonis venerei curatione.	88
	XX. De	

XX.	De Phymate & Phygethlo.	92
XXI.	De Phymatis ac Phygethli causis.	94
XXII.	De Phymatis & Phygethli curatione.	94
XXIII.	De Gangrana & Sphacelo.	97
XXIV.	De Gangrana & Sphaceli causis & indicis.	99
XXV.	De Gangrana & Sphaceli curatione.	102
XXVI.	De Ophthalmia.	109
XXVII.	De Lippitudinis causis.	110
XXVIII.	De Lippitudinis indicis.	111
XXIX.	De Lippitudinis curatione.	112
XXX.	De Vuae & Columelle inflammatione.	120
XXXI.	De Tumoris vuae & columelle causis & indicis.	121
XXXII.	De Tumoris vuae & columelle curatione.	123
XXXIII.	De Paristhmis, siue Tonsillis.	132
XXXIV.	De causis & indicis inflammationis paristhmiorum & tonsillarum.	133
XXXV.	De Paristhmiorum & Tonsillarum pblegmones curatione.	135
XXXVI.	De Exanthematis & Ecthymatis.	138
XXXVII.	De Exanthematum & Ecthymatum causis.	141
XXXVIII.	De Exanthematum & Ecthymatum indicis.	155
XXXIX.	De Exanthematum & Ecthymatum curatione.	159
XL.	De Epinyllide & Termino.	164
	XL I. De	

XLI.	<i>De causis & curatione Epinyctiaſis & Terminibi.</i>	165
XLII.	<i>De Aneurifmate.</i>	167
XLIII.	<i>De Aneurifmatis cauſis.</i>	168
XLIV.	<i>De Aneurifmatis indiciis.</i>	180
XLV.	<i>De Aneurifmatis curatione.</i>	181
XLVI.	<i>De Batracho ſiue Ranula.</i>	182
XLVII.	<i>De Parulide & Epulide.</i>	184
XLVIII.	<i>De Parulidis & Epulidis cauſis, indiciis & curatione.</i>	185
XLIX.	<i>De Thyſmo & condylomatis.</i>	187
L.	<i>De Thyſi & condylomatum cauſis & curatione.</i>	188
LI.	<i>De Tumoribus indifferiminatim omnes corporis partes obſidentibus, quos Auicennas Eſſere uocat.</i>	191
LII.	<i>De Eſſerarum cauſis & indiciis.</i>	193
LIII.	<i>De Eſſerarum curatione.</i>	194

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.	D E inflammationibus à bilioſo humore excitatis.	197
II.	<i>De Eryſipelatum cauſis.</i>	199
III.	<i>De Eryſipelatis indiciis.</i>	200
IV.	<i>De Eryſipelatis exquisiti curatione.</i>	201
V.	<i>De Herpete.</i>	209
VI.	<i>De Herpetis cauſis & indiciis.</i>	210
VII.	<i>De Herpetis curatione.</i>	212

† VIII. Her

VIII.	<i>Herpetis miliaris curatio.</i>	219
IX.	<i>De Pbhlyclenis.</i>	221
X.	<i>De Pbhlyclenarum causis.</i>	222
XI.	<i>De Pbhlyclenarum curatione.</i>	223
XII.	<i>De Impetigine.</i>	225
XIII.	<i>De Lichenum causis & curatione.</i>	227
XIV.	<i>De Sudaminibus à Græcis ἰσθῶνα πο- catis.</i>	231
XV.	<i>De Sudaminum causis.</i>	232
XVI.	<i>De Sudaminum curatione.</i>	233
XVII.	<i>De Epinyctide.</i>	237
XVIII.	<i>De Epinyctidū causis & indicis.</i>	239
XIX.	<i>De Epinyctidis curatione.</i>	240
XX.	<i>De Angina.</i>	242
XXI.	<i>De Anginae causis.</i>	244
XXII.	<i>De Anginae indicis.</i>	245
XXIII.	<i>De Anginae cura.</i>	245

LIBER TERTIVS.

CAP. I.	D E Oedemate.	256
II.	D E Oedematis causis.	259
III.	<i>De Oedematis indicis.</i>	260
IV.	<i>De Oedematis curatione.</i>	261
V.	<i>De Oedemate illegitimo, phlegmono- de, erysipelatode, & scirrhole.</i>	276
VI.	<i>De Oedemate flatulento, vel de in- flatione.</i>	277
VII.	<i>De flatulenti oedematis causis.</i>	278
VIII.	<i>De tumoris flatulenti indicis.</i>	280
	IX. <i>De</i>	

I X.	<i>De tumore flatulenti curatione.</i>	281
X.	<i>De Tumore aquoso</i>	290
XI.	<i>De Tumore aquosi causis.</i>	291
XII.	<i>De Tumore aquosi signis.</i>	293
XIII.	<i>De Tumore aquosi curatione.</i>	294
XIV.	<i>De Strumis.</i>	299
XV.	<i>De Strumarum causis.</i>	301
XVI.	<i>De Strumarum indicis.</i>	302
XVII.	<i>De Strumarum curatione.</i>	303
XVIII.	<i>De Gangliis & aliis pituitosis tu- moribus.</i>	315
XIX.	<i>De Ganglij & aliorum tumorum à pituita procreatorum curatione.</i>	319
XX.	<i>De Varis.</i>	323
XXI.	<i>De Varorum curatione.</i>	323
XXII.	<i>De Hydrocephalo, sine capitis aquoso tumore.</i>	325
XXIII.	<i>De Hydrocephali causis & indicis.</i>	326
XXIV.	<i>De Hydrocephali curatione.</i>	328
XXV.	<i>De Hydrope.</i>	330
XXVI.	<i>De Anasarca.</i>	331
XXVII.	<i>De Anasarca causis.</i>	332
XXVIII.	<i>De Anasarca indicis.</i>	335
XXIX.	<i>De Anasarca curatione.</i>	337
XXX.	<i>De Ascite.</i>	353
XXXI.	<i>De Ascitis causis.</i>	354
XXXII.	<i>De Ascitis curatione.</i>	359
XXXIII.	<i>De ventoso Hydrope.</i>	373
XXXIV.	<i>De Tympania causis & indicis.</i>	373.
	† 2	XXXV.

XXXV.	De Tympania curatione.	374
XXXVI.	De Ramicibus.	381
XXXVII.	De Hernia causis.	381
XXXVIII.	De Ramicis indiciis.	383
XXXIX.	De Ramicum curatione.	385
XL.	De Priapismo & Satyriasi.	391
XLI.	De causis Priapismi & Satyriasis.	392
XLII.	De signis Priapismi & Satyriasis.	393
XLIII.	De Priapismi & Satyriasis curatione.	394.
XLIV.	De Arthritide, & eius speciebus.	397
XLV.	De horum affectuum causis.	398
XLVI.	De Arthritide, Podagra, Chiragra & Ischiadis signis.	402
XLVII.	De Arthritide, & aliarum specierum curatione.	404
XLVIII.	De Coxendicis morbi curatione.	420
XLIX.	De morbo Parthonopco, siue Hispanica lue.	431
L.	De Luis venerea causis.	436
LI.	De Luis venerea notis.	444
LII.	De Luis venerea curatione.	445

LIBER QVARTVS.

CAP. I.	DE Tumoribus à melancholico humore excitatis.	505
II.	De Scirrho.	507
III.	De causis Scirrhi.	509
IV.	De utriusque Scirrhi notis.	512

V.	De Scirrhi illegitimi curatione.	512
VI.	De Cancro.	522
VII.	De Canceri causis.	524
VIII.	De Canceri indiciis.	525
IX.	De cancri curatione.	526
X.	De varicibus.	538
XI.	De varicum causis & signis.	539
XII.	De varicum curatione.	540
XIII.	De Hemorrhoidibus.	542
XIV.	De Hemorrhoidum causis.	543
XV.	De Hemorrhoidum notis.	544
XVI.	De Hemorrhoidum curatione.	545
XVII.	De psora & lepra.	552
XVIII.	De psora & lepræ causis.	553
XIX.	De psora & lepræ notis.	554
XX.	De psora & lepræ curatione.	556
XXI.	De Elephantiasi.	561
XXII.	De Elephantiasis causis.	563
XXIII.	De Elephantiasis indiciis.	566
XXIV.	De Elephantiasis curatione.	569
XXV.	De Chiragra, quam Elephantiam Mauritanæ Medici vocant.	581
XXVI.	De Chiragræ causis.	582
XXVII.	De Elephantia notis.	584
XXVIII.	De Elephantia curatione.	585

LIBER QUINTVS.

CAP. I.	DE Abscessibus.	590
II.	DE Abscessuum differentiis.	593
	† 3	III. De

III.	De Abscessuum signis.	593
IV.	De Apostematum causis.	594
V.	De Apostematum curatione.	595
VI.	De aliis Abscessuum speciebus.	599
VII.	De horum Abscessuum causis.	600
VIII.	De horum Abscessuum signis.	601
IX.	De curatione horum abscessuum.	602

SYLLABVS CAPITVM
TRACTATVS DE LVE
VENEREA.

CAP. I.	DE origine & nominibus Luis venereæ.	607
II.	Quid sit Lues venerea, & ad quod genus affectuum præter naturam reuocanda sit.	610
III.	In quo exponitur natura excrementi venerei, & prior definitionis pars examinatur.	619
IV.	Quomodo excrementum venereum sit principium omnium affectuum præ- ter naturam in corpore.	626
V.	Quæ Lues venerea in corpore sit af- signanda sedes.	630
VI.	De causis Luis venereæ.	634
VII.	Luis venereæ species & differentia.	638
VIII.	Diagnostica Luis venereæ genera-	

	<i>lia signa.</i>	643
IX.	<i>Prognostica Luis venerea signa.</i>	647
X.	<i>De presagiis Luis venerea.</i>	653
XI.	<i>Luis venerea indicationes curatorie.</i>	657
XII.	<i>Luis venerea therapia.</i>	661
XIII.	<i>Symptomatum venereorum particularis therapia.</i>	688
XIV.	<i>De congrua sex rerum non naturalium administratione in Lue venerea.</i>	706
XV.	<i>De prophylaxi à Lue venerea.</i>	709

Prissiloge

Privilege du Roy.

LO V I S par la grace de Dieu Roy de France & de Navarre. A nos amez & feaulx les gens tenans nos Cours de Parlement de Paris, Thoulouze, Rouën, Bourdeaux, Dijon, Aix, Grenoble & Bretagne, Baillifs, Preuosts & Seneschaux desdits lieux, & à tous autres Officiers, Salut. Receu auons l'humble supplication de nostre bien amé P I E R R E R A V A V D, Marchand Libraire de nostre ville de Lyon, disant qu'il a recouuert plusieurs Traictez en Medecine, asçauoir *Francisci Ranchini Iusurandum Hippocraticus. Pathologia uniuersalis. Tractatus de Crisibtu. Tractatus de morbis puerorum. De morbis virginum. De senum conseruatione, & senilium morborum curatione. De morbis subitaneis. Antony Saporæ de tumoribus præter naturam.* Et encores, les leçons en Pharmacie dudit Ranchin, où se void en suite les Commentaires sur les Canons de Mesué, le Traicté des simples medicamens, le Traicté des venins, & metaux. Tous lesquels Traictez le suppliant desiroit imprimer ou faire imprimer tant en langue Latine, comme l'auteur les a composez, que par versions qu'il en pourroit faire faire par personnes capables: mais il doute que autres Libraires & Imprimeurs que luy, ne luy voulussent faire

le sem

le semblable, & le frustrer par ce moyen de ses labeurs, frais & despens, sous ombre de quelque particuliere addition, version & traduction, ou autre couleur dont ils pourroyent prendre pretexte, au grand preiudice dudit exposant, si par-nous ne luy estoit pourueu, & permis imprimer iceux Traictez. Pour ces causes desirant iceluy exposant n'estre frustré de ses labeurs, frais & despens, luy auons par ces presentes permis & permettons pouuoir imprimer ou faire imprimer, & mettre en lumiere, vendre & distribuer par tout nostre Royaume & terroir de nostre obeissance, tous les susdits Traictez en Medecine, & version d'iceux en François, en toutes les formes & marges qu'il verra bon estre, faisans tres-expreses inhibitions & defenses à tous autres de quelque qualité ou condition qu'ils soyent, ou puissent estre, d'imprimer ou faire imprimer, vendre & distribuer lesdits Traictez & liures, ny mesme sous pretexte de quelque version & traduction, addition, changement, ou quelque autre forme, & deguisement que l'on voudroit prendre, & y apporter en quelque maniere que ce soit ny en Latin, ny en François, sinon de ceux qui auront esté imprimez & seront faits par ledit Rauaud, & de son consentement, pour le temps & espace de six ans entiers, à compter du iour que lesdits liures & Traictez auront esté acheuez d'imprimer en Latin & en François. De-

clarant

clarant dès à present comme pour lors, tous les autres exemplaires de quelque maniere qu'ils soyent, ou puissent estre, acquis & confisquez audit Rauaud, qu'il pourra faire saisir par les Officiers de Justice en quelques lieux qu'ils puissent estre trouuez, nonobstant oppositions ou appellations quelconques, & sans preiudice d'icelles. Voulons en outre que les contreuenans soyent condamnez aux despens, dommages, & interests dudit Rauaud, & de deux mille liures d'amende, moitié à nous applicable, & l'autre audit exposant, comme contreuenans & infracteurs de nostre vouloir & intention. Si vous mandons, & à chacun de vous commettons endroict soy, si comme à luy appartiendra, que de nostre present priuilege & de tout le contenu en iceluy vous faites & souffriez iceluy suppliant iouir & vser paisiblement & paisiblement, ensemble ceux qui auront charge de luy, & à ce faire, souffrir & obeyr contraignez tous ceux qui pour ce seront à contraindre par toutes voyes deues & raisonnables. Et en mettant par ledit suppliant au commencement ou à la fin desdits liures & Traictez le contenu ou extrait du present Priuilege, voulons qu'il soit deüement signifié. Et à la charge qu'iceluy Rauaud mettra deux exemplaires desdits liures & Traictez en nostre Bibliotheque, à peine de descheance du fruiet du present Priuilege. Car tel est nostre plaisir. Donnè
à Paris

à Paris le 26. iour de Mars, l'an de grace
mil six cens & vingt quatre, & de nostre
regne le quatorzième.

Par le Roy en son Conseil,

PERROCHEL.

Acheué d'imprimer le 17. iour d'Aoust
1624. .

DE

DE
AGNOSCENDIS
CURANDISVE
TUMORIBVS PRÆTER
naturam.

A V T O R E

ANTONIO SAPORTA *Doctore*
Medico Cancellario Academia
Medicorum Monspessuli, &
Professore Regio.

LIBER PRIMVS.

C A P. I.

MOrbi humanum corpus ob-
sidentes (quod est medica-
turæ artis subiectum) aut
sunt intemperaturæ similariu par-
tium, aut vitiatæ cōpositiones dis-
similantium & organicarum, aut so-
luta continuitates vtriusque com-
A munes.

2 *De Tumorib. præter naturam,*
munes. De intemperatura & eius
differentiis dicere primum non est
nostri instituti, neque de continui
soluzione, (de iis enim nonnulla
seorsum scribere instituimus,) sed
de tumore præter naturam exter-
nas partes diuexante, à quo vitiata
compositio sensibus sese offert. Hic
autem non à carnis copia, quam
Græci πολυαρκίαν, vel πολυτωματίαν
vocant, qualis contigit Nicoma-
cho Smirnæo (quem ab Æsculapio
curatum fuisse traditur,) neque à
pinguedinis mole, aut ossium elu-
xationibus, sed ab humore, aut à
substantia humori congenere no-
men magis proprium desumpsit.
Nam in carnoso genere ipsius pro-
fectò carnis tumor alius est, alius
humorum: carne scilicet humidi-
tate superflua, lanæ cuiusdam, aut
spongiæ instar impleta. In eo igitur
de quo agimus tumore succus
aliquis subsistit, cuius tradenda est
nobis definitio. Nam à definitio-
ne eius ipsius de quo disputatur,
iuxta Philosophi sententiam, rectè
auspi

auspicabimur. Mox quod definitione erit explicatum, in suas differentias diuidemus. Tandem causas, notas, & prognostica subiiciemus. Denique singulis capitibus particularem curandi rationem aperiemus, non solum ex antiquorum monumentis, sed nostris experimentis decerptam.

Tumor igitur præter naturam, siue moles ea quam Græci ὄγκου vocant, ubi partes à naturali habitu in quantitate recesserunt, non solum in longum, latum & profundum, dimensio est, sed morbus ex triplici morborum genere compositus, intemperie scilicet, vitiata compositione, & soluta continuitate. Cùm enim in aliquam corporis partem vitiosus decubuit humor, sua intemperatura similes partes labefactans, illarumque spatia replens atque distendens, triplex genus morbi excitat, nõ separatim, sed ita coniunctum, ut vnico curationis scopo, nempe euacuatione ipsa, tollatur. Quæ tria morbo-

4 *De Tumorib. præter naturam,*
rum genera, magnitudine æqualia,
tumoris præter naturam partium
functiones sensibilibiter lædentis, ef-
sentiam constituunt.

Mauritanorum Medicorum In-
terpretes, & qui horum vestigia
sunt secuti, id quod Græci *ἄσθημα*,
Latini abscessum vocant, cum tu-
more perperam confuderunt, cum
luce meridiana clarius sit, apo-
stema speciem, tumorem verò ge-
nus esse: quod vberius in sermo-
nis discursu explicabitur. Apo-
stema illi in sequentem defini-
erunt modum. Est tumor præter
naturam, in quo aliqua materia
membrum replens & distendens,
est aggregata. Quæ certè definitio
vt satis crassè tradita est, ita tumori
præter naturam potius quàm apo-
stematæ est ascribenda. Nam apo-
stema maximam partem quæ prius
se inuicem contingebant, distan-
tiam & spatium, à flatuosæ, aut pu-
tridæ materiæ concursu factum,
nobis indicat; quod medicarum
definitionum autor his verbis scri-
ptum

Liber primus, Cap. II. §

ptum reliquit. Est apostema mutatio corporis ex inflammatione in pus. Sed fit & *ἀπσκημα*, quando humores loco quem prius infestabant relicto, in alium confluunt, tumorem præter naturam facientes. At in omni tumore, humorem qui illius est causa, computrescere minimè oportet. Quod facile videre est in ea phlegmone, cuius tumor digesto humore evanescit.

De Tumorum differentiis.

C A P. I I.

TRadita tumoris præter naturam definitione, nunc tempestivum est ut tumores in suas differentias secemus. Horum igitur triplex est differentia. Tumores à prisca *ἀιδύματα* vocati, vel cum dolore sunt, quos recentiores Medici inflammationes nominant, vel doloris sunt expertes & duri, *σπίρρυς* Græci dicunt; vel molles, qui *ἀιδύματα* proprie

6 *De Tumorib. præter naturam,*
dicuntur. Cùmque differentiarum
nonnullæ à membris, à symptoma-
tis, à rei substantia, vel à materia
petantur: magis tamen propriæ
sunt quæ ab efficiente causa desu-
mantur, vt de febrium differentiis
loquens fecit manifestum Gal. Er-
go quemadmodum quatuor esse
humores constat: ita quatuor pri-
mæ ac generales tumorum diffe-
rentiæ rectè constituentur, quarum
cùm prima sit phlegmone, ex flu-
xione sanguinea obortus tumor,
huius & omnium suarum specie-
rum definitionem, causas, indicia,
curatiuam methodum hoc libro
trademus. Quæ sub phlegmone
continetur species, sunt phlegmo-
ne erysipelatodes ex sanguine &
bile, phlegmone œdematodes ex
sanguine & pituita, phlegmone
scirrhodes ex sanguine & melan-
cholia constans. Ad phlegmonas
quoque spectant Dothienes siue
furunculi, bubones, phygetla, phy-
mata, therminti, carbunculi, gan-
grenæ, sphaceli, siue syderationes,

vux gurgulionis, tonsillæ, glandularum ac faucium paristimia, & partium quæ in pharynge consistunt inflammationes, parulides, thymi, condylomata, epulides, cethymata, βίτραχ & siue Ranula, quam Paulus phlegmonodem tumorem vocat, Aneurisina; de quibus suo loco differemus.

Ex biliosa defluxione alter præter naturam tumor originem trahit, ἐρυσιπelas. Græcis, ignis sacer. Latinis, Dino Florentino Auicennæ Interpreti spina dictus. In erysipelatis genere sunt, Erylipelas phlegmonosum, œdematosum & lecirrhosum, herpes nomen generis obtinens, herpes excedens, herpes miliaris, phlyctenæ, morbilli, siue exanthemata, ὑδρῶα, id est, sudamina ex bilioli humoris feruore, papulæ, iniucundissima affectio lichen, siue mentagra, & pruriginosa tubercula.

Tertiam tumoris speciem committit œdema, quod morbus est, non autem tabis, cachexia, aut hy-

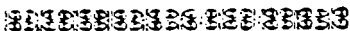
8 *De Tumorib. præter naturam,*
dropis symptoma. Huius verò origo duplex, vel ex sola & tenui pituita, vel ex hac, aliis humoribus permixta, vt modò œdema phlegmonodes, œdema erysipelatodes, œdema scirrhodes dicatur. Referruntur quoque ad œdemata hydrocephalos, aquosus tumor, hydrocele, tympanias, ascites, leucophlegmatias, achores, pituitæ falsæ & aluminosæ soboles, phlyctenæ, strumæ, ganglia, calli cornua, priapismus & satyriasmus, tametsi ultimæ species propriè inflationes esse censeantur.

Quartam atque ultimam tumoris speciem complet scirrhus exquisitus, durus & doloris expers tumor. Illegitimus scirrhus ex atrabile alteri humori permixta, scirrhus phlegmonodes, erysipelatodes, œdematodes, & is qui ex phlegmone, erysipelate, œdemate, impendio refrigeratis, prouenit. Ad hanc spectant Cancer, Polypus, Psora, Lepra, Satyriasmus, Elephas, & malum à neq̄tericis vocatum
mor

Liber primus, Cap. 11. 9

mortuum, ipsaque Hispanica lues.

Porrò scirrho sunt vicina ecchymomata, melasmata, varices, mariscæ, ionti siue vari, myrmecia, acrochordones, ganglia, psyraces, polypi, scirrhus insuper albus, à resiccata pituita originem trahens. Sunt & aliæ tumorum differentiæ, non ab humoribus, sed à rebus aliis desumptæ, vt Epiplocele, Enteroccele, Enteropiplocele, Cirsocele, Bubonoccele, & omnes testium tumores (quos celas vocant) Exomphalos, Sarcoccele, Thymi. Abscessus præterea sunt ex tumorum genere, vt ἀδιδύματα, σταδύματα, & mellicerides, de quibus quinto præsentis operis libro agemus. Sunt præter hos alij perniciosi ulceribus copulati, quales sunt qui phagedinica, χερσάνια Thelephia ulcera comitantur, de quibus (cum ulceribus profligatis, profligentur & ipsi) hic à nobis nulla fiet mentio.

De Tumorum causis.

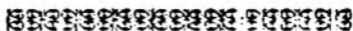
C A P. III.

Causam eam esse ad quam aliquid sequitur, ab Aristotele lib. de Physica auscultatione secundo traditum est, & ab omnibus Philosophis confirmatum. Et quamvis in quatuor genera causam Philosophi diuidant, efficientis tamen potissimum ratio Medicis est habenda. Causa autem omnium tumorum præter naturam efficiens, duplex statuitur: humorum scilicet ad aliquam corporis partem defluxus; aut illorum successiua in parte coarceruatio. Ad *πρῶτα* siue defluxionem concurrunt propellentis partis robur, fluentis materiei copia, meatuum, venarum & arteriarum, per quos fluxura est materia, laxitas & amplitudo, expellentium angustia, & loci fluxionem excipientis situs inferior. Cùm enim sanguis ad aliquam corporis
sedem

sedem defluit, primò per arterias & maiores venas delabitur, quo ipsæ replentur & extenduntur, post quas & mediocres & minores repleri contingit; tandem capillares quæ prius nostris sensibus erant occultæ, ita replentur, ut humor ex venarû osculis egressus, & se in membri poros intinuans, tumorem præter naturam pariat. Cuius rei testis locupletissimus est Galenus. Tumores itaque à calido humore profecti ab humoris sunt confluxu, & aliis frequentius accidunt. Qui à frigido pendent, coaceruata sensim in poris materia, ab altricis, vel alteratricis facultatis, aut excretoriæ imbecillitate scaturiunt. Nam quando alteratrix partis facultas labefactata, non potest totum quod attraxit alimentum conficere, & expulatrix quod onerosum est expellere, tumorem contrarium ei qui per defluxionem fit, generationem habentem relinquit. Uterque à causis procatarticeis, aut evidentibus, non debite no-

12 *De Tumorib. præternaturam,*
stro corpori occurrantibus, contu-
sione scilicet, ruptione, vulnere, lu-
xatione, & omnibus his quæ calo-
ris aut doloris vi fluxionem exci-
tant, scaturit. Corporeas quoque
antecedentes vocant, quæ in alias
corporeas, morbisque immediatas,
continentes appellatas, degenerât.
Quamdiu. n. præsentis sunt in par-
tibus aggregati, atque infarcti hu-
mores, tamdiu tumores perseverât,
quibus evanescentibus & ij finiun-
tur. Quippe sic à Gal: est definita
continens causa. Quæ cum præ-
sens est, eius quoque adest morbus,
cum verò tollitur, etiam morbus
evanescit.

1. de
locu
affectu
cap. 1.

*De Tumorum temporibus &
indiciis.*

C A P. I V.

SI quis tumorum tempora,
τεμπορὰ à Græcis vocata (quæ
duplicita, sunt morborum
scilicet & remediorum) negligat,
non

non poterit vera methodo tumores ipsos profligare. Sunt autem temporum siue causarum motionis, præsertim tumoris salubris differentiarum quatuor, initium videlicet, incrementum, vigor summus & declinatio. Rursus hæc latitudinem obtinentia, in vniuersalia, totam morbi constitutionem, & in peculiaribus, particulares accessiones metientia, diuiduntur. Tumorum præter naturam vniuersalia tempora, à tribus potissimum rebus designantur. A tumoris scilicet essentia, materia, dispositione, & symptomatis, curandi rationem maxime immutantibus. Tunc tumoris principium iudicabis, quando fluere humor & pars distendi incipit cum dolore exiguo. Adauctæ tumoris moles, affectique loci repletio, ac symptomatum quæ tumorem sequi solent augmentum, incrementi est nota. Cùm omnia ad summum vigorem peruenere, neque amplius crescere possunt, status est indicium. Declinationem

tunc

14 *De Tumorib. præter naturam,*
tunc adelle agnoscimus, quando
omnia symptomata cum tumoris
mole imminuuntur, vel tumorem
faciens humor in aliam substantiã
mutari incipit. Solent enim tumo-
res humoris digestionem, vel suppu-
rationem, aut ad scirrhosum tumo-
rem conuersionem, vel laborantis
particulæ corruptionem (quæ omniũ
pessima est terminatio) finire: quæ
Galenus est sententia. Cæterum tu-
mores naturam, motumque eorum
humorum à quibus scaturiunt, se-
quuntur. Phlegmone ipsa cum à
sanguine, quantitate omnes hu-
mores excedente gignatur, ægro-
tantem æqualiter diuexat; quoto
quoque die & certis ipsius horis
œdema à pituita profectum: alter-
nis verò diebus erysipelas à bilio-
sa fluxione ortum: quarto quoque
die scirrhus à melancholico succo
originem trahens, exacerbatur.

*lib. de
ma-
qua. i
in i ep.*

*lib. de
aff. rē-
in s. b.
i. sen.
4. cano.*

Horũ autem humorum motus, &
recursus causam abundè demon-
strauit Galenus & Arabs Auicenn.
Dissoluitur tumor si leuius, defi-
ciente

ciente pulsatione, sentiatur membrum. Hunc in suppurationem verti existimabis, calore, pulsatione, & dolore adauctis. Nā circa puris generationem, scribente in Aphorismo Hipp. dolores & febres, &c. 2. Apl. Tumorem in scirrhosam duritiem abire pollicetur, huius diminutio, remanente duritia particulæ laborantis. Corruptionem testantur lividus nigerque color, & fœtor insignis, qui magnæ putredinis soboles existit. Porrò vniuersales tumorum summa corporis occupantium notæ, à partis præstantia & sensibus ipsis sunt petendæ. Cùm enim in trinam dimensionem naturalem flatum excedentem attollitur membrum, cui humor, aut aliqua quæ ad humorem reduci potest substantia, ansam suppeditat, tale tumore præter naturam diuexari nemo ibit inficias.

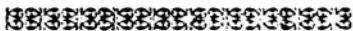
Sed vt tumoris species exactè possint deprehendi, aliis particularibus notis (de quibus in priuatis capitibus disseremus) erit vtendū.

Vniuer

16 *De Tumorib. præter naturam,*

*Arist.
8. Physic.*

Vniuersalia enim (vt disciplinarum ordo efflagitat) cùm particularibus sũnt communiora, primo loco tractari debent. Et quamuis rarò tumores à sinceris humoribus dependeant (nam qui in venis continentur simul sunt commixti) curationem tamen simplicium & sincerorum persequemur, ex qua compositorum atque implexorum curatio facile perspicietur.

De vniuersali tumorum curatione.

C A P. V.

IN medendis præter naturam tumoribus, sicuti & in aliis omnibus morbis necessarias esse indicationes, à Gal. in tota medendi methodo est traditum. Est enim indicatio, vt de præstantissima Medicorum secta ad Thrasib. scriptum reliquit, auxiliij comprehensio, vnà cum noxij perceptione, siue obseruatione, vel ratiocinatione incidēs. Vel, indicatio est agendorum insinuatio.

*3. meth.
de medendi.*

nuatio. Præcipua igitur rustico ac plebeio cognita indicatio, (quæ est veluti totius curationis carcer & principium) à tumoris essentia, quæ quid sit agendum nobis ostendit, est desumenda. Et cum omnis tumor à plenitudine proficiscatur, & quicumque à plenitudine facti sunt affectus euacuatione (docente in Aph. Hipp.) sanentur: ut illum profligemus, erit euacuatione utendum.

Iam verò quibus præsiidiis euacuationem moliamur, accersendæ nobis sunt aliæ indicationes soli rationali Medico cognitæ. Sed prius ne methodum curatiuam confundamus, tumorem per defluxum, ab eo qui per successiuam coaceruationem fit, separabimus, ac prioris, frequentiusque accidentis remedia scribemus. Tres itaque nobis in curandis tumoribus qui per influxum fiunt, proponuntur scopi, quorum primus prophylacticen, siue præcautionem comprehendit. Nã cum isti tumores fiunt defluente in locum

18 *De Tumor. præter naturam*,
cum materia, hanc auertemus venæ
sectione, ex distante & contraria
parte (quam antispasticā vocant) fa-
cta, præsertim si corpus plethoricū
sit. Quod si cacochymia illud infe-
stauerit, purgatoriū medicamentū
(quod nō solum euacuando, sed re-
uellēdo humori est aptissimū præ-
sidiū præscribemus. Reuellit quo-
que mentū & hæmorrhoidū pro-
uectio. Sanguinis missionē emol-
licens, intestinaque eluens cly-
ster, aut eccoproticum aliquod me-
dicamentum (quale est ex cassiæ fi-
stularis medulla aut catholico pa-
ratum) præcedere debet: extrahen-
di sanguinis quantitatem ex viū
robore (quas in omni euacuatione
cōsulere debemus) æstimabimus. A
plethora hominem vindicabis cum
frequenti balneo, exercitatione,
multaque frictione, cum inedia
probaque instituta victus ratione.
Si labētibus viribus sanguinis mis-
sionem reformides, curbitularum
vsus, vel grauis vinculorum in ex-
tremis partibus nexus erit saluber-
rimus.

rimus. At meminisse semper oportet Hippocratis dogmatis, ut καὶ ἰζὶν auersio fiat.

Non solum itaque phlegmonum quæ in generatione sunt, fluxionem iam dictis modis auertemus: sed repellentibus medicamentis illam intercipientus. Sunt autem ἀποκρουστικά ἢ repellentia medicamenta ἐμασασίκοις, hoc est, attrahentibus contraria. Quæ cum frigida sint ac crassam consistentiam habeant fluentem in locum phlegmone tentatum, humorem ad partes altas impellunt. Sed danda est opera ne his ante plethoræ (si qua sit) solutionem utaris. Repellentia non solum phlegmones generationem & incrementum, sed abscessus, maligna ulcera, febres, dolores, multaque corporis vitia compescunt: qualia sunt oxyceratū, lactucæ, adstringentiumque herbarum succus, bolus armenia, sanguis draconis, & alia permulta, de quibus suis locis tutius agemus. Hæc
fluxio

lib. 4.
de tra-
ctio. vi-
Eius in
a. 1111.

Gai. 5.
de Jan-
cul. 5.
Ale.

13.
meth.
med.

20 *De Tumorib. præter naturam,*
fluxionem inhibent, & incipienti tumori sunt admouenda. Cumque in eo, de quo agimus tumore, fiens & factum reperiatur, medentis consilium duplex esse debet. Aliud, quod tumorem fieri prohibet, quodque quamuis non curet, ipsum tamen fieri præpedit: aliud, quod iam factum confirmatumque curat, & discutit. Est enim rei præsentis curatio, futuræ verò præcautio.

Hac igitur methodo tumori qui in generatione est, medebimur, ut quamdiu in locum fluit humor, tamdiu repellentibus utamur: defluxum verò & parti impactum humorem, qui illius continens est causa, insensibiliter vel perspicuè euacuemus. Fluit autem per initia & incrementa humor. Erit igitur his temporibus repellentiū vsus salutaris. Hæc verò antequam admoueamus, erit accuratè animaduertendum ne tumor laxas & adenibus obsessas partes (quas emūctoria vocāt) occupet: vel

à pestilenti venenatóque humore scaturiat, vel denique ex illarum sit inflammationū numero, quæ morbos iudicare sunt solitæ. Tunc certè his tumoribus repellentia medicamenta aduersissima sunt, quæ initio aliorum tumorum sincera admoueri debent, præsertim si hos per defluxum fieri contingat. Digredientia (sed inæqualiter apocroticis mixta) quando ad tumoris incrementum ventum erit, sunt ex usu. In summo vigore æqualiter misceri debent. In ipsa declinatione diaphoretica sola à repellētium sodalitio priuata sunt adhibenda, potissimum si digestioni pareat humor. Quod si discuti non possit, ad usum pus mouentium transeundum erit, vt vberius quinto præsentis operis libro ostendemus.

Porro ad secundum scopum properandum est, qui anodynorum, id est, dolorem sedantium, & intemperiem profligātium, usu completur. Accedunt ad hæc naturales
mea

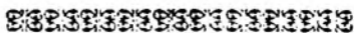
22 *De Tumorib præter naturam,*
meatus relaxantia, per quos pars
expurgari solebat. Sunt autem *διό-*
δυνα ἀγγυερά vel *ἀπαυλιρά* duo-
rum generum. Nam quædam reue-
ra talia sunt, quæ cum tenui sub-
stantia primo ordine calfaciunt, &
non multò calidiora quàm quæ
symmetra sunt, euacuant, rarefa-
ciunt, extenuant, concoquunt, ni-
hil adstrictionis habentia. Et quam-
uis dolorem leniant, affectum ta-
men non curant, id enim commu-
ne esse omnium quæ curant, docet
Galenus, quibus quodammodo si-
milia sunt *ἀίονα*, id est, lassitudi-
nem auferentia. Dolores igitur ane-
thino, chamæmelino, oleo dulci, &
ætate medio, è lini & althææ semi-
ne leniuntur. Sunt & alia quæ do-
lorem sedant, quia causæ repugnât,
ex quorum numero est oleum ro-
faceum, ubi à calore commotus
est dolor, oleum susinum & lauri-
num, ubi à frigore. Aliud est ge-
nus illorum quæ *ὑπερωτινά* & *ὕπνω-*
τινά vocantur, eaque stupefacto
sensu dolorem conquiescere fa-
ciunt.

ciunt. Hæc nisi magna exposcente necessitate, & aliorum vlu præcedente, adinquenda non sunt: vt mandragoræ, & alterci oleum, vel papaueris lacryma.

Tertium verò scopum absolues, humorem tumorem excitantem à loco euacuando. Quod digerentibus & diaphoreticis præstabis, nõnunquam repellentibus, præsertim si humorẽ tenuem & paucum, & in paruis vasis adhuc contineri existimes. Tumori à calido & tenui humore excitato diaphoretica mitia, ἀραιωτικὰ vocata, adhiberi debent. Suspecta habentur acria, nisi a frigido succo genitus sit præter naturam tumor. Quippe quæ humoris parte tenuiori euacuata, remanentem lapidescere faciunt, & scirrhum excitant. Diaphoretica sunt, chamæmelinum oleum, è lini semine, aqua calida, butyrũ, oleum dulce. His fortiora oleum sicyonium, ricininum, & nucum, de quibus in priuatis capitibus: fusiùs differemus. Tumorẽ facti ab humore

*Gal.
13. Me-
thod.*

24 *De Tumorib. præter naturam,*
more sensim coaceruato in parte
qui in principio sunt, apocroulticis
humorem ad altas partes trans-
mittentibus iuuantur: quæ adstrin-
gentem & exiccantem facultatem
habeant oportet, vt non solum tu-
moris præpediatur incrementum,
sed humor parti impactus (hac va-
lidiore effecta) discutiatur: quo-
rum syluam tertio libro trade-
mus.

De Phlegmone.

C A P. V I.

Posteaquam sermonem vni-
uersalem de tumoribus præ-
ter naturam absolimus, tẽ-
pestiuum est, vt de singulis eorum
differentiis particulatim differa-
mus, principium à phlegmone fa-
cientes, quod frequenter (docente
Gal.) ob humoris à quo gignitur,
copiam accidat, & vehementissi-
ma atque periculosissima sympto-
mata excitet: cuius significatum
duplex

duplex est. Nam quandoque effervescentiam, & partis insignem caliditatem, veluti membri febrem nobis repræsentat, (vnde solebant veteres, docente Paulo Ægineta, omnes inflammationes phlegmonas appellare) de qua hoc loco agere minimè decrevimus, sed de ea quæ à sanguine, mediocrem subsistentiam nacta, & quantitate à naturali habitu deflectente, generisque nomen obtinente, nascitur. Non enim ab intercluso duntaxat spiritu fit, quod illius sectio ostendit: minusque à sola sanguinis fusione, rarefactione, aut fervore: vt in aqua aliisque humoribus effervescentibus. Ergo à recenti & nova influente substantia, à laborante membro suscepta fit. Neque carnis multitudo (quam polysarciam vocant) phlegmones est causa. Nam si maior carnis copia in corpore constituat, maior tumor euadit. Color tamen corporis, aut partis in sanitatis terminis remanet. Polysarciam aliquando in cor-

26 *De Tumorib. præter naturam,*
pore gigni sentius ipse indicat,
Gal. 2. de morborum causis osten-
dente. Partium magnitudo auge-
tur facultate valente & materiei
vtilis multitudine. Caro verò à
causis contrariis minuitur. Quod
in virginum mamillis & multorum
hominum testibus experimur: præ-
sertim quando vires natura validæ
sunt, & adest materiei laudatæ co-
pia. Atque hic affectus (quamvis
tumor maior quam pro naturali
constitutione evadat) nō est phleg-
mone, eo quod in phlegmone non
solum est mutatio secundum quan-
titem, sed secundum qualitatem,
quia pars cum tensione & pulsatorio
dolo:re multo est, calidior quam an-
tea esset, & magis rubra efficitur.
Vbi autem solius est substantiæ in-
crementum, nec ullus apparet do-
lor, nec pristinus membri color
mutatur, polysarcia est, non autem
phlegmone, quia substantiæ incre-
mentum, non est coloris mutatio-
nis causa, vt luculenter lib. de tu-
moribus præter naturam Galenus,
de

de pice & niue loquens, ostendit.

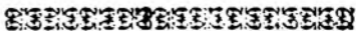
*lib. de
bubone
pestilē-
ti.*

Quare constat Phlegmonem ipsā ex solo carnis incremento fieri nō posse, & eam à polyfarcia differre. Phlegmonem itaque in legitimam & illegitimam diuidemus. Legitimę naturam iam aperuimus; illegitima autem à sanguine vitioso, ac ob putredinem κακόνθεραν adepto ofitur, vt Anthrax, siue carbo (quē falsò cum Auicenna Guido Cauliacensis sacrum ignem nominauit) & magna illa inflammatio gangræna vocata.

Ex sanguine igitur quatuor tumorum differentię nascuntur: aut ex sincero & sola quantitate à iusta naturę lege deflectente, fit vera atque legitima phlegmone, vt iam dictum est. Et quamuis tumores rarò ab vnico humore nascantur; (nam quę in vasis continentur succi simul sunt mixti,) nihilominus vt dilucidior sit doctrina, à simplicibus auspicanda erit methodus curatiua: qua cognita, illorum qui à composito humore trahunt ori-

28 *De Tumorib. præter naturam,*
ginem, facile notitiam nobis para-
bimus. Ex sanguine aliis humori-
bus permixto fiunt tres species, vt
phlegmone erysipelatodes, si san-
guini mixta sit bilis: phlegmone
œdematodes, si pituita: scirrhodes,
si melancholia: ex phlegmone &
erysilepate mixtus affectus erit, si
horum humorum par sit quan-
titas.

*Gal. 2.
8154
ad
Glauc.
60.*

De Phlegmones causis.

C A P. V I I.

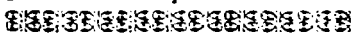
QUÆ phlegmonas veras atque
legitimas excitare possunt,
causæ duæ sunt, procacateticæ &
internæ. Procacateticæ, vt casus,
vulnus, lassitudo, quam magna at-
tulit exercitatio, luxatio, catagma
sive fractura. Alimenta calida, san-
guinèmq; adaugentia, ac omnia
quæ partem aliquam debilitant &
calfaciunt, externæ causæ haben-
tur: quæ quamuis sanguineam in-
flammationem immediatè non pa-
riant,

riant, ad illius nihilominus generationem corporeas causas irritando, atque mouendo, magnam vim habent. Sed corpoream vnicam, nempe fluxionem ipsam, Gal. statuit. Internas duas Guido Cauliacensis ponit, quem dilucidioris doctrinæ gratia hoc loco sequi decreuimus, alias antecedentes vocitans, alias coniunctas, & ita morbo copulatas, vt quamdiu præsentis sint, tamdiu is & permaneat & præsens sit. Quod à Francisco Valeriola doctissimo Medico, scitè ac luculenter fuit demonstratum. Sanguinis probi & inculpati exuperantia venas replentis, & distendentis, ad dolore tentatam & debilitatam partem vel plus iusto exalfectam fluentis, causa est antecedens: vbi tandem compingitur atque impactus manet, tumorem excitans, eius continens est causa. Phlegmones generatio ex Gal. est perspicua.

2. ad
Glauc.

1. et 2.
2. doct.
1.

l. b. Me-
dic. ob-
serua.

De Phlegmones indicis.

C A P. V I I I.

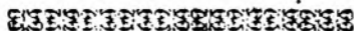
Phlegmone nonnunquam latentes atque abditas corporis partes occupat, continentes febres adferens, quæ cum obcuras notas habeat, acri iudicio prædito, ac in anatome probè exercitato Médico eget. Sæpe in sūma parte exoritur, conspicuam illius partem diuexās, musculi inæqualis intemperies existens, quæ cum sensibus subdita sit, facile apprehenditur. Nam partium externarum affectus (scribente Mauritano Auerrhoë) se ipsos & suas causas produnt; Internarum verò morbi notis indicantibus egent.

Veræ ac legitimæ phlegmones notæ sunt, tumor, vel partis incrementum supra naturalem habitum, vehemens calor, adèò ut membrum comburi videatur, rubor, qualis est qui à balneis, vel igne

*Gal. 1.
de lo.
affc. 11.*

*De in-
49. in-
1 imp.
Gal.*

igne excitatur, dolor pulsatiuus ab arteriarum diastole partem inflammata[m] feriente, scaturiens, in parte eximio sensu prædita tensio, non solum à Medico, sed ægotante deprehensa cum remittentia. Corpora puerorum, adolescentiumque, sanguineum temperamentum nacta, plethorica, alluctos labores assuetæque euacuationes negligentia; calidas insuper & humidas regiones incolentia, huic affectui sunt maximè obnoxia. Phlegmone quatuor habet tempora, quorum notæ ex quarto capite sunt requisitæ.

De Phlegmones curatione.

C A P. IX.

SI quispiam vera methodo curare proponat phlegmonas incipientes, quæ in genere tumorum præter naturam sunt, necessum est vt indicationem sumat non solum à morbo, sed

32 *De Tumorib. præter naturam,*
etiam à laborante particula, multas priuatas indicationes complectente: quales sunt illæ quæ à partis natura, viribus, situ, conformatione, aëris constitutione, consuetudine sumuntur, de quibus fusissimè disseruit Gal. lib. 2. ad Glau.

13. Me-
tho. me-
de.

Curationem itaque sic aggrediemur. In primis capienda est indicatio ab eo quod defluit, & iam fluxum est. Hoc curatione, illud præcautione eget. Vt autem hoc exequamur, vtendum erit quatuor scopis, quorum primus nos monet, optimam victus rationem ægro præscribendam. Secundus, vt humor fluens reuocetur ac retrahatur. Tertius, vt quod parti iam est impactum digeratur & euacuetur. Quartus, vt ratio symptomatum, quæ sæpe phlegmone copulantur, habeatur. Nam hæc nonnunquam eius curandi rationem interpellant atque immutant, Galeno auctore.

2. ad
Glau.

Vt autem primum scopum ab-
soluamus, à nobis monendus erit
ægro

ægroto, ut in aëre puro, frigido ad
siccum inclinante, tali natura, vel
arte reddito, versetur, quem posca,
vitium, cannarum, salicum foliis,
rosis, nymphaeæ floribus, violis, &
id genus similibus refrigerabimus.
Adinonendus etiam erit, ut à cibus
corpus apprimè nutrientibus ge-
nerosi ac meracioris vini potu ab-
stineat: sed cibus medicamentosa
atque infrigidante facultate præ-
ditis utatur, qui sanguinem mo-
dicum, & eundem frigidum gi-
gnere possunt. Vini oligophori,
præsertim albi (si viribus sit de-
iectis) & gallinarum, paruarum-
que auicularum, cum omphacio,
oxalide, atque lactuca, vltus con-
cedetur, & aliorum olerum quæ
sanguinem frigidum gignunt, ad-
ministratio erit salubris. Immo-
derata plenitudo cibi ac potus,
cum pomeridiano somno fugien-
da. Ad recrementorum excretio-
nem sollicitanda natura, supposi-
tis mollibus clysmatis, vel bala-
nis ex melle cocto paratis. Labo-

34 *De Tumorib. præter naturam,*
res & corporis motus cibos præcedant, non tamen exercenda aut calfacienda pars phlegmone laborans. Frictiones, oppositarumque partium ligaturæ, modò has totius corporis euacuatio præcedat, vtilis habentur. Sit nulla, aut admodum moderata Venus. Furori, iræ, cæterisque animi pathematis, quæ sanguinem inflammant, parcendum.

Secundum scopum sic exequemur. Si videamus corpus esse plethoricum, & præsentis sint mittendi sanguinis scopi: vel si corpore nequaquam plethorico existente, à casu, percussione, vel alia procatartica causa excitata sit phlegmone, partis oppositæ venam tundemus, ipsa præsertim inflammatione nondum urgente. Quod si urgeat, ad propinqua reuocare oportebit: quemadmodum in angina, ophthalmia, pleuritide, & aliis inflammationibus, quæ præceptis remedium efflagitant videro est.

Pro

Procuranda igitur erit illa venæ
sectio, quam Gal. ἀλλοιωσιμὸν ap-
pellauit, membrorum semper re-
ctitudine seruata; vt, si fluxio ad
genū feratur, atque id plurimum
attollatur, totūque corpus san-
guine plenum appareat; consul-
tis prius viribus, cubiti interio-
rem aut mediam venam incidere
oportet, semper fluxionis motum
ad contraria reuellendo. Si verò
dextrum brachium tentetur, secan-
da erit dextri cruris vena: si alte-
rum crus inflammatione labo-
ret, secandum erit reliquum. Nam
cū venæ sectionis triplex dicatur
esse differentia: quædam enim est
euacuatiua, quæ humori quieto,
huc vel illud minime vaganti de-
betur: reuulsiua altera, quæ fie-
ri debet quando humor ex vna
parte in aliam transfertur, ex op-
posita atque distante parte: ter-
tia, quam μαρμαριουσι Γεακι vo-
cant, nos deriuatiuam, vbi phleg-
mone summam corporis partem
occupat, & comitem non habet

*De cu-
ran. ven-
æ. per
venæ
sect.*

36 *De Tumorib. præter naturam,*
bet vehementem dolorem ex di-
stante atque opposita parte , ser-
uata semper rectitudine , eua-
cuare nihil prohibet. At ubi
phlegmone internam partem, ean-
demque cordi proximam diuexat,
comitemque dolorē acerbum ha-
bet , vt in pleuritide , reuulsio ex
maximè distante parte , vt quæ sta-
tim neque euacuare , neque dolo-
rem lenire possit , non est tentan-
da : multò minus deriuatio , quæ
ex proxima fieri debet : sed ex lo-
co medio , nam tunc reuellimus
atque deriuamus.

Hoc in iam nobis proposito af-
fectu facile est videre, in quo pro-
pter succingentis inflammatae mē-
branæ cum corde viscere præci-
puo viciniam , feбри, dolore, sæuis-
que pathematis ægrotus distor-
quetur. Tunc enim non tali , aut
poplitis venam secamus , (nam
nullus aut admodum exiguus ex
ea vsus oriretur , sed cubiti ieco-
rariam , aut mediam : tunc enim
quia quæ secatur pars inflammatae
est,

est, opposita reuelimus; & quia huic est proxima, deriuamus. Est igitur in tali affectu, cum vrget, secanda ex mediis partibus vena. Nunquam enim incommodè fluxionis impetus in contrarium retrahitur.

2. ad
Glauc.

Sed ante sectionem supponendus erit clyster, aut dāda medicata potio, vt illorum remediorum operæces & recrementa, quæ in primis viis continentur, euacuentur. Clysterem medicatamque portionem in sequentem modum præscribemus.

℞. Malu. viol. achantidis, altheæ, mercur. sing. M. j. quatuor sem. frig. ma. sing. ʒ. ij. seminis anisi ʒ. j. prunorum dulcium par. xvij. sem. lini ʒ. j. flor. viol. bugloss. nimpheæ sing. p. j. fiat decoct. De colatura cape quart. vel t̄b. j. ʒ. in qua dissolue medullæ cass. fist. ʒ. j. diaprun. simp. ʒ. ʒ. olei viol. ʒ. ij. mel. viol. & sacch. rub. an. quart. ʒ. sali communis modicum. Misce, fiat clyster, supponatur ante sanguinis missionem.

℞. Me

38 *De Tumorib. præter naturam,*

℞. Medullæ siliquæ Ægyptiacæ recenter à canna euulsæ ʒ. j. vel ʒ. x. cum sacch. fiat bolus, quem per horam ante prandie transglutiunt, vel in hordei decocto dissoluit, si sorbere malit. Supposito clysinate, aut medicata potione propinata, tundenda erit sequenti die vena partis oppositæ & distantis. Quod si vires illam non ferant, nihilque anilis, aut puerilis ætas fuerit, ad motis cucurbitulis vel ligaturis, vel frictionibus, vel calfactis partibus contrariis directè affecto loco respondentibus humorem reuellimus.

Ad tertium scopum transeuntes, pro topicis remediis apocroustica medicamenta vsurpabimus: ante quorum vsu diligenter erit animaduertendum, ne tumor laxas & adonibus præditas partes distorqueat, aut quas principum membrorum emunctoria vocant, neue à venenato scaturiat humore, ne etiã à viscida & lenta sit materia procreatus; denique ne ex criticarum inflam

inflammationum contubernio sit, ut fuit superius traditum. Varianda autem sunt iuxta morbi tempora praesidia. Nam si morbus sit in principio, puris & sinceris est utendum: si in incremento repellentibus & digerentibus inæqualiter: in summo vigore æqualiter mixtis: in declinatione puris discutientibus. Sunt autem repellentia paulo supra patientem particulam applicanda. Quod si humor digerere non possit, ad usum pus mouentium transeundum est. Commodo itaque in principio inflammationis cataplasmate à Gal. descripto utemur, quod recipit aizoon, siue semperuium maius, malicorium, rhu & polentam in vino decoctam. Hoc enim medicamentum repellit quod influit, & quod iam continetur exiccat, partesque circumstantes confirmat. Polentam, quam Græci ἀλφίλον vocant, probatissimam ex mediocriter tosto hordeo parabimus. Hæc mansa alit, sed modicè, ideoque
otiosis,

40 De Tumorib. præternaturam,
otiosis, sedentariamque vitam du-
centibus hominibus, non militi-
bus, & his qui corpus maximè
exercent dari debet; frigida autem
& sicca est primo gradu. Hoc certè
remedium probatissimum atque
utilissimum est phlegmone dolori
vehementi nequaquam copulata.
Erit & sequentium præsidiorum
usus salutaris.

℞. aquæ font. ℥. iij. aceti for-
tiss. ℥. j. misceantur & agitentur
fortissimè, admoveatur spongia
infecta hoc liquore, vel panniculus
lineus duplus madidus loco phle-
gmone tentato.

Aliud.

℞. succi semperuiui, lactucæ, so-
lani sing. ʒ. iij. santali albi & ru-
bri sing. ʒ. ij. boli armenia, sangui-
nis draconis sing. ʒ. ij. misce, illina-
tur pars affecta.

Aliud.

℞. folior. populi, polygoni siue
corrigiolæ sing. M. ʒ. terantur dili-
genter, & cum oleo myrtillorum
fiat in modum cataplasmaris.

Aliud.

Aliud.

℞. albuminis ouor. iiii. numero, olei ros. omphacini ℥. iiii. misceatur simul , fiat linimentum quod parti admoueto.

Aliud validius repellens.

℞. farinae hordei ℥. iiii. succi plantag. aceti fortiss. sing. ℥. iiii. succi lenticulae aquat. ℔. ℔. succi solani ℔. j. decoquantur simul ad consumptionem vsque succorum, fiat in modum cataplasimatis, quod repellit, astringit & abstergit.

Aliud non minus efficax.

℞. Succu parietariae ℥. iiii. succi bechij seu tussilaginis (vngulam caballinam vocant) ℥. ij. olei ros. ℥. iij. misce , fiat linimentum. Animaduertendum hoc praesidij genus de quo proximè verba fecimus, non solum in principio, sed & in incremento tutò admoueri posse. Quando phlegmone est in incremento , quod ex propriis & à Gal. traditis notis cognoscemus , vtendum erit praesidiis facultatem mixtam , nempe digerentem & repellentem

42 *De Tumorib. præter naturam,*
lentem habentibus. Describendum
nunc medicamentum digerens &
repellens.

℞. sem. lini ꝑ. j. ꝑ. farinae hord. ꝑ. j.
ij. florum chamæmeli ꝑ. ij. ros. rub.
ꝑ. ij. folior. & baccarū myrti sing.
ꝑ. j. ꝑ. Decoquantur omnia diligen-
ter in aceto fortissimo & aqua ro-
sarū, vsque ad horum liquorū con-
sumptionem. Deinde terantur dili-
genter; misce postea pinguedinis
gallinæ ꝑ. iij. ol. chamæm. & ros.
an. ꝑ. ij. fiat cataplasma aut linimen-
tum. Possumus etiam vti sequenti
medicamento.

℞. folior. akthæ, maluæ sing. M. j.
fol. absynthij M. ꝑ. ros. rub. ꝑ. j. flor.
anethi & sambuci sing. ꝑ. ij. farinae
sem. lini ꝑ. j. ꝑ. farinae hordei ꝑ. ij.
coquantur in aqua & pauco aceto,
& per colum medicū transfundan-
tur: adde postea olei ros. ꝑ. iij. olei
chamæm. ꝑ. ij. pinguedinis gallinæ
recentis ꝑ. ij. ꝑ. misce, fiat cataplas-
ma. Quod si phlegmone sit in sū-
mo vigore, quæ repellunt digeren-
tibus erunt æqualiter miscenda.

Neque

Neque a Gal. traditum præsidium
erit negligendum, quod in sequen-
tem modum parari potest.

2. *artu*
cura.
ad Gl.

℞. medullæ panis frumentacei
℥. j. mittatur in aquam feruentem,
& facta expressione, misce mellis ℥.
iij. olei ros. ℥. iij. fiat cataplasma.
Vtile etiam erit sequens præsidium.

℞. sulfuris tritici, farinæ triticeæ
sing. ℥. iij. folior. malvæ parietariæ
sing. M. j. chamom. ℥. ð. vini ℥. iij.
coquantur diligenter, terantur &
per colum medicum transfundan-
tur, & cum ceræ quantitate con-
grua fiat emplastrum, quod loco
affecto admoueat.

Apparentibus declinantis phle-
gmones notis sola digerentia affe-
cto loco (si digeri possit humor)
erunt apponenda. Quod si per-
seuerante dolore & calore, febre
& pulsatione adauctis, digestioni
sit contumax humor, quæ pus
mouent medicamenta caloris sub-
stantiam & non gradum adaugen-
tia, ex usu erunt. Et cum inter om-
nes tumorum præter naturam
cura

44 *De Tumorib. præter naturam,*
curationes melior sit ea quæ fit per
digestionem, quod minus naturam
infestet, hanc in sequentem mo-
dum aggrediemur.

℞. cinerum buccinarum ℥. j. β.
mellis optimi ℥. j. ol. chamom. ℥. iij.
ceræ quantum sufficit, fiat unguen-
tum. Huic negotio utilis est lana
hyfopora.

Vtile est & sequens præsidium.

℞. Farinæ fœnugræci, farinæ
sem. lini an. ℥. ij. farinæ erui ℥. j. flo-
rum chamom. meliloti, sambuci
an. ℥. j. ros. rub. ℥. iij. pulueris iridis
Florentiæ ℥. β. decoquantur in suc-
co apij & œnomelite vsque ad li-
quorum consumptionem. Quibus
præparatis adde fæcis olei de lilio
℥. iij. ol. chamom. ℥. ij. fiat cataplas-
ma, vel addita ceræ debita quanti-
tate fiat emplastrum.

Probatum etiam à Gal. empla-
strum diachalciteos, quod Auicen-
nas colcotar appellauit. Hoc enim
in declinatione phlegmones utile
est, quia citra dolorem exiccat.
Multi emplastrum diachylonis mi-
noris

noris iteati commendant. Si iam præscriptis medicamentis phlegmones humor digestionem minime pateat, properandum erit ad pus mouctium medicamentorum vsum, quæ quamuis phlegmonem proprie non profligent, symptomatis nihilominus maxime conferunt: quod à Gal. luculenter fuit demonstratum. Gignitur enim pus vel ex sanguine, vel contusa carne. Quæ igitur utilia sunt medicamenta, in sequentem modum sunt præscribenda.

℞. picis naualis, ceræ citrinæ, sæui hircini & olei an. partes æquales, decoquantur donec vnguenti consistentiam adipiscantur. Hoc medicamentum ab Auicenna & Guidone Cauliacensi chirurgo præstantissimo basilicum fuit vocatum, ab aliis tetrpharmacum à quatuor medicamentorum generibus. Paulus Ægineta colophoniam & thus addens tetrpharmacum Macedonicum vocat. Non minus utile censetur Galeni præsidium in metho

4. Me-
tho. me.

46 *De Tumorib. præter naturam,*
methodo curatiua ad Glauco. præ-
scriptum, vbi ab ipso monemur vt
 $\tau\alpha\delta\ \upsilon\delta\ \rho\epsilon\lambda\alpha\acute{\iota}\omega$, hoc est, aqua & oleo
pingui simul mixtis inflammatam
partem perfundamus, vel tetra-
pharmaco molli in sequentem mo-
dum parato vtamur.

℞. Farinæ frument. lb. j. olei
communis, aquæ fontanæ sing.
partes æquales, coquantur medio-
criter. Nā coctio mediocris phleg-
mone à feruenti humore profecta
prodest, maior verò illi quæ à mi-
nus calido succo emergit. Quod si
croci quod est pepticum medica-
mentum & leuis adstrictionis par-
ticeps ʒ. j. misceas, vtilius medica-
mentum experieris.

Aliud.

℞. radicem liliorum alborum,
rad. althæ mundatarum sing. ʒ.
iiij. foliorum maluæ, senecionis,
violarum achanti sing. M. ʒ. carica-
rum pinguium, passularum à gi-
gartis mund. sing. pa. x. Quod si is
qui phlegmonem committit hu-
mor crassior & concoctu difficilis
appa

appareat, huic medicamento adde rad. bryoniae ℥. ij. coquantur optime, terantur & per colum medicum transfundantur, addendo farinae frumenti (quae hordeacea magis concoquit) farinae seminis lini sing. ℥. j. ℔. adipis suilli & gallinae sing. ℥. iij. olei liliorum, chamom. sing. ℥. iij. misce, fiat cataplasma, & parti dolenti adinouero. Conuerso iam in puris naturam humore, non statim aperiendus erit tumor scalpello, ignito ferro, aut pyrotico medicamento, sed digerentibus medicamentis curationem moliemur, quam cum minimè prodelle conspiciemus, secunda erit tumoris mollior & prementibus digitis magis cedens pars, mucronatam & acutam figuram nobis representans. Valido aegroto difficilia & fortia remedia contemnite, ferrum candens parti affectæ adigemus. Morosi atque imbecillioris hominis membro & ea remedia pertimescentis, pyroticum medicamentum, quod *καυτηριον* potentia-
le

48 *De Tumorib. præter naturam,*
le appellant quale est illud rupto-
rium quod à Iohanne de Vigo non
contemnendo chirurgo traditum
fuit, adhibebimus, vel huius loco
calcem viuam saponi & saliuæ ie-
iunæ petmixtam. Sunt & alia py-
rotica medicamenta à Gal. variis
locis tradita de quibus fufius cap.
de curatione Anthracis differe-
mus. Sed ante horum omnium
vsum ipsiusque tumoris apertio-
nem, præsertim per sectionem, con-
templandus erit musculorum situs,
ne per transuersum tendonem aut
neruum secemus. Hæc omnia tibi
magis perspicua reddent partis fi-
gura, flexus, & illius rugæ. Decli-
uiore loco vt fiat noxij humoris
melior expurgatio, moliri debes
apertionem, cuius figura oblonga
& folij myrti speciem referens: ro-
tunda coagmentum difficilius re-
cipit. Quod si rutilante ferro vel
auxiliu potentiâ apertionem ag-
grediamur, cum ob insignem cali-
ditatem dolores excitari soleât; vt
phlegmones incrementum & no-
uam

uam humoris defluxionem impediamus, superiores membri partes per quas potissimum defluere solet humor, illinemus apocroustico medicamento, ex oleo; rosato & ouorum albo, oxycrato, vel unguento ex bolo armenica parato, quod nostri chirurgi *defensiuum* vocant. Secta iam parte per adustionem procurandus escharæ casus, butyro recenti non salito, basilicone, vel medicamento ex ouorum luteo & oleo, digestiuum chirurgi vocant. Post eius casum ab aqua & oleo erit abstinendū. Quod si vulnus abluere conuenit, hoc mulla, posca vel vino mulso agendum. A pingui medicamento, quale est Macedonicum, quod tetrapharmacum appellant, omnino abstinere oportet, tunc detergendum & siccandum est vulnus sequentibus præsiidiis, præsertim si *πύραρον*, id est, sordidum sit.

℞. Unguenti apostolorum descript. Auicennæ §. iij. linamento retorto excipe & utere. Solidiori-

50 *De Tumorib. præter naturam,*
bus siccioribusque naturis, vnguen-
tum quod ex ærugine rasili, alumi-
ne, melle, aceto fortissimo ad satu-
ritatem coctis conficitur (Ægyptia-
cum vocant) est vtile. Mollioribus
proderit id quod ex duabus parti-
bus basiliconis & vna apostolorum
paratur.

Aliud.

℞. Succij apij mellis rosati cola-
ti ling. ℥. iij. farinae tragij siue spe-
ltæ, farinae hordei an. ℥. ij. coquan-
tur donec lentam consistentiam
acquirant, addes terebinthinæ (po-
tissimum si vlceris neruosam partem
tentet) quantum sufficit. Iuuando
quoque partis robori non inutilis
erit absynthij succus. Si ex vomica
genito vlceri copulata sit calida
intemperies, succum plantaginis
præcedentibus medicamentis mis-
cere oportebit. Si gangrænæ aut
magnæ corruptionis aduentum re-
formides, myrrham troglotiden
præcedentibus præsiidiis miscbis.
Post humoris sordidi deterisionem,
ab ea quæ remanet cavitare capien-
da

da est indicatio, adiectionem & similis quæ perit substantiæ generationem exposcente. Quam sarcoticis semper in primo limite sicis respectu partis cui admouentur absoluemus. De quibus cum à Gal. doctè & amplè sit disputatum, & à nobis alio loco sint tradita, ne nostri instituti cancellos egredi videamur, hoc loco minimè differemus. Quod si genitum ab abscessu vlcus inflammationis non sit particeps, quæ exiccant & cicatricem inducunt, Epulotica vocata sunt apponenda. Deligendum ex calcite emplastrum, cui duplam calcitidis quantitatem miscebis, quod durum esse non debet, sed adstringente oleo mollius factum. Nam quæ dura sunt emplastra phlegmon non reliquias contrahunt, & rursus phlegmonas in ægra parte excitant.

2. ad
Glauc.

Ad quartum scopum properantes, necessum est vt quæ inflammationi copulata sunt symptomata, quæ legitimam curationis scopum

§ 2 De Tumorib præter naturam,

præuertunt, docente Gal. sopiamus
& mitigemus. Ex horum numero
sunt, febris, quæ frigida & humida
victus ratione profligatur: dolor
vehemens inflammationem adau-
gens, ægrotum miserè distortuens
& corporis vires conuellens. Vbi
igitur grauiori cum dolore deflu-
xio affligit chalasticis partem re-
laxantibus, pulque mouentibus
medicamentis, vt aqua calida, oleo,
cataplasmate ex triticea farina pa-
rato non erit vtendum. Nam ta-
metsi leuamentum quoddam ex-
templo adferre videantur, deflu-
xionem nihilominus adaugēt. Do-
loris itaque vehementiam ex passo
rosaceo & pauca cera cum his li-
quata confecto medicamento vte-
mur, aut lana succida plurimum
œsipi habente, frigida æstate, te-
pida hyeme. Huic etiam negotio
vtile erit cataplasma de arnoglos-
so, ex lenticula, pane & rosaceo pa-
ratum & supra affectum locum ad-
mouenda erit spongia vino acerbo
imbuta: aut aqua frigida cui aceti
momen

momentum miscere non erit inutile. Phlegmonem verò vehementi dolori copulatam, & à causa pro-catarctica genitam calfacere & humectare modicè, & humorem ad suppurationem ducere sequentibus præsiidiis ex usu erit.

℞. vitellorum ouorum recentium num. ij. olei rosati quantum sufficit, ducantur simul & probe misceantur, fiat linimentum.

℞. medullæ panis siliginei ℥. j. infundatur in aquam feruentem, & parum decoquatur, & facta forti expressione misce vitellos ouorum recentium ij. num. lactis caprini ℥. iiij. croci ℥. j.

℞. rad. altheæ ℥. j. malu. violar. sing. M. s. florum chamom. ros. rub. sing. p. s. decoquantur optimè, pistentur diligenter & per colum medicum transfundantur. Adde butyri recentis sine sale ℥. iiij. olei ros. vel viol. sing. ℥. iiij. fiat cataplasma. Quod si horum præsidiorum opera dolor non conquiescat, transcundum erit iuxta Galeni senten-

54 *De Tumorib. præter naturam,*
tiam ad narcoticorum medicamē-
torum vsum, quæ quamuis partis
sensum stupesciendo dolorem im-
propriè mitigent, his nihilominus
vt ægroti viribus consulamus &
doloribus confectum mori non pa-
tiamur, vti cogimur. Sed cum hæc
sint admodum frigida calfacientis
medicamenti sodalitia, quale est
vinum, chamæmelum, crocus, ca-
storeum, spica nardi, nunquam pri-
uari debent. In sequentem igitur
modum narcoticum medicamen-
tum dolorem leniens & ab omni-
bus chirurgis commendatum con-
ficiemus.

℞. fol. hyoschiami albi M. ℞. de-
coquantur obuoluta stupis made-
factis sub prunis, postea pistentur,
& axungia suillæ sine sale misceā-
tur adiecto croci momento, hoc
enim medicamentū doloris vche-
mentiam retundit & pus mouet:
pus enim mouentia duorum sunt
generum, alia modicè calida & hu-
mida, tenacem consistentiam ha-
bentia per se, alia frigida stuporem
indu

inducentia & affectæ partis calorem retundentia, per accidens pugnunt : quod sanè ab Arnaldo Villanouano fuit diligenter obseruatum : ait enim lactucam coctam & parti tumore præter naturam calido tentatæ superpositam , famem facere. Cogimur nonnunquam ante humoris perfectam maturitatem scalpello partem phlegmone obsessam scarificare , præsertim cum membro ita impactum & copiosum cernimus , vt obortiam subnigro colore, periculum siderationis immineat. Scalpello igitur vitiosus sanguis euacuatur , & humoris copia oppressus calor respirationem habet. Lauandæ postea scarificationes aqua salita , & admoendum emplastrum ex farina fabacea , aut eruina cum oxymelite cocta. Hæc omnia fusius capite de gangrenæ curatione trademus.

De Doshiene, siue Furunculo.

C A P. X.

F St & parua phlegmone, quæ nec locum affectum, nec causâ quæ illam excitauit, tam apertè repræsentat, *ἰοδίωον* Græci, Latini furunculum appellant. Qui Arabum sunt vestigia sequuti, *aldemenil* vel *clauum* nominant. Non enim furunculi sunt *χοιπάδα* siue strumæ, vt aliqui falsò existimarunt. Huius duplex esse genus statuit Galenus, aliud furunculorum, aliud varorum. Ex simili humore, nempe sanguine energerit, & per vniuersum corpus grotantur, sed aliqui duri, callosi & ægriè concoctiles sunt: aliqui inflammati: in quibus etiam aliquando febres & graua symptomata consistunt, ipseque tumor in magnitudinem excrescit, & in pus transmutatur. Mitis furunculus in sola cute apparet, pernicax autem malignusque

lignusque concretis in carne radicibus in superficiem erumpit. Dignosces id cum tactu, tum visu, locum circumquaque & furunculum traclans.

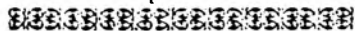
Celsus furunculum tuberculum lib. 5. ca. 28. acutum esse cum inflammatione & dolore, maximèque ubi iam in pus vertitur, scribit: qui ubi apertus est & exiit, superapparet pars carnis in pus versa, & pars corrupta subalbida, aut subrubra, quam ventriculum quidam furunculi nominant. In eo nullum est periculum, etiamsi nulla adhibeatur curatio. Sed dolor efficit ut potior medicina sit quæ maturiùs liberet. A sanguine crasso, at non admodum calido originem trahit: & cum genito & expresso pure nulla alia curatio necessaria sit, magnum negotium Medico facessere non potest. Solet enim natura à Medico minimè adiuta exiguos morbos vincere, quæ non est medicaminibus infestanda, nisi cum morbo Gal. de de' sic. affic. nimium atroci dominari nequit.

§ 8 De Tumorib. præter naturam,

Itaque in phlegmonoso furunculo, ubi in corpore subest plenitudo, à venæ sectione, modò mittendi sanguinis præsentés sint scopi, satius est ordiri, & vinum modicè bibere. Si impurum & cacochymū sit corpus pro noxij humoris natura catharticum medicamentum propinabimus. Pro topicis remediis Auicennas triticum à ieiuno homine diligenter masticatum & superpositum, furunculos maturare tradidit. Cùm enim hic tumor abscessum sapiat, emollientibus, concoquentibus & discutientibus profligatur. Maturari solet emplastro diachilonis, mollior efficitur medicamento ex melle cocto & sarcocolla confecto. Vuæ passæ, quibus acini sunt exempti, cum sale tritæ ac illitæ furunculum discutiant ac rumpunt. Hoc etiam præstant ficus pingues dissectæ, vel fermentum cum nitro, vel lini semen cum melle, & in vehementi dolore, alterci folia trita cum butyro. A futuro furunculo & à mul-

v. primi
fen.

tis aliis morbis à sanguine melan-
cholico excitatis, hæmorrhoidum
prouocatio liberat. De exiguis tu-
berculis, cum sint morbi mites,
qui ab ipsa natura facile vincun-
tur & curantur, sine Medici opera,
hoc loco non differemus. Ad alios
itaque tumores transendum erit,
à bubone incipiendo.

De Bubone.

C A P. X I.

Bubones, phymara, phyge-
thila, adenum esse inflam-
mationes à Gal. traditum
est. Bubo pro vera phlegmone
vsurpatur, principum partium
emunctoria diuexans, quæ adeni-
bus fluentem humorem facile re-
tinentibus, & propultricem facul-
tatem imbecillam habentibus con-
stant, sunt enim præstantium par-
tium velut cloacæ. Pessimi sunt
qui assiduas febres comites habet:
mites qui ephemeræ. Est enim

2. ad
Glat. 6.

2. Aph.
Elypt.

60 *De Tumorib. præter naturam,*
adenum natura spongiosa, rara
& pinguis, neque illorum caro re-
liquo corpori similis, sed sunt friabi-
les, venas multas habentes: ægro-
tant sæpe vna cum corpore reli-
quo, interdum proprio morbo di-
uexantur. Adenes multiplices sunt,
quidam in internis corporis parti-
bus, vt in esaræo, & insignium ve-
narum & arteriarum diuisione
veluti stabilimenta quædam sunt
siti: quidam in externis corporis
partibus, vt sub mento, alis, in-
guinibus. Glandularum quædam sunt
pilis munitæ, qui ex mediocri hu-
morum in eis redundantia fiunt:
quædam pilis priuatæ propter ma-
ximam humoris redundantiam.

*lib. de
glandu-
larum.*

Quæ sanè res ab Hipp. pulchro
paradeigmate luculenter fuit de-
monstrata. Quemadmodum sata
in terra humidissima atque vligi-
nosa nasci minimè possunt, sed ex-
tinèta & putrida iacent: ita copio-
sa humiditas ab internis partibus
in aliquas glandulas redundans pi-
los gigni non sinit. Bubones quidã
vene

Liber primus, Cap. XII. 61
venerei à procatarctica causa oriū-
tur, vt ab articulorum vel capitis
vulneribus, scabieue, quorum cura-
tio facilis est. Quidam pestilentiae
tempore grassantur, à venenato
humore scaturientes, pessimaque
symptomata multo carbonibus de-
teriora habentes. Sunt enim ho-
rum carbones asseclæ.

*De Bubonis pestilentis causis,
& iudiciis.*

C A P. X I I.

Quomodo aliquis à peste aut
à pestilenti bubone sibi præ-
cauere possit, docere in præ-
sentia non est nostri instituti, cum
hoc à Galeno & Cornelio Celso, &
Laurentio Iouberto acutissimo
Medico, & Regio Professore, li-
bro de peste exactè sit demonstra-
tum: hic tantum de his quæ ad chi-
rurgiam pertinent agemus. Pesti-
lentis itaque bubonis causæ sunt
duplices: procatarcticae aliæ, aliæ
cor

*lib. de
differē-
tis feb.
1.
lib. 1.
cap. 2.*

62 *De Tumorib. præter naturam,*
corporeæ. Externæ sunt, malorum
& venenatorû eduliorum vsus, ca-
daverum aërem insufficientium co-
pia, austrina, pluuiosa & venenata
aëris constitutio, corporum assue-
tæ purgationes prætermisæ, astro-
rum maleficorum concursus, & eo-
rum in hæc inferiora influxus:
fructuum aquis à mortua & cor-
rupta Salamâdra infectis irrigato-
rum, vt Theophrasto placet, esus.

Causæ corporeæ sunt humo-
rum venenatorum & corruptorum
ad emunctoria deriuatio, qui ad e-
nosis partibus impacti dolorificos
tumores, febres inclementissimas
à partium internarum affectibus
scaturientes, animi deliquia, fri-
gidos sudores, delitescentes an-
thraces, deliria, nauseas, vomitus,
sopores, nigricantem quendamque
linguam, sudores olidos, ægram
respirationem, vehementem capi-
tis dolorem, nonnunquam in-
ges vigilias excitant. Pueri ado-
lescentes, & qui calidum & humi-
dum temperamentum nacti sunt,
adultis

Liber primus, Cap. XIII. 63
adultis senibus huic morbo sunt
magis obnoxij.

Bubonis pestilentis curatio.

C A P. XIII.

Pestilentis bubonis, venenati
morbi curatio quatuor sco-
pis perficitur. Primus nos
monet, vt tenuem, infrigidantem,
& veneno aduersantem victus ra-
tionem præscribamus. Secundus,
vt humorem quem antecedentem
causam vocant (cū rheumaticus sit
affectus) totius corporis rationem
habentes, reuellamus. Tertius, vt
principibus partibus robur adda-
mus, prohibeamusque ne venena-
tos vapores recipiant. Quartus, vt
topicis congruisque morbo præsi-
diis utamur.

Primò itaque aërem purum &
frigidum deligemus, & iuniperi,
cupressi, pinus fumo siccum redde-
mus: ac thalamum acri aceto in-
spergemus, violis, fantalis, nym-

64 De Tumorib. præter naturam,
phea floribus siccandi & refrige-
randi vi præditis ornabimus, ac ali-
mentis modicè alentibus frigida
qualitate præditis, saporemque aci-
dum habentibus corpus nutrie-
mus. Administranda igitur oxalis
aut ipsius succus aegroto, lactuca,
intybus, vel buglossum, & cætera
quæ cordi robur addunt, venena-
torumque vapores profligant. Ptisana
hordeacea vsus salubris, ipsiusque
cremor. A multis quoque lac amy-
gdalinum aqua rosacea & saccharo
inixtum probatur.

9. Met.

Quod si vires sint deiectæ, à qui-
bus desumendam præcipuam indi-
cationem docet Galenus, iure gal-
linarum, aut caponum, paulò supe-
rius recensitis herbis alterato, erit
vtendum. Vino interdendum,
quo si abstinere non possit, album
& oligophorum bibet: & quo hic
morbus carbone est acutior, eo
si vires suffecerint, tenuior victus
ratio erit ex vsu. Acidis eduliis ves-
cetur, vt malis punicis, limoni-
bus. Motibus laboriosis & sanguinè
cal

calfacientibus non erit exercendū corpus, neque immoderatae plenitudini indulgendum. Crebra clysmatum iniectione emollienda erit alius, & quemadmodum assiduae vigiliae efficiunt: ita & longus somnus. Quare si nimio somno aegrotum detineri videamus, ipsum strepitu magnisque vociferationibus excitabimus.

Secundus scopus sic perficitur; si aegroti sint validae vires, & caetera omnia consentiant, supposito prius clystere aluum emolliente venam tundamus, quae parti affectae è directo opposita est, servando semper illam rectitudinē, cuius Hipp. & Gal. meminere. A nullo profectō praesidio plus emolumenti consequeris quam ex venae sectione ad animi deliquium usque facta. Nec hoc loco mea sententia audiendus est Fallopius, qui punice levioribus rationibus contendit in hoc morbo nullo pacto secandam esse venam. Quam si vires vel aetas perferre nequeant,

asti

Contra Fallopiū l. de humor. praeter naturam.

66 De Tumorib. *præter naturam*,
affigendæ erunt appositæ parti cucurbitulæ cum scarificatione, vel sine ea pro virium ratione.

Porrò cùm hic morbus à turgente succo trahat originem, purgandus erit medicamento aluum subducente, interponendique duo dies à venæ sectione ad catharticum, quod mite sit oportet. Nam cùm ea quæ immodicè purgant, sint calida, huic morbo parum vtilia censentur. In sequentem modum purgatorium medicamentum præscribemus.

℞. rhabar. electi ʒ. j. β. cinam. omi ʒ. viij. macerentur in aq. endiuivæ ʒ. iij. facta expressione dissolue medullæ cassiæ à canna nuperrimè extractæ ʒ. vj. syr. rosati solutiui ʒ. j. β. misce, fiat potio : potest & alia sic parari.

℞. pulpæ acidarum balanorum recētium (quas thamarindos Mauritani Medici appellant) ʒ. vj. prunorum dulcium, vuarum passarum à gigartis repurgatarum sing. p. x. trium flor. cordalium com. ling. p. j.

Liber primus , Cap. X III. 67

p. j. sem. melonum , citri , acetosæ
ling. 3. ij. fiat decoctio. Cape de co-
latura ʒ. iiij. in quibus dissolue ca-
tholici & tripheræ persicæ sing. ʒ.
iiij. Rhab. optimi in aqua buglos-
sifuti & diligenter expressi ʒ. iiij.
cinanomi eadem arte præparati ʒ.
viii. syr. ros. solut. ʒ. j. misce, fiat po-
tio. Si adstricta sit aluus etiam post
solutiui medicamenti administra-
tionem , supponetur semel aut
bis in hebdomade sequens clyster.

ʒ. fol. mal. viol. acanth. parietaria-
riæ , fol. lactucæ, althææ cum radi-
cibus, borrag. sing. M. j. rasuræ cu-
curbitæ recētis lb. ʒ. 4. sem. frig. ma-
contusor. sing. ʒ. iiij. prunorum p.
x. flor. nymphææ, viol. bugloss. sing.
p. j. fiat decoctio in aqua hordei
perfectè cocti. Cape de colatura lb.
j. ʒ. in qua dissolue cassiæ cum
saccharo ʒ. vj. catholici ʒ. ʒ. olei
viol. ol. nymphææ sing. quart. ʒ.
mellis viol. ʒ. ij. misce, fiat clyster.

Tertium scopum sequentibus
præidiis exequemur. Habenda pri-
mum cordis præstantis visceris
ratio,

68 *De Tumorib. præter naturam,*
ratio, ac symptomatum hunc affe-
ctum comitantium : & cum hic
morbus sit ex valde acutorum clas-
se , sequentia remedia vsurpanda
erunt.

℞. theriacæ elect. ℥. iiij. aquæ
scabiosæ ℥. iiij. misce , fiat potio.
Quod si aëris constitutio sit cali-
da , aqua acetosæ erit salubrior.
Vel sic.

℞. pulueris electuarij beseraici
℥. ℞. pulu. electuarij de bolo ℥. j.
pulueris diamargarit. frig. ℥. ij. syr.
de acetos. citri ℥. j. aquar. acetosæ &
bugloss. sing. ℥. ij. misce , fiat potio.
Detur matutina hora , vel longo
tempore ante cibum. Vel sic.

℞. cōf. de hiacynto ℥. j. pulu. dia-
marg. frig. ℥. ℞. pul. electuarij de gē.
℥. ℞. syrup. de limonibus ℥. j. aquarū
endiuię & scabiosę sing. ℥. ij. misce,
fiat potio : & cum siti inexhausta
premantur vti debent sequentibus
remediis.

℞. conf. rad. buglossæ ℥. j. ℞.
conseruæ acetosæ & florum nym-
pheæ sing. ℥. vj. pulueris diamarg.
℥. iiij.

Liber primus, Cap. XIII. 69

℞. iij. seminis citri minutatim incisi ℥. β. coralli rub. ℥. ij. rad. tormentillæ & rasuræ eboris sing. ℥. j. sac. ros. tabul. q. s. fiat conditum auro coopertum, vtatur cum aqua hordei perfectè cocti sitis tempore. Vel sic.

℞. syr. viol. & acetosi simp. an. ℥. iij. vtatur cum aqua cocta aut ptisana. Cumque ardentis febris ratione lingua sit arida & nigricans, præscribendum erit remedium sequens.

℞. sem. psyllij integri ℥. iij. sem. cidoniorum ℥. j. β. gummi tragacanthæ ℥. iij. sacchari candi ℥. ij. misce, & in sindone rubra vel panno lineo raro fiant formulæ lupinares, mittantur in aquam rosaceam, teneat sæpe vnâ super linguam. Vel sic.

℞. muccæ. sem. psyllij & cidoniorum cum aqua ros. factæ sing. ℥. iij. sacch. candi puluerati ℥. ij. teneat sæpe in ore. Nonnunquam ægrotum acerbis capitis dolore molestari contingit, quem sequenti

70 *De Tumorib. præter naturam,*
quenti remedio lenies.

℞. lactis mulieris filiã enixæ ʒ. ij.
olei rosati omphacini ʒ. iiij. aceti
fortis ʒ. j. misce, diu mista agitetur,
linantur bregmatis ossium partes
cum temporibus. Mammæ sinistra
ad cordis robur instaurandum, ve-
nenatosque vapores repellendum,
quod sequitur præsidium admoue-
bimus.

℞. flor. cordial. flor. œnanthes
p. j. omnium santalorum an. ʒ. iiij.
pulu. elect. diamarg. frig. ʒ. j. β. pul.
coralli rub. & pulu. elect. de bo-
lo an. ʒ. j. granorum tinctor. sem.
ocimi gariophyllati an. ʒ. j. tro-
chiscorum decaphura ʒ. xv. vini al-
albi generosi quar. β. Aquar. scabio-
sæ, acetosæ & endiuia sing. ʒ. v.
fiat Epithema, excipiatur panno ex
puluere granorum tinctorum vel
alchermes infecto, expressus parti
supra recensitæ applicetur, alium
cum hic frigere ceperit calidum
admoueto. Vel sic.

℞. coralli rub. ʒ. j. santali albi &
rub. sing. ʒ. iiij. corticis citri sicci ʒ.
j. β.

Liber primus, Cap. XIII. 71

j. β. florum viol. bugl. nymph. ros. rub. sing. ꝑ. j. fragmentorū lapidum pretiosorum, margaritarum splendidarum sing. ʒ. β. puluerentur vt artis est, & in sindone rubra fiat sacculus acu interpunctus, ad instar nebulae saccharatae, qui cordis regioni admoveatur, & aduentantibus sudoribus tollatur die praesertim critico.

Quartus scopus nos monet, vt buboni topica praesidia apponamus, quae repellentia nequaquam esse debent, verum maxime attractentia: ob quam causam plerique cucurbitulas tumori affigunt magno igne praeditas. Vt autem ad externas partes humorem euocemus, commodè sequens emplastrum vsurpabimus.

℥. bdellij, galbani, ammoniaci sing. ʒ. j. pulu. iridis florent. ʒ. β. olei de lilio quod sufficit ad malaxandum, fiat emplastrum, prius gummi in aceto eliquentur. Vel sic.

℥. œsopi & olei de lilio sing. ʒ. iij.

72 *De Tumorib. præter naturam,*
℞. iij. vngatur locus bubone infe-
stus: adinoueto postea lanam suc-
cidam. Vel sic.

℞. diachilonis minoris ireati,
vel si attrahere magis volueris,
diachylonis magni gummati ℞. iij.
malaxentur cum oleo de lilio, aut
keirino, fiat emplastrum.

Quod si horum medicamento-
rum vsu malignus ac pernicax
humor non digeratur, maturandus
erit medicamentis ad id dicatis, ta-
men integra maturatio, ob loci
tum imbecillitatem, tum rarita-
tem, non erit expectanda. Sequens
tunc præscribemus medicamen-
tum.

℞. cepas albas duas numero,
coquantur sub prunis, caricarum
pinguium elixarum numero viij.
diligenter pistentur simul, fermenti
acris ℞. vj. butyri sine sale ℞. iij,
olei de lilio ℞. iij. misce, fiat cata-
plasma. Vel sic.

℞. maluarum, bis mal. cum suis
radicibus, viol. sing. M. j. rad. lilior.
mundatarum ℞. iij. caricarum
pinguium

Liber primus, Cap. XIII. 73

pinguium p. vj. flor. chamæmel. & sambuci ling. p. j. facta decoctione necessaria, pistentur diligenter & per cribrum medicum transfundantur. Misce postea axungia porci sine sale, vel adipis vitulini, præsertim si humor coctioni contumax extiterit, farinae seminis lini, frumenti & hordei ling. ʒ. iiij. olei sesamini & amygdalarum dulcium ling. ʒ. iiij. fiat cataplasma.

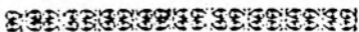
Maturato iam humore declivior bubonis sedes aperienda erit cauterio, aut pyrotico medicamento, natura hoc præstare nequeunte. Procurandus postea escharæ casus tetrapharmaco, butyro, vel ex ovorum luteis & oleo rosaceo parato medicamento. Usurpanda postea erunt detergentia colletica, & cardiacorum medicamentorum in omnibus morbi temporibus, ut cap. de carbunculo dicemus, usus minimè erit negligendus.

Buboni etiam pestilenti maximè conferre dicitur Aster atticus (quæ multi bubonium aut inguinarium

D vocant)

74 *De Tumorib. præter naturam,*
vocat) cuius non solum unctio,
sed contactus bubonas curare di-
citur. Remedia buboni pestilenti
mox affatim exhibenda sunt, quo-
niam morbus magno periculo non
vacat: in talibus enim morbis cura-
tionem differre malum est.

Hip. 1
Aphor.

*De Carbunculo, quem Græci av-
Jegna vocant.*

C A P. X I V.

Cum vnus, vel plures carbo-
nes bubonum sint fidi co-
mites, & iisdem fermè præsidii
profligentur, non erit à nostro in-
stituto alienum, vt priùs de eo
differamus, tradituri mox causas,
indicia & curationem bubonis ve-
neri, qui Hispanum morbum tan-
quam coryphæus & antesignanus
nonnunquam præcedit. Est carbun-
culus, vlcerosus tumor initio exi-
guus, sed postea ob humoris ca-
cœthiam & deleteriam qualita-
tem magnus (vt de incipiente
cancro

canthro scriptum reliquit Gal.) ab
effervescente putrefacto & retor-
rido sanguine ortus, vlcus celeriter
& escharam faciens, cum forti cir-
cumstantis particulæ inflamma-
tione.

Duplicem carbunculum statuit
Galenus. Vnus fit cum sanguis ad-
modum feruidus & propriij tempe-
ramenti limites prætergressus reso-
lutis à flammeo calore humoris te-
nuioribus partibus, crassam substā-
tiam adeptus, in quamcumque cor-
poris partem (quia nullam corporis
sedem sibi determinat, fluxerit, eam
igniti ferri modo exurit, crusto-
sumque vlcus cum alta escharam
efficit. Quo enim corpus aliquod
calidissimum crassius est, eo suo
contactu membri partes validius
afficit. Hoc facile videre possu-
mus inescaroticis & pyroticis me-
dicamentis, quæ quò crassiora sunt,
eò vehementius vrunt, altio-
rem escharam facientia. Quod fuit à
Galeno disertè variis locis osten-
sum. Cum vlcere semper carbun-

76 De Tumorib. præter naturam,
culus inuadit : partes , vt iam di-
ximus , circumstantes ab humoris
tum caliditate , tum crassitie , in
tumorem & feruentem inflam-
mationem attolluntur , simulque
ob intemperiem & solutam unita-
tem grauissimo dolore conflictan-
tur.

cap. de
Anima.
decl. 2.
traç. 2.

Hic affectus carbo Latinis, Græ-
cis ἀνθραξ dicitur, non quod antrū,
vt voluit Guido Cauliacensis, hoc
est, cor petat, sed quod carbonis
more (qui terra est accensa) vrat,
qui etiam carbunculum & anthra-
cem differre scribens, fœdissime
lapsus est Græcarum literarum
infcuus. Auicennas Althoin, siue
carmata patrio idiomate vo-
cavit.

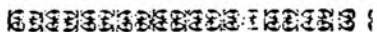
Est & alter carbo à sanguine ni-
gro, fœculento, feruido, vt prior,
sed ichori tenui permixto icatu-
riens: qui ad cutem protrusus bul-
lulas granis milij similes, & his
quæ ab ignis calore fiunt, excitat.
At vbi ruptæ sunt, crustosum vl-
cus relinquunt. Interdum hic car-
bo

ho sine pustula, sed cum pruritu apparet: ob quem laborantes partem ita scabunt, ut orta ac rupta pustula, vlcus cum crusta remaneat. Sæpe citra pustulæ ortum cutis exoriatur, ut contingit carbunculis qui per Asiam sunt grassati. Id omnibus commune est vitium, ut crustosum vlcus appareat, crusta ipsa modo cineritium, modo nigrum colorem præ se ferente. Quibus circumposita caro in summam peruenit inflammationem, ij necessarid nec sine periculo febriunt.

Est & carbonis significatum triplex. Aliquando dothienem siue furunculum quem Mauritanius Rasles carboné vocat) nobis significat, qui etiam a parum inflammato sanguine oritur. Aliquando pro vitium ac arborum vitio à carbonis vredine, hoc est, magno aestu procreato usurpatur: aut glareosæ & squalidæ terræ morbus est tritico rubiginem inducens; hanc enim terram tunc carbunculo tentari dicimus, ut à

*lib. 26.
cap. 1.*

78 *De Tumorib præter naturam,*
Plinio solerti naturalis historiæ indagatore fuit doctè demonstratum. Interdum inflammationem vehementem graui dolore membrum distorquentem à sanguine putri & retorrido profectâ carbo indicat, de quo adhuc futurus est nobis sermo.

De Carbunculi causis.

C A P. X V.

Carbunculi causas duplices statuimus, procatarticas & alias, alias corporeas, putriû eduliorum, ac fructuum stataria, cœnosa & corrupta aqua irrigatorum vsus frequens, regionis pestilentis habitatio, aëris calida & humida constitutio, austrinæ pluuiæ longæ & multæ, ea etiam temporis conditio, qualem in Cranone aliquando fuisse scripsit Hippocrates, perseverans: vellerum ouium morbosarum ac reicularum morbo (quem nostræ oræ pastores ac rustici la Marrana vocant) laborant: um

2. Epi.
cap. 1.

rantium frequens contactus, causæ procatarcticæ habentur. Quo fit ut nemo mirari debeat, si crebrò in lanionū familiis nascantur carbones. Calida & meridionalis plaga gignēdis carbunculis est aptissima, ut Narbonensis. Æstate & Autumno, quàm aliis anni temporibus potius accidunt. Et cùm carbunculi, sicuti & aliorum morborum magna sit latitudo, aliqui enim sunt mites, & non contagiosi à sanguine non admodum feruido dependentes: alij magno periculo non vacantes, à sanguine admodū calido ac putrescente orti, ob putredinem, & efferuescentiam, vel cacoëthiam deleteriam qualitatem adipiscuntur, qui pestilenti tempore grassantur, & pestilentium febriū venenatorumque bubonum sunt germina: talem humorem corpoream causam & antecedentem esse iure optimo dicimus. Attrabilarius humor à feruore & putredine sanguinis genitus, corporis parti impactus, causa est continens.

*Atra
bilis
triplex.*

Triples Gal. statuitur atræ bilis differentia. Prima fit cum aliis humoribus, quæ cum sit naturalis humor, alendis partibus melancholicis est idonea. Hanc melancholicum succum vinaræ faci similem aptius vocabimus, qui dum in aliquam partem corporis effluxit, scirrhum legitimum parit, ut quarto libro præsentis operis exactius demonstrabimus.

Secunda, quando naturalis melancholia diutius in calido loco coaceruata adurit, & in atram bilem naturæ capitalem hostem transit. Ex qua, si non admodum magna sit vstio, cancri sicci siue absconditi hunc. Si adustione acrimoniam quandam is humor contraxerit, cancri humidi & subiectam carnem erodentes excitantur.

Tertia omnium est perniciosissima, quæ ex bile flava maxime retorrida gignitur: quæ in terram proiecta, acris aceti modo fermentat atque ebullit. Hanc muscæ, vermes, & quæ insecta viuunt, ode-

runt

runt ac fugiunt. Cancro ulcerato
& pernicioso anfanggerit.

Doctor quidam Paritiensis, vir
quorundam iudicio doctus, & de
re medica bene meritus, existimans
ex duabus ultimis atræ bilis diffe-
rentiis carbunculos oriri, fœdissi-
me lapsus est, quem Galeni lib.
de atra bile, & libro de tumori-
bus præter naturam non accuratè
adumaduersa autoritas fecellit.
Ait enim Galenus ab atrabilario
succo carbūculum manare. Verūm
is oblitus est alterius Gal. loci, quē
in sequentem modum nobis scri-
ptum reliquit; Vt à flava bile fit
Erysipelas: ita à fetido & retor-
rido sanguine in atrabilarium hu-
morem verso fit carbo: quod lib.
artis curatiuæ ad Glauconem 2. *2. lib.*
confirmauit.

Causa igitur corporea & antece-
dens est putrens & retorridus san-
guis, qui tametsi ob vistonem atræ
bilis imaginem induat, non ob hoc
omnino sanguinis naturam exiit.

Nam simia (vt est in peruulgata

D s illa

82 *De Tumorib. præter naturam,*
 illa paræmia) semper sumia erit,
 quamuis purpura vestiatur. Si
 enim, vt ille arbitratur, ex melan-
 cholia naturali aut flaua bile adas-
 fata fieret carbunculus, inter hunc
 & cancrum nullum constituen-
 dum esset discrimen, quod ab om-
 nium Medicorum decretis est pla-
 nè alienum. Insuper si hæc vera es-
 sent, sanè Galenus post phlegmo-
 nes amplam tractationem de car-
 bunculo tanquam inflammatione
 ab humore sanguineo profecta, nõ
 disseruisset. A sanguine itaque fer-
 uido, non bile, vel melancholia, tã-
 quam antecedente causa fit carbo
 ab atrabilario tanquam continen-
 te, sed à sanguine feruido & exusto
 genito.

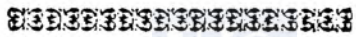

De Carbunculi indicia.

C A P. X V I.

ANthraxis indicia sũt, obscurus
 rubor, vehemens partis læsæ
 dolor, flãmæus calor, pustula circa
 initia

initia parua, & ciceris magnitudinem non superans, præceps huius incrementum cum partis oneroso pòdere, ac magna grauitate, nauſea, animi deliquiũ, deiecta appetentia cũ cordis tremore, vrgente ſomno. Nonnumquam velicis eſt munitus, quæ ruptæ eſcharam relinquunt: frequẽtiores ſunt peſtilentiæ tempore. Reliquæ notæ ex his quæ ſuperius tradita ſunt, perſpicuæ euadunt.

De Carbunculi curatione.

C A P. XVII.

Carbunculi curatio magnum habet commerciũ cum bubonis peſtilentis curatione, quæ quatuor obſeruatis ſcopis perficitur. Primus conſiſtit in debito ſex rerum naturalium vſu. Secundus in humoris fluentis reuulſione & euacuatione. Tertius in illorum remediorum adminiſtratione, quæ viſceribus præcipuis robur addite

84 *De Tumorib. præter naturam,*
solent. Quartus in topicorum præ-
sidiorum dextra applicatione.

Quomodo primum, secundum
ac tertium scopum absolueamus, su-
periori capite fuit traditum. Ab-
stinere certe a cibo & vino consul-
tis prius viribus oportet, & quam
parcissimè bibere expedit, præter-
tim si ex malignorum ordine ex-
titerit, nam tunc comitem habet
febrem.

Ad quartum scopum properan-
tes, necessum est vt topicorum
præsidiorum vsu sine aliqua cun-
ctatione adhibeamus. Quapropter
post sanguinis missionem vsque ad
animi deliquium, si nihil prohi-
beat, altis sectionibus scarificandus
erit locus carbone tentatus, vt san-
guis ater ipsum inficiens euacue-
tur; neque sunt restringentia &
apocroustica admouenda, ex quo-
rum vsu maius dispendium quam
utilitas sequeretur. Non tamen est
negligenda in affectam sedem flu-
xio, quæ inflammationem, dolo-
rem, & reliqua symptomata auget.

Obd

Ob hoc excogitandum erit aliquod præsidium, quod cum repulsiōe moderata digerendi vim habeat. Vsurpabimus igitur cataplasma illud à Gal. traditum, de arnoglōssa appellatum, quod è planta-
gine, sincomisto siue mensario pane & lente conficitur ad saturitatem coctis. Huic emplastro Aui-
cennas gallas adiecit. Panem neque admodum furfuraceum, neque siligineum & ex defæcatissima farina paratum esse oportet. Hoc autem nõ supra carbunculum ipsum, sed in ambitu est apponendum. Candens autem ferrum, vel pyroticum medicamentum Icarificatæ pustulæ, tum ad exterendam escharam, tum etiam ad venenatum & in profunda parte latentem humorem foras euocandum, adigendum erit. Itaque super vlcus, & non circumstantes partes, ne illas imprudenter, & sine vlla necessitate vlcereus, imponendus erit pastillus Andronis, Polyidæ, Bithini, Pasconis aut. Musæ, vino
dulci

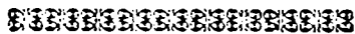
14. Me-
sto.

86 *De Tumorib. præter naturam,*
dulci vsque ad crassitiam aut mel-
lis consistentiam dilutus.

Horum vsus non solum carbun-
culorum crustas cadere facit, sed
affectum locum cum sit adstrictio-
nis particeps, sine fluore conseruat.
Illorum pastillorum loco commo-
dè vtetur trochiscis Iohannis Vi-
gonij, quos capitellum vocant:
quibus ad meliorem citatioremque
operationem momentum subli-
mati plerique miscent. Qui Ara-
bum & classicorum Chirurgorum
vestigia sequuntur, ex duobus ma-
lis punicis, acido & dulci, repellen-
te simul & digerente facultate præ-
ditum emplastrum admovent, suc-
cessu non infœlici, aliqui ex solo
acido illud parant.

Reliquas rubore tentatas partes
vnguento de bolo (quod defensi-
uum vocant) illinunt: quod medi-
camenti genus, quamuis pestilen-
ti morbo & venenis utilis sit bo-
lus, probare non possum. Nam cum
sit frigidum, & emplasticum me-
dicamentum digerente facultate:

priuatum , vitiosum ac venenosum humorem ad interna viscera protrudit : ad quæ propter illius delecteriam qualitatem, nullo modo est reuocandus. Escharam tetrapharmaco , butyro , vel medicamento ex ouorum luteis & oleo rosato confecto detrahemus. Sordidum postea vlcus detergemus, & detersum colleticis agglutinabimus. Auicennas, cuius Cauliacensis Guido est vestigia sequutus, emplastro ex caricis & fermento , carbunculum non admodum malignum maturat, & post escharæ casum, sordidum vlcus vnguento Ægyptiaco, vel viridi detergit : aliorum denique vlcerum more agglutinat.

De Bubone venereo.

C A P. X V I I I.

Solent nonnunquam bubones ex intempestiuo lue Hispanica infectorum concubitu gigni , qui inguina, hepatis & lie

88 *De Tumorib. præter naturam,*
& lienis emissoria ob obliænarum
partium contactum mutuum, po-
tius quàm alias adenosas partes
molestant: quos sæpe duræ in pe-
ne pustulæ præcedunt, vel balani
& præputij vlcera cacoëthe; de
quorum causis & notis fusiùs ca-
pite de Hispanici morbi curatione
agemus. Nunc verò solam curatio-
nem, cùm ex phlegmonarum gene-
re sint, attingemus.

DE BUBONE VENERE

De Bubonis venerei curatione.

C A P. XIX.

TRibus igitur obseruatis sco-
pis, huc profligabimus. Pri-
mus efflagitat, vt opportu-
nam victus rationem ægroto con-
sulamus, non admodum dissimilem
illi quæ phlegmoni accommoda-
tur, non tamen tam tenuem, cùm
ita acutus morbus non sit.

Secundus nos monet, vt corpo-
re plethorico existente axillarem
aut iecorariam eiusdem partis ve-

nam tundamus, tantamque sanguinis copiam mittamus, quantam laborantis vires ferre poterunt. Quod si corpus cacochyonicum extiterit, propinandum erit euacuans medicamentum pro noxij humoris natura, neque asperuanda sunt remedia quæ curando Hispanico morbo sunt accommodata, cum soleat hic tumor talem morbum, tanquam coryphæus quidam præcedere.

Tertius sequentibus remediis absoluetur. Non sunt huius affectus initio apponenda repellentia, sed potius attrahentia: imitandusque est naturæ motus. Si verò tumor ad incrementum piger videatur, affigendæ sunt buboni cucurbitulæ magnæ, utendūque diaphoreticis, impactumque parti humorem discutientibus. Ex vñ itaque sequens emplastrum erit: prius tamen meminisse oportet veterum decreti, ne inguinibus vel adénolis aliis locis emplastra admoueamus duram consistentiam habentia, quin prius

90 *De Tumorib. præter naturam,*
prius discutiente & emolliente
oleo (quale est susinum) emollita
fuerint. Dura enim medicamenta,
vt fuit superiùs demonstratum, has
partes distendunt, & rursus inflam-
mationem irritant.

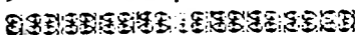
℞. Massæ emplastri diachylonis
ireati ℥.iiij. terebinth. ℥.j. olei de li-
lio q. s. fiat emplastrum molle.
Vel sic.

℞. Diachylonis magni gumma-
ti ℥.iiij. malaxetur oleo irino, fiat
emplastrum molle. Vel sic.

℞. Bdellij scythici (quod omni-
bus affectibus quibus confert am-
moniacum thimiama vtile est, au-
tore Celso) opopanacis, galbani in
acri aceto eliquatorum sing. ℥. ij.
terebinth. q. s. florum chamæmeli,
sambuci, anethi sing. ℥. ij. pulueris
iridis florentiæ ℥. β. olei de lilio
vel chamæm. quod satis est ad ma-
laxandum, fiat magdaleon, forme-
tur emplastrum magnitudinis de-
bitæ.

Si bubonis materia horum me-
dicamentorum vsu non digeratur,

ad pus mouentia medicamenta transeundum erit, quorum superius meminimus. Danda tamen est opera ne digerentia medicamina sint impensè calida, talia certè tenuiorem humoris partem discuterent, fœculentiori remanente, quæ scirrhum procrearet. Neque pus mouentia admodum humida esse debent, quippe quæ affectam partem putredini ac corruptioni subditam efficerent. Vbi iam maturuit humor, ferro frigido, aut rutilante, causticoue medicamento aperiendus erit locus tumoris decliuior. Curandum postea erit vlcus collecticis & epuloticis remediis, de quibus libris de vlceribus agemus. Si ex digerentium medicaminum vsu intempestiuo obduruerit tumor, medicamenta propellendo scirrho necessaria vsurpabimus, de quibus suo loco differemus.

De Phymate & Phygeth.o.

C A P. X X.

Phyma est quæ de bubone dictum est, de phymate & phygethlo affectibus buboni non admodum dissimilibus est differendum. Est phyma adenum phlegmone quæ celeriter & adaugetur, & ad suppurationem venit, & à phymo plurimum differt. Est enim phymus glandis aut præputij affectus. Huius duo sunt discrimina, speciatim scilicet & generatim sumitur. Phymatis tracta est ab his quæ in terra celeriter nascuntur & crescunt, metaphora. Generatim consideratum, alias ab adenibus partes distorquere solet, quod fecit manifestum Hippocrates dicens; Quibuscunque in urinario meatu phymata nascuntur, his suppuratione facta & eruptione morbi solutio fit. Phyma tuberculum est dothieni simile, sed planius & ro-

lib. 7.

cap. 57.

tum

tundius, sæpe etiam maius. Nam turunculus oui dimidij magnitudinem raro explet, sed nunquam excedit. Phyma latius patere consuevit, sed inflammatio dolorque sub eo minores sunt. Id in pueris sæpius nascitur, & facilius curatur: in iuuenibus rarius, ægriusque sanatur: in senibus ne sanatur quidē.

Phygethlon tumor est non altus, sed latus, phlegmone erysipelato-des, aut phlegmonodes erysipelas dicitur, ac in alis aut inguinibus excitatur. Panum ad figuræ similitudinem plerique vocant. Panum usurpauit Varro pro fili glomere, ad cuius similitudinem panes ipsi finguntur: & quemadmodum ex pano lanificium in multas figuras digeritur: ita panus varias capit imagines: paniam saturitatē Athenæus vocauit. Panus etiam textricum, nomen dedit tuberculo, quod Græci Phygethlon vocant. Phygethlon Guido Cauliacensis fugille appellauit, atque hic in tumorum à pituita ortorum catalogum falsò reposuit.

*Ca. de
aposte.
phleg-
mone
cu.*

94 *De Tumorib. præter naturam,*
De Phymatis ac Phygethli causis.

C A P. XXI.

Phymatis & phygethli causa, aliæ corporæ, aliæ prægressæ. Defluxio in glandulosum genus causa est corporæ: quam plethora vel cacochymia parit: nonnunquam à visceris inflammationibus procedunt. Defluens in glandulam sanguis, causa est corporæ. Phygethlon mixtus est affectus ex phlegmone scilicet & erysipelate. A sanguine igitur & bile dependet. Aliæ causæ quæ hos humores ad fluxionem disponunt, procatarticæ censentur.

De Phymatis & Phygethli curatione.

C A P. XXII.

Phymatis & phygethli curationo triplici intentione perficitur. Prima in proba victus ratione sita est. De qua hic, cum
fusilli

fufiffimè capite de phlegmone & bubone difputauerimus, nihil breuitatis ftudiofi agemus. Secunda in fanguinis miffione concurrentibus mittendi fanguinis fcopis confiftit. Tertia in difcutientium medicamentorum vfu : nam repellentibus omnino eft parcendum. Ob humoris digeftionem plerique adianthum contufum & admotum phyma difcutere fcripfere, vel attriticam fic præparatam. Alij althææ radicem in vino decoctam contundunt, & cataplafmatis vice vtuntur. Vbi hæc prodeffe non poterunt, fequens præfidium vfurpandum erit.

℞. faponis nigri, adipis fuilli, picis, ceræ fing. partes æquales, olei antiqui, olei irini an. q. s. diluere oportet faponem lixiuio, ceram antiquo oleo, & omnia probe mixta ad cerati confiftentiam reducantur. Vel fic.

℞. ladani puriffimi bdellij fing.
ʒ. j. β. ammoniaci, therebintinae
fing. ʒ. j. propoleos, olei antiqui
fing.

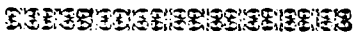
96 *De Tumorib. præter naturam,*
sing. q. s. addendo aceti parum, fiat
emplastrum molle. Quod si præ-
cedentibus remediis discuti non
possit tumor, ut in abscessum ver-
tatur congruum erit sequens reme-
dium.

℞: farinæ lupinorum q. s. radi-
cum capparum in aceto coctarum
& diligenter contularum ℥. j. salis
nitri quart. j. fermenti acris ℥. vj.
Caricarum pinguium elixatum pa.
iij. olei de lilio vel amygdalarum
dulcium an. ℥. iij. fiat cataplasma,
cui capas duas addemus si humo-
rem suppurationi pertinacem con-
spicimus.

Post suppurationem aperiendus
erit tumor, & vlcus agglutinan-
dum, ut fuit superius dictum. Erit
ab istis medicamentis abstinendū,
si tumori vehemens copulatus sit
dolor: sequendumque Galeni con-
siliū quo monemur ut locum af-
fectum oleo communi & calido,
œsipo aut lanæ hapsō foueamus:
hæc enim chalastica sunt, & dolo-
rem compescunt. Si in tantam
phyma

2. ad
Glavc.

phyma magnitudinem attollatur, ut glandulas maxime distendat, dolentem locum post corporis evacuationem scarificabimus: adhibebimus postea ea remedia quæ factis iam sectionibus conueniunt. Phytheli verò curatio, cum mixtus sit ex inflammatione & erysipelate morbus, ex his quæ de phlegmones curatione sunt prodita, & quæ de erysipelate secundo libro dicentur, innotescet. Erunt augenda, vel minuenda alterutrius remedia, pro superantis in mixtura humoris ratione.

De Gangrana & Sphacelo.

C A P. XXIII.

Phlegmone magna, vel carbo cum neque digeri, neque in pus mutari potest, sæpe in gangranam, & Græcis appellatam *νεκρωσις*, hoc est, syderationem, vel partis mortem, incidit, de qua hic disserere statuimus. Est gan-
E grana

98 *De Tumorib. præter naturam,*
græna partis mutatio à naturali ha-
bitu in alienum cum ulceratione,
& natiui caloris extinctione, cui
nisi celeriter occurratur *νεκρωτικὴ φά-
σις ἢ γὰρ φάσις*, quod est læsum faci-
lè emoritur.

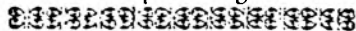
Ab sphacelo, quem cum Auicen-
na Guido Cauliacensis corrupta
atque ignota nomenclatura sca-
chylon vocauit, differt: quia in
gangræna inflammatio sua magni-
tudine mortem in membro pro-
creat, quæ tamen nondum sit in-
tegrè facta & confirmata. Quod si
perseuerante malo, eius vis & ty-
rannis tanta sit, vt affecta pars mor-
tis imaginem repræsentet, ac mo-
tus sit expers, & cum secatur aut
aduritur non sentiat, & nigrescat,
tunc hanc non gangræna, sed spha-
celo tentari existimandum est.

Est itaque gangræna partis fiens
mortificatio: sphacelus verò iam
facta & deplorata. Guido cum Aui-
cenna corruptionem ad continuas
partes transeuntem, esthiomenon
vocauit, quo nomine in aliis mor-
bis

Liber primus, Cap. XXIV. 99

bis Græci vtuntur, vt in herpete
esthiomeno & phagædena. Solet,
Aëtio autore, sphacelos ad ossa lib. 14.
serpere, corrupta ea quæ hæc tegit, ca. 57.
carne, tetros ichores emittente, ac
corruptis quæ per carnem sunt di-
spersa vasis. At gangræna solam
carnem occupat. Gangrænam vel
sphacelum rudis plebecula ignem
D. Anthonij aut Martialis vocat.
Galenus vt Hippocratem ab omni
calumnia liberaret, Com. in 50.
Aph. sect. 7. visus est sphacelum
cum gangræna confudisse.

Duplicem sphacelum constitue-
mus, incipientem scilicet & factum.
Incipientem curari posse Hippo-
cratis & Herodoti testimonio
ostenditur: sed factum hominem
enecare; vel Medicum ad resectio-
nem mortuæ partis adigere.

*De Gangræna & Sphaceli causis
& indicis.*

C A P. XXIV.

GAngrænae causæ pro arcti-
ca sunt vincula arctissima,

100 *De Tumorib. præter naturam,*
iniec̃ta membr̃is, venis & arteriis
infignibus munitis: ob quæ partis
temperamentum & horum nativus
calor nequeuntibus spiritibus ad
illum defluere, perit. Medicamenta
insuper venenosa, calida aut fri-
gida. Calida, quia vehemēti sua
caliditate harmoniam qualitatum
partis corrumpunt, vt Euphor-
bium, lepus marinus. Hoc ipsum
præstare possunt frigida, vt alter-
cum, opium, mandragora, & ea
omnia quæ absolutè venena di-
cuntur.

Externum & vehemens frigus
huic etiam morbo causam præbet,
quod his qui per loca frigidissima,
glacie & niuib. obruta incedunt,
accidere videmus, quorum artus
putrescunt & emoriuntur. A vehe-
menti enim frigore ita obstruun-
tur meatus, in frigidatur cum san-
guine calor, & naturale mem-
bri temperamentum evertitur, vt
spiritus partes illustrare non pos-
sint.

Causæ corporeæ sunt, anthra-

ces, venenatæ pustulæ, magna phlegmone, ita ob humoris copiã venas & arterias, & carnis poros replens atque distendens, vt ipsæ arteriæ ob angustiam sese attollere nequeant. Hoc ipsum etiam fit quando sanguis crassus meatus sic obstruit, vt perspirationem natiuo calori præpediat, & fuliginosa recrementa retineat. Gangræna tantæ prauitatis est, vt nisi, omni morâ procul pulsa, præsentissimum feratur præsidium, laborans particula citò moriatur, & tunc in sphacelum transeat.

Incipientem gangrænam, Celso lib. 5. ca. 20 & 33 7. lib teste, curare non est difficile, præsertim si integri adhuc sint musculi & nerui leuiter affecti: sed periculo maximo non vacat, quando iam in sphacelum migrarit.

Notæ gangrænæ demonstratiuæ sunt, partis ad quandam nigredinẽ vergens rubor, dolor inclementissimus, subditæ carnis mollities, cū cadaueroso fœtore, in quam si digitum impingas, fossam remanere

102 *De Tumorib. præter naturam,*
experieris, ac si cutis ipsa à carne
esset separata. In sphacelo color
est magis vitiatus, & maioris ni-
gredinis particeps, pars sensu om-
nino est priuata, & incredibili fœ-
tore comitata. Non est harum di-
spositionum procrastinanda cura-
tio, cum solitæ sint ægrotantem ci-
tò extinguere.

*De Gangræne & Sphaceli
curatione.*

C A P. X X V.

C Angrænx curatio tribus
vicopis perficietur, quorum
primus victum tenuem &
refrigerantem exposcit. Versabitur
itaque æger in aëre frigido puro &
tranquillo ad siccitatem moderatã
inclinante: si calidus fuerit, canna-
rum foliis, vitium pampinis, vel sa-
licum summitatibus, aut rolis, vio-
larũ & nymphææ floribus, vel aceto
& aqua rosacea, arte infrigidabitur.
Hordei cremor utilis, lactuca quo-
que,

Liber primus, Cap. XXX. 103

que, portulaca, oxalis, mala punica
acida etiam salubria iudicantur.
Vino constantibus viribus interdi-
cendum: debilioribus factis dan-
dum oligophoron, tenue, & bene
dilutum. Gallinarum, pullorum,
aut caponum iuribus utendum, qui-
bus borraginem, buglossum, oxali-
dem lactucamue incoques. Cappa-
res non salitæ cum oxelæo in pri-
mis mensis mansæ, non solum in
gangrana, sed in omni pestilenti
affectu probantur.

Secundus scopus, corpus eua-
cuandum esse sanguinis missione
docet. Quod fit, ut præsetibus mit-
tendi sanguinis scopis antispasticam
venæ sectionem exerceamus: vel cu-
curbitulas opposito loco affiga-
mus, supposito prius aluum emol-
liente clysmate. Medicata etiã po-
tio ad biliosi & melancholici succi
euacuationem post sectam venam
non erit contemnenda, quam ex
sequentibus parabis.

℞. medullæ cassiæ fist. à canna nu-
perrimè extractæ ℥. β. catholici ℥.

E 4 vj.

104 *De Tumorib. præter naturam,*
vj. cum aqua bugl. fiat potio. Vel sic.

℞. rab. electi ʒ. j. β. cinamomi interioris ḡ. viij. macerentur in sero caprino per noctem, & facta de mane forti expressione dissolue. syr. ros. solut. ʒ. j. β. aquarum buglos. & oxalidis an. ʒ. ij. fiat potio in aurora danda.

Et quia ab efferuescente sanguine vapores multi non minus quam à venenato anthrace ad cor deferuntur, roborandū erit theriaces administratione, ac epithematum appositione, vsurpandaque erunt ea remedia quæ capite de bubonis pestilentis curatione vtilia esse statuimus. Sequenti prætidio cordi robur addemus, venenatosque vapores propulsabimus.

℞. conseruæ ros. & rad. buglossi siug. ʒ. j. β. conser. oxalidis, florū cichorij siug. ʒ. j. corticis citri saccharo conditi ʒ. iij. pulueris elect. bese-raici, de bolo, & diamarg. frig. an. ʒ. ij. myrobalanorum emblicarū saccharo conditarum vnam numero, pulueris elect. de gē. & coralli rub.

an.

an. ℥. j. syr. ex succo citri, vel limoni
quod satis est ad incorporandum.
Fiat in modum opiatae: capiat ad
quantitatem vnius nucis comesti-
bilis duabus horis ante prandium:
sorbendo postea cochlearia duo se-
quentium aquarum.

℥. aq. scabiosa, buglossi & oxa-
lidis sing. ℥. viij. Misce.

Tertius scopus topicorum præ-
sidiorum vsu perficitur. Si enim vi-
deamus floridum colorem in liui-
dum mutari, vehementique inflam-
matione partem tentari, vsurpandū
erit Auicennae præsidium, quod re-
cipit boli armenici terræ sigillatae
sing. ℥. j. ℥. acet. q. s. ad incorporan-
dum, fiat ad instar linimenti, quod
in gangraenæ ambitu non supra lo-
cum admovebimus.

Verum creber maximè infrigi-
dantium medicamentorum vsus
est suspectus. Nam hæc meatus ob-
struendo spirituum transitum præ-
pediunt, & naturalem partis calo-
rem corrumpunt. Loco autem gā-
græna tentato faciendæ sunt plagæ

106 *De Tumorib. præter naturam,*
 multæ, altæ iuxta minutissimarum
 venarum diuaricationem: vt san-
 guis crassus perspiratione egens
 euacuetur. Plagis admouebimus
 hirudines famelicas, quo meliùs
 venenatum sanguinem attrahant.
 Abluēda demum erit aqua marina
 falsa, aut lixiuio scarificata pars,
 vtendūmque erit sequenti medica-
 mēto putridis vlceribus consecra-
 to, quod componitur ex lomenti x.
 farinæ fabacæ, & farinæ erui, lolij
 æqualibus partibus, syrupo aceto-
 so, vel aceto mullo mixtis. Parti
 scalpello punctæ strenuè deter-
 gentia, exiccantia ac aperientia
 medicamenta commoda sũnt: ob
 hoc ab Auicenna sequens reme-
 dium est excogitatum.

℞. salis communis ℥.iiij. farinæ :
 fabarum orobi ling. ℥. viij. mellis ℥. .
 iij. succi absynthij, & vrticæ ling. ℥. .
 ij. s. misce, fiat cataplasma. Lauanda
 etiam erit pars frequēter aceto ca-
 lido, desinēteque sanguinis feruores
 Ægyptiaco vnguēto erit detergēdas
 & expurgāda. Perseuerante affectu
 malitiæ

malitia & membri putredine, iam factis scarificationibus commodè admouebimus, Andronis, Pasionis, Musæ, bithyni, Vigonij aut asphodelorum pastillum. Arsenici effecta plurimum commendauit Cauliacentis Guido, quo non esse utendum, nisi consultis prius ægrotantis viribus, & illius optimè cōtemplato temperamento, suadet. Nam imbecillum & molle corpus mitia, durum & validum acriora medicamenta perferre potest.

cap. de
glandula
& E-
phreno-
meno.

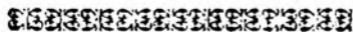
Et cum hæc pyrotica medicamenta suo calore & operationis vehementia febrē & dolorem excitent, vt febris ac phlegmones aduentum inhibeamus, humido victu febrientibus accommodato ægrotū triduo alemus, superioribusque vlcerati loci partibus poscā, vel ex bolo paratū medicamentū, de quo superius meminimus, apponemus.

Post escharæ casum, Paulus Ægineta emplastrum ex pluribus lactucis, fibris exēptis, & loliacea farina probat, vetustissimasq; nuces, illa-

108 *De Tumorib. præter naturam,*
tūm præsertim cortices tritos hoc
vlcus maximè repurgare ait. Te-
trapharmacum Macedonicum Ga-
lenus laudat. Ad escharæ casum
Aëtius cataplasma ex hordei & tri-
tici farina & hydrelæo incocta cō-
sultat. Nicolaus Florentinus (quem
non plagiarium, sed strenuum me-
dicarum sententiarum aggregatorē
vocare volo) hoc medicamentum
extollit, quo vtendum iubet, donec
vlcus sit probè detersum, & in se-
quentem modum parat.

℥. vitellorum ouorum recentiu
& crudorū iiij. num. myrrhæ elect.
℥. j. β. farinæ hordei ℥. iij. mellis de-
spumati q. s. ad incorporandum ad
emplastri consistentiam reducantur.
Tandem ad colletica & stimu-
lotica medicamenta transeundum
erit. Emortua iam & sphacelo la-
borās pars ferra secante in-
strumento, ne id quod iam putruit
veneni instar suo contactu sanum
& integrum inficiat & corrup-
pat, secanda venit. Obortam &
sectione hæmorrhagiā rutilantibus
ferræ

ferramentis listemus: iam à putredine & sordibus priuatum vlcus, vt suprâ ostensum fuit, agglutinabimus.

De Ophthalmia.

C A P. X X V I.

AB affecta sede quæ in pro-
patulo est, oculo scilicet, di-
cta est ophthalmia. Est au-
tem inflammatio adnatæ oculi tu-
nicæ, à membrana caluariam te-
gente originem trahentis, quam
Alexander Benedictus in sua ana-
tome fundam appellauit, quia ad
fundæ similitudinem, quæ est retis
instar, exiguarum venarum multi-
plicem distributionem admittit
forinsecus apparens, ligamentum
existit toti oculo, ad ossa circunsi-
ta. Huius per se morbus est, totius
verò oculi per accidens esse dici-
tur.

Ophthalmiam, Lippitudinem
cum Celso, Galeni Interpretes vo-
cant,

110 *De Tumorib. præter naturam,*
cant, quæ à taraxi, id est, oculi per-
turbatione vel vacillatione differt.

Paulus
lib. 3. §
ca. 22.

Fit enim taraxia ab externa causa
oculum calfaciente, humectante, &
ruborem inducente: ut à Sole, fu-
mo, oleo, pulvere & vento. Hæc
facile soluitur, ubi causa nobis est
perspecta. Lippitudo verò non so-
lùm à procatarctica causa, sed ab
interna & cæca scaturit. Ab epi-
phora etiam differt: nam tametsi
in epiphora sit rubedo, ea est in
ipsis palpebris, quæ tandem à cali-
da & acri fluxione ulcerantur.

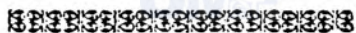

De Lippitudinis causis.

C A P. X X V I I.

Superiori capite ostensum
fuit, multiplices esse oph-
thalmiæ causas procatarcti-
cas, quibus eas addemus omnes
quæ vapore & calido sanguine, eo-
demque copioso oculos replent,
fixos rubrarum rerum intuitus, ac
lippitudine laborantis oculi fre-
quentes

Liber primus, Cap. XXVIIII. III
quentes conspectus, præsertim
quando plethora corpus molestat.
Humores varij in adnatæ tunicæ
venas delabentes internæ causæ
habentur: quæ frequentius à san-
guine vt vera phlegmone excitan-
tur, cuius nonnunquam tam ma-
gna copia in iam dictam tunicam
fluit, vt maximè exaltata & turgi-
da effecta, quod nigrum in oculo
conspicitur, tegat. Cùm oculi in
capite totius corporis arce sint siti,
ab ipso potiùs quàm alio membro
fluxionem suscipiunt.

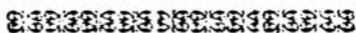

De Lippitudinis indicis.

C A P. XXVIII.

Q Culi perturbationis indicia,
cùm à prægressæ causæ præ-
sentia dependent, sunt ma-
nifesta: at vehementis lippitudi-
nis causæ internæ sunt, continuus
inuitarum lacrymarù per magnos
canthos defluxus, de quibus cap.
sequenti differemus, tumor, dolor
vehe

112 *De Tumorib præternaturam,*
vehementissimus ob exactum mein-
bri sensum, rubedo adnatæ, & eius
venarum plenitudo, malarum tu-
mor, cum temporum pulsatione, &
anterioris partis capitis dolore.

De Lippitudinis curatione.

C A P. X X I X.

Non est negligenda ophthal-
miæ curatio, eo quod fre-
quenter laborante vno ex
oculis, in alium migrat: quæ ubi
iam altas radices egit in abicellum
versa, & rupta vomica, ac ulcere
cicatrice obducto, fœdas, indeleb-
iles, & visum maxime præpedien-
tes maculas relinquit. Hanc itaque
(in mentem priùs quæ de phleg-
mones curatione sunt tradita re-
uocantes) quatuor scopis profliga-
bimus.

Quorum primus ostendit, vt te-
nuem victum administremus, eu-
chyma alimenta ægroto præbea-
mus, & vaporulentorum edulio-
rum

rum vsu abstinemus, obscuri potius quam luminosi loci habitationem consulamus, somnum prouocemus, ac nigri, viridis, vel carulei coloris intuitum commendemus. Et illum monemus, vt ab ira, Venere, vehementi oculorum agitatione abstineat, neque pronum, sed altum caput teneat.

A secundo scopo monemur, vt quemadmodum in phlegmones principio, reuulsionem & euacuationem, quæ per ant. spasticam sanguinis missionem fit, vtinur: ita hanc ex cephalica, affecto oculo respondente exerceamus, aut purgatorium medicamentum propinemus, si à sanguinis sodalitia priuato humore ophthalmia excitetur. Scapulis etiam cum scalpellatione, vel sine hac cucurbitulas affigemus, partes externas corporis sine, vel zona vinciemus: vel Galeni dogma sequuti, arterias temporum secabimus modò à parte caluariæ externa in egrotā fluat humor. Quod si ophthalmiam præcesserit cephalica

114 *De Tumorib. præter naturam,*
phalea, & ea perseveret; cum ea
causæ sine qua non rationem ha-
beat, erit prius præsiidiis à Galeno
& Mauritano Rhase conscriptis
abigenda.

Pro tertio scopo repellentia me-
dicamenta initio erunt usurpanda:
habet enim ophthalmia, sicut &
phlegmone, quatuor tempora. Ad-
hibenda itaque sunt repulsoria
pharmaca, non vehementer ad
adstrictionem, sed lenientem li-
quorem obtinentia. Hoc autem
agere debemus, tum propter excel-
lentem membri mollitiem, tum
sensus subtilitatem, & substantiæ
raritatem. Ea de causa excogitata
sunt collyria, quæ sensim, & non ab
alto, torrentis ritu, in magnū oculi
canthum sunt mittenda. Solidiori-
bus paulo medicamentis, similibus
his, quæ *καλλιβλέφαρα*, id est, palpe-
bras honestantia dicuntur, externæ
palpebrarum partes inungemus. Im-
huius igitur inflammationis prin-
cipio sequens collyrium erit utile.

℞. Aq. candidæ ouorum sub-
stantiæ

stantiæ ℥.ij. aquæ ros. plantag. sing.
℥.j. β. collyrij albi Rhasis sine opio
℥.j. misce, fiat collyrium. Mittan-
tur guttæ aliquot frequenter per
magnum oculi canthum in ocu-
lum, resupino existente ægroto.
Vel sic.

℥. Aq. plantag. ℥.ij. muccag. sem.
psyllij cum aq. ros. extract. ℥.j. pom-
pholigos optimè præparatæ, & in
tenuissimum puluerem (alcohol
Arabes vocant) redactæ ℥.j. cerusæ
aqua rosarum ablutæ ℥.ij. aq. sola-
ni, & endiuivæ an. ℥.j. β. misce, fiat
collyrium. Vel sic.

℥. Amyli ℥.iiij. cerusæ aqua ro-
sarum ablutæ. ℥. iiij. gummi Arab.
℥.j. gummi tragacanth. in aq. ros.
eliquati ℥.j. β. puluerentur tenuis-
simè. Fiat in modum limmenti, in-
ungantur palpebræ.

Verùm si humor calore acrimo-
niam contraxerit, supradictis pul-
ueribus supra cotem optimè tritis
miscere poterimus lac iuenculæ
bene habitæ, filiúmque enixæ (si
fieri potest) quod ex vbere recen-
ter

116 *De Tumorib præter naturam,*
ter emulctum sit.

Temporibus admouenda erunt medicamina fluentem humorem intercipientia in sequentem modum parata.

℞. Boli armeni, sanguinis draconis, terræ lemnæ, thuris & eius corticis, mastices, amyli an. $\bar{3}$. j. puluerentur & ouorum candida parte cum vti volueris, excipiantur: fiat emplastrum rotundum, applicetur temporis è regione laborantis oculi. Quando ad inflammationis incrementum ventum est, tunc quæ apocrousticam simul & digerentem facultatem sunt adepta, vsurpabimus, sed inæqualiter mixta.

℞. Muccag. sem. cidon. & fœnugræci diligenter loti an. $\bar{3}$. j. β. aq. solani $\bar{3}$. ij. pompholigos optimè præparata \mathcal{D} . iij. sarcocollæ in lacte asinæ macerata $\bar{3}$. j. cerusæ aqua ros. abluta \mathcal{D} . ij. puluerentur tenuissimè. misce, fiat collyrium. Vel sic.

℞. Sarcocollæ in lacte asinæ vel humano macerata $\bar{3}$. j. gummi tragac.

tragac. ℥. ij. cerulæ aq. rosarum lotæ
℥. iij. aquæ pluuiæ ℥. iij. misce, fiat
collyrium. Ex his sine aqua addito
vno oui vitello parari potest em-
plastrum, quod leniter palpebræ
applicabimus. Non minus isto ef-
ficax est remedium sequens, præ-
sertim quando morbus est in vigo-
re summo.

℞. Pomorum semiputrium sub
prunis coctorum, postea diligenter
in mortario marmoreo contuso-
rum & per colum medicum trans-
fusorum iij. num. aq. rosar. q. s. do-
nec ad cataplasmatidis consistentiam
reducantur. Vel sic.

℞. Foliorum plantag. solani
summitatum fanic. chelidonij ma-
ioris, euphrasie, verbenæ sing. M. j.
sem. fœnugræci diligenter loti &
contusi ℥. j. β. dissecantur minutim
herbæ & vino albo irrorentur. Fiat
sublimatio in balneo Mariæ, liquo-
ris stillatitij cape ℥. iij. quibus se-
quens præsidium miscere poteris.

℞. Sarcocollæ ut dictum est præ-
paratæ ℥. iij. tuthiæ optimè præ-
paratæ

118 *De Tumorib. præter naturam,*
paratę ʒ. j. cerusę aq. rosarum ablu-
tę ʒ. ʒ. cadmię vsę diligenter lo-
tę ʒ. ij. misce, fiat collyrium. Vel
sic.

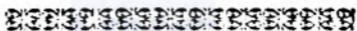
ʒ. Olibani & myrrhę electę
an. ʒ. ij. sarcocollę vt dictum est
pręparatę ʒ. iiij. tuthię optimę
pręparatę ʒ. j. margaritarũ splen-
didarum, coralli rubri & lapidis
hęmatitis an. ʒ. j. puluerentur te-
nuissimę & cum aqua rosarum in-
fusionis gummi tragacantę fiant
pastilli: teratur vnus subtilissimę
supra cotem, & debitę supe-
rioris stillatitij liquoris quanti-
tati misceatur, fiat collyrium.
Non sunt circa morbi initium
vsurpandi soli pulueres, quippe
qui oculos grauent & acerbos
dolores moueant. Iam ophthalmia
in declinatione existente digeren-
tia ex vsu erunt: qualia decocta
ex fęnugręco, meliloto, chamę-
melo, rosis rubris parata: & col-
lyria superiũs tradita, quibus thus,
& sarcocollam miscebimus. Meri-
potio tunc concedenda: balneum
vtile,

utile, fofus non denegandus, neque ea quæ ab Hip. in Aphorifinis funt tradita. Magnam lippitudinem palpebrarum tarfo hærentem & oculi apertionem liberam vetantem fœnugræci decocto aut vino albo tepido tollemus. Aph.
31.1.6.

Quartus & vltimus fcopus expofcit vt vehementem corporifque robur deiicientem dolorem anodynif medicamentis leniamus. Quod fi hæc non profint, narcoticis, quamuis oculis maximè fint aduerfa, fopiemus. Huius methodi memores, vt à debiliorum vfu aufpicemur, quorum frequens vfus eflè non debet, quia materiam retinent, & illius digeftionem prohibent: ad fortiora vrgente neceffitate deinde tranfeamus. Quare collyrium ex decocto feminis papaueris albi, florum violarû, nymphææ, rofarum rubrarum, pomorum mandragoræ & pſylj muccagine erit utile. Vel fequens etiam erit accommodatum.

℞. femin. papaueris albi, fem.
plan

120 *De Tumorib. præter naturam,*
 plantag. sing. ʒ. j. florum violarum,
 nymphææ sing. ꝑ. j. licij ʒ. j. ꝑ. aloës,
 gummi arab. sing. ʒ. j. opij thebaici
 ʒ. iij. decoquantur & colentur.
 Mittantur guttæ aliquot in ocu-
 lum. Conciliandus erit somnus
 unguento populconis, vel rosaceo,
 cum oleo seminis papaveris albi
 temporibus admoto, vel admini-
 stratione asyncriti ʒ. j. Olea & pin-
 guia medicamenta oculis non sunt
 applicanda, eo quod dolorem in-
 cutiunt.

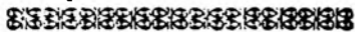

*De Væ & Columella inflam-
 matione.*

C A P. X X X.

Væ seu columellæ, quæ est
 vocis veluti plectrum, affe-
 ctus frequentissimè acciden-
 tes duo esse censentur. Alter inflâ-
 matio, vel tumor ab humore san-
 guineo profectus. Qui si magnus
 sit, & in inferiore parte crassus ac
 orbicularis, periculo non vacat,

vt ait Celsus. Alter illius membri ca. 14.
relaxatio, incrementum & tenuitas 6. li.
cum liuore quodam. Prior $\sigma\alpha\phi\upsilon\lambda\acute{\alpha}$
siue vna affectionis nomine dicitur.
Posterior $\kappa\acute{\iota}\omega\nu$ & $\kappa\acute{\iota}\omega\nu\iota\varsigma$ columella,
siue lorum: vterque à similitudine
(vt morborum plerique) dictus est.
Vtriusque causas, indicia & curatiuam
methodum sequentibus capitibus trademus.

De Tumoris vnae & columella causis & indiciis.

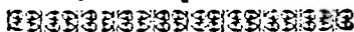
C A P. XXXI.

HOs affectus excitantes causa procatactica, sunt omnes illae quae fluxionem à capite ad gurgulionem promouet, quales sunt vini generosi & meracioris frequens vsus: calidorum & acrium ciborum, sanguinemque adaugentium copia, laboriosus & intempestiuus corporis motus, pleno existente capite: Aquilonia temporis constitutio, cerebrum ipsiusque

122 *De Tumorib. præter naturam,*
que velamina comprimens, vehe-
mens solis æstus humores fundens
& eliquans, clamores magni at-
que ad raiim vsque facti.

Interne causæ sunt maxima gur-
gulionis imbecillitas, capitis crassa
& carnosâ constitutio, ipsiusque
plenitudo, quæ per venas in gurgu-
lionem defluens vnam gignit, te-
nui & pituitoso humore gurgulio-
nem irrigans, ac extendens, vnde
columellam excitat: vterque affe-
ctus non sine magna molestia
ægotantem excruciat, tum quod
spiritus viam, tum quod cibi iter
occludat.

Tussis omnibus adest, & humor
in nares repellitur, laborantibus
vnâ tonsillis. Aperto ore & com-
pressâ linguâ, tumor & extensio
facile videtur, nonnunquam tam
tenuis pendulus est gargareo, vt
linguam ipsam contingat. Senibus
columella, vna iuuenibus morbus
est peculiaris.

De Tumore vuae & columella
curatione.

C A P. XXXII.

Vuae curatiua methodus tribus scopis absoluitur. Prius enim agendum est de huius curatione, denique de columellæ remediis. Primus nos monet, *ut* congruam victus rationem ægroto consulamus: quem in aëre calido & humido, in regione austro & boreæ expolita versari nolumus, sed modicè frigida & sicca. Abstinētiā consultis prius viribus Celsus commendat. Ab eduliis calidum & copiosum sanguinem gignentibus abstinendum: necnon à veteris, acris & meracioris vini potu, cuius loco aqua hordei utilis, salubre quoque hydromel. Laboribus magnisque exercitiis parcendum. Sublimius tenendum caput: sit moderatus somnus, nam ab eo qui debitam naturæ legem excedit

ubi supra.

124 *De Tumorib. præter naturam,*
periculum haud dubiè maximum
imminet. Venus negligenda: & fu-
gienda, omnia animi pathemata,
ea potissimum quæ sanguinem in-
flammarè nata sunt. Noxia, pleni-
tudo, alui deiectione frequens salu-
bris: aduersus item vaporulentor-
um alimentorum, vt alliorum, cæ-
parum & bulbosarum radicû vsus,
viniq; recentis & nondum de-
fœcati potus. Modicè alentia ali-
menta, frigida qualitate prædita,
sunt ex vsu: frictions externarum
partium, inferiorum præsertim uti-
les habentur, quas vniuersalis eua-
cuatio præcedere debet.

Secundus scopus corporis totius
euacuationem, & humoris ad affe-
ctam sedem fluentis reuulsionem
expostulat. Itaque si corpus sit ple-
thoricum, & mittendi sanguinis
ad sint scopi, venam cubiti mediam,
quam Arabes brachij funem vo-
cant, commodè tundemus. Etato
verò venæ sectionem respuente sca-
pulis affigendæ erunt cucurbitulæ:
quorum appositio frequens etiam
poss.

post venæ sectionem non est negligenda. Vincula quoque inferioribus partibus iniecta reuulsionis ergo probantur. Utilia sunt in capitis & capiti proximarum partium morbis clysmata, modo sint acria, & è longinquis partibus humores euocantia, quæ in sequentem modum parari possunt.

℞. Maluauisci cum rad. viol. acanthidis, parietariæ, mercurialis, maluæ bethonicæ, sampsoci sing. M. j. prunorum, caricarū pinguium sing. pa. x. sem. fœnic. anisi & scseli massiliensis sing. ʒ. ij. agarici albi fœmini. ʒ. vj. sem. lini, fœnugræci sing. ʒ. j. sem. carthami contusi ʒ. x. florum centaurij minoris, rorisinari, stœchados, sambuci sing. p. j. Fiat decoctio. cape de colatura qu. v. in quibus dissolue benedictæ & hier. picræ sing. ʒ. β. cassiæ cum sacch. ʒ. vj. succi ciclæ, mellis ros. colati, sacchari rubri sing. q. s. ol. viol. & de lilio sing. ʒ. ij. salis communis ʒ. j. misce, fiat clyster.

Multi ad reuulsionem candens

116 *De Tumorib. præter naturam,*
ferrum ossium bregmatis regioni
ad latus obeleæ committitur ad-
mouent. Setonibus quoque fluxio-
nem reuellunt, supremæ scapula-
rum regioni apponentes, humido
& pingui medicamento, vt inflicta
vulnera aperta longo tempore sci-
uentur, illinentes.

Tertius scopus topicorum reme-
diorum vsus commendat. Quare
in morbi initio, capite & vn̄uerso
corpore prius euacuatis, quæ fluxū
reprimunt auxilia vsurpabimus, ac
fortia in magno, debilia in paruo
adhibebimus: & cum nostri corpo-
ris affectæ partes pro illarum varia
structura variaque actione propriis
& maximè accommodatis remediis
egeāt; gargarismata & collutiones,
his tanquā magis congrua remedia
in sequentem modum parabimus.

℞. Foliorum oleæ syluestris, ca-
cuminum rubi, foliorum solani,
plantaginis, herbæ Roberti, pampi-
norum vitis sing. M. j. mororum, ra-
dicis mori sing. ℥. j. citinor. hypocy-
sthidis sing. ℥. vj. pyrorum acerbo-
rum,

Liber primus, Cap. XXXVII. 127
rum, sorborum sing. nu. viij. fiat decoctio, facta colatura ad lb. ij. misce dianuci & succi ros. defæcati sing. ʒ. iiij. fiat gargarisma, vtatur frequenter longè à cibo. Ex lacte gargarismus circa initium & summum vigorem maxime commendatur ab Auicenna : quod repellat, leniat & dolorem sedet. Sed hoc est obseruandum, ne capite & corpore plenis hæc administremus, promptiorem ab agitatione humoris defluxionem metuentes. Vel sic.

ʒ. Turionum ilicis, fagi, arbuti sing. M. j. glandium, folior. & baccarum, myrti, rosar. rub. sing. ʒ. ʒ. cornu, mespilorum sing. nu. vj. cype-ri, iunci odorati sing. ʒ. iiij. rhois culinarij & coriarij sing. ʒ. v. fiat decoctio, de colatura cape lb. j. ʒ. dissolue succi malorum granatorum & malorum cotoneorū sing. ʒ. iiij. misce, fiat gargarisma, quod præcedenti est fortius. Adde aluminis scissi, quod aliis aluminis generibus ob partium tenuitatem est præstantius, ʒ. ij.

128 *De Tumorib. præter naturam,*
Inflammatione ad incrementum,
vel ad summum vigorem mutata,
sequentium auxiliorum formula
non erit indecens.

℞. Rad. acori vulgaris, galangæ
crassioris, rad. iridis sing. ℥. j. summi-
tatum rubi, lentici, foliorum plan-
taginis, oleæ sylvestris sing. M. j. fo-
liorum verbenæ, agrimonix, turio-
num cauliū sing. M. ℞. myrrhæ tro-
glitidis, lacrymæ thuris sing. ℥. ij.
fiat decoctio, & in colaturæ ℔. j. ℞.
dissolue mellis dispumati ℥. iij. luc-
ci rosarum defæcati ℥. ij. misce, fiat
gargarisma. Vel sic.

℞. Lapidis phrygij combusti &
diligenter aqua rosar. loti, lapidis
çmatitis, lapidis agerati, & succi Cy-
renaici sing. ℥. j. terātur supra cotē,
& in tenuissimum pollinem reda-
cta calamo insufflentur in vuam.

Collo repellentia non sunt ap-
ponenda, at potius diaphoretica &
digerētia, etiam quouis morbi tem-
pore, vt de angina ab his qui medi-
cinam faciūt proditum est. Et cum
gargareo capiti subditus fluxiones

ab ipso facile recipiat, huius tanquã
mēbri mandantis habēda uest ratio.
Emplastrum igitur sequens aliaque
præsidia stephanæ & obeleæ cōmis-
suris applicabimus, pilis prius rasis.

℞. Thuris, mastiches, gummi lu-
niperi sing. ʒ. j. β. melanthij torrefa-
cti ʒ. iiij. fimi columbini & muris
sing. ʒ. j. ros. rub. baccarum & folio-
rum myrti sing. ʒ. ij. cariophyllorū,
nucis moscatæ sing. ʒ. β. picis naua-
lis q. s. fiat emplastrum ad formam
literæ T. Vel sic.

℞. Fermenti acris ʒ. j. β. salis tor-
refacti, fimi columbini sing. ʒ. ij.
mellis anacardini q. s. ad incorpo-
randum fiat emplastrum. Capiti
etiam sinapismo sequenti robur ad-
demus, ac humorem in ipso coa-
ceruatum discutiemus.

℞. Coriandri præparati ʒ. j. ga-
langæ crassioris, nucis moscatæ,
cariophyllorum sing. ʒ. j. β. foliorum
beton. siccorum ʒ. iiij. ros. rub. ʒ. ij.
granorū tinctorum ʒ. β. santali albi
& rub. sing. ʒ. j. fiat pulvis tenuissi-
mus, applicetur serò in lecti ingres-

130 *De Tumorib. præter naturam,*
su, & mane panno aspero fricetur
caput, nouum postea puluerem su-
pra ponēdo. Si repellentibus & di-
gerentibus auxiliis non cesserit hu-
mor, & iam abscessum fecerit, &
vomicā non aperuerit, cauterio per
cānulam in partem affectam misso,
ne linguam attingamus, aperienda
erit. Deinde sequenti gargarismate
deterforia facultate prædito vtēdū.

℞. Succi verbenæ, caulium, agri-
monix depuratorū sing. ℥. iij. mel-
lis ros. colati ℥. ij. decocti hordei in-
tegrī ℔. j. fiat gargar. Deterfo iam
vlcere, huic sarcocollæ & myrrhæ
sing. ℥. j. miscere poterimus. Ex lacte
caprino, aut alinino parabitur
etiam commodè gargarisma.

Si vna magna & rubra sit, sine
periculo secari, & vri non potest ob
inflammationis, & sanguinis eru-
ptionis metum. Si gracilis, liuida &
extrema pars crassior, superior gra-
ciliior fuerit, tunc consulente Hip-
pocrate manus admouere tutū est.
Decubitum pronum potius quàm
supinum ægroto consulemus.

3. pro-
gnost.
prog.
21.

De

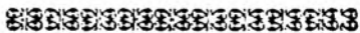
De Columella curatione.

Laxa & prominula columella
quiere & proba victus ratione, gar-
garismis simplicibus, & leuiter
astringentibus curatur, diluta pos-
ca & tepida aqua mulsa, & collu-
tionibus repellentibus & digeren-
tibus. Sed hæc ante venæ sectio-
nem, si corpus sit plethoricum, vel
purgatorij medicaminis admini-
strationem, si cacochymum, non
sunt tentanda. Sequentia itaque
præsidia opportuna erunt.

℞. Lentium, hordei sing. p. j. ro-
sarum rubearum siccarum, bacca-
rum & foliorum myrti sing. p. ℞.
balaustiorum ℞. ℞. aquæ & aceti
sing. partes æquales. Decoquantur
vsque ad mediæ partis consum-
ptionem, colentur, fiat gargarisma.
Miscemus commodè ℞. iij. mel.
ros. colati, vel medicamento Gale-
ni libro 2° 6° tradito vtere:
quod recipit spicæ celticæ, nidi hi-
rundinum aut pulueris hirundi-
num in clibano non admodum

132 *De Tumoribus præternaturalibus,*
vrente exiccatarum ſing. ʒ. iij. gal-
larum viridium nu. x. roſarum ru-
brarum p. β. miſce, fiat puluis te-
nuiſſimus, mittatur in locum affe-
ctum. Origini ſpinalis medullæ
aut ſyncipiti adhibere ſequens em-
plaſtrum erit vtile.

℥. Gummi ammoniaci, galbani
in aceto acri diſſoluti ſing. ʒ. j. fiat
emplaſtrū rotundum. Prodeſt etiam
gargarifma illud à Rhaſe Maurita-
no traditum, quod ex malis grana-
tis acidis cum pulpa contuſis & ex-
preſſis conficitur. Dianucum, dia-
morum in gargarifmatis etiam plu-
rimum commendantur: ſed dianu-
cum quando ſolum repellere, dia-
morum quando repellere ſimul &
digerere eſt animus.

De Pariſthmiis, ſive Tonſillis.

C A P. XXXIII.

Tonſillæ ſive glandulæ qua-
tuor à prouida natura ſunt
procreatæ, duæ ad linguæ
radicem

Liber primus, Cap. XXXIV. 133
 radicem utrimque perspicua: duae
 his proxima. Sed penitiores Graecis
 παρισθμία dicuntur ab ἰσθμῷ figu-
 ra, quod in angusto meatu sitae
 sint. Solebant enim veteres Graeci
 locorum angustias, vel strictam
 inter duo maria terram ἰσθμὸν ap-
 pellare. Oborta quippe in ipsis
 inflammatione tument: & spiri-
 tus ac cibi viam occludunt. Inter-
 dum partem, saepe affectum nobis
 repraesentant. Galenus glandulas
 quae in oris termino utrimque si-
 bi ex aduerso iacent, interdum ἀρ-
 τήλιασται, id est, tonsillas, partes autem
 his vicinas, παρῖσθμια vocauit.
 Auicennae Interpres amygdalas: *lib. 7.*
 Celsus παρῖσθμια, & tonsillas eo- *cap. 8.*
 rum inflammationem.

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§
*De causis & indicis inflammationis
 παρῖσθμiorum & τόνσῖλλαιων.*

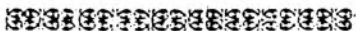
C A P. XXXIV.

HArum partium inflammata-
 rum causae praegressae, nimius
 meri

134 *De Tumorib. præter naturam,*
meri potus, multa ac audior cibo-
rum deuoratio, acrium præsertim,
asperorum, linguamque ferientiū,
habentur. Quibus Solis uehemen-
tem æstum, capitis humores atte-
nuantem, & defluxionem promo-
uentem, addes. Intemperies calida
& humida, horū morborum causa
est corporea. Solent enim mem-
bra calida & humida frequentissi-
mè in inflammationem incurrere.
Nam in habentibus solum
transitum esse facilem scripsit Ari-
stoteles. Præterea in Aphorismis
ab Hipp. traditum est, in morbis
minus periclitari, quorum naturæ,
aut ætati, aut consuetudini, aut an-
ni tempori, magis congruit mor-
bus. Sanguinis immoderata copia,
& ciborum immoderata quantitas
est etiam causa interna. Ob hoc
cùm pueri se plurimis eduliis ex-
pleant, & adhuc lactantes infantes
copioso lactis haustu, id sibi ma-
lum cōtrahunt. Indicia sunt, trans-
glutiendi difficultas, dolor febris
nonnunquam copulatus, tumor
cum

Aphor.
34.2.1.

cum rubore ore aperto apparet, si glandulas ad linguæ radicem vtrunque sitas inflammatio diuet: si inferiores colli tumor tactu deprehensus , affeclam dolorem habeat.

*De Paristhmiorum & Tonsillarum
phlegmones curatione.*

C A P. X X X V.

Huius inflammationis curatiua methodus tribus scopis perficitur. Primus nos hortatur , vt probam victus rationem ægro præscribamus, & valido existente corporis robore, tenuissimum victum , præsertim circa initia consulamus, ac febre simul inuadente aquæ potum exhibeamus. Quæ administrantur , siue sint alimenta , siue medicamenta , tepida esse oportet. Frigus minimè tolerant inflammatae partes , sicut neque plurimum calorem. Defatigatis viribus cibi sorbiles sunt offerendi;

136 *De Tumorib. præter naturam,*
rendi, ventri commodi, ipsumque
laxantes.

Quare ad secundum scopum
transeuntes, si venter non probè
egerat, leniètem clysterem iniicie-
mus. Postea iuueni ægro, multò-
que sanguine abundantanti incisa cu-
biti vena sanguinem detrahemus.
Ac post sanguinis missionem gar-
garismos repellentes & infrigidan-
tes præscribemus: quales sunt ij
quorum superiùs facta est mentio.
Horum vsus ante euacuationem
suspectus habetur, nam ob motum
qui in gargarismatis fit, maximè ti-
mendum erit ne humoris maior
copia in inflammatam partem de-
turbetur, phlegmonèque adaugeat.
Miscenda postea erunt digerenti-
bus apocroustica, pro vario inflam-
mationis tempore, nudis digerenti-
bus cum ad declinationem morbus
venerit, erit vtendum.

Sed hoc est maximè obseruan-
dum, ne externis partibus repellen-
tia adhibeamus, quod etiam in an-
gina ab omnibus medicis obserua-

tum

tum est: sed potius digerentia chalcastica, ipsumque dolorem lenientia: qualia sunt succida lana & sipo saturata, vel unctio ex oleo liliaceo, chamæmeli, vel resumptiuo unguento parata.

Quod si digerentibus & apocrousticis medicaminibus non cedat inflammatio, vel futuri abscessus nobis aliqua rudimenta appareant, tunc gargarismus ex caricarum pinguium, dactylorum, vuarū passarum mundatarum ab acinis, & ziziphorum decocto parandus erit, & iam apparentibus natæ vomicæ notis, acuto cauterio per cānulā in os missō, vel phlebotomo aperienda erit. Salubrisque erit detergens & vlcus eluens gargarismus: qualis est is qui ex hordei integri, lentium integrarum decocto fit, addita mellis rosati quantitate debita. Post vlceris probam deterfionem colleticum gargarisma ex stomaticis, non mineralibus, & exitiosis medicamentis, vsurpandum erit: quorum amplissimam sylvam lib.

DE EXANTHEMATIS & ECTHYMATIS.

C A P. XXXVI.

EXanthemata psyracia & ecthymata sunt pustulae, quas Auicennas Bothores vocavit. Paulus pustulas per cutem pueris erumpentes exanthematum nomine donat : & cap. 8. lib. 4. exanthemata fieri ex crassis in cute concretis humoribus, pellicula superiore densa existente, lib. 3. cutis exulcerationes subrubicundas & asperas esse tradidit. Psyracia verò capitis exigua tubercula, pustulis similia summam cutem excedentia. Galenus verò ecthymata papulas in cute erumpentes, & sponte extuberantes vocavit, quæ ex superfluis & crassis humoribus fiunt. Quippe qui tenues exulcerationes potius quam tumores creant; crassi verò in tumorem pellem attollunt. Plinius papulas & pituitæ eruptiones

nes vocavit, Hippocrates, herpes magnos, vel quia magnum occupant locum, vel quia cum maligna contingunt erosione.

Ex his cuilibet perspicuum euadit, confusam & indeterminatam esse horum autorum de his morbis differentiam, cum in pustulas, bothores & papulas inter se differentes reuocent. Si quis tamen veritatis inquirendæ studio flagret, & morbos non posse tutò curari illorum nomine & essentia incognita existimet, frequenter in corporis superficie paruas quasdam eminentias rotunda figura in cute exuberantes, vel maculas apparere sibi persuadebit, has cutis defædationes, illas pustulas vocans, quæ non secus ab his humoribus fiunt ex quibus magni tumores oriuntur.

Sub pustula tanquam genere exanthemata, scythymata, vari, psyrdracia continentur. Exanthemata, Latinis efflorescentiæ siue efflorationes, florum instar foras exilientium

140 *De Tumorib. præter naturam,*
tium dicuntur, $\alpha\upsilon\theta\theta$ enim idem
est quod flos. Vcl sunt feruidæ im-
petuosæq; eruptiones in tumorem
cutem attollentes, quæ ab ec̄thy-
matis non differunt.

Practici exanthemata in morbil-
los & variolas diuidunt: eo quod
qui in corpore apparent tumores
exigui sunt, & varis faciem non-
nunquam molestantibus similes,
vel citra tumorem rubris maculis
cutis infestata feruidum in internis
corporis partibus sanguinem con-
tineri promittit.

Psudracia sunt pustulæ parum
duræ, subalbidæ, acutæ, supra cutem
eminentes, phlyctenis similes, ex
quibus quod exprimitur humi-
dum est. Psudracion cutis capitis
est affectus: phlyctena corporis
totius.

Exanthemata & ec̄thymata mor-
bi sunt pueris peculiare, raro iu-
venes distorquentes, at senes rarius.
Antiqui Medici cum de horum mor-
borum constitutione, causis & cu-
ratione perfunctorie & confuse
sunt

Liber primus, Cap. XXXVII. 141
sint locuti, & inter posteriores præstantissimósque nondum de causis sit conuentum, non erit absurdum paulò exactiùs causas venari, præsertim exanthematum, & ecchymatum, de quibus hos digladiari maximè videmus.

De Exanthematum & Ecchymatum causis.

C A P. XXXVII.

DE exanthematis acutas febres iudicantibus hic agere non est nostri instituti: nam hæc cum naturæ irritatæ vel validæ motu fiant, huic reluctari non debet Medicus, neque curationem aliquam moliri. Sed de his quæ pueros frequenter molestant instituere sermonem decreuimus, & ostendere (nullius defraudans iudicium, libenter enim cedam saniora referentibus) quantum à veritate in causarum notitia, & curatione aberrarint nostri æui aliquot Medici,

142 *De Tumorib. præter naturam,*
dici, qui potius contradicendi
quàm inquirendæ veritatis studio
mouentur.

Horum itaque morborum cau-
sas duplices statuimus, externas
alias, alias corporeas. Externæ sunt
cibi citæ corruptioni obnoxij, æris
conditio calida & humida, venæ
sectio prætermittâ, & pestilens tē-
poris constitutio. Exanthematum
causæ corporeæ sunt humores te-
nues & calidi, latas pustulas exci-
tantes, quæ non admodum sunt
pruriginosæ: ecchymatum sanguis
crassus fastigiatus atque acutas pu-
stulas faciens.

Uterque affectus ex sanguinis
menstrui malignitate, quo infans
in matris utero alitur, emanat. Sed
exanthema à tenui & bilioso san-
guine, ecchyma à crassiore scaturit,
qui in partium solidarum poris
stato tempore retentus & latens,
ab externa vel interna causa effe-
uescens, ad corporis habitum ex-
cretoria facultate valida existente
protuditur. Ob hoc cuius homini
(modò

(modo immatura morte non præueniatur, semel contingit. Vterque quamuis sit Epidemius morbus, quia ab aëris corpus nostrum ambientis venenosa quapiam cælitus inducta qualitate commouetur, intrinsicam nihilo secius affecti corporis dispositionem ob sanguinis menstrui portionem quandam remanentem , quo infans genitus nutritusque est , præcipuam causam, cum Auicenna & aliis Medicis esse censemus. Quapropter hanc affectionem multi naturalem vocarunt, quod à malo succo, in embrij cibo fixo, scaturiat , quæ vitari minimè potest.

Quidam celeberrimus Medicus, vir certè cui ob assiduas in philosophicis ac mathematicis disciplinis vigilias , & multos in re medica exanthlatos labores , posteritas multum debet , oppositam sententiam non leuibus argumentis fulcit, quæ ab Herculani Cõmentariis in cap. de pestilenti febre Auic. prima 4. est mutuatus. Ait enim exanthema,

144 *De Tumorib. præter naturam,*
thema, morbillos scilicet & ecchymata, variolas à vulgo (cuius opinio non est omnino reiicienda) vocatos esse morbos Epidemios, à cæca & latente causa ad pestis instar excitatos, & sanguinem menstruum non esse horum affectuum corpoream & continentem causam. Nam si his morbis sanguis menstruus à feruidiore cælo, vel austrina tempestate foras ex intimis penetralibus naturæ vi protusus ansam suggereret, sequeretur, mulieres quibus menstruæ purgationes sunt retentæ, necessariò ecchymatis vel exanthematis distorqueri. Et cùm perniciosus sit menstruus sanguis, aliendisque corporis partibus planè inutilis, quâ fieri potest vt citra horum affectuum expulsus tam longo tempore liber persistat puer, quem, quâdiu in matris utero continetur, et materni puriore sanguinis parte nutriri Galenus scriptum reliquit. Quod si impurus ille sanguis in huius alimentum cedit, cur possit
multas

*lib. de
femine.*

multas febres, multosque morbos superatos in annum ætatis trigessimum, aut quadragesimum in membris delitescit? Visi sunt in ea ætate non pauci his morbis conflitari. Insuper oporteret vnūquemque his aliquando in vita necessariò diuexari debere, & neminem his posse secundò, aut tertio prehendì, quorum vtrumque manifestè falsum conspicitur.

His rationibus Arabum & multorum Medicorum sententiam expugnare conatur, & hæc mala ex communi quadam causa toti aëri conspersa originem habere contendit, eo quod non solum cælo æstuante, sed sæpe hyeme grassentur.

His argumentis addemus & aliud suæ opinioni suffragans, præcedentibus nostra sententia non infirmius. Si ex menstruo illo sanguine prædicta incommoda excitantur, cur in utero matris fœtus non laborat? Nam quo ad excitandum affectum vehementior est causa,

146 *De Tumorib præter naturam,*
accedente proba passi dispositione,
eo effectus & promptior & vehe-
mentior cunctis apparebit. Cùm
autem alligatus utero, vberiori
sanguinis menstrui copia fruatur,
cur non promptius in hæc incom-
moda irruet?

Ergo quamvis huius doctissimi
viri decreta tanquam è tripode
profecta suspiciam atque obser-
uem, veritati tamè magis quàm ali-
cui lectæ addictus, & in verba ma-
gistri iurare insolitus, procul pul-
so omni contradicendi studio, ve-
ritatis (quæ vinci non potest) *ἠαυτο-
πλία* munitus, quid de hac re sen-
tiam breuiter explicare, & argu-
mentis respōdere conabor, sumpto
ab eo quod à Gal. traditum est &
ab omnibus Medicis receptum ini-
tio.

Generationis nostræ duo sunt
principia, quorum alterum est ma-
ris & fœminæ semen, alterum san-
guis maternus, siue menstruus se-
mini alimentum suggerens. Ex se-
Gal. li.
ic sem. mine solidæ partes omnium facul-
tatum

tatum vera fulcra & fundamenta conformantur. Iam conformatas & delineatas carne à sanguine menstruo progenita, natura (vt Apellem Pictorem eximium fecisse traditur) replet. Quamdiu verò maturescit in utero fœtus & crescit, tamdiu mulieri menstruæ purgationes retinentur. Quod si nonnullis gravidis menses eruperint, existimemus oportet has succulentas & redundantis sanguinis esse participes, vel valetudinarios fœtus parere.

Ex puriore sanguinis menstrui parte fœtum ali nemo inficias ibit, qui *opè rî* purior dicitur. Quemadmodum à Gal. traditum est, lienem melancholicum viscus subtili sanguine ali: quod non est simpliciter intelligendum. Nam sequeretur, lienem calidiorem esse iecore. Omnis enim temperies membri similis est rei à qua nutritur. Lien igitur alitur subtili sanguine, hoc est, subtiliore fœculenti & melancholici sanguinis parte. Ita fœtus in utero,

4. de
usu
pariū.
Apho.
37. l. 5.

Aui. se.
l. 1. ca.
de com-
p. exto.

148 *De Tumorib. præter naturam,*
puriorē & defœcatoriore sanguinis
menstrui portione nutritur, cuius
portio quædam malæ qualitati co-
pulata in partium solidarum poris
certo tempore latitat: quemadmo-
dum in frænis siue dentium alveo-
lis itato tempore latitat spermaticus
quidam humor, cuius benefi-
cio dentes nascuntur non solùm in
ipsis pueris, sed etiam in adultis.

Aut. sc.
34.

Adde quod ij qui à cane rabido
morsû sunt, nō statim, sed transactis
aliquot mensibus in hydropho-
biam labuntur: quia venenata illa
salivæ qualitas in membrorum po-
ris latitans, non protinus suam ma-
litiã eiacularur, sed ab aliqua
causâ procatartica exagitata, ve-
nenatas vires exerit, insaniamque
procreat.

Præterea experienciã frequenti
est comprobatum, podagra aut ele-
phante infestatum parentem, po-
dagricum, aut elephanticum filium
gignere, qui nonnunquam ante vi-
cesimum aut trigesimum annum
tali morbo minimè conflictabitur.

Vidimus

Vidimus nos plerosque à nutrice Hispanico morbo laborante educatos citra mulieris congressum, ante tres & viginti annos Hispanica lue non infestatos. Cur hoc quæso ? Non potest meo iudicio alia adferri causa, nisi quod cum orta suæ originis naturam redo- leant, ex elephantico, vel podagri- co, aut Hispanica scabie laborante parente similis procreabitur filius.

Sed cur in multos menses vel annos ea dispositio silet ? Nam (ut superius fuit demonstratum) vide- mus hos à talibus affectibus non statim corripi : quia virus illud in solidorum membrorum poris latet, cuius aliquid in venis etiam cum sanguine est coaceruatum. Huius occulta illa ac noxia qualitas à probo sanguine coërcita accedente externa, vel interna causa, latentem illum humorem exagitante, reli- quum sanguinem inficit & excre- toriam facultatem (quæ nunquam validè operatur, nisi ab humoris quantitate aut qualitate sit laceffi-

150 *De Tumorib. præter naturam,*
ta) vellicat ac proritat. Tunc ea
quæ priùs latebat dispositio, se pro-
dit. Potest enim venenata materia
mole pauca, sed deleteriis viribus
magna, non secus in corpore gigni
& contineri, quam à venenata be-
stia, vel alia quapiam externa causa
in corpus ipsum transsumi, yt à
Gal. ex præceptoris Pelopis placi-
tis fuit luculenter ostensum. Non
solum à sanguinis menstrui perpi-
cæ, ex quo fœtus in matris: uterò
per umbilicalem venam nutritur
& augetur, hos morbos excitari;
sed lactis à tali sanguine geniti su-
ctu qui per amphimenas venas ad
mammas, regurgitat., aliqui con-
tendant, cum menstruo sanguini
germanum sit lac, eiusdem noxiæ
qualitatis, esse particeps. Sermonem
igitur ad rationes nostram senten-
tiam infirmantes conuertemus, sin-
gulas quo proposuæ sunt ordine
diluentes.

Ad primum argumentum dici-
mus, simile non esse de mulieribus
quarum menstruæ purgationes
sup

3. de lo.
affectu
ca. de
prolep.

supprellæ sunt : eo quòd quicquid pueris vitio sanguinis vel lactis. (quod est horum peculiaris alimonia) contingit, aut omnino inseparabile est, aut agrè secerni potest. Neque unquam reiiceretur, nisi ab ipso statim initio molestum fuisset naturæ, quæ humoris prauitatis non immemor, oblata sibi ab interna vel externa causa occasione, hunc foras expellit non sine grauibus symptomatis, & sæpe mortis periculo. In adultis verò mulieribus quibus suppressi sunt menses in venis contentus menstruus sanguis facilius à naturæ robore absque vlllo feruore, vel ad cutim, vel ad aliam corporis partem reiicitur.

Ad secundum. Recepta est ab omnibus, tum Aristotelis, tum Galeni sententia, sanguinem menstruum generationis & nutritionis nostræ materiam esse : cuius purior defæcatorque pars contentum in vtero factum alit, impurior donec in lucem prodierit, retinetur: quem prouida natura pro onere habens,

152 *De Tumorib. præter naturam,*
horà puerperij deiicit. Iam in lu-
cem emissus foetus sanguine men-
struo ad mammas recurrente in
his recocto & in lac mutato alitur.
Suppressas quippe menstruas pur-
gationes in lactante videmus, quò
fit vt eodem tempore mulier men-
struas purgationes habere, & lacta-
re vix possit.

Itaque quamuis quod perfectius
est ac purius ex menstruo in em-
brij alimoniam cedat, vitiosa tamen
aliqua qualitas ex ipso sanguine
menstruo in membrorum poris &
mulieris vtero fixa est, quæ tandem
à natura à causa externa vel inter-
na irritata, non solum ad cutim, sed
interdum ad internas partes pro-
truditur, periculo non vacantia
symptomata faciens.

Neque absurdum est malam il-
lam ex sanguine menstruo qualita-
tem atque infectionem pluribus
annis, & sæpe vsque ad senectutem
in membris esse absconditam. Id
quod pluribus paradigmatis luce
meridiana clarioribus ostendi po-
test.

test. Hereditarios podagricos videmus, quibus à patris semine nonnunquam infectio est communicata, ad annum vsque trigessimum, vel plus vel minus, latitare, quæ podagram ante illam ætatem non excitauit. Idem quoque de Elephantiacis censendum.

Insuper Hispanica oborta nostra tempestate lues hoc ipsum etiam comprobat, videmus multos huius morbi contagio miserè discruciatos qui ligni guaiacini decocto, vel ex cynabrio suffitu, aut ex ipsa hydiargyro paratis vnctionibus desideratæ salutis restituti sunt. Post multos tamen annos absque vlllo infectæ mulieris concubitu reuiuiscere ea dispositio visa est. Non certè ob aliud nisi in intimis visceribus reseruatam vitiosam qualitatem, quæ sensim adueniens alimentum infecit, donec hæc pernicies vigere supra corpus potuerit, acerbos dolores, sauaque symptomata renouarit.

Nemo igitur mirari debet si per

154 *De Tumorib. præter naturam,*
multos annos atque morbos etiam
superatos, vitiosa menstrui qualitas
occulta permanserit, donec validior
reddita naturâ superarit: quod etiâ
in morbillis & variolis accidit.

Ad tertium. His morbis vnum-
quemque in vita laborare oportet,
nisi à febre aut exitioso quodam
morbo morte citius quàm hæc ma-
la nascatur, præripiatur. Neque ab-
surdum est aliquem posse bis aut ter
talibus affectibus prehendi, præser-
tim si iam comoto ab aliqua causa
menstruo illo sanguine totum pri-
mis conatibus imbecilla excretoria
facultas ad corporis habitum pro-
pellere nequiverit. Tunc ea quæ in
membrorum poris servatur men-
strui sanguinis portio accedente
exagitante causa secundò aut ter-
tiò, tales affectus procreabit.

Ad vltimum dicendum, ad harum
pustularum generationem duo esse
necessaria: sanguinis scilicet crassi
aut biliosi efferuescentiam, & ro-
bur caloris humorem impellentis.
Cum autem uterum partem esse
mem

membranofam & frigidam conftet, morbillis & variolis in ipfo cõten- tus foctus laborare minimẽ potest: nam tameti mētrui sanguinis vi- tiosa qualitas in mēbrorũ poris fit fixa, nili is ab impellente caulã exa- gitetur, tales affectus non producet.

His rationibus aduersariorum argumentis satisfactum iri arbitra- mur. Quod si aliquis meliora ha- beat, & ea in lucem edat, nõ perui- caces & ceruicoli ferulæ lubenter manum subdemus. Dignam ab ipso exculationẽ recipiẽt conatus nostri, cùm in magnis voluisse sat fit. Nũc ad signorum hos morbos ostenden- tiũ inuestigationẽ nos cõuertemus,

De Exanthematum & ecchyma-
tum indicis.

C A P. XXXVIII.

NOtæ hos morbos ostenden- tes petendæ potiùs sunt à facie, quàm à reliquis parti- bus. Nam cùm facies sit spiritalis,

156 *De Tumorib. præter naturam,*
humida & maxime porosa, impres-
siones facile recipit & ostendit:
quarum quædam futurorum exan-
thematum & ethymatum sunt nun-
tiam, quædam iam præsentis morbos
ostendunt. Exanthemata cum à te-
nui & bilioso sanguine excitentur, in
erysipelatis genus admitti debent.
Aut ex phlegmonum sunt classe, quæ
à sanguine interdum crasso & ebul-
liente, interdum pituitæ mixto fiunt:
de quibus hic agere decreuimus.

Quæ futuras & instantes vario-
las præfagiunt, sunt narium pruri-
tus, caliginosi oculi, maximus in
somno timor, tumor initio parvus
& rarus, sed vigente morbo maior
& frequentior, vox rauca, ægra re-
spiratio: color insuper ruber & san-
guini similis, qui frequentius aliis
humoribus variolis ansam sugge-
rit. Pus ex rupta pustula ema-
nat, eschara cum sanescit decidit,
quæ nonnunquam tam alta, pu-
tris & olida est ac maligna, ut
fœdas fossas ac cicatrices inde-
lebiles relinquat. Quod in filio
qua

quatuordecim annos nato cuiusdam forensium causarum patroni vicini mei superioribus annis conspeximus, qui ethymatis vniuersum corpus ita obsessum habebat, vt obortis circa varios articulos altis vlceribus ossium cariei copulatis, putrido & cadaueroso illorū odore omnes è cubiculo fugaret, qui tandem nostris præsiidiis magna astantium admiratione iam ab omnibus deploratus saluti restitutus fuit.

Si quando oculos diuexant, illos excæcant, aut curatu contumaces maculas gignunt. Quando ob excretoriæ facultatis imbecillitatem in internis partibus, vt pulmone & intestinis, gignuntur, tunc triste nobis promittunt prognosticum.

Exanthematum color etiam ruber est, sed magis clarus, horum tumor non est eminēs, neque ad suppurationem peruenit, sed potius digeritur. Hi morbi frequentius vere & autumno quàm aliis anni
parti

158 *De Tumorib. præter naturam,*
partibus excitantur. Quibus cutis
densa & altracta est, his difficilis
fit exanthematum eruptio. Sunt
ecchymata periculosiora exanthe-
matis. Hæc à subtili sanguine sca-
turientia nonnunquam illa præce-
dunt, aliquando verò sequuntur
pro varia effectricis causæ dispo-
sitione.

Sed cur oporteat his duobus,
cùm in utroque sit menstrui illius
& vitiosi sanguinis in membrorum
poris fixa qualitas, vnumquemque
conflictari? nonne euacuato scilicet
illo menstruo sanguine, in solis
exanthematis, aut ecchymatis ab
omnibus incommodis à tali causâ
emergentibus liber erit puer? cur
ergo oportet vt alterum alter affe-
ctus sequatur? Dicendum huius
sanguinis menstrui (qui horum mor-
borum est effectrix causa) duplicem
esse partem, alteram tenuem & bi-
liosam, alteram crassam, & vtram-
que vitiatæ qualitatis esse partici-
pem. Si à causa vel procatartica,
vel interna tenuior pars exagitetur,
&

& ad cutim propellatur, exanthemata committet: si crassior commoueatur, ecchymata excitabit. Sanguis hic sic dispositus hos tanquam proprios peculiarésque morbos & non alios procreat.

De Exanthematam & Ecchymatum curatione.

C A P. XXXIX.

HOrum affectuum curatio duobus scopis perficitur. Primus nos monet, ut probam, & his malis aduersam victus rationem instituamus. Quo fit, ut cum ad cutim propulsa sit causa, ne ad internas partes reuocetur, & naturæ motus præpediatur, aëris frigidi inspirationem denegemus, sed tepidi & non admodum calentis vsum cõsulamus. Frigidæ potus insalubris, sed vini albi & oligophori utilis; utilis quoque hordei cremor in ecchymatis & tota pituita. Exanthematis bromij cremor,

160 *De Tumorib. præter naturam,*
mor, quem auenatum practici vo-
cant, confert. Ex usu sunt vix pas-
sæ, caricæ pingues, præsertim in
morbi initio: oxalidis, malorum
punicorum citrangularum succus
cõmendatur. Sint euchyma alimẽta
frugaliter vsurpata. Vino genero-
so interdendum, & omnibus sal-
lis, acutis & linguam ferientibus
alimentis.

Quod si adhuc ab ubere lac su-
gens puer labore, purgato nutri-
cis corpore sui officij erit monen-
da, vt scilicet instituta proba victus
ratione, à vino, Venere, & omni-
bus calfacientibus quàm maximè
fieri poterit, abstineat.

Pro secundo scopo sedulam na-
uabit operam Medicus, vt in topi-
corum præsidiorum usu laborantis
ætatem inspiciat. Si infantibus erũ-
pere per corporis superficiem cœ-
perint exanthemata, & horum
alius sit adstricta, supposita ex
melle cocto balano, laxanda erit,
non purgante aliquo medicamen-
to: quod cum adultis sint planè
inuti

inutilia, pueris minus conueniunt. Solent enim medicatæ potiones his propinatæ dyſenteriam concitare : præterea his naturæ motus maximè præpeditur, conatur enim natura à centro ad circumferentiã vitioſum humorem tanquam hoſtẽ nefandiſſimum propellere, cuius motus exhibitio aluum ſubducente medicamento reuocato ad interiora humore, impediatur.

Et vt naturæ ad externas partes noxium ſuccum expellentis motus ſit validior, ſolent non temerè mulieres rubris pannis infantes inuoluere, vt ad frequentem illorum intuitum, meliùs foras euacuetur vitioſus humor. Eſt proſectò imaginatio res ad morborum vel incrementum, vel curationem magni momenti.

Si adultioribus medicamentum dare cogamur, erit id mite eſcoproticum & aluum leniens : quale eſt id quod ex caſſiæ fiſtularis me-

*Guido
Caulis.
cap. de
cruentis
vulne-
ribus.*

ratur

162 *De Tumorib. præter naturam,*
ratur addito rhabarbari momento.
Venæ sectio iam apparentibus exā-
thematis est prorsus vitanda. Quod
si in expellendis ad externas par-
tes humoribus natura segnior sit,
decocto in sequentem modum pa-
ratq. illius motum iuuabimus, vt
foras euocatus humor discutia-
tur.

℞. rad. rusci, asparagi, grami-
nis, apij & fœniculi maceratarum
per diem integrum in vino albo
diluto sing. ℥. j. glycyrrhizæ rasæ
& recentis ℥. ℞. herbarum cap.
com. oxalidis, vtriusque cichorii &
scabiosæ an. M. j. seminis aspara-
gi, melonum & anisi sing. ℥. ℞.
caricarum pinguium, pasularum
enucleatarum sing. p. x. florum bu-
gloss. viol. sing. p. ℞. cicer. nig. p. j.
f. decoctio, cape de colatura quart.
v. in quibus dissolue oxyfacch.
simp. syr. capillorum ven. & viol.
sing. ℥. ij. ℞. pulu. elect. triasantali
℥. iiij. f. apozema clarificatum &
aromatizatum pro quatuor matu-
tinis.

Solent

Solent post exanthematum eruptionem oculi male affici; tunc ad repellendum & oculos roborandum, prescribendum erit sequens collyrium.

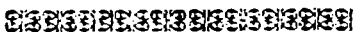
℞. aquæ rosarum, aq. albuminū ouorum an. ℥. ij. collyrij albi Rhasis caphurati ℥. j. Misce, intillentur guttæ aliquot in magnos oculorum canthos: Gutturis & oris noxæ medebimur gargarismo ex decocto hordei, lentium & diamori confectioe. Tussi & pulmonum incommodis eclegmate sequenti.

℞. granorum pini recentium in aqua hordei maceratorum ℥. j. grā. pistac, nō rancidorū ℥. vj. pul. diapa-paueris ℥. j. s. elect. diatragac. frig. ℥. ij. penidiorum ℥. i. s. syr. viol. q. s. fiat Eclegma, vtatur frequenter transglutiendo senlim longē a suis partibus.

Post decisam cēthymatum escharā solent in facie mala vestigia & cauæ cicatrices remanere, quibus sequenti medicamento medebimur.

164 *De Tumorib. præter naturam,*

℞. cerusæ cum aq. rosarū abluta
ʒ. j. lytharg. auri ʒ. ij. cadmiæ ʒ.
iiij. pul. specierum vnguenti citrini
recenter dispensati ʒ. iiij. pulueris
cannarum adustarum ʒ. j. olei ne-
nuphar. ʒ. iiij. olei ros. ʒ. j. β. ceræ al-
bæ q. s. f. linimentum.

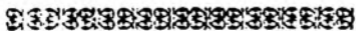

De Epinyctide & Termintho.

C A P. X L.

IN pustularum etiam catalo-
gum Epinyctides & Termin-
thos reponere conuenit. Est Epi-
nyctis pustula perniciofa, subrubra,
cum colore quodammodo liuido,
noctu præcipuè animantem affli-
gens, interdium non magnopere ex-
crucians, nullo instigante, sed spon-
te exulceratur, subcructam saniem
emouens. Causam carbunculi simi-
lem tametsi habeat, nihilominus
nullius est pestilētis cōtagij parti-
ceps. Hæc pustula carbūculo minor
existit, huius quoque conditionis
est Terminthus, à feruido præassa-
toque sanguine scaturiēs. Termin-
thum

thum aliqui phymatis speciem esse censent, aliothi Auicennas vocauit. Galenus adnascentiam quandam nigram in cruribus præcipuè genitam statuit. Huius nomen à figuræ, coloris, magnitudinisque similitudine, quam cum terebinthorum fructibus habet, deriuatum est. Epinyctides Ellere Mauritani Medici nominant.

*De causis & curatione Epinyctidis
& Terminthi.*

C A P. X L I.

CAUSÆ horum affectuum pro-
catarticae sunt, quæ sangui-
nis tenuis, aut pituitæ vaporem ad
cutem trahunt, qui ad hanc subito
expulsus & ab illius densitate re-
tentus tumorem excitat. Sanguis
itaque tenuis, vel nitrosa & salsa pi-
tuita, quam Auicennas Bauracalem
appellat, causa est antecedens &
corporea: ex his humoribus con-
surgens vapor causa est continens.

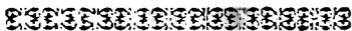
Affectus ij cum (vt iam diximus)

ali

166 *De Tumorib. præter naturam,*
aliquid cum dothiene & carbun-
culo commune habeant, similibus
fermè prælidiis profligari possunt.
Quapropter alimenta infrigidante
& astringente qualitate prædita, la-
borantibus Epinyctide a sanguine
tenui profecta, exhibemus, potum
decocti rhu obsoniorum consulē-
tes. Acrium, acidorum & salforum
eduliorum vsus vitari debet. Aluū
emollientes clysteres, atque infri-
gidantes præscribimus, nō præter-
missa venæ sectione, si mittendi sã-
guinis adesse scopos videamus. A
pituita falsa & putri dependente,
hac postposita, phlegmagogū me-
dicamentum propinabimus: quod
ex myrabolanis indis cebulis &
turpeto parari poterit. Post ipsam
euacuationem theriacæ vsus est sa-
lubris. Pro topicis remediis folia
caulium vsurpabimus aut fraxini
folia lenia & aceto mixta, frictio-
nes manus aut aspero panno factæ
ad vaporum digestionem commen-
dantur. Ex vsu etiam erit ex se-
quenti præsidio inunctio.

℞. litharg. auri ʒ. j. β. ros. rub. ʒ. j.
cerusæ ʒ. ʒ. Santali albi ʒ. iij. aceti ʒ.
j. olei ros. ʒ. iij. agitentur probe in
mortario marmoreo, fiat linimētū.

Quæ citra rosionem siccant uti-
lia existimantur, utile & apium
cum polenta tritum: vitanda fo-
menta & balneum.

De Aneurismate.

C A P. XLII.

Aneurisma quod barbari Em-
borisma, vel matrè sanguinis
appellant, est sanguinis biliosi &
spiritalis diffusio ab arteria egre-
dientis, & in altum cutim attollē-
tis, à dilatata potiùs arteria, quàm
vena excitata. Ab ecchymomate &
hyposphagmate differt: nam in his
sanguis fœdum in cute colorem
nobis repræsentiens, à contusa arte-
ria vel vena, iam egressus, corporis
superficiem inficit, neque compres-
sa fortiter sugillata parte, cùm car-
nis exiguis poris sit impactus sub-
terfugere potest, & in venam aut
arte

168 *De Tumorib. præter naturam,*
arteriam recurrere.

Galenus arteriæ apertionem *ἀνέυρισμα* vocavit. Paulus *ἀνέυρισμα* tumorem esse tactu blandum, prementibus digitis cedentem, ex sanguine & spiritu contractū, scriptit: qui in qualibet corporis parte fieri potest: cuius causas sequenti capite aperiemus. Differt etiam à varice, ut suo loco demonstrabitur.

De Aneurismatis causis.

C A P. XLIII.

FIt *ἀνέυρισμα* Chirurgi inscitia, nonnunquam arteriam venæ loco secantis, præsertim si cuti aut carni inflictum vulnus coagmentum recipiat, ac cicatrice obducatur, arteria verò hiet, & sub carne & cute aperta remaneat, tunc enim sanguis & spiritus sensim excreti sub cute colliguntur, tumoremque faciunt. Interdum à sanguinis tenuis maxima copia arteriam extendentis & findentis:
non

nonnunquam à sanguine acri & mordaci arteriam per *ἀνάσπον* aperiente, tanquam corporea causa excitatur. Non desunt qui contra Galenum, Paulum, Aëtium Antiochenum, & horum asseclas, per hunc affectum non rumpi aperiri que arteriam vel venam scribant.

Vt autem bonorum virorum placita evertant, hac ratione tanquam tutissimo clypeo se muniunt. Si sanguis è vena aut arteria (aiunt) profiliat, cum iam amplius ab suis valis non contineatur, mox corrumpetur ac putrescet, vel grumulos efficietur, diuersique generis tumorem excitabit, quod fuit ab Hip. in Aphorismis scitè demonstratum.

Potest alia addi ratio. Sanguis qui in propriis conceptaculis amplius non continetur, nativi caloris & floridi coloris iacturam facit, necessariò putrescens & abscessum procreat, qui nisi candente ferro, aut pyrotico medicamento aperitur, gangranam subiectis partibus

*In aneu
mate.
rumpi
dilata
aria
multid
varij
grum
et rati
probat*

*chact
in qu
quany
F. Filid
scripta
tybia
Furia
Apher.
20.1.6.*

*2011: u
ta pur
24. or
ratio
Quia
quor
cutia*

H indu

Pruden. ut liquet ex dicto. 1. 12

170 De Tumorib. præter naturam,
inducit. Ergo non à fracta aut di-
uisa arteria, sed potius dilatata
à venis excitabitur.

His cauillis Galenum, & reli-
quos bonos viros ab erroris nota
vindicanes facile respondere po-
terimus. Sanguis si omnino sua
propria vasa relinquat, & in ma-
gnum vel sensilem ventrem se rei-
ciat ab influentis caloris influxu
destitutus, necessariò putrescet: sed
in aneurismate, quod ab aperta ar-
teria fit, nõ ita ab illius calore, & à
reliquo qui in ipsa continetur san-
guine, est abalienatus, vt ipsius na-
rius calor & color pereat, neque
in tam amplum ventrem est expul-
sus vt putrescat. Fouetur enim à
vitali spiritu in arteria contento,
cùm ipsius materiæ adhuc sit con-
tinuus. Nam quamuis diuisa sit ar-
teria, & sanguis tumorem faciens
egrediatur, non tamen, continua
existente quæ arteriam tegit carne
& cute, in amplum spatium sem-
per se ita insinuat vt putrescat, & à
naturæ legibus destituatur.

Aneu

Aneurisma à varice differt, quod varix proprius sit venæ affectus, illud autem arteriæ. Pressus insuper aneurismatis tumor pulsus edit, sed varix nullum, cum venæ otiosis seruis sint similes, arteriæ verò operosis: quarum tumor cum premitur, quæ intus est materia promptè subterfugit. Aneurisma externas partes interdum diuexat, vt manus, pedes, & eas quæ circa iugulum & mammas sunt.

Sæpe internarum partium arterias defatigat, vt pectoris, meseræi, lienis. Quod à me anno à Christo nato quinquagesimo quarto supra millesimum fuit magna multorum admiratione obseruatum. Cum Iohannes Fabri acutissimus & sedulus Palatij Monspe-liensis Scriba, præcipuam iuuentutis partem in commestationibus, frequenti atque intempestino meracioris vini potu transsegisset, cœpit circiter quinquagesimum ætatis annum ægrè respirare, & cordis molestissima palpitatione labora-

172 *De Tumorib. præter naturam,*
re. Ad huius morbi depulsiōnem
fuerit non solum a nobis, sed à no-
stræ Academiæ præstātoribus Me-
dicis præscripta varia præsidia.
Quæ cum contumax & peruicax
morbus ob perseuerantem malam
victus rationem, prorsus contem-
neret, deterius habuit, & transactis
aliquot mensibus quibus Medico-
rum consilio nullo medicamento
vltus est, (volebant ij curationis
partem chronici affectus, naturæ
committere) cœpit de illius parte
quæ est sub sinistra homoplata
queri. Inspecta & optimè animad-
uerfa doloris sede, tumor insignis
mihi apparuit, tactu mollis & cum
pulsatione, & digitis pressus totus
ferè delitescens, & his ablatis re-
currens. Conieci protinus aneu-
rissima esse excitatum à crebra &
diutina cordis palpitatione, nec-
non & sanguinis biliosi copia arte-
rias & replentis, & distendentis.
Erat enim natura ita biliosus, vt à
leuissima procatarctica causa facile
excandesceret, & veluti furibundus
omnes

omnes è rectis profligare tentaret. Calidorum & siccorum eduliorum vsus, ac generosi vini potus frequens, distemperiem adauxerat. Tumoris non ab omnibus bene cogniti moles, in dies cùm cresceret, duos præstanti doctrina Medicos & me querulæ vxoris precibus in consilium vocauit. Alius cancro hominem detineri, alius œdemate obsessam partem constanter affirmabat. Ego verò alium ab aneurismate affectam esse non posse mordicus sustinebam.

His autem rationibus neque cancerum, neque œdema esse demonstrabam. Cancer ab humore melancholico fit, œdema à pituita aquosa fluxili & non reliccata. Canceri tumor durus est, rotundus, inæqualis, colore liuescens, aut nigricans, & molesto dolori copulatus, œdematis mollis, digito cedens, & indolens cum colore albidior. Cùm igitur harum notarum nulla in Scribæ tumore reperiretur, iure optimo concludere pote-

174 *De Tumorib. præter naturam,*
ram, neque cancrum, neque œdema esse. Notæ verò aneurismate illum diuexari promittentes tam perspicuæ erant, vt me fallere minime possent. Nam quamuis hic tumor mollis esset & exigui doloris particeps, foueam in locum digito pressum, recurrente ad arteriam sanguine, non relinquebat. Præterea manifestus arteriæ pulsus percipiebatur, affectus arteriæ nuntius: quod præcedentibus tumoribus non accidit. Admota cordis regioni altera manu, & tumori altera, idem diastoles & systoles motus eodem tempore factus apprehendebatur. Sententiam de hac re meam confirmauit suo acri iudicio Michaël Heroardus præstantissimus Chirurgus, & in corporum dissectionibus maxime exercitatus, qui lynceis oculis tumore probè contemplato, ne latum quidem vnguem à mea opinione discessit.

Cæterùm cum hic morbus iam altas radices egisset, essetque deploratus.

ratus, vitam cum morte commutavit. Ut autem & constitutionis morbi, & eius causæ certiores essemus, tumore tentatam partem dissectuimus, ex qua sanguis copiosus, sed olidus profiliit, quo planè evacuato & deteriso, apparuit nobis prima arteria sub corde ex magna ad caput ascendente orta, maximè dilatata & dilacerata. Hæc descendens intercostalium musculorum regionem perrepat. In musculorum spatiis coaceruatus sanguis temporis diuturnitate putrescens, illius loci vertebram & costam ita labefactavit, ut à nobis cariola visa sit. Magna & perseverans cordis palpitatio, sanguinis arterialis accedente copia, paulò superius recensitam arteriam dilaceravit, & aneurisma procreavit.

Constat igitur aneurisma à fracta & dilacerata arteria nonnunquam fieri: quæ si insignis sit, qualis illa fuit, curationem non admittit, ut disertè à Paulo fuit demonstratum. Neque silentio præ-

176 *De Tumorib. præter naturam,*
terire dectei, quò melius meam
sententiam firmem, quod superio-
ribus annis vidi. Quidam Sabau-
diæ nobilis recuperandæ salutis
ergò huc venit laborans tumore
magno pedis sinistri, suram vestien-
tes musculos detinente. Erat hic
tumor mollis & aneurismatis om-
nia indicia habens. Quem huius
Ciuitatis Chirurgus in artis operi-
bus parum exercitatus, admotis
priùs digerentibus medicamentis,
demum pus mouentibus, vt qui
hominem œdemate laborare exi-
stimaret candenti ferro secuit: se-
ctionem mox sequuta est talis hæ-
morrhagia vt sanguis *αἷμα*, &
cum saltu exiens crebras *κίττα*
ζίας excitauit. Attonitus rei noui-
tate Chirurgus, puris potiùs quàm
sanguinis eruptionem expectans,
vt magnum sanguinis profluum
sisteret, apocrousticis & maxime re-
frigidantibus remediis affectam
partem muniuit, meque cum alio
Chirurgo sequenti die *αὐτὸν*
iussit, reformidans ne assiduo *αν-*
μι

mi deliquio detentus animam ex-
piraret. Hominis pulsus erat par-
uus, languidus, & ex longis inter-
uallis factus, ac sæpe intercidens,
circa frontem & ceruicem frigidi
sudores versabantur, facies decolor
& Hippocratica apparebat, quam-
uis iuuenis adhuc esset, vegeto &
quadrato corpore. Pedis vincula
copioso cruore madentia tollere,
vt vulneratam partem nobis osten-
deret, pertimescebat: & cum id fa-
cere tentaret, rursus tam magnum
sanguinis profluuium rediit, vt non
solum hominem cum Orco certa-
re, sed iam è vita discessisse nostrum
nemo dubitaret.

Contemplato probè vulnere, no-
stris conspectibus se obtulit pul-
sans arteria fracta atque dilacerata
sanguinem tenuem euomens. Hæc
ab arteria magna cum coniuge ve-
na inferiori spinalis medullæ re-
gioni incumbente in duos ramos
ad poplitem tendentes diuarcata,
ortum accipit.

Tandem perseverante hæmor-

178 *De Tumorib. præter naturam,*
rhagia quam neque candente ferro, neque pyroticis medicamentis
fistere ullus poterat ob magnam
arteriæ dilatationem, vitam cum
sanguine fudir. Omnibus itaque tam
notum est quàm quod notissimum,
non solum à dilatata, sed aperta &
rupta arteria aneurisina fieri: ad
apertæ enim arteriæ affectus aneu-
risina Galeno dicitur. Neq; tacendū
hoc loco censeo quod 11. Feb. An.
1567. in nobili quodam Britone
fuit obseruatum. D. de la Case no-
bilis Brito biliosus natura & san-
guineus ex assumpto olim (vt nar-
rabat) veneno, laborauit aliquot
annos dyspnœa. Cùm verò à duo-
bus ferè mensibus sanguinem tus-
siendo reiecisset floridum spumo-
sumque ab initio per interualla
12. vel 15. dierum, postea verò
trium aut quatuor, cœpit tandem
sentire circa mediam sterni regio-
nem & ex aduerso in mediis omo-
platis, intensissimum dolorem qui
vix intermittebat.

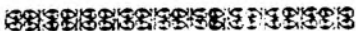
Postremò valde consumptus &
affi

*lib. de
Tumo.
præter-
na.*

assidua febricula laborans, cum se meliusculè habere diceret, inter prandendum suborta tussi, ex sanguinis largiore quàm antea reiectione mox suffocatus est. Illius iussu apertus fuit thorax, sinistra pars aqua crocea fuit plena, quæ non ita multo post extracta concrevit mellis instar. Ex eadem parte pulmo fuit subniger & quasi fetorridus: ex altera subcineritius, flaccidus & spumosus. Pulmone extracto simul cum corde & suis vasibus, deprehensa est caries in tribus vertebris dorsi corde superioribus, qua incumbibat aorta ascendens.

Hæc verò tam ampliter dilatata fuit ex aneurismate, ut pugnum crassissimum exciperet mox à cordis egressu, & eiusdem sub pulmonibus incessu. Ea fuit referata, velut grumis aut carne corrupta maximis portionibus, cui simile quippiam die præcedenti per rissum cum sanguine reiecerat. Mirum quanta fuerit plenitas venæ

180 *De Tumorib. præter naturam,*
cauæ ascendentis & iugularium,
quasi maxima pars sanguinis in
iis partibus contineretur, eò al-
lecti ex contentione quam fre-
quentissima difficillimâque tussis
efficiebat.

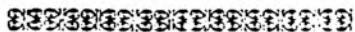

De Aneurismatis indicis.

C A P. XLIV.

Aneurisma consequentes no-
tæ sunt, tumor, sæpe par-
uus, nonnumquam magnus,
indolens, concolor, maximè mol-
lis & spongiositatis cuiusdã ideam
præferens, & ita pressioni digito-
rum cedens, vt omnino cuanescere
videatur, & rursus amotis digitis
promptè rediens, vt superiori capi-
te ostendimus. Hoc in aneurisma-
te à sola arteriæ dilatatione orto
euenit. Sed in eo quod à vulnera-
ta arteria fit, coalescente iam cute
tumor non adeo mollis apparet: eo
quod tumorem extendens sanguis
qui iam in grumos degenerauit,
spiritu est copiosior, manifestat
insur

insuper in tumore percipitur pulsatio, doloris expertus. Sæpe ex aneurismate sphacelus oritur.

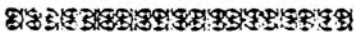

De Aneurismatis curatione.

C A P. XLV.

Aneurismatis guttur, aut alas, aut caput infestantis curatio deplorata censetur, cui ne mali Medici nomen subeamus manus non est admouenda. Nam si secetur tumor, tanta sanguinis & vitalis spiritus eruptio fit, ut aeger sæpe in Medicorum manibus deficiat. Curationem etiam contemnit id, quod insignibus & magnorum musculorum spatia perreptantibus arteriis fit. Curari autem potest, quod à dilatata parua arteria, vel à vulnerata, adglutinata tamē carne & cute ipsam tegēte scaturit, ut ex Gal. historia perspicuū euadit. Dilatatæ arteriæ adstringentia emplastra sunt admouenda, qualia sunt quæ ex malicorio, acacia, hypocisthide, gallis, rosis, rhu coria

182 *De Tumorib. præter naturam,*
coriacorum, baccis & foliis myrti,
pini cortice, lemnio sigillo, aloë, la-
pide hæmatite, manna & thuris
cortice parantur. Topica hæc re-
media non sunt vsurpanda, nisi prius
sit toti corpori consultum. Arcta
ligatura vincienda est affecta pars
apposito prius emplastro adstrin-
gente. Chirurgia etiam curari po-
test, præsertim quando est dilacera-
ta arteria, nouacula carne dete-
genda & duobus fubiculis qui non
facile putrescant, tum in superiore,
tum inferiore parte firmiter est li-
ganda: quod autem medium est &
ruptum per transversum præscin-
dere oportet. Demum aliorum
vulnerum more aggredienda erit
agglutinatio.

De Batracho siue Ranula.

C A P. XLVI.

Batrachus tumor inflamma-
tioni similis, sub lingua erū-
pens pueros maximè defatigare so-
litus, quem Ranunculum aliqui
vocant,

vocant, id est, carnosum tumorem, oblongum, sub lingua genitum, illiusque functiones impediens, & figuram alterius linguae retinentem, fit à sanguine, venas sub lingua sitas (qua raninas vocant) & eius carnem spongiosam replente. Cum autem sit morbus in numero adaucto præter naturam, sui ablationem efflagitat. Quapropter habita prius totius corporis ratione, digerentibus atque astringentibus medicamentis illum demoliri oportebit. Qualia sunt malicorium origanum resiccatum, sabina combusta, hermodactylorum puluis, tragacanthum, pastilli Andronis, albumine ouorum excipiantur, & sub lingua detineantur, cauendum ne horum aliquid transglutiat.

Quod si horum medicaminum vsus nihil conferat, ad valentiora erit transeundum, atque ad chirurgiam properandum, & nouacula optimè secante post exactam à reliquis partibus separationem dissecare erit opportunum. Secto loco
calcitin

184 *De Tumorib. præter naturam,*
calcitin admouebimus, ad hæmor-
rhagiam sistendam: postea postea
colluatur, vel vino in quo decocta
sit myrrha. Optimum etiã reme-
dium est venas sub lingua diuide-
re. Quod si ranulæ color liuidus
vel niger appareat, & sensus sit ex-
pers, cum cancri naturam oleat,
ferro non erit irritanda, sed potius
mitioribus medicamentis lenien-
da. Est enim ab Hippocr. scriptum,
cancros oculos non curare, &c.

Aphor.
38. l. 6.

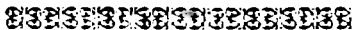
De Parulide & Epulide.

C A P. X L V I I.

Q Vanuis horum affectuum
nomina similia esse videan-
tur, diuersas nihilominus
res significant. Est enim Parulis in-
flammatiõ circa gingiuarum ali-
quam partem, cum tumore facta,
quæ vbi non dissoluitur suppara-
tur. Epulis verò iuxta interiorem
dentem molarem hyperfarcorsis
luxuriante partis alimento oborta.
Paruli

Parulidem epulis sequitur. Oritur parulis iuxta quamlibet gingivã, illius nomenclatura hoc indicante. Avicennas Parulidem apostema in gingivis cavum & profundum suo idiomate Berules vocavit, quod quando medicamentis dixerit non potest purulentum euadit. Carnosos tumores Parulidem, Epulidem & Thymum Gal. vocavit.

*lib. de
Tumo.
praeter
natur.*

*De Parulidis & Epulidis causis,
indiciis & curatione.*

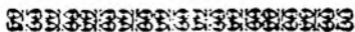
C A P. XLVIII.

A Sanguine ad gingivas fluente fit parulis, phlegmonem gignente. Epulis etiam à sanguine in carnosum tumorem verso excitatur. Epulidi quandoque copulatur febris cum dolore. Affectus ij sensibus facile deprehenduntur, ob id magna perscrutatione non egent. Inflammatio enim à sanguine excitata haud difficile visũ & tactu deprehenditur. In profliganda

186 *De Tumorib. præter naturam,*
ganda parulide venam tundemus,
vel purgatorium medicamen por-
rigemus (si vitioso succo corpus
sit oneratum) ne ad gingivarum la-
xam carnem defluat sanguis & de-
fluxus putrescat, & in pus conuer-
sus abscessum faciat. Post sectam
venam, si corpus sit plethoricum,
humorem digerentes oris collutio-
nes præscribemus: quales sunt quæ
ex lini seminis, aut hordei integri
decocto, malsa calida, ænomelite
parantur. Quod si parulis discutiē-
bus medicamentis non pareat, ca-
rica pinguis tosta & calida, quo
melius inflammationem commit-
tens humor suppuretur, ore erit de-
tinenda. Iam suppuratum tumo-
rem acuto venæ incisorio rumpe-
mus, & ex linteoli rasura confectã
turundam melle rosato, vel aliquo
moderatè detergente medicamen-
to saturatam sectioni imponemus.
Epulis ex parulide progenita fic-
cis & carnem exedentibus medica-
mētis, post illorum vsū quæ profligã-
dæ parulidi sunt cõgrua, erit ex-
pugnanda

pugnanda. Calcitin, fori, cadmiam, æs vstum Paulus & Aëtius com-
mendant. Sed cum illa medicamē-
ta in ventriculum possint facile de-
ferri suspecta habentur, quorum
loco combusti aluminis & gallæ
vſus tutior erit.

Quod si mādibulæ interior pars
læsa sit, ac cum molestia os aperiat,
totam maxillam cataplasinate ex
lini semine & aqua mulsa simul
coctis integemus, anthera arida vl-
ceri erit inducenda. Magnam ve-
rò putrilaginem gingiuis obortam
si ad id dicatis medicamentis cu-
rari non possit, candenti ferro
aduremus.

De Thymo & Condylomatis.

C A P. XLIX.

THymus carnosum est ru-
berculum (vt diximus) dolo-
ris ferè expert, nunc in glā-
de, nunc in præputio, nunc manuū
& pedum plantis, nunc fœminarū
puden

188 De Tumorib. præter naturam,
pudendis concresecens, ac sanguinẽ
quandoque fundens. Cui ob eam
quam cum thymi corymbis simili-
tudinem habet nomen tale fuit in-
ditum Thymũ Auicennas sub vteri
bothore, in oro & clauo cõprehen-
dit, quem falsò inter verrucas re-
posuit. Nonnunquam per vteri
ambitum extolluntur tubercula
quædam sanguinem fundentia, quæ
à similitudine extremorum in pu-
gno clauso in quatuor digitis no-
dorum à Græcis κονδυλίματα vo-
cantur. Hæc hæmorrhoidibus anũ
defatigantibus, respondent, qua-
rum sæpe sunt causæ.

§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§
De Thymi & Condylomatum
causis & curatione.

C A P. L.

 Hymorum & condylo-
matum causa corporea,
est sanguis crassus in vte-
ri ceruice, aut ani circu-
lo coaceruatus. In thymo est emi-
nentia

nentia quadam rubra à reliqua cute recedens. In condylomatis sunt rugarum quæ circa os vteri, aut extrema recti intestini parte existunt excrescentiæ, quæ inflammationem dum perperiuntur, incuruantur, & indurâtur. Sæpe speculo muliebribus pudendis appposito, & ipsa vulva dilatata vterque affectus deprehenditur. Thymus si pusillus & mitis sit, ex millefollij, parietariæ, simul tritis cataplasmate addita salis parua quantitate sæpe curatur.

Quod si magnus sit, ad chirurgiã properandum erit, & instrumento, quod volsellã vocant) à basi amputabimus, & acidum medicamentum sistendo sanguini idoneum apponemus. Quale est quod ex argenti spuma, leuigata galla, alumine scisso, amylo, bolo armenico, cortice thuris & ouorum candido conficitur. Pertinaci autem ac malefico thymo cauterium adigemus, & ex eo progenitam escharam butyro vel tetrapharmaco depellemus. Colleticis tandem præsiidiis illum curabi

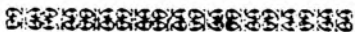
190 *De Tumorib. præter naturam,*
curabimus. Condyloma, quod non-
nunquam propter acrium humorū
defluxum inflammationem ipsam-
que extensionem, rhagades in mus-
culo anum claudente, sphincterem
vocant, gignit, sequentia remedia
exposcit.

℞. gūmi ammoniaci, thuris, lapi-
dis hæmatitis sing. ℥. iij. aluminis,
croci, gallarū an. ℥. ij. terebinthinæ
℥. j. olei ros. ℥. iij. ceræ citrinæ q. s.
fiat unguentum liquidum. Aliud.

℞. thuris ℥. vj. aluminis scissilis
℥. iij. cerusæ ℥. ij. s. croci ℥. s. aloës
℥. ij. æsopi ℥. j. olei chamom. ℥. iij.
ceræ q. s. fiat unguentum. Vel sic.

℞. hermodactylorum vstorum,
summitatum myrti vstarum sing.
℥. ij. sabinæ resiccatae ℥. iij. chalciti-
dis, aluminis scissi sing. ℥. iij. olei
citiorum ℥. iij. ceræ q. s. fiat un-
guentum, adde auripigmenti rubri
℥. j. Quod si his remediis condylo-
mata non cedant, quæ in conspe-
ctum veniunt aliquo instrumento
comprehensa ferramenti acie quod
ex dimidio spatham refert, excin-
demus.

demus. leuigatam gallam aut scis-
sum alumen apponemus. Vel filo
aut equino pilo arcte basim vin-
ciemus donec sponte decidant. Nu-
ces cum absynthij semine, & rubi
succum cum rosaceo cerato, ac
aloës puluerem inspersum condy-
lomata curare credit Plinius 23.
lib.nat. historix.

*De Tumoribus indiscriminatim
omnes corporis partes obsi-
dentibus, quos Auicennas
Essere vocat.*

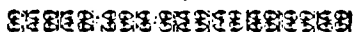
C A P. L I.

Multi falsò existimarunt Ara-
bum Esseras Græcorû Epi-
nyctidibus communes esse:
quod Esseræ præsertim pituitosæ
noctu magis & oriantur, & hominẽ
infestent quàm interdiu: sed hoc
falsum esse vtriusque mali figura
demonstrat. Nam dicente Paulo,
Epinyctides vlcuscula sunt sua spõ-
te

lib. 4.
cap. 10.

192 *De Tumorib. præter naturam,*
te erumpentia pustularum specie &
subrubra, quibus apertis cruenta sa-
nies defluit, per diemque non ma-
gnopere excruciant: per noctem
verò graui magis quam pro ratio-
ne vlceris, dolore torquent. Ellera
verò pustulæ plures sunt vaporu-
lentæ, puriginosæ, ad aliquam rube-
dinem procliues, & rarissime in vl-
cus degenerantes.

Præterea illos existimamus in-
ter se differre morbos quorum cu-
ratio varia est. Nam vt ex Auicen-
na liquet, alia est Epinyctidum, alia
Elleratum, vt inferius ostendemus,
medela. Adde quod cum illæ no-
ctu excitentur aut moueantur, ab Es-
seris distingui possint. Dicemus igitur
Elleras esse pustulas, vel tuber-
cula repente per totum corpus ap-
parentia cum putritu, similia apustu-
puncturis, vel quæ ex vrticarum
crebro confictu fiunt. Non desunt
qui ad exanthematum classem Es-
seras reuocent, de quibus nihil à
Galeno & Paulo definitum com-
peritur.

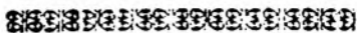
De Esserarum causis & indiciis.

C A P. L I I.

EXcitatur Esseræ sæpius à sã-
guinis satis tenuis , rariùs à
pituitæ salsæ vaporibus ad
cutem protrulis. Hi enim inter cu-
tem & carnem contenti tumores
fabarum magnitudinem æquantes
cum pruritu excitant. Procatarcti-
cæ causæ corporeas mouere pos-
sunt , vt quæ à sanguine tenui aut
pituita salsâ vaporem mouent , &
ad cutem propellunt , qui in ea re-
tentus tumores procreat.

Hyeme & in frigidis regionibus
magis quàm calidis accidit. Quia
frigiditas cutim condensat & tran-
spirationem impedit. Essera à san-
guinis tenuis vapore excitata ma-
gis rubet , magisque pruriginosa
existit , sed minus quæ à pituita,
præsertim insulsa. Esseras vlcerosa
lallitudo vel phlegmonosa præce-
dere solet : quemadmodum eæ fe-

194 *De Tumorib. præter naturam,*
bres tertianas intermittentes aut
continuas anteire. Reliquæ notæ
Efferas indicantes cum sensum non
lateant altiore scrutinio minimè
egent.

De Efferatum curatione.

C A P. L I I I.

QUVM soleat hic affectus à co-
pia vaporulenti sanguinis
procreari, curationem præ-
scriptâ priùs infrigidante atque hu-
medtante diætâ, qualis est quæ ter-
tianis intermittentibus vel conti-
nuis instituitur, à venæ sectione,
supposito priùs clysmate, vel pro-
pinato eccoprotico medicamento,
auspicabimur, tantum sanguinis
detrahentes quantum ætas & la-
borantis natura perferre possunt,
non circa initia, sed in incremento,
& quando iam multas corporis
partes occupat.

Mox post sectam venam præscri-
bendum erit cholagogum medica-
men

Liber I. Cap. LIII. 195

mentum ex thamarindorum pulpa, myrobalanis citreis, rhabarbaro, medulla cassiæ fistularis, fructuum decocto paratum. Mouendi postea erunt sudores, iucundæ frictions quoque adhibendæ, vt vaporulenta materia per insensilem transpiratum euacuetur.

Cùm hæc scriberem venit quidam Aurelianensis mercator, me obnixè rogans vt nulla interposita mora cognatum quendam itineris socium in publico diuersorio decumbentem inuiserem. Iuuenem carnosum vix vigesimum annum prætergressum innumerabilibus esseris obsessum reperi, cum rubicunda facie, & siti ob febrem tertianam inexhausta. Quem cum rogassem an præsentiret in esseris pruritus. Protinus respondit, se vehementissimo calore & punctiõibus, ac si acutis flagris cæderetur distorqueri, meamque ne denegarem operam anxius orabat. Misertus illius molestæ ægritudinis, supponi alium emollientem & eluen-

196 *De Tum. pr. na. Lib. I. Cap. 53.*
tem clysterem mane iussi. Tandem
circiter horam quartam pomeri-
dianam secta fuit illi vena, missæ
sanguinis ʒ. viij. Nocte accedente,
reuulsione facta & vaporibus in
cute comprehensis discussis, à pru-
ritu & punçtionibus immodico-
que calore plane liberatus securus
in utramque aurem dormiuit. Pur-
gatoque postea corpore a febre
fuit liberatus.

*Finis Libri primi de Tumoribus
præter naturam.*

DE
 AGNOSCENDIS
 CVRANDISQVE
 TVMORIBVS
 præter naturam.

Auctore

ANTONIO SAPORTA
Doctore Medico.

LIBER SECVNDVS.

*De inflammationibus à bilioso
 humore excitatis.*

C A P. I.

BSOLVTO de proprie dicta Phlegmone, ac de aliis tumoribus præter naturam à sâguine profectis sermone, properandum nunc est ad

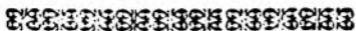
I 3 alias

198 *De Tumorib. præter naturam,*
alias inflammationum species, quæ
cum Phlegmone non exiguum
commercium habent : eæ autem à
sanguine bilioso , aut à bile à san-
guinis sodalitis secreta scaturiunt.
A sanguine & flava bile iusto cali-
dioribus , vel à feruido & substan-
tia tenuissimo sanguine fit erysipe-
las, quod ignem sacrum appellant.
Hoc parvi & non impellentis tu-
moris , alterum magis perspicui
particeps existit. A nonnullis Ery-
thropelas, à rubore scilicet dicitur,
quod pars erysipelate tentata rubo-
re non vacet. Spinam Auicennas
vocavit , similitudine vsus , quod
biliosus humor partem vellicet &
pungat spinæ & aculei more. Ali-
qui erysipelas quod cuti hæreat
appellant, sed hoc neque affectum
locum, nec efficientem causam Gal.
2. meth. autore significat.

6213.
metho.

Porro erysipelas duplex esse ex
Galeni ratiociniis constat. Alterum
exquisitum & legitimum , alterum
illegitimum. Legitimum ex sincera
bile , illegitimum ex alieni humo-
ris

ris permixtione scaturit, cuius tres sunt species. Rursus legitimum duplex, aliud vlceris expers, aliud vlceri copulatum ad naturam herpetis vergens, de quo & eius differentiis inferiùs differemus.

De Erysipelatum causis.

C A P. II.

QUamuis causæ prægressæ potius Phlegmonas quàm Erysipelata excitent : nihilominus hæc procreant, quæcunque iecur immodicè calfaciunt, biliosúmque sanguinem gignunt, vt calida acriæque edulia, vel partem suo vehementi calore labefactant. Qualia sunt asperæ & assiduæ frictions, Solis vehemens calor, acris & pyrotici medicamenti vsus creber. Corporeæ verò sunt biliosi succi in partem delabentes, sine sint sanguini mixti, siue sinceri, multitudine potius quàm noxia qualitate infensi. Cùm autem sua tenuitate

200 *De Tumorib. præter naturam,*
in carne non subsistant, sed illam
peruadant & à compacta duraque
cute diffluere sudoris ritu pro-
hibiti in hac retineantur; his de
caulis potius vtriusque cutis quàm
carnis affectus iudicatur erylpe-
las, quod aliquando illam exulce-
rat, aliquando solo rubore & ardo-
re sine exulceratione est molestum.

De Erysipelatis indicis.

C A P. III.

Huius indicia sunt, vrens ca-
lor, inflammatae partis mor-
dicatio, tumor minimè per-
spicuus, color ex rubro flauescens,
qui digitorum pressu subterfugit
statimque redit, dolor acutus &
pulsu magno priuatus, faciem &
corporis partes sublimiores potius
quàm inferiores impetit. Nonnun-
quam exta, vt cerebrum eiusque
velamina, pulmones, vterum graui-
ter afficit. In osse denudato triste
prognosticum promittit. Extra dif-
fusum

fusum si intrò vertatur, magnum malum portendit. Illegitimi notæ à tumore & magis remisso feruore desumuntur, quibus omnibus addere oportet ætatem, cæli statum & eam quæ præcessit victus rationem. Exquisitum erysipelas magna ex parte digestionem curatur; quatuor habet tempora, varia prælidia efflagitantia; animantem alternis diebus magis infestat, cum humoris à quo originem trahit analogiam sequatur. Suppuratum non suppurato deterius, & capiti oboriens periculo non vacat, Celso autore.

Aphor.
25.6 l.

Guido
Causa.
cap. de
Aprile.
perio-
du.
li. 5. ca.
26. 6
28.

De Erysiplatis exquisiti curatione.

C A P. I V.

Cum vera Phlegmone cum exquisito erysiplate multa communia habeat, horum affectuum curatio non omnino dissimilis est statuenda. Erysiplatis igitur exquisitum quatuor obseruatis

202 *De Tumorib. præter naturam*
scopis profligabitur. Quorum pri-
mus est, vt laboranti frigidam &
humidam victus rationem præscri-
bamus. Quapropter eligendus erit
aër frigidus & humidus, aërisque
temperamento respondens regio.
Rosacea aqua aceto mixta, vel fri-
gida sola herbisue infrigidantibus,
frigidis floribus cubiculi pau-
menta aspergenda: lactuca, cicho-
rio utroque, lupulo, oxalide, bu-
glossa, borragine utendum. Orizæ
(quamvis ea calida sit) amyli, ptisa-
næ non negligendus vsus. Talis (vt
breuiter concludam) est victus ad-
ministrandus, qualem tertianæ ex-
quisitæ conferre constat. Immode-
rata tum repletio, tum inanitio no-
xia, ipsaque inedia, præsertim si pi-
crocholos naturâ æger sit. Furori,
iræ, & aliis animæ pathematis san-
guinem calfacientibus minimè in-
dulgendum. Noxijs labores, aduer-
sæ iuges vigilæ, ac maximè con-
traria Venus.

Secundus scopus nos monet, vt
deffluentem in locum affectum hu-
morem

morem reuellamus & euacuemus, *sistit in*
 quod sæpe cholagogis, nonnunquam *exce, ca*
 venæ sectione, aliquando *et facit*
 acri & acuto clysmate fit. Nam si *purâ si*
 morbus fit vehemens, & totius cor- *sive p*
 poris habitus biliosus, alterantibus *mondeq*
 & purgantibus medicamentis erit *percep*
 vtendum. Quod si affectus sit exi- *stim*
 guus, & corpus minimè biliosum, *candam*
 clysteris acris & acuti vsu solo *se ven*
 contenti esse debemus.

Nec oportet aliquem existima- *fundet*
 re Pauli sententiam nostro & Gale- *quod u*
 ni decreto contrariam esse, qui in *videre*
 erysipelate faciem distorquente *in suo p*
venæ sectionem commendat, quam *tateu*
Gal. spernere est visus. Paulus enim *ca. 21. ch*
de phlegmonoso erysipelate lo- *4. l. 6*
quutus est. At Gal. de exquisito, *coll. 1. p.*
cui purgatio venæ sectione est sa- *5. ca.*
lubrior, ob rationes ab eo traditas. *26. C. D.*
 Iniciatur itaque sequens clyster *2. c.*
 antequam alia præsidia vsurpentur,
 præsertim si astricta sit aluus.

℞. Maluæ, viol. althææ cum rad.
 fol. lactucæ, cucurbitæ an. M. j. qua-
 tuor sem. frig. ma. contusorum

204 *De Tumorib. præter naturam,*
sing. ʒ. ij. prunorum dulcium, pas-
sularum exacinatarum sing. pa. xij.
florū buglos. viol. nymphaeæ sing. p.
j. fiat decoct. Et in colaturæ quart.
v. dissolue cassiæ à siliqua nuper-
rimè euulsæ ʒ. j. Diaprun. simpl.
ʒ. ʒ. β. olei viol. ʒ. ij. mellis viol.
sacchari rub. sing. quart. β. fiat cly-
ster, supponatur.

Si aded morosus sit æger, vt
clysterem respuat, præscribenda
erit sequens medicata potio.

℞. Foliorum vtriusque buglos-
si, vtriusque cichorij, extremitatum
lupuli, salictarij, fumarix sing. M. β.
pulpæ tamarindorum recentium
ʒ. vj. passularum exacinatarum &
prunorum dulcium sing. pa. viij.
florum buglos. viol. sing. p. j. β. fiat
decoctio in aqua hordei perfecte
cocti. cape de colatura ʒ. iiij. in
quibus dissolue catholici ʒ. β. dia-
prun. solut. ʒ. ij. syr. ros. solut. ʒ. j. β.
misce, fiat potio.

Si siti magna prematur, sequen-
ti præsidio vtetur.

℞. Conseruæ florū cichorij, conf.
viol.

viol. sing. ℥. j. conser. acetosæ ℥. vj.
conser. rad. bugloss. ℥. β. pulu. elect.
trialantali ℥. iij. pulueris diarho-
don abbatis ℥. j. sacchari albillimi
q. s. fiat conditum auro cooper-
tum, vtatur cum aqua fontis tem-
pore sitis.

Nonnunquam Erysipelas phle-
gmonosū esse iudicamus, ad cuius
depulsionem, post iniectum cly-
sterem paulo superius præscriptū,
vel deuoratum eccoproticum me-
dicamentum ex medulla siliquæ
Ægyptiacæ, acetosis dactylis, fru-
ctuum decocto paratum, secunda
erit oppositæ partis vena, seruata
semper rectitudine, mittendæque
sanguinis minor copia quàm in
phlegmone vera.

Tertius scopus apocrousticorū,
& eorum quæ phlegmonæ congrua
sunt vsu perficitur. Frigidioribus
autem in principio, & non admodū
adstringentibus, magna enim ad-
strictio Erysipelata lædit, vt quæ
calorem ipsorum, cutem densando
concludat, obseruatis semper his
regulis

206 *De Tumorib. præter naturam,*
regulis quæ ca. de phlegmones cu-
ratione traditæ sunt. Prælidium ve-
rò huic negotio vtile in sequentem
modum parabitur.

℞. succi plantag. succi solani,
vmbilici veneris, semperuiui, vva
omphacis ad aliorum succorū atte-
nuationem sing. ℥. iij. misce, linatur
affecta pars, admoueatur actu frigi-
da. Frigidæ perfusionem Auicennas
laudat. Vel sic.

℞. aquæ fontanæ ℔. j. aceti for-
tissimi ℥. iij. agitentur simul for-
titer. Vel sic.

℞. succi palustris lenticulæ, suc-
ci lactucæ, succi endiuivæ, solani,
psyllij, alterci an. ℥. iij. vt ere vt di-
ctum est.

Reliqua medicamenta apocrou-
stica quæ phlegmones initio vsur-
pantur, proffigâdo Erysipelati sunt
opportuna; sed hæc frigidiora &
humidiora & sine adstrictione, alia
minus frigida, sed sicciora esse de-
bent. Et quemadmodum à sanguine
probo profectæ inflammationi
euacuatio magis est necessaria, ita

Erysi

Erysipelati alteratio commodior.

Cellus cerulam aut cinnoliam lib. 5. cap. 26. terram solani succo, aquaue pluuiali exceptam probat. Multi felicibus successibus cerato albo Galeni vtuntur. Sæpe Erysipelas ex intempestiuo repellentium medicamentorum vsu in scirrhum degenerat. Infrigidationis terminus esse debet coloris mutatio. Quoties enim infrigidantium remediorum opera pars liuorem contrahit, ea prius leniter scarificata & aqua calida sponsa lota, ad digerentia migrare oportebit, imponendumque ex hordeacea & fabacea farina cataplasma calidum, vel ceratum aliquod digerendi vim obtinens. Vtile existimatur id quod ex cerato rosaceo calcis & sulphuris momento fit. Aëtius brassicam cum polenta cap. 60. lib. 14. illitam, aut hirundinum nidum tritum, cribratum & melle mixtum, ad faciei præsertim Erysipelata, scribit.

Pro variis Erysipelatis temporibus, variis modis sunt præscribenda
da

208 *De Tumorib. præter naturam,*
da medicamenta, apocroustica nõ-
nunquam digerentibus inæquali-
ter, sæpe æqualiter misceri debent,
interdum sola digerentia sunt vsur-
panda. Ulcerato Erylipelati se-
quens prælidium præscribi debet.

℞. plumbi vsti aqua fontana di-
ligenter loti ℥. iij. collyrij albi
Khalis ℥. j. β. caphuræ ℥. β. pom-
pholis ℥. ij. olei rosati omphacini
℥. iij. ceræ albę parum. fiat vnguen-
tum molle.

Ad quartum scopum accedentes,
symptomata quæ huic morbo co-
pulari solent, lenire fas est. Quæ
interdum, docente Galeno, tam
molesta sunt, vt potius causæ mor-
bum adaugentis rationem quam
verorum symptomatum obtineant.
In inflammationibus maxime re-
formidandus est dolor, docente
Galeno, quem si anodynis lenire
nequeamus ad narcotica transeun-
dum erit, tamen illa sua vehe-
menti frigiditate sunt noxia, illo-
rum nihilominus vsus non est con-
temnendus: nam præstat malam
illam

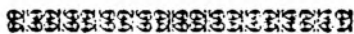
2. ad
Glanc.

Guido
Cau. c.
de eu-
phlegm.

illam qualitatem membro communi-
care, quam perpeti ut homo dolo-
ribus confectus miserè intereat, ut
precedenti libro ostensum fuit. Erit
itaque in sequentem modum pa-
randum medicamentum.

℞. unguenti populei ℥. iij. sem.
alterci diligenter contusi ℥. j. cro-
ci ℥. ss. olei de sem. cucurbitæ, la-
ctucæ aut seminis papau. albi ℥. ij.
misce.

Aliis Erysipelatis speciebus mi-
sta quoad fieri potest curatio est
adhibenda, atque ei quod magis su-
perat resistendum.

De Herpese.

C A P. V.

E^{PTHE} & à symptomate, & à
serpente bestia nomen ade-
ptus, per summam cutem
serpit, quamvis hoc aliquibus
aliis affectibus sit commune; modò
hanc eius partem, modò proximam
occupat, quod semper priore labo-
rante

210 *De Tumorib. præter naturam,*
 rante perfanata propinqua eius la-
 bem excipiat: nõ secus quàm ignis
 qui proxima quæque depascitur,
 vbi ea quæ priùs accensa erant de-
 ficiente iam idonea materia, ex-
 tinguuntur. Magnum cum Ery-
sipelate præsertim vlcerato com-
mercium habet, sola humoris te-
nuitate ab illo discrepans. Qui
 simpliciter herpes dicitur generis
 nomen obtinet, duas sub se spe-
 cies complectitur, quarum altera
 herpes *κρυζιας*, altera esthiomenos
 dicitur, sola humoris tenuitate,
 vt infra docebimus, à Cancro dif-
 ferens.

Gal. 3.
 ad Gl.

De Herpetes causis & indiciis.

C A P. V I.

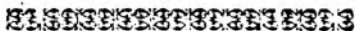
Herpetū causæ prægressæ sūt
 similes iis quæ Erysipelata
 cõmittere solent. Nã herpes
ab Erysipelate sola tantùm humo-
ris tenuitate differt. Est enim ad-
 modum tenuis humor, qui herpe-
 tem

tem generis nomen obtinentem gignit, adeò certè ut non solùm omnes internas partes carnosam substantiam adeptas transeat, sed etiam cutim ipsam ad summam usque cuticulam; solamque propterea quod in ea remoratur erodit atque excedit, nam si sudoris vice transiret, minimè vlcus excitaret. Herpes miliaris propter eam quam cum milio similitudinem habet, sic dictus, à bili & pituita scaturiens pustulas exiguas milio similes facit, quæ mox in vlcus non abeunt, sed interposito spatio.

Herpes esthiomenus à feruida bile sincera & à flammco calore crassio rem substantiam naçta, fit. Non solùm cutim, sed subiectam carnè exulcerat, formicam ambulatiuam Auicenn. nominis similitudine deceptus vocauit, herpeti quod myrmecis verrucis sessilibus proprium est ascribens. Sub herpete Hippocrates tertio Epidemiõn comprehendisse visus est affectum pueris familiarem, quem Exanthema Græci,

212 *De Tumorib. præter naturam,*
Græci, morbillum Latini vocant,
de quo capite superioris libri fuit
disputatum.

- Ab ulcerato Erysipelate Herpes
1. differt, quod Erysipelas conspicua
fluxione subitò emergat: Herpes
2. sensim multoque tempore. Herpes
3. pustulæ aridæ sunt, e quibus
4. ruptis nec pus, nec sanies exit: Ery-
sipelatis magnæ, exulceratæ & hu-
midæ saniem effundentes. Herpes
cum pruritu, Erysipelas cum dolo-
re & ardore, herpes diutinus est
morbus & febris expers, Erysipelas
præceps, cuius febris allecla est, &
breui temporis curriculo curatur.

De Herpetis curatione.

C A P. VII.

Herpetis simpliciter dicti cu-
ratio non alia ratione ab Ery-
sipelatis curatione differt, nisi quod
Erysipelas præsertim circa initia
infrigidantibus & humectantibus
remediis eget: Herpes infrigi-
dantibus

dantibus & siccantibus. Nam docente Hippocrate, cum humiditas ulcera sordidiora efficiat, siccis præsidiiis sunt profliganda. Nec sunt topica præsidia, ut diximus, usurpanda, nisi prius toti corpori sit consultum. At herpetis excedentis curatio quatuor perficietur scopis.

Quorum primus in ea victus ratione consistit, quæ Erysipelati, vel tertiana febre laborantibus est opportuna, de qua cap. 4. egimus. Secundus considerandam defluentis humoris tum copiam, tum crassitudinis, tenuitatis modum observandum suadet. Nam si protinus ulceratam cutem cicatrice obducere studeamus, quamvis hæc persanata appareat, quæ tamen propinqua est & continua exulceratur, neque serpere desinit malum donec noxius humor sit euacuatus. Ut de illa Romana muliere in malleolo herpetem habente tradit Galenus. Quapropter ante horum 14. Bleth. medicamentorum applicationem corpus euacuandum erit, mox quæ influentem

214 *De Tumorib. præter naturam,*
fluentem humorem reprimant re-
gerantque utemur. Sequenti itaque
medicata portione quæ venæ se-
ctione est tutior, corpus euacuabi-
mus.

℞. catholici ℥. β. rhabarbari opti-
mi in aqua endiuix infusi & ex-
pressi ℥. j. β. syr. ros. solutiui ℥. j. β.
decocti folior. vtriusque bugloss.
fumarix & vtriusque intybi ℥. iij.
fiat potio danda horis antelucanis.

Quod si laborantis corpus vali-
dus fuerit, cuius aluus non facile
præscripto medicamento subduci
possit, sequens propinabitur.

℞. elect. de succo rosar. ℥. β. dis-
solue in seri caprini ℥. iij. vcl scam-
monij puluerisati ℥. β. seri caprini
℥. iij. Poterit ex interuallis in se-
quentem modum corpus à noxio
humore expurgari.

℞. catholici ℥. ij. tripheræ per-
ficæ ℥. j. β. elect. de succo ros. ℥. β.
rhabarbari optimi puluerisati &
aqua endiuix parum macerati ℥.
iij. syr. ros. solutiui q. s. fiat in mo-
dum opiatae, de qua singulis diebus
capiat

pastillis Andronis, Polyidæ, mulæ Bithini vel Faustini in sapa dilutis vtendum erit. Mitioribus & recentioribus verò herpetibus sequens præsidium ex vsu est.

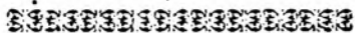
℞. Lanæ veteris illotæ & combustæ donec in pollinem tenuissimum redigi possit ʒ. ij. corticis pini vsti ʒ. j. β. plumbi vsti & diligenter loti ʒ. iij. adipis caprini quart. β. olei myrtillorum ʒ. iij. ceræ parum, fiat vnguentum. Vel sequens.

℞. Lithargyri auri ʒ. j. β. antimonij optime loti, coralli rubri & lapidis hæmatitis an. ʒ. iij. æris vsti & loti ʒ. j. β. pompholigis præparatæ ʒ. ij. succi plantaginis & solani an. quart. β. olei ros. omphacini ʒ. iij. agitentur in sole, ducantur probè in mortario & pistillo plumbeis. fiat vnguentum.

Huic rei vtilissima est bractea plumbi, quæ priùs longo tempore in aqua aluminosa maduerit, aut fuerit lithargyro saturata. Ablui etiam poterit vlceratus locus sequenti decocto.

218 *De Tumorib. præter naturam,*
℞. Foliorum bursæ pastoris, centinodiæ, plantaginis, solani, summitatum rubi & lentisci sing. M. j. rosarum rub. siccarum, baccarū, & foliorum myrti sing. p. j. acaciæ, hypocistidos, psydæ balautiorum sing. ʒ. j. nucum cupressi, calicum glandium, gallarum viridium sing. pa. x. myrrhæ, thuris, eius corticis sing. ʒ. v. fiat decoctio, abluatur vlcus. Quando ad acrium medicaminum vsum necessitas nos impellit, inungenda erit herpetis superior pars oxycrato, aut vnguento ex bolo, ne ob horum medicamentorum acrimoniam fiat in morbosam partem humorum confluxus. Quod si his omnibus morbus non cedat, confugiendum erit ad actuale cauterium, tanquam ad sacram anchoram. Poterit etiam aqua aluminosa frequenter ablui vlcerata pars.

Herpe

Herpetus miliaris curatio.

C A P. VIII.

Cum herpetis miliaris à bile diluta ex humoris pituitosi perfusione progenita scaturiat, huic victum infrigidantem & exiccantem præscribemus, dabi-
músque operam, vt mixtus mor-
bum excitans humor mixtis subdu-
centibus aluum medicamentis eua-
cuetur. Euacuabitur commodè præ-
tidio sequenti.

℞. Glycirrh. recentis & rasæ ℥. j.
seminis carthami contusi ℥. s. pal-
sularum exacinatarum pa. viij. aga-
rici albi sæminini ℥. j. seminis me-
lonum, cucurbitæ, contusi an. ℥. j.
sem. anisi ℥. s. florum buglossi viol.
an. p. j. fiat decoct. de colatura cape
℥. iij. in quibus dissolue diaphœni-
ci ℥. ij. catholici ℥. s. syr. ros. laxat.
℥. j. misce, fiat potio.

Clysmate emolliente & attra-
hente sollicitanda nonnunquam

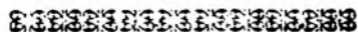
220 *De Tumorib. præter naturam,*
erit alius, vel diureticis medicamen-
tis leuiter mouendæ erunt vri-
næ. Post humoris noxiæ euacuatio-
nem vsurpanda erunt repellentia.
Si nihil vitiosi succi amplius in
ægotantem partem influat, mo-
dicè digerente medicamento vte-
mur, quale est emplastrum de ar-
noglossò, vel de duobus grana-
tis. Vel sequenti.

℞. Lanæ cæsipatæ in pelui vel
cacabo sic combustæ, vt in tenuissi-
mum pollinem redigi possit, misce
cum aqua calicum rosarum, & ita
paretur vt attramento, siue incau-
sto (vt aiunt) simile sit medicamen-
tum. Vel sequenti.

℞. Æruginis rasilis, sulphuris
viui an. ʒ. j. aquæ ligni quod com-
buritur, vel aquæ fermentorum
cum cremantur vi ignis expressæ
q. s. ad incorporanda, misce, linatur
pars affecta. A multis commendan-
tur capita piscium salitorum com-
busta & in tenuissimum pollinem
redacta, vinoque parū diluto mixta.
Vtile erit & sequens remedium.

℞. Gal

℞. Gallarum viridium ʒ. β. rad. aristolochiæ rotundæ ʒ. ij. β. myrrha, thuris, aloës sing. ʒ. ij. aluminis fissi ʒ. j. β. puluerentur subtilissimè, & in vino austero excipiantur, facti circuli siue pastilli cum aqua mellis dissoluti illinantur.

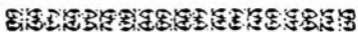

De Phlyctenis.

C A P. I X.

Φλυκτίων vesicæ sunt à feruore & ebullitione sic nominatæ, quæ ab æstuantibus & acerrimis humoribus scaturiunt, his quæ ab igne aut feruenti aqua generationem accipiunt similes. Arabum turba sahaphati appellat. Fiunt nonnunquam in corporis extima cute, nonnunquam in ceraoide oculi membrana, cum sublimis & elata intra se acrem humorem collegerit tunc ipsam excoariat, & oculum purulentum reddit. A φυδρακίω differt, quod à frigidio-

222 *De Tumorib. præter naturam,*
ri humore scaturiat; phlyctena à
calidiori & toto corpore nascatur:
ϥυδρᾶκιον verò proprius sit capitis
affectus, sæpe in facie & puerorum
capite apparens. Cutis infectionem
Chirurgorum plerique vocant.

De Phlyctenarum causis.

C A P. X.

QUæ serosum, tenuem acrim-
que humorem salis pituitæ,
aut humori melancholico mixtum
ad cutim commune totius corpo-
ris emunctorium propellunt, vel
hunc generant, causæ prægressæ di-
cuntur. Æstus igitur immodicus,
vehemensque frigiditas constrin-
gens ac protrudens hos humores
ad cutim, causæ sunt procatarticae.
Corporeæ verò serosa ac pallida
bilis, sæpe, vt iam dictum est, pi-
tuitæ salis, sæpe humori melan-
cholico mixta: pruritus maxi-
mumque ardorem in cute promo-
uet.

De Phlyctenarum curatione.

C A P. XI.

Phlyctenarum curatio tribus scopis perfici potest. Quorum primus victus congruam rationem præscribit: secundus humoris noxij purgationem: tertius topicorū præsidiorum vsum instituit. Ab eduliorum dulcium, salforum, amarorum vfu abstinendum. Solent enim dulcia facile billescere, sicuti amara & salsa acres humores procreare. Indulgendum frigidis, & corpus humectantibus, & his quæ morbis ex biliosis humoribus contractis conferunt.

Porro ad secundum scopum properantes, Epithymi in aqua lactis macerati & expressi ℥.j. sorbendam dabimus, vel ex myrobalanis citrinis & acidis in aqua fumarix infusis & expressis potionem parabimus, cui scammonij ḡ. v. addemus, potissimum si laborantis alius sit astricta.

Topicorum præsidiorum vsum tertius scopus perficit, quæ à nobis in sequentem modum poterunt parari.

℞. Muccaginis sem. psyllij ℥. viij. succi portulacæ, succi solani an. ℥. iij. misce. vngantur partes affectæ, præsertim si æstus in affectis partibus sentiatur, vel hominis ieiuni saliuâ illinantur. Confert & oleum de Iunipero, quo pecudum scabies curatur. Aliud præsidium præcedentibus non minus efficax.

℞. Succis scabiosæ, succi radicis lapati acuti sing. ℥. iij. olei ros. th. β. axungia porci veteris cum succo limonum dissolutæ ℥. viij. bulliant simul ad succorum usque consumptionem. Adde postea cineris cucurbitæ & sulphuris viui sing. ℥. j. lithargyri auri ℥. j. β. terebinth. ℥. vj. hydrargyri in prædicta axungia ante puluerum mixtionem extincti ℥. ij. agitentur in mortario marmoreo & pistillo buxco.

Aliud.

℞. Olei nymphææ & ros. sing. ℥. iij.
succo

succi cyclaminis , succi chelidonij
maioris sing. ℥.ij. axungia porci lb.
℥.ss. Decoquatur simul vsque ad suc-
corum consumptionē, postea misce
chalcedidis & facis vini tostæ sing.
℥.j. ℥. cerusæ aqua rosarum lotæ ℥.
ij. sulphuris viui ℥.ss. agitentur pro-
be simul in mortario marmoreo.

De Impetigine.

C A P. XII.

Lichen, quem saphatum Aui-
cennas , nos verò impetigi-
nem veram nuncupare pos-
sumus , est cutis asperitas dura &
sicca cum ingenti prurigine, pustu-
lis siccis & satis magnis acriter cu-
tim corrodens, latēque per ipsam se
extendens: & quemadmodum psora
frequenter in lepram , & lepra in
elephantem; ita hic ex feris papulis
progenitus in psoram vertitur.

Lichenem nouum morbum Pli-
nius putauit Tiberij Claudij Cæ-
saris Principatu Romæ fuisse vi-
sum,

226 *De Tumorib. præter naturam,*
sum, qui Græco nomine Lichen,
Latine verò, cum à mento ferè ori-
retur, ioculari primùm lasciuia,
mox & usurpato vocabulo menta-
gra sit vocatus, occupans in multis
primò mentum, postea totum vul-
tum, oculis tamen immunibus, des-
cendens verò in colla, pectus & ma-
nus fædo cutis fursure. Mentagra
composita dictio affectum & lo-
cum, vt *χερσάχρη, ποδάχρη*, significat.

Lichen non sic appellatur quod
linctum humana saliuæ curetur,
quamuis Paulo teste continua sali-
uæ defricatio huic maximè confe-
rat, sed quod lambendo proserpat
veluti etiam lichen herba quam
hepaticam aliqui vocant, quod li-
chenas serpentis morbi genus im-
posita sistat & curet, nudis petris
adhærens musci modo. Extergen-
tis, refrigerantis, & resiccantis est
facultatis. In Plinium Leoniceus
Medicus, ad miraculum vsque do-
ctus, non temerè insurgit, aper-
tèque ostendit Hippocratis seculo,
qui ante Claudium vixit, hunc
mor

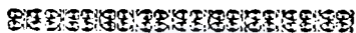
Lib. 7.

Diosco.
ca. 48.
li. 4.
lib. de
morb.
Gall.

morbum Græcis fuisse cognitum.

Sunt & in equorum genibus & super ungulas, docente Dioscoride, indurati calli lichenes vocati, qui triti & cum vino poti, non solum comitialibus mederi traduntur, sed per aurem cum oleo infusidentium dolorem lenire, & ex vino aut mulso poti calculos expellere. Ad quem libet animalis morsum etiam ab aliquibus vsurpantur.

*lib. 2.
ca. 41.*

De Lichenum causis & curatione.

C A P. XIII.

FX acri tenuique sanie crassioribus aliis mixta, impetigines siue lichenes contrahuntur, ex siccis pustulis excitari solent ex contagio etiam. Solebant enim Romani ciues sese osculari, quemadmodum nunc Venetiis fit, ob eam rem tanta scditate serpsit turpissimum malum, vt nullas reperiretur qui huic mederi sciret,

228 *De Tumorib. præter naturam,*
Oritur aliquando, cum viscus princeps à vitioso humore labefactatum noxium humorem ad cutim transmittit. Fit etiam à deprauata victus ratione, à frequenti scilicet amarorum, salforum & acrium, linguamque ferientium eduliorum vsu. Sæpe ab ambientis nimio calore qui humores in cute vrit, nonnunquam à frigiditate immodica æris cutis meatus constipantis, & recrementis exitum denegantis, vnde aliquando hycme oriri solet.

Inter veris morbos annumeratur. Nam solet natura vere ex alto corpore ad cutim excremēta transmittere. Et sicuti morbus varius est, ita varia curatio; nam aliquando is mitis est, aliquando ferus, ita curatio aliquando mitis est, aliquando valida. Proponatur primò mitis curatio, vt ea quæ fit ex ieiunæ saliuæ frictione, vel ex lapati acuti radice aceto acri macerata & leui. Seruata priùs victus ratione ad curationem herpetis
iustitu

instituta, sectaque vena, si corpus plenum sit, purgatoque per medicamenta, mixto humore, sequentibus etiam medicamentis vten- dum suademus.

℞. Thuris, ammoniaci thymia-
matis sing. ℥. j. succi perdicij & bras-
sicæ sing. ℥. j. β. olei de vitellis ouo-
rum & Iuniperi sing. ℥. iij. ceræ
citrinæ parum, fiat unguentum.
Ungantur partes affectæ. Linire
affectum locum liquore ex oleæ
ligno dum comburitur erit ex
usu. Prodest & veratri albi suc-
cus, quo pertinacem pecudum sca-
biem pastores curare solent. Non
minus utilis est ex viticis & cappa-
rum foliis acerrimo aceto decer-
ptus succus, aut ex his probè con-
tulis cataplasma.

Aliud.

℞. farinæ cicerum alborum, fa-
rinæ lupinorum & lentium sing. ℥.
ij. aceti acris ℥. iij. olei Iuniperi &
de tartaro sing. ℥. iij. bulliat cum
prædictis oleis acetū ad ipsius con-
sumptionem, fiat cataplasma. Ad
perti

230 *De Tumorib. præter naturam,*
pertinaces diuturnosque lichenas
salubris erit sequentium medica-
mentorum vsus.

℞. alcyonij vsti sulphuris ignem
non experti sing. ℥. j. s. rad. pyretri,
nitri sing. ℥. iij. asphodelorum ℥.
s. terantur & in tenuissimum polli-
nem redacta cum aceti & succi
limonum pari quantitate miscean-
tur, fiant pastilli in umbra resicca-
ti, & cum vtend^o tempus accedet,
teratur vnus atque alter, supra co-
tem aceto subige & vtere. Ad feras
impetigines,

℞. calcitidis vstæ, sulphuris viui
& muscerdæ sing. ℥. ij. farinæ erui
& fabarum sing. ℥. j. succi malorum
punicorum ℥. ij. olei Iuniperi ℥. iij.
ceræ parum, fiat vnguentum.

Aliud.

℞. farinæ lolij ℥. j. s. sem. staphi-
sag. ℥. iij. spumæ argenti ℥. x. ceru-
sæ ℥. ij. s. plumbi vsti & antimonij
aqua plantag. lotorum sing. ℥. ij.
axungia suillæ veteris ℥. j. s. succi
scabiosæ & limonum an ℥. j. hy-
dragryri in axungia extinct. ℥. vj.
olei

olei de vitellis suorum & de tartaro ſing. ꝑ. iij. fiat linimentum.

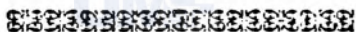
Quod ſi præſcriptis medicamentis non cedat affectus, ſed calloſus efficiatur, ſequendum erit Galeni conſilium, à quo monemur vt excoſiãtia cutim, lepras tollentia medicamenta, *ἐκδύεται* vocata affectæ lib. de p. 174122 parti admoueamus: qualia ſunt ea à facil. Pamphilo Romæ uſurpata ex acribus & acutis medicamentis, ſquãma æris, ſc. arſenico, ſandaraca, combuſto ære, cantharidibus. Repurgatis tandem vlceribus medicaminibus ad id dicatis, colleticorum uſum non negligit.

ΕΞΕΡΣΗ ΕΞΕΡΣΗ ΕΞΕΡΣΗ ΕΞΕΡΣΗ ΕΞΕΡΣΗ
*De Sudaminibus à Grecis ἰδρωμα
uocatis.*

C A P. XIV.

S *ἰδρωμα* sudamina in Aphor. uocauit Rhaſis Alhaſaphũ, papulas Plinius. Sunt autem sudamina puſtulæ quædam genitalium partium ſummam cutim dcti

232 *De Tumorib. præter naturam,*
detinentes, mordentes & exasperantes, & sensum (ac si acubus pûgeretur cutis) pruriginosum efficiētes. Philoteus in Aphorismorum commentariis sudores esse ait biliosiores, qui cutim vellicant ac mordent, pruritumque excitant, qui cùm collum, scapulas, dorsum & pectus nonnunquam imperant, frequentius tamen circa pudendum & anum versantur. Et quamuis eæ partes sint siccæ, quia tamen continuò humiditas per illas delabitur, putredinem accersit.

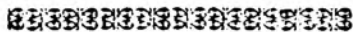

De Sudaminum causis.

C A P. X V.

Sudaminum causæ prægressæ sunt ætas calida & humida, potissimum quando nullus in ea flauerit ventus: quorū 2. & 3. Epid. meminit Hipp. vel calidiorum & acrium eduliorum vsus frequens, labores solito maiores, in loco calido & humido non
diffila

diffabili habitatio, vestium, subuculæ præsertim, immunditia, sudoris spreta deterfio, ex quo dum corpus diuexat magna suboritur molestia, æstate præsertim. Nam sordes multas inuehit, & de se tetrum odorem præbet. Pueris & iuuenibus familiaris morbus, & his qui gracilem biliosamque corporis constitutionem nacti sunt. Tenuis biliosi humores cutim ipsam peruadentes, eam, retenti, scabram efficietes, & pruriginosas pustulas excitantes, corporeæ causæ statuuntur. Mali huius tam perspicua sunt indicia, vt ad illius ampliorem notitiam maiore scrutinio minimè egeamus.

De Sudaminum curatione.

C A P. X V I.

Affectus huius curatio tribus scopis perficitur. Quorum primus nos monet ad diætæ frigidæ & humidæ per omnes res non
nata

234 *De Tumorib. præter naturam,*
naturales à Medicis vocatas discur-
rentes, institutionem. Omnibus
quæ humores eliquare, attenuare,
corpus rarefacere, sudores ciere
queant, abstinendum. Grauib. pô-
derosiss. que vestib. corpus mini-
mè onerandum, vestium mundarū,
& omnium quæ corpus contingūt
crebra mutatio salubris, sudoris
quoque leuis deterfio molli & no-
ua spongia facta erit ex vsu. Secun-
dus cholagogi medicamenti admi-
nistrationem in sequentem modum
præscribit.

℞. Florum viol. bugl. & cichor.
sing. p. j. pulpæ tamarind. elect. ʒ. vj.
iuiubarum, sebesten, prunorum aci-
dorum sing. pa. xx. myrobalanorum
citrearum & indarum sing. ʒ. j. β.
sem. endiuix & acetosæ sing. ʒ. ij.
glycirrhizæ ʒ. β. fiat decoctio in
aqua hordei perfectè cocti & in co-
laturæ ʒ. iiii. infunde rhabar. opti-
mi ʒ. j. β. facta expressione dissolue
tripheræ persicæ ʒ. β. syr. ros. so-
lutiui ʒ. j. β. misce, fiat potio. Vali-
diori corpori adde diapruni soluti-

ui 3.ij. Vel capiat bis in hebdomade Epithymi in ʒ.iiij. aquæ hordei, endiuia, vel borraginis, vel lupuli infusi leuiter decocti & expr. ʒ.ʒ. syr. ros. solutiui ʒ.ij. fiat potio.

℞. confer. florum nymphaeæ, viol. sing. ʒ. j. confer. rosarum & acetosæ sing. ʒ. vj. sem. melonum, cucurbitæ mundati & minutatim incisi sing. ʒ. j. pulu. elect. triasantali ʒ. iiij. pulu. diamarg. frigidi ʒ. ij. syr. de succo endiuia q. s. ad incorporandū, fiat opiata, de qua alternis diebus capiet ad quātitatem vnius castaneæ horis duabus ante prandium. Bibat postea cochlearia duo aquarum endiuia & cichorij.

Ad tertium scopum properantes, hunc affectum si mitis sit, naturæ solius ope, si pauld vehementior, sola aquæ rosaceæ aut plantaginis perfusione curari experientia est comprobatum, aut aquæ tepidæ & dulcis.

Si molestior extiterit, euacuandum erit corpus venæ sectione, si corpus sit plenum, vel potione sequenti.

℞. elect.

236 *De Tumorib. præter naturam,*

℞. Elect. de succo rosarum ʒ. iij. decocti prunorum, iuiubarum, febesten ʒ. iij. syr. ros. laxatiui, vel infusionis florum persicorum ʒ. j. misce, fiat potio. Vel sic.

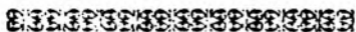
℞. Scammonij ḡ. vj. lactis caprini ʒ. iij. misce, fiat potio.

Purgato corpore, monendus erit agrotans ut à coitu quàm maximè absteineat. Nam cum is humores ad exteriores partes moueat, calidum vaporem ad superficiem corporis protrudit, ex quoOLIDUM redditur corpus. Quapropter vsus balnei sequentis non erit inutilis.

℞. Radicis serpentariæ maioris, bryoniæ & liliorum alborum sing. ℥. j. maluarum, violarū, acanthidis, ebisci cum rad. parietariæ, siclæ acetosæ, turionum lupuli, salictarij sing. fasciculum vnum, lentium parum contusarum, pisorum alborum contusorum sing. p. iij. fursuris bene à farina repurgati ℥. ij. florum fabarum, nenupharis sing. p. ij. rosarum rub. p. j. β. fiat

fiat decoctio in aqua pluvia pro balneo. In exitu balnei sequenti unguento inungendum erit corpus.

℞. Olei salicum, viol. rosar. & nenuph. sing. ℥. β. cerusæ ℥. β. caphuræ ℥. ij. lithargyri auri ℥. ij. succi limonū ℥. j. agitentur simul fortissimè in mortario marmoreo, fiat linimentum. ungantur partes affectæ, & rursus manè balneum præscriptum ingrediatur. Vel sic, plumbi vsti, molybdenæ siue plumbaginis sing. ℥. j. cerusæ ℥. β. mastiches ℥. iiij. baccarum, foliorum myrti sing. ℥. ij. ol. ros. omphacini & lentiscini sing. ℥. iiij. ceræ albæ parum, fiat unguentum.

De Epinyctide.

C A P. XVII.

Epinyctis in pustularum genere reponitur, incognita Romanis vox, sed Latinis, ut Plinio & Celso, familiaris, & fre

238 *De Tumorib. præter naturam,*
frequens. Græci à nocte huic no-
men dedere, quod noctu enascatur,
& interdium ægrotantem molestat,
sed noctu hominem magis dolore
conficiat, idque acriter. Paulus ait
Epinyctides vlcera esse sponte sua
erumpentia, pustularum subru-
brarum figuram obtinentia, qui-
bus apertis cruenta defluit sanies
hominem per noctem miserè di-
storquens. Celsus scripsit maiorem
faba Epinyctidem non esse, & in
eminentibus, hoc est, corporis ex-
tremis partibus excitari testatur.
Auicennas sudamina, plantam no-
ctis, cum Epinyctide confu-
disse est visus. In oculo epinycti-
dem nasci scriptum posteritati re-
liquit Plinius, vlcus esse existi-
mans oculi aciem hebetans, ex
cuius angulo perpetuò humor
emanat. Gal. in methodo Epiny-
ctida quod noctu sit enatum, dixit.

lib. 4.
cap. 10.

lib. 5.
ca. 28.

2. Met.

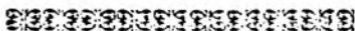
De Epinyctidum causis & indicii.

C A P. XVIII.

NOctis frigus cutis poros obstruens, facta iam alimenti in corpus anadosi, causa est procatartica: vel immodicus diurni aëris calor, immoderatique labores ad superficiem humores trahentes, qui ob nocturnam frigiditatem, corporisque quietem sub cute retinentur. Quod facilius accidit his quorum cutis suapte natura astricta est & densa: tunc commouetur nonnunquam talis pruritus, ut post multam frictionem dolores vehementes oriantur. Bilius sanguis ab alimentis calidis genitus, & in superficiem corporis protrusus, vel salsa pituita; pruritum, vlcuscula & pustulas faciens causa est corporea.

Notæ à molestia, tumore fabis simili, vehementissimo ardore & dolore sunt petendæ. Quinquagesimum

240 *De Tumorib. præter naturam,*
simum iam prætergressus annum,
memini me tali morbo semel fuisse
corruptum; sed cum humoris bili-
osi propter ætatē magna non esset
pertinacia, mutata in frigidam tē-
perie victus ratione & pacato ani-
mi mœrore, qui affectui causam
præbuerat, citra aliud remedij ge-
nus sine pustularum ulcere aliquo,
euacuato quippe per insensibilem
transpiratum humore, euasi.

De Epinyctidis curatione.

C A P. XIX.

Curatio sic erit aggredienda.
Primum monendus agrotus,
vt interdium minimè calido, sed tē-
perato, vel ad paruum frigiditatem
inclinante aëre fruatur, sed noctu
tepedo. Acrium, acidorum, salforū,
& linguam ferientium esum vita-
bit, ac erit illi vino interdicen-
dum, potissimum generoso, cuius
loco ptisana vtetur, omnia animi
pathemata quæ iram commouent,
& san

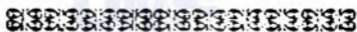
& sanguinem calfacere possunt, acutum tanquam scopulum fugiet. Minuendus erit cibus, ambulatio & moderatum exercitium erit ex usu. Quod si succulentum & ætate florida sit corpus, euacuatis clysmate aut eccoprotico medicamēto communibus recrementis, tundenda erit iecoraria, ac tanta sanguinis copia mittenda, quantam laborantis vires & ætas perferre poterunt. Pro topicis præfidiis vsurpandus erit oleæ sylvestris succus aut coriandri. Ex balneo non admodum calido utilis desudatio.

℞. Maluarum, violarum, lenticularum, aquæ vtriusque bugloss. foliorum solani, lactucæ, acanthidis cum radicibus sing. P. iij. sem. althææ ʒ. iij. sem. quat. frig. ma. parum contusorum sing. ʒ. j. florū nenuph. viol. & borrag. sing. p. ij. rosarum rub. p. j. fiat decoct. in aqua dulci pro balneo. Post cuius usum super pustulas nitrum insperges, oleum, vinumque miscebis, & has tali medicamento inunges. Imponi etiam

L pote

242 *De Tumorib. præter naturam,*
 poterit silphij liquor aqua solutus;
 nam citra rosionem, Paulo teste,
 desiccatur. Remedium etiam quod
 ex cicutæ foliis melle in leuorem
 detritis inducitur utile est. Id etiam
 quod ex viridi coriandro & oleæ
 sylvestris foliis decocto fit, vel
 adiantum ex melle tritum. Ulceri-
 bus ex pustulis procreatis commo-
 dum erit sequens medicamentum.

℥. Cerulæ ʒ. iij. lithargyri auri
 ʒ. j. ꝑ. rosarum rub. ʒ. j. ꝑ. succi endi-
 uiæ, donec mellis crassitudinem ac-
 quirant.

De Angina.

C A P. X X.

Angina, κύναγχη, alias σύναγχη
 Græcis à suffocando dicta,
 (quòd intercepta respira-
 tione, strangulatu promptissimum
 vitæ discriminé inferre solet) Phleg-
 mone est guttur aut fauces ten-
 tans: cuius quatuor sunt species seu
 differentiæ ex ipsis locis desumptæ.

Prima

Prima est quando musculi interni laryngis inflammatione laborant, tunc neque in interna, & externa parte aliquis apparet tumor, & ea omnium est perniciosissima, quæ eodem die 2. 3. aut 4. hominem strangulat, ut tradit Hipp. quod subito & non sensim facit, quando-

16. A-
pho. 3.
u.

quidem sunt aliæ ab angina affectiones quæ non repente, sed sensim strangulant, ex quarum numero est peripneumonia.

Secunda non minore dolore afficit, in faucibus tumorem, ruborem excitans, præcedenti non minus periculosum, longius tamen spatium habet.

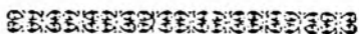
Tertia quando gutturis partes tum internæ, tum externæ sunt inflammatae.

Quarta cum solæ fauces inflammationem patiuntur: ab ea secunda valetudo contingit, modò ad interna non recurrat erysipelas.

His addi potest quinta, quæ fit ex luxata ad interiora vertebra, in qua locus cauus apparet: ex casu

244 *De Tumorib. præter naturam,*
sæpe pueris euenit, & medicam
opem respuit; hanc plerique lordo-
sim siue excauationem vocant.
Immedicabilis censetur, quòd luxa-
ta vertebra extremam asperæ arte-
riæ partem comprimens, in suam
naturalem sedem reponi non po-
test.

de lo.
ff. du
Gal.

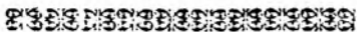

De Anginæ causis.

C A P. XXI.

Anginæ causæ externæ sunt
immodica cali. hu. fundens
& eliquans, ventorum frigi.
comprimens & fluxionem promo-
uens, fungorum vsus creber, assi-
duus ceralorum vsus, omne insu-
per quod caput replere aptum est,
& fluxiones ipsas proritare. San-
guis copiosus calidus & tenuis
præter naturam ad commemoratas
partes confluens, causa est interna,
aut pituitosus humor has replens.
Capitis magna plenitas, phrenitis
nonnunquam translato ad has par-
tes

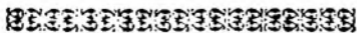
tes humore, vt in metastasi siue crisi permutationis contingit, huic malo ansam suppeditat.

De Angina indicis.

C A P. XXII.

QRthropnea anginosos adortur, transglutiendi mira adest difficultas, in facie & collo perspicuus apparet rubor, hos febris assidua sæpe comitatur, aperto ore æger hiat, aëremque haurit: cùm bibere tentat potus ad nares recurrit, vitiata & catulina vox, linguæ emissio ex laborioso motu.

De Angina cura.

C A P. XXIII.

UM hic affectus sit ex maximè acutorum contubernio, victus ratio tenuissima esse debet, qualis est quæ fit ex hor-

246 *De Tumorib. præter naturam,*
dei cremore, hydromelite : ouorum
lutea procedente morbo sunt ex
vfu. Fractis viribus ex pullo dan-
dum iusculum : violacei fyrupi ad
arcendam sitim gutturque lenien-
dum administratio vtilis. Somnus
vt in aliis partium internarum in-
flammationibus maximè fugien-
dus, quod humorum ad patientem
locum defluxum augeat ; quod si
ex sanguine tenui aut bilioso oria-
tur affectus, iniecto in aluum priùs
emolliente clysmate, si ea sit astri-
cta, secanda erit cephalica partis
affectæ consultis priùs viribus, quæ
si imbecillæ extiterint, affigenda
erit regioni cervicis cucurbitula
aliquando cum scalpellatione, sæpe
sine ea : mox à venæ sectione re-
creato paululum alimêto corpore,
vulnerandæ erunt ad continentis
causæ euacuationem, quæ sub lin-
gua sitæ sunt venæ, vt præcepit
Hip. proximam venam proximum
ventrem euacuare docens; parcè &
non confertim, pluribus interpo-
sitis vicibus, ne ex larga euacuatio-
ne

ne vires conuellantur detrahendus est sanguis, dandaque opera ut inflictu vulnus sit modicè diductum, quippe quod ex vulnere paruo vires multò melius persistere possunt.

Repellentia interiùs vsurpanda; exterius, ad superficiariam partem humorem trahentia & digerentia medicamenta, nam quæ circa initia vsurpantur, si valde repellant succos ad pulmones trudendo, grande suffocationis periculum afferunt, quapropter ea mitiora esse expedit, quæ in sequentem modum à nobis sunt excogitata.

℞. Summitatum myrti, plantaginis, solani & rubi sing. M. j. rosarum rub. baccarum myrti sing. p. j. antiræ ʒ. ij. florum viol. p. j. ʒ. fiat decoct. in aqua hordei optimè cocti, & in col. ʒ. j. ʒ. dissolue succi malorum granatorum & rosarum depurati sing. ʒ. ij. ʒ. misce, fiat gargarisma, parum calidè vtatur.

Aliud fortius.

℞. Summitatum oleæ syluestris, lentisci, rubi, myrti, cornu, piri
L 4 sylue

248 *De Tumorib. præter naturam,*
 sylvestris, sorbi, cupressi sing. M. j.
 corticis malorum granatorum, hy-
 pocistidos, acaciæ, nucum cupressi
 sing. ʒ. j. sem. plantag. acetos. sing.
 ʒ. ʒ. ros. rub. p. ij. fiat decoct. in dua-
 bus partibus aquæ pluviæ, & vna
 plantaginis, cape de col. lb. j. ʒ.
 dissol. dianuci, si in principio, vel
 diamori si inflammatio in incre-
 mento extiterit ʒ. iiij. fiat garga-
 risma.

Clysmata ex acris & acutis
 medicamentis salubria, quod ex re-
 motis partibus humorem attra-
 hant, censentur, ex quorum nume-
 ro est sequens.

℞. Rad. liliorum alborum, al-
 theæ sing. lb. j. herbarum emollien-
 tium com. bethon. melissæ sing. M. j.
 caricarum pinguium, prunorum
 dulcium sing. pa. xx. medullæ car-
 thami contusæ sing. ʒ. ij. florum
 centaurij minoris, chamomillæ,
 meliloti, sambuci, & vtriusque stæ-
 chados sing. p. j. fiat decoct. & in
 col. quart. v. diss. hieræ pieræ Gal.
 ʒ. ʒ. cathol. ʒ. vj. olei de lilio ʒ. iiij.
 mellis

mellis rorismarini, succi mercurial.
sacch. rub. ling. quart. ℥. salis
gemmei ℥. j. fiat clyster, supponatur
ubi erit opus.

Frequens & sensim facta ex vio-
laceo syrupo aut de papauere trans-
glutitio, præsertim in materia ca-
lida & tenui, & circa phlegmones
initia, est ex usu.

Regioni colli admouenda sunt
quæ epispasticam & digerentem
facultatem habent, ut oleum sul-
inum, chamæm. cum æsypata lana,
aut unguentum resumptiuum, cum
eodem, vel ex nido hirundinis in
oleo elixo parabitur emplastrum.

Ad causæ antecedentis euacua-
tionem simul & reuulsionem,
commodè sequens cholagogum
medicamentum administrabitur.

℞. Rhabarbari optimi ℥. j. ℥.
infundatur in ℥. iiii. aqua endiuix
expressione facta. diss. diaprun. so-
lut. vel elect. de succo rosar. ℥. ij.
syr. viol. vel ad fortius subducen-
dam aluum rosar. solut. ℥. j. ℥.
fiat potio danda postridie à clyster-

250 *De Tumorib. prater naturam,*
te supposito. Vel sic.

℥. Glycirrhiz. rec. & contusæ
℥. j. passul. exacinarum, iuiubarum, sebesten & caricarum ping. sing. par. xx. sem. melonum & cucurb. contusi an. ℥. ij. sem. maluæ, bombacis mundati sing. ℥. j. florum viol. buglos. & nenuph. sing. p. j. fiat decoctio in aqua hordei opt. cocti. Cape de col. ℥. iiij. in quibus infunde rhabarbi opt. ℥. j. β. spicæ ḡ. vij. facta express. dissolue oxilaxatiui ℥. ij. syr. ros. solut. ℥. j. β. misce, fiat potio.

℥. Conseruæ viol. florum nymphaeæ sing. ℥. j. conser. florum borrag. ℥. vj. pul. diapap. recenter confecti ℥. iiij. pul. diatra. frig. ℥. ij. syr. viol. q. s. fiat opiata. Cap. ad quantitatem vnus castaneæ singulis matutinis.

℥. Amygd. dulc. depilatarum ℥. β. elect. diatrag. frig. ℥. iiij. pul. diapeni. sine speciebus ℥. iiij. succi glycirrh. ℥. iiij. conser. viol. ℥. x. cum syr. viol. fiat Eclegma, teneat sæpe in ore sensum transglutiendo.

Mor

Morbo ad incrementum prope-
rante gargar. sequens erit ex vſu,
qui recipit myrrhæ ſelectæ ℥. ij.
ſummitatum & baccarum myrri
ſing. ℥. j. β. roſar. rub. ꝑ. j. florum
viol. nymphææ ſing. ꝑ. β. croci ℥. j.
paſſularum cum gigaſtis ꝑ. xij.
fiat decoct. in aqua hordei, & in
collat. ℥. j. diſſol. dianori ℥.
ij. fiat gargar. Cùm verò ad
ſummum vigorem ventum erit,
vſurpandum erit præſidium ſe-
quens.

℥. Cineris hirundinis ℥. iij. ſpi-
cæ nardi, myrrhæ, croci ſing. ℥. j.
caricarum pinguium & paſſula-
rum ſing. ꝑ. xv. florum viol. &
nymphææ ſing. ꝑ. j. fiat decoctio
& in col. ℥. j. diſſol. vini malo-
rum granatorum ℥. iij. fiat gar-
gar. In ipſa declinatione ſequen-
tium vſus erit ſalubris.

℥. Rad. cyperi ℥. β. glycirrh.
contuſæ ℥. j. fol. hylſop. & cala-
menti ſing. M. j. morſus diaboli
M. β. paſſul. repurg. ab acinis, ca-
ricarum pinguium ſing. ꝑ. xx. hor-

252 *De Tumorib. præter naturam,*
dei integri ꝑ. j. fiat decoct. & in
col. t̄b. j. diss. sapæ ℥. iij. mellis
rosati col. ℥. j. β. misce, fiat gar-
garismus.

Canum stercus ossibus nutri-
torum, quemadmodum puero-
rum qui pane & lupinis biduo
sunt nutriti, probatur interiùs
exhibitum, aut exteriùs admo-
rum, & sulphium siue assa fœti-
da collo appensa. Quod si an-
ginam faciens humor digeri non
possit, suppurante medicamento
tunc erit vtendum.

℥. Maluarum, altheæ cum to-
to ling. M. j. sem. lini, fœnugræ-
ci, altheæ ling. ℥. j. pallularum, iu-
iubarum, sebesten caricarum pin-
guium ling. ꝑ. xx. florum chamo-
mil. ꝑ. j. fiat decoct. & in col. t̄b.
j. diss. mellis despumati ℥. iij. muc-
cag. sem. psyllij ℥. ij. fiat garga-
rismus.

℥. Fæcum prædicti decocti, pi-
stentur in mortario marmoreo, per
colum medicum transfundantur,
adde butyri recentis sine sale ℥. iij.

axungia gallinae ℥.j.℞.olei amygd.
dulc.facis olei de lilio ling. ℥.ij.℞.
croci ℥.ij. misce, fiat cataplasma, re-
gioni colli applicetur, & vbi aper-
to ore vomicae perspicua appare-
bunt indicia, tunc ferro acuto vel
vngue aperiendus erit abscessus, &
vtendum detergentibus vlcusque
eluentibus medicamentis, vt cano-
melite, demum apij succo.

Si ab humore pituitoso scaturiat,
propinanda erunt pillulae cociae;
sed cum has deglutire facile non
possit, dissoluentur in aqua melis-
sae, betonicae vel maioranae. Affi-
gendae partibus posterioribus &
origini spinalis medullae erunt cu-
curbitulae. Parandi gargarismi ex
minime atringentibus & modice
calfacientibus. Procedente morbo
muccago sem. lini, althaeae cum
sapa conferet, sed corporis & faciei
situs pronus sit oportet, ne resupi-
no existente corpore pus in pul-
mones aut in ventriculum feratur.
Ex sequentibus parabitur garga-
rismus,

254 *De Tumorib. præter naturam,*

℞. Rad. liliorum ebisici & ireos
sing. ℥. j. myrrhæ ℥. iij. caricarum
ping. num. xij. dactylorum detra-
ctis nucleis num. vj. croci ℥. j. β. fiat
decoct. & in col. ℥. j. diss. sapæ ℥.
iij. mellis rosati colati ℥. ij. fiat
gargarismus.

℞. Porrorū ℥. iij. rad. althææ ℥. ij.
caricarum ping. num. x. decoquan-
tur, & diligenter pistentur, adde
pinguedinis suillæ ℥. iij. croci ℥. ij.
olei de lilio ℥. ij. fiat cataplas. ap-
plicetur collo. Vel sic.

℞. Axungia anatis, anseris &
gallinae sing. ℥. iij. muccaginis fœ-
nugræci, citoneorum sing. ℥. ij.
butyri recentis & sine sale ℥. ij. R.
farinae hordei ℥. ij. olei de lilio, iri-
ni sing. ℥. iij. ceræ q. s. fiat unguen-
tum. Si digestionem non pareat hu-
mor huius suppurabitur medicamen-
tis, & rupto abscessu in eum quem
superius ostendimus modum se-
quenti garg. utatur.

℞. aquæ mellis ℥. j. vitellorum
ouorum recentium num. iij. lactis
vaccini ℥. iij. fiat garg. si propter
mea

meatuum angustiam deglutiri non possit cibus, hora assumptionis affigantur cucurbitulæ origini spinalis medullæ, & tamdiu affixæ teneantur quamdiu cibum assumet.

Secundi Libri finis.

DE
 AGNOSCENDIS
 CURANDISQUE
 TUMORIBUS
 præter naturam.

Auctore

ANTONIO SAPORTA
Doctore Medico.

LIBER TERTIUS.

De Oedemate.

CAP. I.

Umorum à bile proge-
 nitorum, & externas
 corporis partes mole-
 stantium causas, indicia
 & methodum curatiuam, qua po-
 tuimus breuitate superiori libro
 tradidi

tradidimus. Nunc ordinis ratio efflagitat ut de his qui à pituita emerferunt agamus, qui οιδήματα à Græcis, œdemata à Latinis vocantur.

Est œdema homonyma dictio, aliquando, docente in Aph. Hipp. omnem tumorem contra naturam à quovis humore natum significat, cuius sententiam secutus est cap. de melanthio Pedac. Dioscorides. Contracta postea fuit à posterioribus Medicis eius nominis significatio ad eum tumorem nobis significandum, quem pituita procreavit, ὄζυον à Græcis vocatum. Et quemadmodum Græci omnes inflammationes Phlegmonas appellare solebant, ita omnes tumores præter naturam οιδήματα.

Est itaque œdema, vnduma ab Auicenna vocatum, de quo agimus, tumor laxus, indolens & prementi digito cedens, & caloris, ut placuit Auicennæ, expers. Quod duplex existit, legitimum scilicet, & illegitimum. Quod illegitimum est in variis

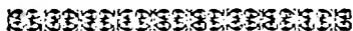
Hipp.
lib. 5.
Aphor.
65.

Gal. cō.
in 34.
4. Aph.

Hipp.
Aph.
30. l. 11
progno.

258 *De Tumorib. præter naturam,*
varias species scinditur.

Verùm simpliciter dictum œdema certa corporis parte definitum circumscriptumque est, quod propriè morbus propriam curationem exposcens dicitur. Et quamvis tumores in hydropicorum & tabidorum pedibus apparentes veris œdematis videantur similes esse; ab his tamen maximè differunt, quod morbi non sint, sed morborum propria symptomata, propria curatione minimè egentia. Nam his satis erit, crura perfricare oxyrrhodino, aliàs oleo cum sale, aut etiam oxyrrhodino sal habente. Oedema verum non in omnibus corporis locis fieri potest, sed solum in laxis. Thoracem & iecur rarò impetit.

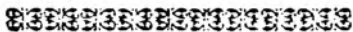
De Oedematis causis.

C A P. II.

QUæ fluxilem & tenuem pituitam gignere possunt, causæ oedematis sunt procatarctica: ut in frigida & humida regione habitatio, austrina temporis constitutio, assiduus frigidorum & humidorum eduliorum, ut olerum, leguminum, piscium, lacticiniorum usus, frequens crapula, intempertius aquæ frigidæ potus, longa quies. Nam ob otium in corporis partes fluit pituita, quæ cum à languido calore concoqui non possit, mollem atque laxum tumorem gignit. In pedibus præcipuè & scroto. Hic enim affectus rheumaticus est, neque ut arbitratus est Cauliacensis Guido, semper fit per viam synatrismi siue coaceruationis, quod tumore molli interdum tentati pedes qui noctu à lecti calore evanescit, ostendunt.

Corpo

Corporeæ causæ habentur, hepatis frigida & humida intemperies pituitosum sanguinem procreans, senilis ætas, quæ quavis aliâ huic morbo magis obnoxia existit. Mensium ob graviditatem aut aliam ob causam in mulieribus suppressio, aquosa tenuis & *δασία* pituita, quantitate potius quam qualitate noxia, poris carnis spongiæ more impacta, huius mali causa est continens. Ex aliis non naturalis pituitæ speciebus fiunt œdema phlegmonodes, œdema scirrhodes, œdema erysipelatodes, ventosus humor, *ιμασθημα* Græcis dictus; aquosus, à nonnullis eleuatio; & plures alij, de quibus suis locis agemus.

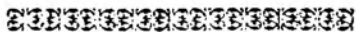

De Oedematis indicis.

C A P. • III.

A Frigida & humida corporis temperie, moribus & ea quæ præcessit victus ratione petendæ sunt

sunt notæ. Oedematis tumor laxus est, frigidus, doloris & ruboris expers, mollis, prementibus quippe digitis tumor cedit, & pars ipsa foueæ modo excavatur, nullus ut in aneurismate pulsus sentitur, & eo partis color albicantior apparet. Præterea œdema longè latius est & maius aneurismate (nisi quando ex sanguine ab arteria egresso grummosus effectus sphacelum siue syderationem efficit,) carnosas partes potius quàm alias, ut phlegmone, œdema magis infestat.

De Oedematis curatione.

C A P. I V.

Huius tumoris præter naturam curatio tribus scopis absoluitur. Quorum primus opportunam victus rationem consulit. Secundus fluentis humoris castigationem. Tertius topica præsidia docet.

Quod

262 *De Tumorib. præter naturam,*

Quod ad primum scopum attinet, calidum & siccum, & tenuium partium victum præscribemus. Sit aër tenuis, clarus, ad siccum vergens, sicca habitatio, à paludibus, statariis & cœnolis aquis procul distans. Panis coctus & fermentatus, vinum non oligophorum, sed generosum parcè dilutum est ex usu. Cicerum & brassicæ decoctū, repudiata horum substantia, vtile, Veruecis caro assa; inutiles pisces, præterquàm saxatiles, qui vino sunt incoquendi, piperis, cinanomi, vel caryophyllorum puluere condicendi, frugaliùs solito edat, parciùs bibat, & iuxta Hipp. sententiam inedia corpus demaceret. Somno breui indulgeat, intempestiuūque & diurnum tanquam venenatum anguem vitet; Veneri parcāt, labores cibos præcedant. A balneis & omnibus rebus humectantibus abstineat, caseum & fructus fugaces ne gustet, & solutam aluum habere quàm maximè studeat, supposita glande, vel clystere iniecto.

Aphor.
59. 7.

Comple

Completur secundus scopus antecedentis humoris ad expulsionē præparatione. Offerenda itaque consentanea erunt, quæ incidere & detergere delitescentem in corpore pituitam nata sunt, qualia esse sequentia comperies.

℞. Oxymelitis & mellis rosati sing. ℥. iij. decocti foliorum betonicæ, melissæ & maioranæ ℥. xij. pulu. cinamomi interioris & selecti ℥. iij. misce, fiat zulapium clar. & arom. capiat in quatuor dosibus de mane. Vel sic.

℞. Syr. acidi simp. syr. de stœchad. sing. ℥. iij. aquarum maioranæ, beton. & melissæ sing. ℥. iij. pul. elect. diamb. ℥. iij. misce, fiat zulapium clar. & arom. pro trib. dosibus de mane.

℞. Syrupi de menta, syr. de acoro sing. ℥. iij. aquarum saluiæ, bugloss. sing. ℥. β. pulu. nucis moschatæ & macis sing. ℥. ij. fiat zulapium clar. & arom. pro 4. dosibus. Vel sic.

℞. Rad. galangæ crassioris, acori vulgaris

264 *De Tumorib. præter naturam,*
 vulgaris ſing. ʒ. vj. rad. petroſel.
 & apij ſing. ʒ. j. corticis citri ſicci
 ʒ. ſ. foliorum beton. meliſſæ, cha-
 mepiteos, primulæ veris, maiora-
 na, ſalviæ ſing. M. j. herb. capil. com.
 vtriuſque bug. vtriuſque cichorij
 ſing. M. ſ. caricarum pinguium,
 paſſularum exacinarum ſing. pa.
 xx. ſem. aniſi, ſenic. carui ſing. ʒ. j. ſ.
 medullæ carthami contulæ ʒ. iij.
 florum genitæ, cicerum rubrorum
 ſing. p. ij. florum bugloſſ. ſtæch. ro-
 ris mar. ſing. p. j. fiat decoctio, & in
 col. tb. j. ſ. diſſ. ſacch. ſolidi & mell.
 roſ. col. ſing. ʒ. iij. pulu. elect. arom.
 roſ. de gal. & macis ſing. ʒ. ij. miſce,
 fiat apozeſma clar. & arom. capiat in
 4. doſibus de mane.

Humoris iam concocti expul-
 ſionem phlegmagogis medicamen-
 tis tertius ſcopus oſtendit, (nam
 venæ ſectio nequaquam eſt ten-
 tanda, eo quod ſanguine euacua-
 to adauctæ pituita magis refrige-
 rari corpus experiremur,) quæ in
 ſequentem modum parari pote-
 runt.

℞. Dia

℞. Diaphœn. ʒ. ij. indi maioris ʒ. j. ʒ. syr. ros. solut. ʒ. j. ʒ. aquarum beton. & maioranæ sing. ʒ. ij. misce, fiat potio, detur prima luce cum custodia & artis regimine. Vel sic.

℞. Elect. diacarth. ʒ. ʒ. aut elect. de pŷilio turtundem. capiat vt iam dictum est. Vel sic.

℞. Agarici tro. ʒ. j. medullæ sem. carthami contusæ ʒ. ʒ. fol. sennæ oriental. mund. ʒ. ij. florū itœchad. rorimar. sing. p. j. fiat decoct. facta colad ʒ. iij. infunde rhabarbi optimi ʒ. j. ʒ. cinamomi ʒ. vij. express. facta diss. elect. de citro solut. ʒ. ij. syr. ros. solut. ʒ. j. fiat potio: vel si magis catapotis delectetur, deglutiet sequentia.

℞. Massæ pill. de agarteo, aggre. ma. sing. ʒ. ij. malaxentur cum aqua beton. fiât pillulæ vj. quas deglutiet hora secunda post mediam noctem cum custodia, & regimine artis. Vel sic.

℞. Massæ pill. cocciarum, & fœtidarum maiorum sing. ʒ. ʒ. vel ʒ. ij. si robustum sit corpus malaxen-

266 *De Tumorib. præter naturam,*
tur cum aqua saluix, fiant pill. v.
aut vj.

A multis commendatur vomitus,
quod censeant ventriculum pitui-
tæ esse promptuarium & ergasti-
rion, modò pectore nec angusto,
nec macilento sit ægrotus, neque
naturam ad tabem pronam habeat,
quem hydræleo tepido, vel penna
oleo saturata in os immiffa prouo-
cabitur. Vel sic.

℞. Sem. atriplicis, nasturtij & ra-
parum sing. ʒ. ʒ. sem. erucæ. ʒ. ij. ca-
ricarum ping. num. xv. decoquan-
tur in aqua raphani, facta col. ad
ʒ. x. dissol. syr. acidi simpl. ʒ. ij. ʒ.
misce, tepidum detur. Quæ enim
vomitum ciere debent, tepida sint
oportet, & larga quantitate suman-
tur. Dari etiam potest alicuius ani-
malis cerebrum ciborum omnium
postremum, pinguisimo iure con-
ditum, quod ciendo vomitui vtile
veteres scripserunt. Roboranda erit
postea ventriculi facultas præsi-
diis sequentibus.

℞. Conser. stœchad. florum ro-
risinar.

risinar. ſing. ʒ. j. corticis citri ſaccharo conditi, & zingiberis viridis ſacc. pariter conditi ſing. ʒ. ſ. myrobalanorum emblicarum ſac. conditarum, & generoſo vino lotarum ʒ. iij. pulu. elect. roſ. nouel. ʒ. j. ſ. pulu. elect. de cinamomo ʒ. j. cum fyr. conſer. corticis citri concorporentur, hat in modum opiata, de qua capiat per horas duas ante prandium ad quantitatem caſtaneæ, bibendo poſtea parum vini clari aqua abſynthij diluti. Vel ſic.

℞. Confect. arom. maioris ʒ. iij. utatur ut dictum eſt. Theriaca ſequidrachma horis quatuor ante prandium exhiberi poterit, vel duabus horis ante paſtum elect. ſequens.

℞. pulu. elect. arom. roſ. d. gal. pul. diagalangæ ſing. ʒ. ſ. coral. rub. ʒ. ij. corticis citri ſacch. conditi, conſer. roſ. veteris ſing. ʒ. ij. ſacch. albiſſimi diſſoluti in aquis menthæ & abſynthij quātum ſuff. fiat elect. in abellis ponder. antibus ʒ. ij. ſ. Maſſini herimacei ventriculum ad ex-

268 *De Tumorib. præter naturam,*
citandam emortuam ventriculi ap-
petentiam, & ad addendum huic

lib. 9.
cap. 30.
p. 31.

visceri robur, Ætius commendat.
℞. Coriandri præparati ℥. ij.
panis albiſſimi igni lento & ſine
fumo aſſi ℥. j. corall. rub. vſti &
aqua abſynth. loti, rafuræ eboris
ſing. ℥. ij. cinamomi ℥. iiij. corticis
citræ ſiccæ ℥. ij. aniſi, fœniculi ſing.
℥. vj. ſacch. roſ. tabulati ad pondus
omnium. fiat pulvis tenuis, capiat
cochlear vnum poſt ſuos paſtus,
nihil deſuper comedendo & bi-
bendo.

Quartus ſcopus nos admonet,
vt pro variis œdematis tempori-
bus varia à nobis præſidia ſtatuan-
tur. Quapropter in œdematum
principio leniter repellentia & ad-
ſtringentia medicamenta, & par-
tem ipſam roborantia ſunt ex uſu,
hæc enim materiam euacuant.
Nam fluens in aliquem corporis
locum humor euacuari trifariam
ſolet: vel tractione, quæ ſan-
guinis miſſione, vel ad proxi-
mas partes deriuatione, aut cu-
cur

Gal. in
arte
med. ti-
n. 26.

caubitularum appositione perficitur.

Secundo modo, impulsione, quæ fit admotis parti frigidis & adstringentibus medicamentis. Hæc enim inflammationibus calidis, seruatis tamen à nobis superiùs recensitis legibus, conuenit.

Tertio modo, transmissione, quæ medicamentis à Guidone Cauliacensi improprie apocroticis vocatis abfoluitur, robur parti addentibus, & humoris appulsus ad partes affectas vetantibus, quæ hoc non sua frigiditate, sed adstringente potius facultate præstant, & tumoribus frigidis sunt utilia. Quocirca œdemati in principio existenti sequens præsidium erit ex usu.

℞. Aceti acerrimi ℥. iiii. aquæ ℥. ʒ. misceantur probe simul, & tali liquore imbuatur sponsia noua; quod si tali careas mittenda erit in aquam in qua colliquatum erit nitrum, vel aphronitrum, aut salis aliqua species. Hanc poscam

270 *De Tumorib. præter naturam,*
tepidam tumori admouebis. Nam frigida actu affectam partem offenderet frigiditate sua, & primo occurſu materiam incrallaret. Nimiùm autem calida humorem potiùs attraheret quàm repellet. Corpori molliori minor, duriori maior quantitas aceti miscenda erit, temperato æqualis. Hanc etiam stillatio lixiuio lauare poteris si vetus sit.

Auicennas non temerè prædicti medicamenti frigidi perſuſionem damnat, quia œdemati tum sua frigiditate, tum humiditate officit, illudque digestioni non cedere affirmat, quod medicamenta frigida digestioni sint maximè aduerſa. Vincienda denique erit falcia à partibus inferioribus incipiente, ad superiores progrediente has leniter adstringente. Possumus etiam ſequenti præſidio uti.

℞. Boli armenici pul. acaciæ ſing. ʒ. j. rad. cyperi ʒ. ʒ. croci orientalis ʒ. ij. aloës succocitrinæ,
myr

myrrhæ electæ sing. ℥. v. succi
caulium rub. ℥. ij. aceti acerrimi
q. s. olei ros. ℥. iiij. ceræ parum,
fiat vng.

Ab Auicenna monemur vt ante
horum medicamentorum vsum,
leuiter tumorem fricemus, præ-
sertim si suapte natura homo pi-
tuitosus sit. Oedemati ad incremen-
tum properanti sequentia quàm
maximè profunt.

℞. Sulphuris ℥. ij. salis com-
munis ℥. j. aceti acerrimi ℥. iiij.
olei chamæ. ℥. iiij. misce, fiat
adinstar cataplasmat. Vel sic.

℞. Foliorum acanthidis elixo-
rum & diligenter tritorum ℥. β.
cineris ficus ℥. ij. axungie sul-
læ veteris ℥. iiij. aquæ pluuiæ,
& aceti acerrimi sing. ℥. ij. misce,
fiat in modum cataplasmat.

Oedema in summo vigore &
inclinatione sequentibus remediis
profligari debet.

℞. Foliorum thamaricis, fol.
rorismarini & rutæ sing. M. j. bul-
liant in duabus partibus aquæ plu-
uiæ,

272 *De Tumorib. præter naturam,*
uia, & vna vini generosi, teran-
tur postea diligenter, & per co-
lum medicum transfundantur.
Quibus adde farinae cicerum, fur-
furis frumenti sing. \bar{z} . ij. stercoris
vaccini & aungia anatis sing. \bar{z} .
ij. mellis optimi \bar{z} . iiij. fiat cata-
plasma. Vel sic.

\mathcal{R} . Aluminis qu. suff. sulphuris
 \bar{z} . j. styracis & lacrymæ thuris
sing. \bar{z} . ij. stercoris vaccini \bar{z} . iiij.
spicæ nardi \bar{z} . iiij. foliorum rutæ,
calamintæ, ablynthij siccorum
sing. \bar{z} . ss. glasti siue isatidis \bar{z} . j.
succu arthanitæ \bar{z} . iiij. olei costi-
stini & cheirini sing. \bar{z} . iiij. olei
sambucini \bar{z} . ij. ceræ citrinæ q. s.
donec ad cerati consistentiam re-
ducantur. fiat Magdalen, de quo
conformentur emplastra magnitu-
dinis debitæ, adde aquæ rutæ pa-
rum. Vel sic.

\mathcal{R} . Sabinæ, maioranæ, roris-
marini, origani, calamenti sing.
M. j. lupinorum contusorum \bar{z} . iiij.
calami odorati, schœnanti, spi-
cæ celticæ sing. \bar{z} . vj. flor. cha-
mam.

nam. anethi, meliloti & stœchad. sing. p. j. rosarum rub. p. ʒ. fiat decoct. in aqua pluuia, & pauco aceto, & spongia recenti vel panno glasto infecto foueatur tumor, admoueatur deinde sequens praesidium.

℞. Cineris fagi, ilicis, & cineris truncorum caulium rub. sing. ʒ. ij. axungia suilla veteris, & salita ʒ. iij. concorporentur cum pauco oleo cheirino. fiat linimentum.

℞. Emplastri oxycrocei ʒ. iij. formetur emplastrum (unctis prius manibus oleo irino) magnitudinis debita. Aliquando humor œdema procreans tam pernicax est, ut digestioni non obediat. Tunc ad pus mouentium medicamentorum usum migrandum erit, quæ in sequentem modum parari possunt.

℞. Rad. liliorum alborum, althææ sing. ʒ. ij. rad. bryonia, cucumeris aluini sing. ʒ. ij. olei de lilio ʒ. viij. vini generosi lb. ʒ.

M s bul

274 *De Tumorib. præter naturam,*
bulliant simul ad vini consumptionem usque, terantur diligenter in mortario marmoreo, & per cribrum medicum transfundantur, miscendo deinde farinæ sem. fœnugræci, sem. lini sing. ℥. ij. fermenti acris ℥. ij. axungia anatis, anseris sing. q. j. misce, fiat in modum cataplasmatiss. Vel sic.

℞. Massæ emplastri diachylonis minoris ireati ℔. β. malaxentur manibus inunctis oleo irino. fiat emplastrum, ut iam dictum est. Vel sic.

℞. Maluarum, acanthidis, maluaufci cum rad. sing. M. j. Florum meliloti & anethi sing. p. j. sem. lini, fœnugræci contuli sing. ℥. j. β. olei de croco cheirini sing. ℔. β. succi ebuli, sambuci & lapati acuti sing. ℥. ij. decoquantur ad succorum consumptionem usque, terantur & per colum medicum traiciantur. misce butyri ℥. iij. vng. dialth. ℔. β. fiat ad instar vnguenti. Vel sic.

℞. Cæparum sub prunis coctarum

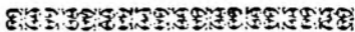
rum num. iij. cochlearum cum testis tritarum \mathfrak{z} . ij. olei rutacci, facis olei de lilio sing. \mathfrak{z} . iij. misce, fiat cataplasma. Oedematis humore iam in pus verso, cauterio aperiendus erit locus. Humor ipsa maturatio ex primo libro scriptis notis innotescet. Adigendum erit rutilans ferrum decliuiori tumoris sedi, aut sectionem acuto ferro, vel pyrotico medicamento molieris. Vlcus verò derelictum, quod sordidum est, præsiidiis sequentibus erit detergendum, ac curandum.

℞. Sebi vaccini \mathfrak{z} . iij. galbani, ammoniaci thymiamatis in pauco aceto dissolutorum sing. q. s. picis naualis \mathfrak{z} . ij. terebinth. \mathfrak{z} . iij. β . myrrhæ electæ \mathfrak{z} . iij. olei veteris \mathfrak{z} . iiij. corticis thuris vel mannæ thuris \mathfrak{z} . j. β . ceræ citrinæ parum, fiat vnguentum. Vel sic.

℞. Massæ emplast. diachalcteos \mathfrak{z} . iiij. Vel sic.

℞. Massæ emplastri fusci siue nigri tantumdem, malaxentur ma-

276 *De Tumorib. præter naturam,*
nibus inunctis oleo rosato. fiat em-
plastrum. Quod si caro flaccida,
mollis & putris appareat, unguen-
to apostolorum vel Ægyptiaco erit
tollenda, vel puluere præcipitati
erit colliquanda.

*De Oedemate illegitimo, phlegmo-
node, erysipelatode, &
scirrhode.*

C A P. V.

SI quis exactam, ut primo
libro ostensum fuit, affe-
ctuum simplicium notitiam
habeat, & illi sit horum curatiua
methodus perspecta, facile omnes
à coniugatis causis profectos &
agnoscet, & curabit. Quare bre-
uitati studentes ad aliorum tumo-
rum descriptionem, & curationem
nos conuertemus.

De

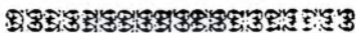
DE OEDEMATE FLATULENTO, VEL DE
INFLATIONE.

C A P. VI.

Flatulentus tumor non ab aëre, sed in nobis incluso spiritu emergens, illius in aliqua interiore parte collectionem significat. Hic tumor oculos, ipsorumque palpebras molestando, à nonnullis proprie *εμφωμια* dicitur. Vaporosus ille spiritus nonnunquam 2. ad
Glauc. sub cute, sæpe in ossa ambientibus membranis, interdum in ventre, quandoque in intestinis, aliquando in spatio quod est inter peritoneum & intestina, quandoque sub muscularum membranarum & membranosorum tendonibus colligitur.

Apostema ventosum elevationem, aut inflationem Auicennas appellat, ostendens elevationem ab inflammatione differre materia & situ, eo quod elevatio fit à flatu pituitæ vapori permixto, per vapo

278 *De Tumorib. præter naturam,*
vaporem nihil aliud nisi tenuem
pituitæ humiditatem intelligens.
Inflatio verò ex flatu alteri substã-
tiæ permixto. Situ , quia causa
elevationem faciens per membri
substantiam est dispersa; & præmèti
digito cedit, vt in cachexia, leuco-
phlegmatia in inflatione est accu-
mulata, & à membri substantia se-
creta, cui copulata est renitentia, vt
in hydrope tympania, & ramice
ventoso.

De flatulenti ædematis causis.

C A P. VII.

EXterna causæ huius affectus
sunt , ingesti cibi suapte na-
tura flatulenti, cuius gene-
ris sunt legumina omnia , & ex
cerealibus nonnulla, olera, fructus
horarij & præcoces, magna frigiditas
ventriculi concoctricem facul-
tem labefactans , vsus creber atque
intempestivus aquæ potus, frequës
radicula, raparum , & bulbosarum
radicum

radicum eius, crapula, & largus vini usus non solum flatus, sed fluxuationem procreas. Caloris natiui imbecillitas in materia pituitosa ad excitandos flatus disposita, causa est corporea & antecedens. Potest enim huiusmodi calor ex humida & attenuata materia vaporem suscitare, sed non discutere.

Quod doctè Gal. similitudine quadam usus variis locis docet, dicens, quemadmodum in externis rebus, & frigida aëris constitutione, flante borca, videmus aërem sereniorum reddi, & calidissimo per aëstatem aëre nos ambiente purum caelumque sudum, ac tranquillum effici, in mediis verò aëris constitutionibus, turbulentum caelum nebulasque procreari: ita in animantibus accidit. Neque enim calor maximè imbecillus, neque admodum validus, sed cū inter has qualitates medium obtinet, flatum gignere potest. Nam impensè frigidus humidam materiam in flatum nequaquam resoluit, sed illam cogit,

2. ad
Glauc.

280 *De Tumorib. præter naturam,*
cogit, quam maxime calor externus
ablorbet. Temperatus verò & hu-
mori proportione respondens ca-
lor, tantum vaporis suscitatur quan-
tum digerere potest, ob eam rem
flatum non parit.

A debili igitur calore flatum,
qui cruditates sequitur, fieri statu-
dum est, quem dissolvere non po-
test, eo quod partes in quibus est
coaceruatus, in frigidantur, in frigi-
datae hos servant & optimè conti-
nent. Tria igitur ad flatus genera-
tionem concurrunt, caloris imbe-
cillitas, humida materia, & partis
pororum densitas. Flatus in par-
te contentus illam replens & ex-
tendens, continens est causa.

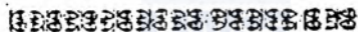
De tumoris flatulenti indicis.

C A P. VIII.

Signa sunt tumor tactui re-
nitens, cum quodam lucido
splendore, & dum talitro aut
baccillo percutitur, sonum tympano
aut vtri similem repræsentans.

Sæpe

Sæpe percipitur flatus per totum corpus, modo in hanc, modò in aliam partem oberrans, tensumque dolorem pariens, qui si vaporosus & crassus existat, non facile discutitur, & multa parit incommoda. Reformidandus est maximè quando huc aut illuc per corpus vagatur, dolores & lipopsychias comites habens: nã cum a venenato humore attolli videatur, sæpe ægro- tantem in maximum vitæ discrimen vocat.

De tumoris flatulenti curatione.

C A P. IX.

Tribus scopis huius affectus curatio perficietur, qui à tribus causis excitari solet, nempe ab humido succo, caloris imbecillitate, & meatum partis flatum continentis densitate. Primus igitur scopus nos hortatur, vt humidam & crassam materiam extenuemus calefaciẽte & resiccante victus ratione, vt iam genitum flatum

282 *De Tumorib. præter naturam,*
tum discutiamus. Abstineat oportet ægrotus ab omnibus eduliis crudis, lentos, viscidos humores & flatus generantibus, & leguminibus, castaneis, fugacibus fructibus, radícula, rapis, napis, suilla & agnina carne, crudo melle, & aliis cibis dulcibus, vino dulci & turbido. Fruatur cremore cicerum, in quo incocta sit cæpa, petroselinum, mētha, calamēthum, vel cuminum. Affas carnes euchymas prosequatur, elixas & pingues respuat. Sit panis ex æquis partibus selecti tritici & hordei paratus, mediocriter salitus, sed bene coctus & fermentatus: cui anisi & fœniculi quantitatem exiguam miscere non erit absurdū. Deliget vinum album aut giluum: generosum, crassum & nigrum noxium; & vino aromatite nonnunquam indulgebit, vel phalerno, ab aliquibus maluatico vocato.

Concoquetur pituitosus humor flatui ansam suggerēs, & euacuabitur his medicamētis, quæ c. de œdematum curatione fuere descripta.

Secun

Secundus scopus nos docet, ut caloris imbecillitati occurramus, illorum præsertim viscerum quibus credita est altrix facultas. Quod exhibitis interioribus & exterioribus admotis perficiemus. Et cum ventriculi & hepatis imbecillitas flatui generationem suppeditet, utrumque viscus præcedente purgatione erit sequentibus medicamentis firmandum.

℞. Confect. arom. maior. ℥. ij. confer. florum rorismar. ℥. vj. zingiberis viridis saccharo conditi ℥. ℞. pulu. diagalang. ℥. iiij. syr de mentha q.s. ad incorporandum, fiat opiata, de qua quolibet mane capiat ad quantitatem unius castaneæ duabus horis ante prandium, bibat postea cochlearia duo (ut ocyùs in viscera digeratur medicamentum) vini vermiculi parum diluti cum aqua menthæ.

℞. Mallæ pill. de aromatis aut de hiera simp. ℥. j. malaxentur cum aqua menthæ, capiat pillulas duas per sesquihoram ante cœnam, semel
mel

284 *De Tumorib. præter naturam,*
mel aut bis in hebdomade. Syr. de
absinthio cochlearia duo forbere
prima luce non erit incommodum,
modò priùs, vt Gal. docet, expur-
gatus & planè deterfus sit à pitui-
ta ventriculus. Non minus confe-
ret similis syr. de mentha admini-
stratio.

℞. sem. anisi, fœniculi an. ʒ. j.
sem. cumini ʒ. β. cubebæ
zingiberis sing. ʒ. ij. cinamomi in-
terioris & electi ʒ. j. β. galangæ mi-
nutæ ʒ. iij. cariophyllorum ʒ. ij.
sacch. albillimi ad pondus omniũ.
fiat puluis, de quo post suos pa-
stus capiet cochlear vnum, nihil
desuper comedendo & bibendo.
Magna etiam cucurbitula medio
ventri absque scalpellatione ap-
plicata, totum vmbilicum comple-
ctens hominem à molestia citò li-
berat.

℞. anisi, carui & fœnic. sacch.
cond. sing. ʒ. ij. elect. rosatæ nouel-
læ frustatim incisi ʒ. j. glycyrrhizæ
rara ʒ. β. fiat drageta, vtatur vt di-
ctum est. Exterior ventriculi pars
cinen

emendante vitia ventriculi cerato,
Gal. descriptione erit roboranda,
vel oleo de spica, nardino, de ab-
slynthio, de mentha, mastichino,
rutaceo, vel sequenti epithemate
& vnguento.

℞. Rad. iridis florentiæ ʒ. ij. cort.
citri sicci ʒ. j. foliorum balsamita,
abslynthij, mentha siccorum sing.
ʒ. j. β. sem. anisi, cumini, rutæ sing.
ʒ. iij. florum chamæm. meliloti,
sambuci, & stæchados sing. p. j. fiat
decoctio in duabus partibus aquæ,
& vna vini albi opt. de qua spon-
gia vel filtro foueatur regio affe-
cta cal. inungatur post forum se-
quenti vnguento.

℞. Ladani purissimi ʒ. β. nucis
mosch. cariophyllorum & macis
sing. ʒ. j. styracis calamitæ ʒ. j. β.
moschi pro diuitibus ʒ. j. olei co-
stini & rutacei sing. ʒ. iij. ceræ ci-
trinae q. s. fiat vnguentum. adde vini
generosi aut aquæ vitæ parum vn-
ctionis tempore: poterit ex præ-
dictis medicamentis parari in ru-
bra lindone sacculus interpunctus
scuti

286 *De Tumorib. præter naturam,*
scuti figuram referens, qui suo ad-
hæsu ventriculum roborabit.

14 Met. Tertium scopum topicis præsi-
diis assequeris, quæ mixtam facul-
tatem habeant oportet, digerentem
scilicet & modicè adstringen-
tem, & dolorem nequaquam adau-
gentem. Quæ fulissime a Gal. sunt
tradita, ea autem calida & tenuium
partium sunt; quapropter noua
spongia lixiuio aut sapone imbu-
ta parti erit applicanda. Sed vrgen-
te dolore vtendum erit aliquo
chalastico & relaxante oleo quod
dolorē leniat, quale est oleum su-
sinum, chamam. amygd. dulcium,
vel cespata lana in sapo, oleo &
aceto infusa; minuenda tamen erit
aceti quantitas, olei & vini augen-
da dolore ægrum distorquente.

14 Met. Quod si tumor in summo vigo-
re, vel declinatione fuerit, medi-
camento à Galeno tradito, à Pau-
lo & Aëtio recepto erit vtendum,
quod sic parari volunt. Capienda
sunt strigmenta gymnastiorum sic
feruefacta & percolata, vt pura ef-
ficientur,

ficiantur, quæ viuæ calci optimè pulueratæ miscebis (quamuis Paulus restinctam esse velit.) ex his parandum erit emplastrum.

Quò fit vt hoc loco manifestus sit Guidonis Cauliacensis lapsus, qui capite de curatione apostematis ventosi; saponi & calci præcipit miscendum esse lutum tenax (quod argillâ appellant) cuius medicamēti inuentorē fuisse Gal. falsò asserit. Constat enim tale lutum emplasticam consistentiam habens, repellens emphracticum & stegnoticum esse, flatuum digestionem maximè impediens. Sunt autem strigmenta trium generum, balneorum scilicet, palæstræ, parietum & statuarum. Balneorum, ex sudore, oleo & sordibus in balneo ab hominibus defrictis constant. Palæstræ, ex iam dictis accedente puluere: parietum & statuarum sunt sordes ex oleo magna sui parte constantes, ex materia cui inherēt aliquid assumētes, velut æruginē ex æreis statuis. Erāt in gymnasiis statuarum quædam & va
sa

288 *De Tumorib. præter naturam,*
sa ærea oleum ipsum quo se lucta-
ruri oblinerent continentia. Hæc
enim tubercula discutunt & calci
mixta ad parotidas discutendas
utilia esse Archigenes scripsit. Ex
oleo, vasorum ærugine & ex parie-
tum materiæ qualitate constant.
Poterit etiam hic flatulentus tu-
mor in sequentem modum discuti.

℞. terebinthina, visci quercini
sing. ℥. iiij. resinæ pini ℔. j. adipis
leonis, illius loco taurini veteris
℔. ℔. olei cui incoctum sit piper
pyrethrum, vva tamnea siue sta-
philagria ℥. v. aquæ vitæ aut vini
generosi ℥. x. decoquantur usque ad
vini consumptionem, quibus per-
colatis & expressis misce thuris in
tenuissimum pollinem redacti q. s.
lumbricorum terrestrium in clyba-
no non admodum vrente resicca-
torum ℥. ℔. hermodactylorum ℥. vj.
cæræ q. s. fiat malagma siue magda-
leon, vsui seruetur. Vel sic.

℞. Emplastri diachalciteos ℥. ij.
emplast. de meliloto q. s. rad. cy-
cla. ℥. ij. pyrethri pulueritati ℥. j. ℔.
mala

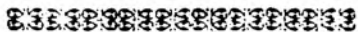
malaxentur manibus vnctis oleo irino. fiat emplastrum magnitudinis decentis. Vel sic.

℥. Milij ℥. j. β. salis fossilis leuiter assi ℥. j. furfuris à farina optime spoliati p. j. fol. arthemisiæ, maioranæ sing. M. j. florum chamæm. meliloti, rorisinar. stœchad. vtriusque sing. p. j. β. sem. fœnugræci, carui, cumini sing. ʒ. β. torreantur omnia in sartagine, fiant sacculi quadrati iuxta membri magnitudinem, & vino generoso perfusi tepidi parti admoueantur, vtatur postea sequenti vnguento.

℥. Origani, cala. siccorum sing. ʒ. β. rad. gentianæ ʒ. vj. rad. rubiæ maioris ʒ. iij. foliorum agrimonie siccorum. ʒ. ij. β. scœnanthi, mastiches sing. ʒ. j. β. croci, spicæ nardi sing. ʒ. iij. olei anethini, nardini & de castoreo sing. ʒ. iij. aquæ vitæ ʒ. β. ceræ q. s. fiat vnguentum, vngatur locus affectus cal.

Si ex vehementi partis æstu & mobili dolore, lipopsychia flatum à pernicioso atque venenato hu-
N more

290 *De Tumorib. præter naturam,*
more excitari cogites, vincienda
erit superior atque inferior arcto
vinculo pars, vt in illius medio re-
tentus turbidus ille flatus sectione
nouacula aut rutilante ferro facta
liberè exeat, replendum tandem
erit vulnus aloë, bolo armenia, &
oleo rosaceo & aceto, sic mixtis vt
substantiam glutinosam adipiscan-
tur. Demum agglutinandum erit
medicaminibus ad id dicatis, prius
tamen à plethora, sectione venæ: ca-
cochymia, purgatorio medicamen-
to, liberandum erit corpus. Danda
erit theriaca, aut cardiacum ali-
quod medicamentum à nobis pri-
mo libro descriptum, ne extis prin-
cipibus quibus insidiatur pestilens
ille vapor, officiat.

De Tumore aquoso.

C A P. X.

Aquosus tumor mollis, &
prementi digito cedens, do-
loris omnino expers, frigidas & de-
clines

clives partes impetere solet. Aquosi tumores, quorum materia soboles est pituita, Græcis *ὄγκοι ὀδονώδεις* dicuntur.

De Tumoris aquosi causis.

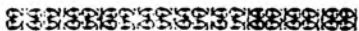
C A P. XI.

Alimentorum prauitas ad aquositatē inclinans, immodicus frigidaē vel vini (quod per accidens morbos frigidos excitat) potus, ex immoderata repletione cruditas, porcellorum victimarum interanearum partium, & illarum extremarum frequens vsus, lactis, piscium, iusculorum & lacticiniorum omnium assiduus atque intempestiuus vsus, causæ procatarticae habentur. A distemperie frigida labefactata alteratrix facultas causa est corporea, maior enim frigiditas requiritur ad aquosae substantiae generationem quam flatulentae. Et cum calor quantumvis exiguus aliquam humidæ substan-

292 *De Tumorib. præter naturam,*
tiæ partem in vaporem conuertit,
fit vt aquosa pituita flatu omnino
priuari non possit, quemadmodum
flatulenta seroso humore.

A prædominanti facimus deno-
minationem, tacentes quod exi-
guum est. Nam si vtriusque sub-
stantiæ par esset portio, tumor mix-
tum & non sincerum nomen reti-
neret. Serosum abundans recremen-
tum in corporis parte aliqua colle-
ctum illam replens & distendens,
causa est continens. Si enim pitui-
ta refrigerato iecore in vniuerso
redundet corpore vt bilis icterum,
ita hæc leuco phlegmatiam siue
sarcitem efficit, in qua hydropis
specie videtur corpus innumeris
œdematis esse obsessum in deter-
minata corporis sede aggregata
cedema parit, vt iam fuit demon-
stratum, si serosa in corpore recre-
menta abundant aquam intercu-
tem ascitem vocatum procreare so-
lent, si in aliquam partem delapsa,
vt genu, articulos, illam replant
atque distendant, aquoso tumori,
de

de quo agimus, ansam præbent. Quem iure optimo illegitimum œdema vocare possumus.

De Tumoris aquosi signis.

C A P. XII.

SI quis notas œdema legitimum ostendentes in memoriam reuocet, facile quæ huius affectus sunt nuntiæ percipiet, cum vtriusque morbi signa fere eadem conspiciamus. Hac tamen ratione differre videntur, quod aquosus tumor magis laxus sit quàm œdema legitimum, in quo maior apparet renitentia, percussus insuper aquosus tumor non tympani sonum, sed potius vtris aqua aut liquore alio semipleni edit.

Porro aquosi tumores frequentius in pedibus magnas capacitates habentibus, scroto, capite & iuncturis quàm in aliis corporis sedibus accidunt. Tum quia sua grauitate aquosus humor in illas dela-

294 *De Tumorib. præter naturam,*
bitur, tum quod natura frigida à
caloris natiui fonte sint maxime
semtotæ.

De Tumoris aquosi curatione.

C A P. XIII.

Cum isti tumores per rheu-
matismum fiant, fluxio à no-
bis, vt 1. libro cap. de Phlegmone
scripsimus, est inhibenda, quod au-
tem iam fluxum est euacuandum.
Medentis igitur consilium duplex
sit oportet. Primum ad præcautio-
nem, postremum ad curationem
dirigetur. Vt autem hæc exequaris,
quatuor intentiones ob oculos pro-
positas habeas oportet.

Quarum prima te victus ratio-
nis huic morbo necessariae admo-
net. Secunda, vt defatigatam con-
coctricem facultatem instaures,
hortatur. Tertia in humoris serosi
per aluum & vrinas euacuatione
versatur. Quarta, vt topicis reme-
diis humorem parti impactum

CUA

euacues , te docet.

Primum exequeris repetita ea victus ratione , quæ œdemati & flatulento tumori est commoda, modò vberius calfaciat & exiccet. Secunda præcedentibus dissimilis haud esse debet. Tertia sequentibus præliidiis vtendum suadet.

℞. Rad. liſiorum alb. & altheæ ſing. ʒ. iiii. maluarum, viol. branchæ vrtina, parietariæ, ſiclae, mercurial. an. M. β. calament. puleg. origani ſing. M. j. β. rutæ, cumini, aniſi & feniculi ſing. ʒ. ij. caricarū pinguium num. xx. florum centaurij minoris, ſtæchados, roriſmarini an. p. j. furfuris macri p. j. fiat decoct. & in col. quar. v. diſſol. hieræ picræ Gal. ʒ. β. olei chamæm. amygd. amar. ſing. ʒ. j. β. mellis roſ. col. ſacch. rub. ſing. ʒ. j. vitellorum ouorum recentium num. ij. fiat clyſter qui ſupponatur ante omnia.

℞. Glycirhizæ recentis & raſæ ʒ. j. menthæ, beton. meliſſæ, mercurial. ſing. M. j. herb. capil. philipendula, primpinellæ, an. M. j. grano-

296 *De Tumorib. præter naturam,*
rum halicacabi pa.x.sem. anisi, fæ-
niculi, milij solis sing. ʒ. j. fol. sennæ
& medullæ sem. carthami contusæ
sing. ʒ. iij. florum genistæ, cicerum
nigrorum, florum stæchados & ro-
silmar. sing. p. j. fiat decoctio & in
col. t̄b. j. ß. dissol. mellis ros. colati &
sacch. albissimi sing. ʒ. iij. ß. pulu.
nucis moschatæ & cinamomi inte-
rioris & electi sing. ʒ. j. fiat apoze-
ma clarificatum & aromatizatum,
capiat in 4. dosibus de mane.

℥. Elect. diacarth. ʒ. ß. syr. ros.
solut. ʒ. j. aquarum asparagi & be-
tonicæ sing. ʒ. ij. Misce, fiat potio
danda post præcedentis apozema-
tis usum cum regimine artis. Cata-
potia superius descripta sunt utilia.
Utilis etiam theriaca Andromachi
non recens, sed vetus, vel aurea
Alexandrina, pulvis pliris arcoti-
con, diamoschi dulcis utile & mi-
thridatum. Ciere lotium sequen-
tium medicaminum opera poterim-
us.

℥. Agrimonix, chamæpytheos,
chamedryos, pylosellæ, pimpinellæ
herb.

herb. capil. com. laxifrag. ſing. M. j.
rad. diureticarum com. ſing. ʒ. j. gly-
cirrhizæ recentis & rafæ ʒ. x. lem.
petros. apij, aikekengi, anili, fœnicu-
li ſing. ʒ. ij. rad. pæoniæ & rad. ala-
ri ſing. ʒ. ʒ. florum geniftæ & cice-
rum nigrorum ſing. p. ij. fiat decoct.
cape de col. ʒ. j. ʒ. in qua diſſ. ſyr.
capill. veneris, ſyr. de hyſſ. ſing. ʒ. ij.
ʒ. cinamomi interioris & electi, nu-
cis moſchatae ſing. ʒ. ij. fiat apoze-
ma clarum & arom. capiat in 4.
vicibus prima luce, vel huius loco
vtatur ſequenti.

℞. Pul. elect. triſantali, rhabarb.
& ſeminib. duplic. ʒ. j. ʒ. ſeminis
apij, fœniculi & aſparagi pulu.
ſing. ʒ. j. ʒ. conſer. capil. florum ge-
niſtæ & rad. apij. ſing. ʒ. j. cinamo-
mi pul. ʒ. iij. ſyr. de duab. radicib.
q. s. ad incorporandum. fiat opiata
de qua ſingulis matutinis capiet
ad quantitatem vnius caſtaneæ ho-
ris duabus ante prandium. vini al-
bi montani & exilis potus non erit
reſpuendus. Addendū erit ſequenti-
bus medicamētis robur yentriculo.

298 *De Tumorib. præter naturam,*

℞. Panem vnum nuperrimè e
clibano extractum & adhuc ca-
lentem, per medium diuisum gene-
roso vino madefactum sequenti
pulvere insperges.

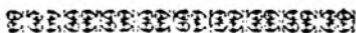
℥. Galangæ minutæ, piperis al-
bi sing. ʒ. ij. sem. aneti, cumini sing.
ʒ. iij. cariophyll. nucis moschatae,
cardamomi, cyperi & calami odo-
rati sing. ʒ. ij. β. mastiches ʒ. iij.
misce, fiat puluis, applicetur ven-
triculo. Parandus erit hac arte al-
ter qui priore infrigidato admo-
uebitur.

℞. Zingiberis non carioli, ga-
langæ minutæ sing. ʒ. j. macis ʒ. j. β.
cinamomi electi ʒ. β. cardamomi
& cariophyllorum sing. ʒ. j. sacch.
albissimi ad pondus omnium, fiat
puluis de quo in suis ferculis ca-
piet ʒ. j.

Quartam intentionem perficie-
mus adhibitis medicaminibus ex-
siccantibus & digerentibus, vt est
oxyrhodinum salis mixtum, vel
spongia recens lixiuio saturata, cui
aliquid salis, aluminis, aphronitri,
aut

aut sulphuris miscere debemus: vel admouendum erit emplastrum ex apostolico Chirurgico paratum, vel sequens.

℞. Bdellij scytici, ammoniaci thymiamatis in aceto forti diss. sing. ʒ. j. ʒ. lxx. vrticæ, sulphuris viui, lxx. sinapi, aristolochiæ rotundæ, salis nitri sing. ʒ. ʒ. pyretri ʒ. ij. olei veteris, picis naualis & ceræ citrinæ sing. q. s. fiat Magdaleon, de quo conformetur emplastrum magnitudinis necessarię. Si his medicamentis non curetur tumor ferro aperiendus erit, & vlcerum sordidorum modo curandum erit à tumore factum vlcus.

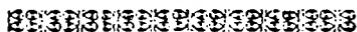
De Strumis.

C A P. XIV.

Strumæ quas multi scrophulas appellant, Græcis *χολπιδες* dicuntur à chæradibus petris per marinas aquas transparentibus: vel à porcis, in quo-

300 *De Tumorib. præter naturam,*
tum gutture frequentes reperiuntur; vel à porcorum multiplici partu nomen desumpserunt. Indurati sunt adenes, in ceruice, alis & inguinibus reperiuntur; rariùs in mulierum mamunis & mesenterio: membrana includuntur, vt steatomata, atheromata, & melicerides, de quibus quinto huius operis libro disceremus.

Plinius inter *χαιράδες* & *δυσίνες* nullum discrimen ponens fœdissime lapsus est: constat enim hæc inter se longo interuallo differre; nam strumæ à crassa & quasi resiccata membrana inclusa pituita originem trahunt, *δυσίνες* à sanguine crasso, quos paruas phlegmonas antiqui vocabant. Præterea ceruicem, inguina chærades molestant, sed furunculi toto corpore in carnosissimis partibus sunt: in chæradis durities magis quàm tumor, in furunculo cum tumore abscessus est.

De Strumarum causis.

C A P. X V.

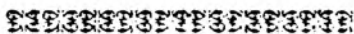

Struma pessimus, turpis ac sordidus (vt aliquibus placuit) morbus a casu, percussione, vel incauta victus ratione excitatur. Quò fit, vt pueri qui magni sunt comedones, & rarum corpus habent, huic diro morbo sint obnoxij, non minus qui humidis & crassos succos gignentibus cibus aluntur, & gelidæ potu gaudent.

Ad hunc etiam morbum sunt valde propensi, qui carnosio & magno sunt capite, compressis & latis malis, collo crasso & breui, & qui in aëre turbido ac caliginoso versantur, regionesque cœnosis & statariis aquis finitimas incolunt, & pomeridiano somno atque comestationibus indulgent: & intemptius in phlegmone apocrousticorum medicamentorum vsus, lenta & crassa

302 *De Tumorib præter naturam,*
& crassa pituita causa est corporea
& antecedens.

Accidit nonnunquam, quamvis
rarò, non ex pituita glutinosa, sed
carne ipsa resiccata duritiem con-
trahente, quod Medicarum defini-
tionum autor scriptisse visus est,
dicens: Struma est caro sicca, quæ
difficile soluitur. Humor prædi-
ctus in parte aliqua corporis coa-
ceruatus, & frequenter membra-
na (quam plerique chystin vocant)
inclusus causa est continens. Stru-
ma sua duritiæ, & renitentia ad
scirrhum maximè accedit, ut 4.
libro ulterius demonstrabitur.

De Strumarum indicis.

C A P. XVI.

Ignis à corporis habitu, ab
ea: quæ præcessit victus
ratione sunt petenda, nec
non à tumoris figura, duritiæ & cu-
tis separatione; nam quæ mobiles
sunt, & veluti à carne secretæ, hu-
morem

morem membrana circumseptum esse significant. Recentes & rara corpora molestantes digeri sæpe videmus, inueteratas autem nunquam, aut ægrè, futuram harum suppurationem portendunt dolor, vehemens calor, in sinuosum tandem vlcus aut cancerum conuertuntur.

Quò plures apparent, & per membra prædicta oberrant, maiorem in internis partibus noxam subesse testantur. Aliæ sunt pendulæ, aliæ ita carni insertæ fixæ, vt digeri nequeant, neque sine magno periculo & molestia diuelli.

De Strumarum curatione.

C A P. XVII.

Strumarum curatio ab ea quæ scirrho debetur, non est admodum varia. Nas-
citur enim scirrhus albus, cuius in com. simp. med. meminit Gal. à resiccata pituita. Harum itaque

ca. 16.
5. lib.

304 *De Tumorib. præter naturam,*
que curationem sic aggrediemur
instituti priùs 4. scopis : quorum
primus præcipit, vt probam & mor-
bi causæ aduersam victus rationem
præscribamus , qualis est ea quæ
calfacientem & resiccantem facul-
tatem, attenuantem & incidentem
habet , & multis aliis tumoribus
à frigido sicco ortis est commu-
nis.

Quocirca ab alimonia frigida
& humida abstinabit ægrotus , cui
vtilior existit inedia repletionem.
Alimentis exsiccantibus fruatur,
hydromel aut medicatas aquas alu-
minosas, aut sulphurei saporis phā-
taliā repræsentantes bibat, quarum
vſus ab Arnaldoilla Vnouano ma-
ximè commendatur, & non solum
strumis , sed herniæ gutturali sunt
salubres.

Secundus in humoris noxij ap-
paratu consistit ac in lotij prouo-
catione. Concoquetur igitur in se-
quentem modum humor.

℞. Syr. de s. rad. mell. ros. col. &
syr. de stœchad sing. ℥.ij. aquarum
fœnic.

fœnic. enulæ campanæ & hylfopi
sing. ʒ. iij. zingiberis ʒ. iij. misce,
fiat zulapium clar. & aro. pro 4.
dosibus. Vel sic.

℞. Ramentorum ligni gaiaci-
ni ʒ. vj. corticis eiusdem pul. ʒ. ʒ.
bulliant in x. ℔. aquæ pluuiæ, do-
nec redeant ad medias, in deco-
ctum percolatum mittantur se-
quentia.

℞. Rad. fœnic. petroselini, apij,
ireos, enulæ câpanæ sing. ʒ. j. corticis
citri sicci, galangæ crassioris sing.
ʒ. vj. marrhubij viridis, melissæ, be-
tonicæ, summitatum thymi, herb.
capil. com. cristæ marinæ sing. M. j.
caricarum pinguium pa. xx. sem.
anisi, fœnic. petros. apij, seseli mas-
sil. & dauci sing. ʒ. ij. passularum ab
acinis repurgatarum num. xxx. me-
dullæ carthami contusæ ʒ. ij. turbit
gummosi in melle ros. col. mace-
rati ʒ. ʒ. agarici optimi ʒ. iij. zin-
giberis, salis gemmei sing. ʒ. j. flo-
rum centaurij minoris, stœchados,
rorismarini & saluiæ sing. p. j. fiat
decoctio, & in col. ℔. j. ʒ. diss. mellis
optimè

306 *De Tumorib. præter naturam,*
optimè despumati & sacchari rub.
sing. ʒ. iij. fiat apozema clar. & aro.
cum pulu. pliris cum moscho &
diagalangæ sing. ʒ. j. pro 4. aut
ʒ. dosibus.

Tertius scopus nobis insinuat
præscribendum esse purgatorium
medicamen in sequentem modum.

℞. Elect. diacarth. & de citro so-
lut. sing. ʒ. ij. Vel sic.

℞. Turbit resinosi ʒ. j. zingiberis
ʒ. ʒ. sacchari albiss. ʒ. ij. fiat pulvis
tenuissimus, detur cum ʒ. iij. iu-
ris galli nigri veteris. Vel sic.

℞. massæ pill. de hiera, pill. de aga-
rico & hermodact. maiorum sing.
ʒ. j. malaxetur cum melle ros. cola-
to. fiant pil. sex, quibus adde scam-
monij ʒ. ij.

℞. Turbit selecti ʒ. j. ʒ. agarici ʒ.
ij. scammonij ʒ. ʒ. aloës succoci-
trinæ ad pondus omnium, mala-
xentur cum succo marthubij viri-
dis. fiat pasta pil. ex ʒ. j. fiant pillulæ
v. quas capiat hora 2. post mediam
noctē, cœna parca aut nulla præce-
dente, à qua si abstineat omnino,
erit

erit utilissimum. de pil. residuo capiatur sing. x. diebus 4. hora prædicta.

Quamvis in pituitosis morbis vomitus, ventriculum huius humoris cloacam expurgans, ab omnibus commendetur, quia tamen humorem a capite ad colli partes fluere facit, inutilem præsertim in principio & corpore non bene purgato, censemus. A gargarismatis etiam tunc erit abstinendum.

Euacuatio quæ fit secta vena in struma sine dolore, rubore, & corpus plenum non diuexante, quia detracto sanguine corpus magis refrigerat, damnatur, quæ concedi debet in corpore plethorico, struma rubra admodum tumida & dolente ex cephalica, si collum, ex iccoraria, si alas vel inguina dissecuiat.

Euacuato ex interuallis corpore, potionis urinae cientis vsus à Guidone Cauliacenti commendatus erit ex vsu, quod noxium humorem in inferiores partes reuulsi-
sione

cap. de
g. aud.

308 *De Tumorib. præter naturam,*
fione quadam protrudat, quæ in
eum qui sequitur modum para-
bitur.

℞. Rad. ʒ. diureticarum in oxy-
melite per horas xij. maceratarum
sing. ʒ. j. rad. glycyrrhizæ recentis
ʒ. x. rad. spatulæ fœtidæ, rad. ra-
phani & aristolochiæ rotundæ
sing. ʒ. vj. scrophulariæ, philipen-
dulæ, pimpinellæ, pilosellæ, tanace-
ti, caulium rub. rubiæ maioris sing.
M. j. sem. vrticæ granorum iuniperi
sing. ʒ. iij. cicerum nigrorum, flo-
rum genistæ sing. ʒ. j. fiat decoctio,
facta col. ad lb. j. ʒ. dissolue mellis
despumati ʒ. viij. clarificetur. cap.
ieiunus ʒ. iij. tribus horis ante
cibum. Galenus in curatiua me-
thodo veterem theriacam athana-
siam, ambrosiam commendat 14.
Meth.

Quartus scopus ad sequentia
medicamenta nos vocat.

℞. Ficuum pa. xx. maluarum,
viol. althææ cum toto an. M. j. flo-
rum chamom. meliloti, sambuci
sing. ʒ. ij. decoquantur, pistentur,
& per

& per cribrum medicum transfundantur, adde postea farinæ sem. lini, fœnugræci ſing. ℥. ij. olei amygd. amar. olei de lilio ſing. ℥. iiij. pinguedinis porci ℥. iiij. fiat cataplasma. Vel sic.

℞. massæ emplastri diachilonis minoris ireati ℥. iiij. malaxetur in unctis manibus oleo de lilio, fiat emplastrum. His medicamentis agendum est quando strumæ incipiunt, & parvæ apparent, ne medicamento calido maior fiat attractio. Sequentibus verò quando maiores conspiciuntur, & iam processerunt.

℞. Adipis suilli veteris ℥. iiij. resinæ pini ℥. iiij. æruginis rasilis ℥. j. farinæ lolij ℥. j. ꝑ. picis navalis, & olei cheirini ſing. q. s. ad malaxandum, fiat magdaleon, de quo necessaria emplastra formentur. Vel sic.

℞. Stercoris bubuli aceto incocti ℔. j. calcis viuæ ℥. iiij. strigmentorum balnearum ℥. iiij. olei rutaçei vel castorei q. s. fiat adinstar cataplasma

310 *De Tumorib. præter naturam,*
plasmatis. Vel sic.

℞. Rad. maluaufci, ebuli & ireos,
dracunculi & gladioli sing. ℥. iiij.
sub prunis cocta pistentur diligen-
ter, & per colum medicum trans-
fundantur, addendo postea sulphu-
ris viui ℥. j. β. castorei ℥. j. salis gem-
mei ℥. x. olei de lilio aut huius fæ-
cis ℥. iiij. fiat cataplasma. Vel
sic.

℞. Diachilonis magni cum gum-
mis, & massæ emplastri chirurgici
sing. ℥. iiij. amurcæ olei de lilio q. s.
ad malaxandum. fiat mag.

℞. Olei veteris lb. j. galbani, la-
dani qu. vnum lithargyri ℥. x. æru-
ginis rasilis ℥. viij. picis arctæ lb.
β. redigatur in pollinem tenuis-
simum lithargyrum, & cum oleo
coquatur, & ubi inspissatum erit,
superponatur pix cum rasili æru-
gine, & in fine ponatur ladanum
cum galbano, reducantur ad cera-
ti consistentiam. Vel sic.

℞. Sulphuris viui, sem. sinapi,
urticæ, rutæ sing. ℥. iiij. lithargy-
ri auri ℥. iiij. mucag. sem. fœnu-
græci,

græci, althææ, lini ſing. \bar{z} . j. ſ. axungæ porci veteris, anatis & anſeris ſing. \bar{z} . iiij. bulliat lithargyrum cum oleo, rudicula buxea ſemper agitando, poſtea mixtis muccagini- bus iterum decoquantur, & in deſcenſu ab igne miſce rad. iridis \bar{z} . ij. fiat magdaleon, quod experientia demonſtrante eſt opti- mum. In aures etiam mittemus cum bombace ſequens præſi- dium.

℞. Fellis teſtudinis \bar{z} . j. diſſ. in oleo de lilio guttas aliquot cali- das, vel ol. amygd. amar. vel de croco tantundem. Poſteſt etiam unguentum ſequens præſcribi.

℞. ſuccorum rutæ agreſtis, agri- moniæ ſing. \bar{z} . iiij. ſem. vrticæ \bar{z} . ij. ammoniaci thymiamatis, bdellij in forti aceto diſſoluti ſing. \bar{z} . iiij. la- pidis punicis, ariſtolochiæ ro- tundæ, & ſulphuris viui ſing. \bar{z} . ſ. Euphorbij \bar{z} . j. ſ. axungæ ta- xi, vulpis ſing. \bar{z} . iiij. olei de ca- ſtoreo, de lateribus ſing. \bar{z} . iiij. ce- ræ q. s. fiat vng. adde aquæ vitæ \bar{z} . j. ſ.

312 *De Tumorib. præter naturam,*
j. ß. ante huius vnguenti vsum fricentur strumæ, donec cutis rubere incipiat.

Multa sunt medicamenta à veteribus tradita, quæ à cæca proprietate strumas discutere nata sunt: qualia nasturtij semen, vngula asini combusta, mustelæ crematæ cinis melli mixtus, radix plantaginis collo appensa, terebinthina cum butyro, serpentis senectæ, viticis cinis, & multa alia.

Quod si horum medicamentorû opera discuti nequeant, tunc ad chirurgiam confugiendum erit, aut ad inuictissimum simul & Christianissimum Galliarum Regem, qui numine afflatus diuino, suo contactu strumas persanat.

Strumæ quæ à frigido humore scaturiunt, & illum membrana conclusum habent, ægriùs multò his quæ à cal. & frigidi humoris miscella fiunt, curantur. Cogimur sæpe vbi malacticis & digerentibus medicamentis non cedunt,

ad h

ad suppurantes medicinas nos conuertere, candenti postea ferro aut medicamento caustico has aperire, detergere, & prædicto medicamento membranam totam absumere, ne etiam illius parte exigua manente rediuuus morbus sit. Sed citra magnum ægroti periculum non facile fieri existimemus oportet, præsertim si abditæ & profundæ sint; nam his suppuratis & ruptis, metuendum est ne in pulmones defluens pus ægrum præfocet, si recurrentibus neruis, carotidibus aut sphagitidibus impactæ sint. Harum sectio ob grauissima quæ ex hac excitantur pathemata, est admodum reformidanda, nam illa Galeni præmia in nos cudi posset: curato morbo vitam cū morte commutauit æger. Quod si pituitæ atra bilis sit permixta, ferocior maligniorque erit struma, quæ tandem & erosa & ulcerata, carcinomatis speciem æmulabitur, & carcinodes tum vocabitur.

Anno superiori memini ego no-
O bilem

314 *De Tumorib. præter naturam,*
bilem quendam in pago Caufami-
ni à Carpençtoractò & Auenione
tribus miliaribus distante educa-
tum, recuperandæ salutis gratia (vt
multi solent) ad nos venisse, qui
multis hisque inueteratis strumis
obscellus vnâ inter alias miræ
magnitudinis, in dextera colli in-
feriore parte prope claviculam ha-
bebat, cuius magnus tumor durus
& renitens subobscurum colorem
representans, in superficie cancri
simulachrum intuentibus præbe-
bat. Vocatus fui in consilium à
Guilermo Lauterio Chirurgo do-
ctissimo simul & exercitatissimo,
cum Laurentio Iouberto Delphi-
uate, doctore Medico & profes-
sore in hac Academia Regio. Et vbi
de morbi constitutione, causis, gra-
uissimis symptomatis (laborabat
enim feбри, & maximè molestante
dyspnœa) deliberatum fuit, ad pro-
gnosticum conuersi affinibus &
amicis futuram mortem prædixi-
mus, quo mortuo & dissecto, in illa
magna struma inuenta fuit caro
alba

alba pituitosa, & ita dura, vt nouacula vix possit dissecari. In partibus verò internis circa pancreas & sinistram mesarai partem magnus abscessus seroso cruore plenus, lienem & septum transversum maxime comprimens.

*De Ganglio & aliis pituitosis
tumoribus.*

C A P. XVIII.

Ganglion, glandula, tumor qui à neotericis lupia dicitur, à pituitoso humore scaturiunt, sedibus, symptomatis & figura inter se differunt. Est enim ganglion à neotericis nodus vocatum nerui tumor, ex lenta crassaque pituita, quale neruorum nutrimentum, à vi externa, casu scilicet, laboribus excitatum: rarò enim sponte prouenit hic tumor, inæqualis extremis membris nascitur, rarò in cubito, capite & corpore reliquo, remittens est, & in latera

316 *De Tumorib. præter naturam,*
prellus diuertit, tunica includi Cel-
sus scriptit cap. 6. lib. 7. quod multi
negant.

Glandula, *ἀδλω* Græcis dicitur,
est corporis pars simplex, satis mol-
lis, spongiosa & friabilis. Est autem
glandularum genus duplex, vsus
quoque geminus. Aliquæ enim
sunt veluti diuisionum vasorum
stabilimentum illa firmantes, sen-
sum & motum nequaquam haben-
tes. Aliæ ad utilis succi generatio-
nem procreatæ, arteriarum, vena-
rum, neruorum sensum suppedi-
tantium sodalitiū admittunt.

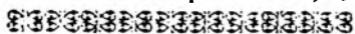
Quæ ad succi utilis generatio-
nem sunt comparatæ, glandulosa
potius corpora quàm glandulæ vo-
cantur. Has nonnunquam inflam-
mari contingit, vt primo libro do-
cuimus, sæpe humore pituitoso im-
butæ tumidæ euadunt. Quam cer-
tè ob raritatem facilè recipiunt, &
receptam ob excretoriæ facultatis
imbecillitatem, retinent, figuram
oblongam cum rotunditate qua-
dam habent, struunis (quæ sunt
etiam

etiam serosæ glandulæ) molliores, neque vt illæ numerosæ in multis corporis sedibus sitæ, in emuncto-riis magis emicant. Sunt hæc ve-luti principum partium cloacæ & emissoria.

Nascitur & ille tumor, à Guidone Lupia vocatus, in siccis partibus oui tumorem aut æquans, aut sup-erans, qualem ego in Lodouico Saporta auo meo crudo & viridi sene, ac Medico doctissimo, vidi, cui à teneris annis obortus ille magnus in dextera capitis parte tumor glaber & pellucens doloris expers nullum negotium faceffe-bat: qui cum ad extremam sene-ctutem peruenisset (occubuit enim nonaginta & octo annos natus correptus feбри quartana) paulò an-te mortem suppuratus non à me-dicamento, sed à natura in illo ma-ximè valida, tumor in melliceri-dem versus & sponte apertus, hu-morem melli simillimum euomuit, à quo tam planè fuit liberatus, vt nemo tali affectu probum senem

318 *De Tumorib. præter naturam,*
laborasse putasset.

Iohannes cognomento Schiromius, non sine magna honoris præfatione à me nominandus (ob incredibilem in bonis literis & re Medica peritiam , nostræ Academiæ Cancellarius & primus Professor Regius dignissimus) tumorem Lupiam vocatum insignem in manus lævæ , & extrema radij parte versus carpum habuit. Tumor hic à causa pituitosa etiam trahit originem , quem cum ganglio plerique confuderunt. Hallucinantur qui Lupiam cum Lupo carcinomatis specie eandem faciunt. Est enim vlcus malignum lupus ex phagedænæ sobole coxas & crura infestans , & subiectas carnes luporum animalium more depascens.

*De Ganglij & aliorum tumorum
à pituita procreatorum
curatione.*

C A P. XIX.

PRæsçripta hac victus ratio-
ne quæ præcedentibus tu-
moribus est congrua, & pur-
gato frequenter phlegmagogis me-
dicamentis corpore, ad topicorum
præsidiolorum vsu migrandum erit,
quæ malactica magis, digerentia
minus sint oportet. Gangliis se-
quens remedium erit ex vsu.

℞. Diachylonis minoris ireati
ʒ. iij. vel diachylonis magni tan-
tundem. Vel vttere sequenti.

℞. Aloës & myrrhæ sing. ʒ. j. β.
lithargyri aurī ʒ. ij. ladani puri ʒ. j.
ammoniaci thymiamatis, adipis vi-
tuli & vulpini sing. ʒ. j. β. olei de
lilio ʒ. iij. ceræ citrinæ q. s. fiat
Magdaleon, ex eo construatur em-
plastrum magnitudinis necessariæ.
Vel sic.

℞. Adipis anserini, & sipi sing. ℥. ij. mastiches, terebinthinæ, galbani & opopanacis recentium sing. ℥. ij. β. facis olei de lilio ℥. iiij. ceræ citrinæ q.s. fiat Magdaleon. Vel sic.

℞. Calcis viuæ, adipis anserini sing. ℥. ij. terebinthinæ ℥. iiij. simul bene mixta ganglion dissoluunt. Vel sic.

℞. Galbani, ammoniaci thymiamatis sing. ℥. ij. adipis ciconiæ, anseris sing. ℥. ij. β. olei veteris ℥. iiij. ceræ q.s. fiat ceratum.

Multi plumbi bracteam ganglium totum comprehendentem parti ad-mouët, eamque arctissimè constringunt alligantque, facultatis quippe digerentis est plumbum, non solum aquosæ à frigido concretæ, sed ac-reæ substantiæ particeps.

Similibus præsidiis glandula & lupia profligari possunt, à quibus si non vincantur, suppurantium vsus erit salubris. Poterunt autem in sequentem præscribi modum.

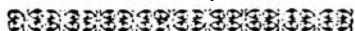
℞. Rad. liliorū alborum, ibisci & ebulorum sing. ℥. iiij. rad. filicis, pro-niæ

niæ & asphodelorum sing. \bar{z} . ij. caricarum pinguium pa. xxx. rad. caulium & scyllæ sing. \bar{z} . j. β . florum meliloti & sambuci sing. p. j. decoquantur in iure pedum & intestinorum veruecis, addita aceti pauca quantitate: pistentur postea diligenter, & per cribrum medicum transfundantur. Adde postea farinæ frumenti, lupinorum sing. \bar{z} . iiij. axungia suille veteris, anatis & anseris sing. \bar{z} . iiij. facis olei de lilio \mathfrak{b} . β . fiat cataplasma.

Suppurato tandem tumori, cuius supurationem ex notis primo libro traditis deprehendes, adigendum erit candens ferrum, aut apponendum pyroticum aliquod medicamentum, & pure euacuato, cum vlcus ex sordidorum sit classe, vng. ab Aui. & Chirurgorū schola apostolorum vocato, aut Ægyptiaco erit digerendum, & emplastro nigro, vel diapalma agglutinandum.

Reliqui tumores tam duri sunt & membrana circumsepti, vt medicamentorum facultatem asper-

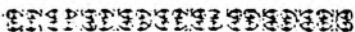
322 *De Tumorib. præter naturam,*
nentur, ipsiſque multo ſint ſuperio-
res. Tunc nouacula ineunda erit
ſectio oblonga, & myrti figuram
referens. Et hac bene dilatanda cu-
tis, vt totus tumor tum membrana
extrahatur, nullaque illius portio,
ſi fieri poſſit, remaneat, ne irrita ſit
curantis Chirurgi opera, aſtringenti-
bus medicamentis erit ſupprimenda
hæmorrhagia, donec citra ſanguini-
ſ euacuatione euelli poſſit. Quod
ſi aliquam membranæ partem re-
manſiſſe arbitreriſ, cathetico me-
dicamento præcipitati pulueriſ, vel
arſenici exigua quantitate in vali-
do præſertim corpore illam abſu-
mes. Butyro aut tetrapharmaco,
aut pingui medicina eſcharæ ca-
ſum procurabiſ, deterſo poſtea ritè
ulcere agglutinationem huius mo-
lieriſ. Struma carcinodes medica-
minibiſ cancro ulcerato dicatiſ
curanda erit, vt quarto huius ope-
riſ libro oſtendetur.

De Varis.

C A P. X X.

IN faciei cute tumor durus & exiguus nascitur, à pituitolo & crasso humore originem trahens, *ἰορδός* Græcis, Varus Latinis appellatus, faciem conspurcans, & maculis foedans, non pruriginosus, neque ad scarpendum inuitans, à ficoso tumore in mento nascente varius, quod hic non ab humore crasso solum, sed à tenui simul & sanioso nascatur, & cum facile viceretur, siccoribus ipsis varis medicamentis eget. Varus duplex, callosus, & maxime durus vnus, alter minus: &

De Varorum curatione.

C A P. X X I.

IN curandis varis post institutam victus rationem, cuius

324 *De Tumorib. pater naturam,*
superiùs meminimus, & corporis
vniuersi purgationem, indicatione
gemina vti oportet, vna quæ à du-
ritie desumitur, altera à tumore;
emollientibus durities, sed discu-
tientibus tumor indiget. Qui mol-
lior est, Critonis remediis in se-
quentem curabitur modum.

℞. Mellis optimi ℥. j. β. aceti acer-
rimi tantundem, mixtis diligenter
varos inungito digito illinens &
perfricans. Vel sic.

℞. Lithargyri auri ℥. iij. terebinth.
℥. β. olei communis parum, misce,
& medicamentum vtrisque mani-
bus contritum varis circumlinito,
vel amaris amygdalis diligenter
tritis, & aceto dissolutis faciem il-
linito, & vbi manè è lecto patiens
surrexerit, monendus est vt lacte
faciem lauet, aut aqua aluminosa.
Callosos verò & duros sic proflig-
are tentabis.

℞. Saponis gallici ℥. β. ammo-
niaci thymiamatis ℥. j. β. thuris
tantundem, aqua dissoluantur, do-
nec cerati crassitudinè assequantur,

varos

varos linito & aqua abluito transactis duabus horis. Vel sic.

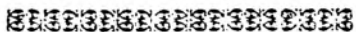
℥. Foliorum hyssopi, pulegij sicc. sing. ʒ. ʒ. salis fossilij, nitri rubri sing. ʒ. iij. aluminis scissilis, seminis ocimi sing. ʒ. ij. puluerentur subtilissimè, adipe anserino vel galinaceo excipiantur, fiat linimentū.

~~~~~
De Hydrocephalo, siue capitis aquoso tumore.

C A P. XXII.

Aquosus capitis tumor, quē ὑδροκεφαλον Græci vocant, morbus est segnis & piger, in tribus capitis locis illius causa colligitur, & tres sortitur differentias: nā aut inter cutem & pericranium, vel inter hoc & caluariā: aut inter caluariam, & durā meningē aquosus tumorē faciens humor colligitur. Auicenn. aquam extra cranium vocat fen. 3. tertij, tract. 4. c. 11. Nuperrimè natis pueris hic affectus est familiaris & proprius, qui

226 *De Tumorib. præter naturam,*
qui remediis depelli non facile
potest. Actius quartam speciem
omnino inmedicabilem tradit, ab
humore inter membranas & cere-
brum concluso excitatam.

De Hydrocephali causis & indicis.

C A P. XXIII.

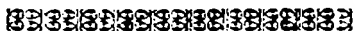
Diximus hunc morbum pue-
ris protinus in lucem editis
esse peculiarem, qui à nutri-
cibus duriori manu pueri molle &
cereum caput non dextrè compri-
mentibus scaturit, vt in huius vrbiſ
cuiusdam Pharmacopolæ puero te-
nello & adhuc à matre rubente vi-
di. Cuius capitis ab incauta & pa-
rum prouida obſtetrice anterior &
posterior pars ita fuit ambabus pal-
mis compressa, vt bregmatis qua-
drata illa ossa obelea ſutura con-
nexa frontis ossi ab his ſtephania
commiffura discreto ſublimiora
conſpicerentur; aquoſi & has par-
tes cingentis tumoris, tactu ipſo
iudi

iudicium ferente , quem nulla prælidia à morte vindicare potuerunt.

Fit etiam ex vnius vasis, aut multorum ruptura ab aliqua contundente re parata , & sanguine qui ex ruptis vasis manat , in peregrinam substantiam mutato ; sæpe etiam ob magnam vasorum raritatem tãquam per diapedesim is refudat, & inter cutem & membranam caluariã regentẽ recipitur: tunc tumor apparẽs tactu mollis, indolens, turgidus, concolor, puluino similis (vt Paulus ait) exigua capitis parte prementibus digitis subsidens , facile cedit, & rursus assurgit , & si inter pericranium & caluariã sit concretus humor, durior est tumor, & lente cedit, vt qui etiam pluribus locis sublabatur, dolorque magis vrget. Si inter cerebri membranam & cranium contentus sit succus , tumor quidem erit, sed qui prementi non cedat , neque tactu sit mollis: dolor acrior est , frons ipsa foras producitur , & oculis inconniuentibus

328 *De Tumorib. præter naturam,*
uentibus cernunt, & crebriùs il-
lacrymant, quibus ob iam despe-
ratam salutem manus non est ad-
mouenda, quamuis plerique tere-
bra os eximere tentarint.

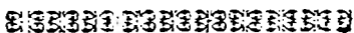
De Hydrocephali curatione.

C A P. XXIV.

A alimentis multo humore
perfusis vaporulentisque, ip-
sumque caput tentantibus, abstin-
bit æger, in aëre sicco claro versa-
bitur. Nutrici euchyma ad siccita-
tem vergens victus ratio institue-
tur. Veneri interdendum, ne vi-
roso lacte nutritus infans ma-
iorem noxam subeat; vini loco
aquam hordei bibat, & à balineo
abstineat, præsertim si ex notis de-
prehendas tumorem caloris esse
participem. Exiguo tumori iuxta
Auicennæ præceptum admouen-
da erunt digerentia medicamen-
ta, in sequentem instituta mo-
dum.

℞. Massæ emplastri de meliloto ℥. ij. massæ emplast. diachilon. minoris ℥. j. pulueris iridis florētix ℥. β. florum sambuci ℥. ij. malaxentur inunctis manibus oleo keirino. fiat emplastrum, cui terebinthinæ parum addet.

In maioris tumoris curatione ad chirurgiam confugiendum erit, ipsiusque acutior pars rutilante ferro, aut nouacula secanda, ut quidquid humoris noxij coaceruatum est, possit euacuari. Partem inferis ligaturis commodè deligabimus, & tridui spatio œneleo perfundemus. Labia tandem post humidum humoris excretionem agglutinabuntur præsidis huic negotio dicatis, si subiectum os propter cariem carnem non recipiat, ferro illud leniter rademus.

De Hydrope.

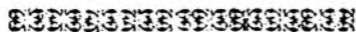
CAP. XXV.

QUoniam hydrops sit in genere tumorum præter naturam, non erit à ratione alienum, ut de ipso & ipsius differentiis aliquid proferamus, doceamusque causas hunc dirum morbum excitantes, & notas aperiamus, quibus apertis methodum curatiuam trademus. ὕδρωψ ab ὕδρω Græcis, aqua subter cutem fusa Latinis dictus, tres habet differentias, tametsi Hipp. 4. de rat. vict. in morb. acut. duas solum constituat, tympanitem & ascitem eiusdem naturæ, proferens & sarcitem siue leucophlegmatiam alteram.

Primam speciem hypofarcidion, anasarcam, sarcitem aut leucophlegmatiam: secundam tympaniã: tertiam ascitem seu vtriculariam Gal. affeclæ statuunt. Et inter omnes species iure optimo anasarca proprie hydrops

hydrops appellatur, eo quod toto corpore solidæ partes in aquæ naturam resolvuntur, cum in cæteris speciebus in aquam & flatum conuersuscibus inter intestina & tunicâ peritoneû vocatam, diffundatur.

Omnibus vna est communis causa, nempe hepatis insignis error, vel in sanguinis generatione diminutio. Nam quemadmodum feбри molestari corpus nequaquam potest, nisi cor viscus princeps afficiatur: ita neque oriri hydrops, nisi ex idiopathia aut consortij lege, iecur facultatis naturalis domicilium grauiter laboret.

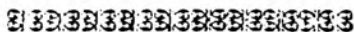

De Anasarca.

C A P. X X V I.

HYdrops sarcites vocatus, ad carnem tanquam ad præcipuam partem refertur, quoniam refrigeratum iecur non potest sanguinem probum gignere, sed pituitosum, frigidum & liquidum,

332 *De Tumorib. præter naturam,*
dum, qui per venas in singulas cor-
poris partes distributus, habitum
corporis frigidum & pituitosum
reddit, sequiturque ipsa frigida &
pituitosa nutritio, iam similis, &
nouis succedens succus, corporis
partes in tumorem attollit: appa-
rētque corpus, ac si esset multis
œdematis obsessum: quod si in ali-
quam partem digitum impingas,
fossam remanere experieris. Fit au-
tem hoc quod alimentum aggluti-
nari non possit, neque vinci. Nam
cùm tres sint nutritoriæ facultatis
operationes, quibus 4. facultates
ancillantur, fit vt læsa priore, reli-
quæ ab hac prodeuntēs lædantur,
vt in atrophia, non tamen læsâ se-
cundâ (vt in hydrope primam) læ-
di, protinus veritati consentaneum
est; neque tertiâ, duas priores, vt
cum vitiligine, lepra, psora, & ele-
phantiasi corpus afficitur, videre
licet.

De Anasarca causis.

C A P. XXVII.

Ansarcae causae procatarcticae plures statuuntur, ab his quae cachexiam hydropis prodromum, & alias species procreant sola vehementia dissimiles: ex quarum classe sunt vehemens aeris caliditas, calorem nativum hepatis deiciens, vehemens frigiditas, immoderata exercitatio, quies assidua, balneum immodicè infrigidans vel calfaciens, longus & grauis somnus, corporis calorem dissipantes iuges vigiliae, mæror maximus, cibi insuper pituitosum humorem gignètes, vini meracioris assiduus & intèpestivus potus, ac frigida & vitiosa vsus continuus, excrementorum suppressio, coitus immoderatus; & omnia quae nativum hepatis calorem absumere possunt, & illius robur plurimum deicere, externae causae habentur.

Fru

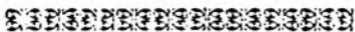
334 *De Tumorib. præter naturam,*
Fructuum & lactucarum intempe-
stius vsus, præsertim dum æstu aut
exercitatione corpus incaluit.

Corporeæ causæ hydropisis &
antecedentes sunt hepatis intem-
peries impensè frigida, vel calida,
præsertim laborante primogenia
affectione hepate, vt ea quæ fit
à morbo acuto, & lethalis est. In-
signis huius visceris obstructio,
phlegmone, scirrhus, fit etiam con-
sistentibus hepatis nutritioni di-
catis partibus, vt ventriculo, sple-
ne, mesaræo, renibus, graciliori-
bus intestinis, ex quibus cum sua
munia non exercent, hepar vehe-
menter refrigeratur, quod etiam
per sympathiam pori cholidochi,
pulmonum, septi transueri com-
municato ex his hepatis malo ex-
citari frequenter videmus: nec-
non ex suppressis, vel immodicè
fluentibus menibus, mariscis, sup-
pressa vrina, vel immoderato san-
guinis ex naribus fluore, iploquet
muliebri fluxu. Calor enim na-
tius per sanguinem consistentiam
habet,

Hipp.
2. prog.
Aphor.
1.

habet, quo euacuato refrigerari iccur illius officinam oportet, retentis etiam naturalibus purgationibus, veluti in viridium lignorum copia ignis; natiuus hepatis calor præfocatus albam & tenuem sanguinis prohi loco pituitam generans, quæ anasarca causa est continens, huic ansam supeditat, deducit enim carnem in sui naturam.

Quapropter explodenda est Erasistrati sententia, omnes hydropes ex solo hepatis scirrho fieri existimantis. Pueri hoc malo sæpe corripiuntur, quo fœminæ ob assuetas purgationes minus quàm viri tentantur.

De Anasarca indicis.

C A P. XXVIII.

Signa hunc affectum commōstrantia duplicia statuuntur; communia alia omnibus hydropis speciebus, propria alia

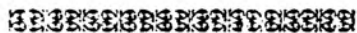

336 *De Tumorib. præter naturam,*
alia. Communia sunt pedum tu-
mor, vesperi maximè, qui prom-
ptius brachiis, & manibus tu-
ment, tanquam partes à caloris
fonte magis distantes, frigidio-
res, & magnas cavitates haben-
tes, quibus impactus frigidus
humor bene agglutinari nequit.
Brachia & manus partes sunt
exercitatiores, ob hoc calidiores
& excrementa magis digeren-
tes. Spirandi insuper difficultas,
corporis grauitas, tumor & vi-
tius color, ex virore, albi-
cante ægro, cibi fastidium, po-
tus largioris appetentia, vrinæ al-
bæ & paucæ, pulsus paruus &
mollis, frequens & inæqualis: sen-
sim & non à spōis, omnis hydrops
excitatur.

Propria sunt moles totius corpo-
ris, caro spongiæ instar madida
& laxa, emortuo simile corpus,
digito pressæ extremæ corporis
partes foueam retinent. In pe-
dibus propter humoris grauitatem
tumor maior, quàm in reliquo
corpo

corpore, diutinos morbos & amphimerinas febres sequi solet, febris lenta & assidua corpus conficit. Sola magnitudine à cachexia differt.

Anasarcae ulcera curationem non admittunt, ut ab Hipp. Aph. 8. lib. 6. ostensum fuit. Hanc, cum siccis remediis ad cicatricem ulcera perducantur, fieri præpedit. redundans humiditas. In ascite etiam curari non possunt non solum ob humidæ substantiæ copiam, sed quod corporis non exactè nutriti, facultates sint imbecillæ: vel si qua sit humiditas, ea est acrior quàm naturæ sit necessaria.

De Anasarca curatione.

C A P. XXIX.

Quemadmodum omnes hydropis differentiæ communes aliquas notas habent, quæ à nobis superius fuere recensitæ: ita communem habent curationem

338 *De Tumorib. præter naturam,*
tionis modum, nempe euacuationem cathartâicis & hydragogis, ascites, tympanias, nonnunquam venæ sectione anasarca depelli debet.

Sed antequam euacuationem aggrediamur, diligenter contemplanda est causa quæ hanc peperit, quippe quod pro causarum diuersitate varianda sit curatio. Qui à causa calida, vt à febre, vel hepatis calida intemperie scaturit hydrops, ægrius multò quàm qui à frigida, profligatur.

Quod si argutulus quispiam dicat, oportere effectum suæ causæ respondere. Atqui febris hydroperem excitans morbus est calidus & siccus, hydrops frigidus & humidus, quî igitur fieri potest vt ex febre oriatur hydrops? Cui satisfactum volumus, hoc per accidens, & non per se fieri posse. Calidum enim præter naturam, docete Auerrhoë Mauritano, naturale extinguit, fitque hepar natiua caliditate frigidum, quæ res ab Arist. 4. Meteorologi

logicarum impressionum de putredine loquente fuit optimè ostensa.

Rursus insurget proferens contraria contrariis curari, vt disertè in Aph. de conuulsione loquens Hip. ostendit. Febris igitur tantum abest vt hydropem debeat excitare, vt hanc potius soluat, aut hydrops febrì contrarius affectus, febrì sit remedio. Porrò vnum alterum, quamuis intemperie sit contrarium, tollere non potest. Carnosus nempe hydrops plurimum huius pituitosi in totius corporis habitu humoris habet, qui obstructis meatibus putrescit, febrem igitur adauget. Ventosus quoque discuti non potest. Calor enim præter naturam causam non tollit, sed potius flatus adauget, aquosus ab hepatis intemperie oritur, febris intemperiem maiorem efficit. Ergo hydropem nullo pacto tollit.

Ad leucophlegmatix itaque curationem tres nobis proponentur scopi, quorum primus victus probam rationem, & aliis hydropis

340 *De Tumorib. præter naturam,*
speciebus communem instituit.
Versabitur igitur æger in aëre sic-
co, perspirabili, tenui, & loco ad
boream potius quam austrum in-
clinante, præsertim si febris adlit,
vliginosam & statariis aquis pro-
ximam habitationem acutum tan-
quam scopulum deuitabit. Sit pa-
nis clibanites ex semidalite, & pau-
co hordeo paratus, bene ferment-
tatus & coctus, cui salis, seminis
anisi, fœniculi, petroselini momen-
tum miscebis. Ex secale & aliis le-
guminibus constructus planè est
inutilis: siligineo quamuis probo
ægotantem saturari cauebis. Ex
oleribus vitanda quæ frigida &
humida sunt, vt lactuca, malua, por-
tulaca, borrago: quæ extenuandi,
euacuandi, calefaciendi facultate
sunt prædita prosequenda, vt sit in
cibo medicina. Quapropter apium,
daucum, fœniculi turiones, aspara-
gorum cacumina, erucam, pule-
gium, cæpas, porra, allia cæpis mi-
nus siticulosa, ex vsu esse non am-
biges. Ex piscibus inutiles omnes,
præ

præsertim qui in cœnolis, & cloacarum colluie conspurcatis aquis versantur, quique molli & putredini obnoxia carne constant, quos Philotimus malacosarcos vocauit. Saxatiles squammis intectos, in libero altoque mari degentes, friabilem carnem habentes, vino vel paucò aceto incoctos, piperis, cinnomi aut nucis myristicæ momento inspersos conferre non dubitabis, quorum esus parcus erit. Ex carnibus agnina, suilla, bubula, hircina, leporina, aquatiliū auium & omnium saginatarum vitanda. Sed pullorum, hœdi, vituli, siluestrium animalium potius quàm domesticarum, merularum, turdorum, perdicum montanarum, turturum, silcedularum concedenda; terrestribus erinacei reliccata cæca proprietate carnosò hydrope infestatos iuuat.

Sit in ciborum præparatione delectus, nam alia elixis sunt multò hoc malo detentis utiliora, offis & iusculis nequaquam est indulgen-

342 *De Tumorib. præter naturam,*
dum. Viperæ caro utilis, nisi siticulosa esset. Ex fructibus damnantur qui humidi maxime sunt, qui ad tertiam vsque coctionem in hac specie maxime labefactatam flatus seruant, qualia sunt poma; respiciendæ sunt castaneæ, iuglandos, & reliqui vaporulenti ac coctionis operosæ, vix passæ, amygdalæ, auellana torrefactæ probantur, astringentium, vt pyrorum, mespilorum, malorum cotoneorû vsus respiciendus, necnon casei & lactis ouilli & bubuli. A leguminibus abstineto, & maxime in tympanite, præterquam nigrorum cicerum decocto, in quo petroselini radices deferbuerint.

Aquæ potus niue potissimum infrigidatæ noxius, cuius loco diligendum erit vinum non dulce turbidum, sed vermiculum aut album, non montanum & oligophorum, sed generosum & annolum, aqua asparagi aut apij mediocriter dilutum. Si à potu omnino abstinere posset, maxima ex ea re ori-
retur

retur utilitas , quod si nequeat, & inexhausta siti (vt solent) premere-
tur, parcè & non cum cibo biben-
dum erit, sed transactis duabus tri-
busue horis, aut iam plenè in ven-
triculo concocto cibo. Labores ci-
bum præcedant, & per maritima
loca sit illorum incessus. Vehe-
mentes frictions conducunt qui-
bus corpus ab obstructionibus vin-
dicatur, & illius tumor digesto ali-
qua ex parte humore minuitur.
Sicionio costino aliquoue tenuium
partium oleo perfricandum corpus
erit. Somnus sit moderatus, debi-
tum naturæ tempus excedens, vt
insalubris est, ita iuges vigiliæ per-
niciosa; à cibo statim somno cor-
pus non tradat, sed interpositis
aliquot horis. Pomeridianum tan-
quam venenatum anguem deuitet,
ex quo plerisque in cachexiam de-
cidisse experientia est confirma-
tum. Animi symptomata, iram præ-
cipue coercet, & his quæ ipsum
exhilarare possunt, fruatur.

Secundus scopus in causæ ab-

344 *De Tumorib. præter naturam,*
scissione totus incumbit. Prius ta-
men accuratè expendendum est,
fiatne anasarca laborante primoge-
nia affectione hepate, an ex men-
sium vel mariscarum suppressione,
aut ex veteri curata varice hæc
oboriatur. Tunc enim, vt solite
suscitentur purgationes, tundenda
erit paulo ante mensium eruptio-
nis tempus poplitis aut malleoli
interna vena, aut euacuato eo qui
sua quantitate hepatis calorem op-
primebat sanguine, hoc meliorem
& corpori vtiliorem hæmatosin fa-
ciat. Adstantibusque mittendi san-
guinis scopis, non copiosè, neque
semel, sed ex longis interuallis san-
guinem detrahemus, malleolorum
venas tundemus, vel vocatam ma-
riscam aperiemus. Erit omnino à
sectione venæ abstinendum, si fri-
gida hepatis intemperies morbo
ansam suppeditet. Tunc pituito-
sum humorem in corporis habi-
tum conspersum sequentibus me-
dicamentis & concoquemus, &
educemus, & clysterè supponemus.

℞. Rad.

℞. Rad. liliorum alborum ℥. ij. maluarum viol. altheæ cum toto, siclæ sing. M. β. summitatum rutæ, origani, calamenti, pulegij, utriusque abrotani, maioranæ, salviæ sing. M. j. sem. anisi, fœnic. cumini, dauci, & rutæ sing. ℥. ij. caricarum pinguium num. xxx. medullæ carthami contusæ ℥. j. agarici ℥. β. florum chamom. meliloti, sambuci & stœchados sing. p. j. fiat decoct. & in col. ℔. j. diss. cassiæ cum melle ℥. vj. hieræ picræ ℥. β. olei rutacei, de lilio, mellis rorismarini & sacch. rubri an. q. s. succi mercurialis ℥. j. misce, fiat clyster.

℞. Syr. rosati ex 9. rosarum infusionibus ℥. ij. catholici ℥. β. decocti cicerum nigrorum ℥. iiij. misce, fiat portio, quæ detur postridie ab iniectione clysmatis.

℞. Rad. filicis masculæ, rad. v. aperitiuarum com. in vino albo per xij. horas maceratarū sing. ℥. j. rad. asari & corticis citri sicci sing. ℥. β. glycirrh. recentis & rasæ ℥. x. braslicæ marinæ, agrimonix, pedis

346 *De Tumorib. præter naturam,*
columbini, herb. cap. com. chamæ-
py. chamædryos, vtriusque cicho-
rij cum rad. fumarix, vtriusque
hepaticæ & mercurialis sing. M. j.
sem. anisi, asparagi, fæniculi &
dauci sing. ʒ. j. caricarum pin-
gutum num. xx. foliorum lennæ,
polypodij quercini recentis, me-
dullæ carthami contulæ sing. ʒ. ij.
agarici in ligatura positi ʒ. ʒ. flo-
rum ganistæ, cicerum rubrorum
sing. p. ij. florum bugloss. p. j. fiat
decoctio, cui adde sem. petro. apij
& cuscutæ sing. ʒ. ij. capiat in 4. do-
sibus de mane.

℞. Apozematis præscripti ʒ. iiij.
in quibus infunde rhabarb. opti-
mi ʒ. j. ʒ. cinamomi ʒ. viij. facta
leni expressione diss. diaphœni-
ci aut elect. de citro sol. ʒ. ij. syr.
ros. sol. ʒ. j. ʒ. misce, fiat potio.

Triphera persica quamuis my-
robalanorum ratione naturales
partes roboret, quia obstructio-
nes promouet & adauget, non est
propinanda; neque aloë, quando
macilentum est & biliosum cor-
pus

pus cum calida hepatis distemperie, ob eam rem pill. aloën recipientium vsus suspectus habetur, nisi sit probè lota. Præterea medicamina liquidam consistentiam nacta his quæ duram sortita sunt, quia promptius & facilius se in corporis partes insnuant, magis sunt huic morbo consentanea.

℞. Conser. rad. apij, florum genistæ sing. ʒ. j. conser. capill. & florum cichorij sing. ʒ. vj. corticis citri sacch. conditi ʒ. iij. pul. troch. diarhodon ʒ. j. pul. trochiscorum de rhabarb. ʒ. iij. syrupi Byzant. qu. suff. ad incorporandum. fiat opiata, de qua singulis matutinis capiat ad quantitatem nucis comestibilis horis duabus ante prandium, bibendo postea cochlearia duo vini albi, aqua asparagi & rubiæ maioris diluti. Vel sic.

℞. Conser. eringij & scolopendrij siue ceterach sing. ʒ. j. conseruæ rorismarini, & florum cicho-

348 *De Tumorib. præter naturam,*
rij sing. ʒ. vj. hepatis lupi assi &
puluerati ʒ. ʒ. cineris cicadarum
ʒ. ij. pulu. elect. triasantali ʒ. iiij.
pulu. rosatæ nouellæ ʒ. ij. syr. de
duabus radicib. sine aceto qu. suff.
ad incorporandum. fiat opiata,
vtatur vt dictum est. In hepatis
calida distemperie quia præceden-
tia nimium calent, sequentia vsur-
pabis.

℞. Foliorum siclæ, mercuria-
lis, atriplicis, parictariæ sing. M. j.
sem. fœnugræci ʒ. j. sem. anisi, fæ-
niculi sing. ʒ. j. ʒ. furfuris bene
macri p. j. florum rorismarini, cha-
mom. centaurij minoris sing. p. j.
ʒ. fiat decoctio, & in colatur.
quart. v. diss. succi beræ, mellis ros.
col. sing. ʒ. ij. catholici ʒ. vj. olei
anethini ʒ. iiij. salis communis pa-
rum. fiat clyster, supponatur an-
te omnia, & tertio quoque die
capiat.

℞. Elect. de succo ros. ʒ. iiij. ca-
tholici ʒ. ʒ. aquarum capil. ven. &
graminis sing. ʒ. ij. fiat portio, detur
sequenti die.

℞. Sy

℞. Syrupi endiuæ comp. syr.
Byzantini sing. ʒ. ij. β. syr. cap. ʒ. j.
aquarum graminis, agrimonix
& absynthij sing. ʒ. iiij. pulu. dia-
rhod. ʒ. iiij. misce, fiat zulep. clar.
& ar. capiat in 4. doibus de mane.

℞. Rhab. optimi in ʒ. iiij. aquæ
endiuæ & modico vini albi infusi
& expressi ʒ. j. β. spicæ nardi eodem
modo præparatæ gr. vj. diaphœnici
ʒ. ij. agarici in melle rosato colato
infusi & expressi ʒ. j. syr. ros. solut.
vel ex infusionib. florum persico-
rum ʒ. j. β. fiat potio.

℞. Conseru. capill. ven. & scolo-
pend. sing. ʒ. j. conseru. flor. cichorij
ʒ. x. pulu. triasant. rhabar. duplica-
to ʒ. j. β. pulu. diarhodon. ʒ. j. rasuræ
cornu cerui, & eboris sing. ʒ. ij. syr.
de succo endiuæ q. s. fiat opiata,
de qua capiat singulis diebus ad
quantitatem vnius castanæ horis
duabus ante prandium. adde pul-
pæ passularum bene ping. & alba-
rum sing. ʒ. vj.

℞. Olei citoniorum, rosar. sing.
ʒ. iiij. olei de absynthio ʒ. j. β. coralli
rubri

350 *De Tumorib. præter naturam,*
rubri & mastiches ling. ʒ. j. ʒ. ʒ. fanta-
li albi & rub. ling. ʒ. iij. florum
nymphææ ʒ. ij. sem. endiuia ʒ. ij. ce-
ræ q. s. fiat vnguentum, vngatur re-
gio hepatis cal. mane & serò, ad-
dendo vnctionis tempore aceti vi-
ni albi parum.

Si calida hepatis intemperies
præcedat, & corporis totius tumor
appareat, non solum præcedenti-
bus medicamentis extinguenda
erit intemperies, sed pituita in ve-
noso genere contenta erit extrahē-
da, quod sequentium remediorum
vsu opportunè faciemus.

℞. Rad. iridis recentis, petro. apij,
asparagi ling. ʒ. j. fumarizæ, mercu-
rialis, rostri porcini, agrimonizæ, be-
tonicæ, ling. M. j. passularum alba-
rum exacinatarum pa. xx. fol. sennæ
ʒ. iij. glycirrhiz. recentis cōtusæ ʒ. j.
rad. asari ʒ. sem. petro. apij ling. ʒ.
ij. florum borrag. genistæ & thama-
risci ling. p. j. cicerum nigrorum p.
j. ʒ. fiat deco. cap. de cola. ʒ. j. ʒ. dist.
syr. ros. solut. ʒ. v. syr. capill. ʒ. iij.
pulu. diarhod. ʒ. ij. fiat syr. clar. &
arom.

arom. capiat in quinque dolibus de mane, in vltima doli infunde rhab. ℥. iij. spicæ ḡ. vj. exprimantur.

℞. Confect. dialac. diacurcumæ sing. ℥. ij. trochisc. diarhod. ℥. j. β. pulpæ passularum albarum, cōser. capill. cringiorum sing. ℥. j. carnis cuculi reliccatæ, cineris intestinorum lupi & gallinarum vino albo generoso lotorum sing. ℥. ij. trochiscorum de capa. & pul. diarhod. sing. ℥. j. β. syr. de v. radicibus q. s. fiat opiata, vtatur vt dictum est, bibat postea cochlearia duo aquarum cichorij & capil. Frequens clysmatum vsus maxime utilis erit, paretur vnus in sequentem modū.

℞. Thymelææ & chamelææ, brassicæ marinæ sing. M. β. mercurialis, siclæ, parietariæ, betonicæ sing. M. j. florum genistæ, centaurij minoris & hyperici sing. p. j. sem. anisi, petro. & apij sing. ℥. ij. fol. sennæ ℥. j. β. medullæ carthami contusæ ℥. vj. fiat decoctio, cape de col. ℥. x. dissol. benedictæ ℥. β. mellis ros. col. ℥. j. β. fiat clyster. Vel sic.

℞. Cucu

℞. Cucumeris asinini, rad. ciclamini & asari recent. ſing. ʒ. iij. contundantur, decoquantur in ſero caprino, vel vrina pueri. expreſſione & col. facta cape ℥. β. in qua diſſ. fermenti acris ʒ. j. β. fiat clyſter. Hæc remedia ſunt aſciti etiam congrua.

Vomitus & ſudoris prouocatio anasaræ neceſſaria, non tamen id balneis chalaſticis & corpus relaxantibus tentandum, ſed aſſiduis frictionibus aridis manibus factis: ob hoc nonnulli conſulunt vt corpus vniuerſum in cal. arena ſepeliatur, vel ſoli aprico tecto optime capite exponatur.

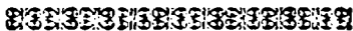
Tertius ſcopus ad topicorum præſidiorum uſum nos vocat. Tumidas itaque partes frequenter illinire ſequenti vnguento commodum erit.

℞. Farinæ ſem. lini, fabatum ſing. ʒ. iij. ſem. althææ, melanthij, dauci ſing. ʒ. iij. ſulphuris viui ʒ. j. β. euphorbij ʒ. j. vnguenti Agrippæ ℥. j. ſucci iridis depurati ʒ. ij.

axun

axungia suillæ ℥. iiij. pulu. iridis
florent. ℥. j. β. florum sambu-
ci ℥. β. olei de lilio, keirini sing.
℥. v. ceræ citrinæ q. s. construa-
tur vng. quo ad prunas liquefacto,
in sole, aut ante ignem vngantur
tumentes partes, sibi à frigore
caueat.

℞. Stercoris bubuli resiccati lb.
β. stercoris columbini ℥. ij. farina
hordei & lupinorū sing. ℥. iiij. cari-
carum elixarum, & in mortario ma-
ceratarū ℥. ij. sem. staphisagriae ℥. j. β.
aristol. rotundæ, vtriusque abrota-
ni sing. ℥. j. mastiches ℥. x. sulphuris
℥. ij. axungia anseris, anatis sing.
℥. iiij. olei rutacei, irini sing. ℥. iiij.
oxymelitis ℥. ij. fiat cataplasma,
ventris regioni applicetur. Iecur
roborantia in omnibus speciebus
semper erunt vsurpanda.

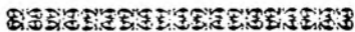

De Ascite.

C A P. XXX.

Ascites hydrops ab *ἀσцитῶν*, hoc
est, vtre nomen sortitus, vtri-
cularius

354 *De Tumorib. præter naturam,*
cularius à Medicis dictus est, quod
motus venter semipleni vtris aut
fluuantis aquæ sonum edat, tu-
mor est magnus à seroso inter
omentum & peritoneum humore
concluso excitatus, animantem ma-
ximè excrucias, grauissima sympto-
mata, vt paulo inferius demonstra-
bitur, inferens. Curatu, vbi iam al-
tas radices egit, contumacissimus
existit.

De Ascitis causis.

C A P. X X X I.

H Vius causæ prægressæ sunt
quæ serosum sanguinem gi-
gnere, & iecoris faculta-
tem plurimum labefactare solent,
vt humidorum fructuum copia,
olerum, piscium, meracioris vini
intempestius atque assiduus vsus,
frumentacci & azymi panes, pin-
guia iuscula, offæ pingui caseo sub-
farcinatae, humidarum carniū
vsus frequens.

Cor

Corporeæ sunt, intemperies ventriculi frigida, hepatis calida & arida, nonnunquam insignis lienis obstructio, vel scirrhus aut mesaræi durities, mensium, hæmorrhoidum suppressio, aut horum fluxus immoderatus.

Proximæ & continentes causæ sunt, serosi humores in abdominis interna parte coaceruati, sæpe in hepatis superficie hydatodes vesicæ tali humore plenæ apparent, quibus ruptis omentum aqua repletur.

Hepar itaque debile in hoc morbo existens, pro bono atque laudato sanguine aquam citrinam, quæ lotio similis existit, generat, qua renes obruuntur & debiles cuadunt, atque suo munere minimè funguntur: nam à tali seroso humore illud non repurgant, & remanet aquosa illa substantia in hepate, quam natura ut vitæ sit meliùs consultum, expellit ad inanes ventris sedes, fitque hydropis species ascites dicta. Hic enim hu-

*Hip.
557.
Aphor.*

356 *De Tumorib. præter naturam,*
mor per cæcos veluti meatus
transfusus, sua tenui substantia
quod inter omentum & perito-
neum est, sensim ita replet & di-
stendit, vt distentis epigastrij mus-
culis, tumor magnus ventrem ob-
sideat prominente nonnunquam
umbilico, intumescente ab illius
præsentia cole & scroto tali aqua
pleno.

Videntur in tali hydropis spe-
cie superiores corporis partes ema-
ciari: at inferiores tumidiore effi-
ci, perinde ac si quis lienoso affe-
ctu laboraret, in quo saginari lie-
nem experimur, & reliquas par-
tes demacerari; aiuntque hos su-
perne hæcticos euadere, inferne
verò hydropicos: ætate prouectos
magis quàm pueros ascites ado-
ratur. Ab inclementissima febre
excitatus curationem non ad-
mittit.

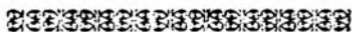
Multorum aliorum membrorum
cum hepate consortium habentiù
affectus hydropem inuadit, quem
profligare non poteris nisi priùs
procul.

procul pulso illorum affectu causæ
rationem habente. Qui ab scir-
rhoso hepatis tumore iam confir-
mato emergit, curationem respuit;
nam tandiu affectum perseverare
oportet quandiu ipsius causa præ-
sens est & subsistit. Sed Gal. con-
firmatum hepatis scirrhum neque ^{2 ad}
curavit, neque alium qui curaverit *Glauco.*
vniquam vidit. Ergo ab eo suscita-
tus hydrops ope medica depelli
non potest.

Et quamuis hæc calamitas om-
ni ætati sit communis, in hanc, vel
illam speciem alia aliis est pronior,
pueri in leucophlegmatiam, iuue-
nes verò ad ætatem vsque constan-
tem in ascitem sunt propensiores.
Omnibus autem generibus senes
sunt expositi, ob natiui caloris ino-
piam, cum frigida sit senectus:
Sed ad humoris copiam contrahē-
dam apti non sunt, tympaniæ igitur
magis sunt idonei. Mitior est
leucophlegmatias, Aretæo scri-
bente, quod multas & prosperas
tollendi occasiones habeat. Sux
senten

358 *De Tumorib. præter naturam,*
sententiæ suffragantem habet Aui-
cennam : sed Aëtium , vt suo lo-
co demonstrabitur, refractarium.

Ascitis indicia sunt , perspicuus
ventris tumor , agitated in alteru-
trum latus venter , strepitum com-
moti vtris semipleni repræsentans,
corporis partium , præsertim su-
periorum macies & colliquatio,
ægra à tumore presso diaphragma-
te respiratio, vrinæ pauca, crallæ &
rubræ, præsertim si mali fons à so-
lo iecore originem trahat. Sitis
multò maior quàm in aliis specie-
bus , inanis tussis , & quæ ingra-
uescente morbo pulmonum aspe-
ram arteriam occupat. Pulsus parui
& frequentes , febricula non ad-
modum hæcticæ dissimilis. Aquo-
sus hydrops à flatus præsetia haud
immunis, minoris caloris ascite est
particeps. Tanta est inter hos affe-
ctus causæ concordia , vt rarò al-
tera sine alterius præsentia subsi-
stat , & vnius in alterum transitus
sit facilis.

De Ascitis curatione.

C A P. XXXII.

Victus rationem parum calid. & resiccantem instituemus, nisi à distemperie ca. aut acuta febre illius sit origo, in memoriam quæ capite 28. à nobis de victus ratione sunt tradita, reuocantes. In hac specie potui magis quàm in reliquis interdendum, ne adaucto seroso humore ægrotantem morbus magis defatiget. Vidi ego vnum atque alterum à potu omnino sibi temperantem, ab aquoso hydrope planè vindicatum. Qui à potu abstinere nequeunt, non ultra dandus est quàm qui vitam sustineat, & molestam sitionem leniat. Dandum vinum album, tenue, aqua dilutum, in qua prius urinam prouocantia deferbuerint. Exercendum ante cibum

360 *De Tumorib. præter naturam,*
cibum corpus, quod si ob corporis, aut pedum pondus & tumorem incedere nequeat, equo aut lectica vehatur, tum ut serosus succus digeratur, tum ut sopitus ac languens calor excite-
tur.

Et antequam ad morbi huius causæ abscissionem accedamus, contemplandum non oscitanter erit, an fiat laborante primogenia affectione hepate, ut distemperatura cal. an frigida, quæ suo contrario expugnanda erit: an ab obstructione, quæ anatomicis præ-
lidiis erit auferenda. Quod si confortij lege excitetur, causæ primum erit consulendum. Et cum aquosus humor morbum parit & auget, hic primo loco auferendus est. Post cuius ablationem, hepatis imbecillitati erit prospiciendum, & symptomatis occurrendum.

Communis omnium curatio, hydragogis aquas aut pituitâ educētibus, diureticis & externis remediis,
humo

humorem siccantibus & digerentibus, perficitur. In ca. itaque distemperie sequentibus vtendum erit.

℞. Cathol. ʒ. ʒj. diaphœen. vel elect. de citro sol. ʒ. ij. aquarum cichorij, graminis sing. ʒ. ij. fiat potio, detur ante omnia. Vel sic.

℞. Passularum exacinarum nu. xx. sem. anisi, fœniculi sing. ʒ. j. β. glycirrh. recentis & rasæ ʒ. j. folliculorum sennæ ʒ. β. florum bugloss. p. j. fiat decoct. in iure galli veteris, facta expressione & colatura ad ʒ. iiij. diss. syr. ros. sol. ʒ. ij. misce, fiat potio.

℞. Syr. endiuix comp. syr. cap. ven. sing. ʒ. iiij. aquarum graminis, cichorij & asparagi sing. ʒ. iiij. fiat zupium clar. capiat in 4. dosibus de mane. capiat postea tabellam vnā elect. diarhod. Vel sic.

℞. Rad. grami. rusci, asparagi in vino albo aqua graminis diluto tempera. sing. ʒ. j. glycirrhi. recentis ʒ. x. vtriusque cichorij cum radicibus, vtriusque bugl. herb. capil

362 *De Tumorib. præter naturam,*
 capil. com. agrimonix, pimpinellæ,
 pilosellæ, soldanellæ, fumarix sing.
 M. j. sem. amili, fœniculi, petro. apij,
 culcutæ sing. ʒ. j. sem. melonum,
 cucur. contusi sing. ʒ. iiij. florum
 genistæ, buglos. cicerum rub. sing.
 p. j. fiat decoct. & in colaturæ t̄b. j.
 diss. syr. Byzantini, end. comp. &
 capill. sing. ʒ. ij. pul. triasantali ʒ.
 iiij. fiat apozema cla. & aro. capiat
 in 4. dosibus de mane. Tertio quo-
 que die supponatur clyisma se-
 quens.

℥. Muralij, siclæ, mercurialis, pe-
 dis columbini, ebulorum cum ra-
 dicibus, centaurij minoris sing. M. j.
 à nonnullis herbis, quales sunt
 malua, althea, viol. lactuca, quia
 nimio sunt humore perfusæ, absti-
 nere oportet. sem. anisi, carui, fœ-
 niculi sing. ʒ. ij. flor. bugl. rorismar.
 & chamom. sing. p. j. fiat decoct. &
 in col. t̄b. j. diss. succi mercurialis,
 mellis rotati col. sacch. rub. sing.
 ʒ. ij. Olea, quia largo humore sca-
 rent, & intestina nimium hume-
 ctant, non sunt usurpanda, his
 demptis

demptis adde quæ digerentē facultatem habent. salis co. ʒ. j. vitellos ouorū recentes num. ij. fiat clyster. vtatur vt dictum est, quo supposito sequentem medicatam potio- nem postridie exhibebimus.

℞. Rhabar. in ʒ. iiij. seri caprini cum ʒ. vj. spicæ nardi infusi ʒ. j. β. agarici eadem arte præparati ʒ. j. facta expressione dissol. elect. diacarth. ʒ. ij. syr. rosat. solutiui ʒ. j. β. misce, fiat potio. Medicatæ potiones cū ob liquidam substantiam ocyūs permeent, & corpus minus calfaciant, catapotis sunt præferendæ.

℞. Conser. capil. rad. apij sing. ʒ. j. conser. scolop. & florum cichorij sing. ʒ. vj. corticis citri sacch. conditi ʒ. iiij. pul. diarhod. ʒ. iiij. pul. triasant. ʒ. j. sem. endiuix, melonum mundati & contusi sing. ʒ. j. β. syr. de v. radicib. q. s. fiat opiata, de qua capiat ad quantitatem vnius castaneæ, horis duabus ante prandium.

℞. Santali albi & rubri sing. ʒ. ij.

Q 2   rosa

364 *De Tumorib. præter naturam,*
rosarum rub. ʒ. j. fol. & baccarum
myrti sing. ʒ. ij. trochiscorum de
caphura ʒ. ʒ. sem. endiuia petro.
apij & anethi sing. ʒ. iiij. spicæ nar-
di, schœnati sing. ʒ. j. olei viol. ʒ. iiij.
olei de absynthio ʒ. ij. ceræ albæ
q. s. fiat vnguentum, vngatur bis
vel ter in hebdomade hepatis re-
gio ca. addendo aceti vini albi pa-
rum vñtionis tempore.

Asciti à causa frigida excitato
sequentibus auxiliis medeberis.
Supponatur in primis præscriptus
clyster, dissoluendo vrinae pueri
ʒ. ij. deinde

℞. Elect. de psyllo ʒ. ij. Cathol.
ʒ. ʒ. syr. ros. solut. ʒ. j. ʒ. aquarum
capil. & graminis sing. ʒ. ij. fiat po-
tio, quæ detur cum custodia, vt ars
præcipit.

℞. Rad. v. diuret. co. in oxymel.
simp. maceratarum sing. ʒ. j. corti-
cis citri sicci ʒ. ʒ. rad. asari ʒ. iiij. cor-
ticis medij sambuci ʒ. v. rad. cappa.
corticis mediani fraxini, thamarif-
cis sing. ʒ. vj. glycirrh. recent. ʒ. j.
soldanellæ, vtriusque cichorij, agri-
monia,

monia, saxifrag. sing. M. j. summitatum absynthij pontici, mercurialis sing. M. j. β. sem. petro. apij, cuscute, anisi, fenic. seseli Massiliensis sing. ʒ. ij. sem. asparagi ʒ. iiij. caricarum pinguum nu. xx. folliculorū sennæ orientalis, medullæ carthami contusæ sing. ʒ. ij. agarici in ligatura positi ʒ. β. florum thamariscis, genistæ, cicerum nigrorum sing. p. ij. fiat decoct. & in col. ℥. j. β. diss. succi ireos optimè depurati ʒ. j. sacch. albissimi q. s. fiat apozema clar. & arom. cum pulu. troch. de cappar. & diarho. sing. ʒ. ij. Capiat in v. dosibus de mane. Si ægroti vires sint validæ, decocto misceri poterit thymelæ in aceto per horas xij. macerata M. β.

℥. Rhab. opt. ʒ. j. β. spicæ nardi ḡ. viij. infundantur in ʒ. iiij. apozematis præscripti, expressione facta diss. elect. indi maio. ʒ. ij. syrupi ros. solut. ʒ. j. β. Misce, fiat potio.

℥. Conseruæ florum genistæ, rad. apij sing. ʒ. j. conser. capil. & scolop. sing. ʒ. vj. conseruæ florum

366 *De Tumorib. præter naturam,*
cichorij ꝑ. ꝑ. confect. dialaccæ &
diacurcumæ ſing. ꝑ. ij. pulu. diarh.
ꝑ. ij. troch. de rhabarb. & de eu-
pa. ſing. ꝑ. j. ſyr. Byzantini q. s. ad in-
corporandum, fiat in modum opia-
tæ, de qua ſingulis matutinis horis
duabus ante prandium capiet ad
quantitatem vnius caſtanæ, biben-
do poſtea cochlearia duo vini albi
aut gilui, aqua abſynthij & aſpara-
gi diluti. Adde hepatis lupi ſecun-
dum artem præparati ꝑ. iij. carnis
erinacci terreſtris reſiccata ꝑ. ij.

Non deſunt qui pillulas de Me-
ſereo plurimum commendent: qua-
rum uſum ob huius medicamenti
vehementiſſimam & internas par-
tes lædentem vim, ſuſpectum ha-
beo, ex quibus nullos leuatos, ſed
plures interiſſe vidi.

Probatum plurimum à Rhaſi
Mauritano exercitato in artis ope-
ribus medico, Syrupus acidus ſim-
plex ad ſitis extinctionem, cum
aqua caſſuta. Serum lactis in quo
macerata ſit abſynthij coma, fuma-
ria, halicacabi grana, ſchœnantum
& ſpi

. *Liber III. Cap. XXXII. 367*
& spica, confert. Urinas etiam
cientia sunt ex usu, ut turiones
asparagorum regionum, radix gra-
minis erigeri, & betonicæ folia.
Ventris regioni admouendum erit
præsidium quod ex sequentibus
constituitur.

℞ Unguenti Aragon. ℥. β. succi
cyclamini, succi pedis columbini, &
urinae pueri sing. ℥. j. β. succi apij &
petros. sing. ℥. ij. sem. rutæ, seseli Mas-
siliensis, & cumini sing. ℥. iij. fari-
nae lupinorum ℥. β. terebinthinæ,
& cerae citrinæ sing. ℥. ij. olei ruta-
cei ℥. iij. fiat vng. vngantur par-
tes ventris inferioris. Adde pene-
trationis velocioris causa vini albi
parum.

Aliud.

℞. Unguenti de Arthanita ℥. j.
β. olei irini ℥. iij. misce.

Aliud.

℞. Stercoris capræ, vaccæ sing.
℥. β. sulphuris apyri ℥. ij. seminis
cumini ℥. j. florum sambuci p. j. suc-
ci thymelææ ℥. ij. β. cochlearum
tritarum ℥. v. vini albi & urinae
pueri

368 *De Tumorib. præter naturam,*
pueri sing. q. s. donec ad cataplās-
inatis consistentiam reducantur,
admoueat ventris regioni. A
multis laudatur emplastrum de
baccis lauri. Si horum remediorum
vſu affectus ipſe non conquieſcat,
proſolato de futura morte pro-
gnostico, aggredienda erit ea cura-
tio, quam per paracenteſim, id eſt,
pertuſionem fieri ſcripſit Aëtius,
quæ curationis ratio mihi parum
tuta ſemper viſa eſt, affecto præſer-
tim hepate. Nam quæſo, quid pro-
derit huius ſeroſi recrementi eua-
cuatio, ſi imbecillum icter nouum
humorem quotidie gignat, quo re-
pleri non deſinat venter? Inſuper
cur Aëtius talem ſectiōnem com-
mendans, locum qui diuidi debet
non docuit?

Quod ſi quiſpiam reſpondeat,
locum tanquam rem per ſe notam
fuiſſe ab Aëtio prætermiſſum. Mul-
ti hoc remedij genus probantes, di-
cunt nouacula ſecandam eſſe ven-
tris ſiniſtram partem ad omenti re-
gionem vſque, ſi hydroſ præcipuo
hepa

hepatis vitio fiat, vt versus sinistram ventris partem tracta epigastrij pars euacuato per canulam humore dimissa, & in suam sedem reuersa inflictum vulnus obturet, ne euacua confertim aqua vires omnino deiciantur. Si splen huic malo ansam præbuerit, secundam dexteram partem statuunt.

Sed quonam pacto hoc fieri possit nõ satis intelligo. Quomodo distento maxime ventre, illius pars manibus ita poterit apprehendi, vt rursus in factum vulnus recurrat, ipsumque obturet, quod hians potius tibi apparebit & serosum recrementum semper euomens? non secus quam si locum tensum aliqua ex parte seces, sectas partes à se magis distare, experieris.

Aliqui acuto ferro eam umbilici à seroso humore extuberantis partē, in qua linea alba sita est, vsque ad internum abdominis spatium pungunt: sensim serosum recrementum (vires prius consulentes) euacuant, linea tandem turun-

370 *De Tumorib. præter naturam,*
da vulnus claudunt, ne euacuatio-
ne larga vires conuellantur, vt mi-
hi à quodam nobili Auerno vocato
in oppido Sancti Flori contigit. Is
cùm integrum sesquiannum ascite
ab hepatis scirrho profecto labo-
rasset, & multos, eosdémque do-
ctos Medicos in consilium voca-
set, quorum consilio & remediis
pertinax morbus expugnari non
potuerat, accersiri familiarem &
præstanti doctrina Medicum me-
cum iussit, vt nostrùm vnusquisque
adipiscendæ salutis auido homini
auxiliares manus porrigeret. No-
stram operam illi (quæ consentanea
erant) petenti denegare non potui-
mus. Vltimum remedium, declara-
to priùs castæ vxori, & parentibus
eo in quo hominem videbamus
versari periculo, aggressi sumus.
Quippe quod, iuxta Celsi senten-
tiam, melius sit anceps experiri
præsidium quàm nullum. Iam priùs
recensitæ parti à nobis monitus
Chirurgus acutum ferrum adegit.
Sectionem sequuta est serosi & lo-
tio

tio similis humoris ampla euacuatio, quæ pluribus vicibus repetita, ventris tumorem imminuit cum magis libera respiratione. Sed defatiscientibus tandem viribus, vitam cum morte commutauit.

Vidimus & nos in pago Maugueil vocato ab hac vrbe duobus milliaribus distante, iuuenem rusticam xxij. annos natam ascite laborantem, cui post multorum ex arte præscriptorum medicamentorum vsum, ita prominuit humore plenus vmbilicus, vt eo suppurato & sponte aperto abscessu, ac euacuata quæ ventrem replebat materia, pristinae saluti fuerit restituta: quod illius hepar nondum insignem contraxisset noxam. Multi totam ventris cutem ad musculorum aponeuroses scarificant scilluris paruis, vt per ventrem serum resudet. Alij reuulsionis & enacuationis ergo pyroticum medicamentum pedum suris admovent, vt decisa eschara butyro,

372 *De Tumorib. pater naturam,*
aut putrefaciente aliquo medica-
mento vulnus hians serosum re-
crementum euomat, & sensim eua-
cuatione facta ventris tumor mi-
nuatur.

Hanc hydropis speciem aliis fa-
ciliùs, & tympaniam ægriùs cu-
rari testati sunt Aëtius & Auer-
rhoës. Classici practici tympa-
niam, & hypofarcam faciliùs ascite
profligari multis rationibus
contendunt. Magna ex parte fit
ascites laborante per idiopathiam
hepate. Sed morbi per idiopa-
thiam facti, difficiliùs his qui per
sympathiam fiunt, profligantur.
Insuper ad serosi succi genera-
tionem maior concurrit frigidi-
tas quàm flatus, vel pituitæ. Præ-
terea seroso humore flatus faci-
liùs discutitur. In hypofarca pi-
tuitosus humor in habitum cor-
poris transsumptus, eo qui certa
corporis parte est conclusus, fa-
ciliùs multò euacuatur. Ergo hy-
pofarca curationi ascite magis
paret.

Adde

Adde quod causa continens ascitis corpus magis grauat quam tympanitis, aut hypofarcae. Vomitus prouocatio in ascite, & hypofarcae est salubris. Omnes hydropes inueterati, & qui habitum corporis corruperunt, sunt admodum periculosi.

De ventoso Hydrope.

C A P. X X X I I I.

Tympanias à copioso flatu, & pauco seroso humore scaturiens, vbi perseuerat in ascitem degenerans, tumor est ventris insignis, percussus tympani sonum representans.

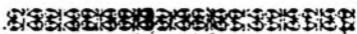

De Tympania causis & indiciis.

C A P. X X X I V.

Huius causae sunt edulia, quae cruda, aut cocta (vt Galeno placet) flatus gignunt, quae
s

374 *De Tumorib. præter naturam,*
si valens sit calor discutit, atque
digerit ructibus, aut per anum cum
crepitu excernit. Quod si in colo
intestino colliguntur, colicam ex-
citant: si in ventris spatio, tympa-
niam. Sæpe alimenta flatulenta
non sunt, sed laudatam substan-
tiam habent. Sed quia iecoris ca-
lor imbecillus est, totum ferè chy-
lum in vaporem conuertit. Ut
enim nimia frigiditas (quod in
externis apparet, ut capite de œde-
mate flatulento fuit demonstra-
tum) nihil resoluit: ita neque im-
moderatus calor halitus gignere
potest; quia partes in quibus est
collectus, infrigidantur, & infrigi-
datæ flatus seruant, & optimè
continent.

De Tympanie curatione.

C A P. XXXV.

Victus ratio talis esse debet,
qualis Asciti est præscripta.
Remedia eadem sunt con-
grua

grua, nisi quod flatus magis discutere debent, & cum ferè ventriculi vitio accidat, is roborandus erit remediis ad id dicatis. Si huius morbi causa sit ea: moderatè frigidis, si frigida ca. utendum erit. Qui à maximè ca. intemperie naturium hepatis calorem resolvente scaturit, medicaminibus non cedit, sed his est superior. Prius itaque supponendus erit sequens clyster.

℞. Foliorum saluix, samplichi, betonicæ, melillæ siccorum sing. ℞. j. sem. anisi, carui, sileris montani & cumini sing. ℥. β. sem. fænugræci ℥. j. caricarum pinguium num. xx. florum stœchad, rorismarini, centaurij minoris, sambuci, chamom. sing. p. j. fiat decoctio. cape de col. ℔. i. diss. benedictæ ℥. β. indi maioris ℥. iiij. olei rutacei ℥. iiij. mellis rorismarini, succi pedis columbini sing. ℥. j. β. salis co. parum. fiat clyster, supponatur. Parabitur procedente morbo clyster ex oleo nucum, rutaceo, & vino maluatico.

℞. Glycirrhiz. recentis & rafa
℥. j.

376 *De Tumorib præter naturam,*
ʒ. j. foliorum menthæ, sampſuchi
liccorum ſing. ʒ. j. β. ſem. anili, fæni-
culi & cumini ſing. ʒ. j. calami odo-
rati ʒ. ij. corticis citri ſicci ʒ. β. Ho-
rum ſtœchados, roriſmar. ſing. p. j.
fiat decoct. & in col. lb. j. β. diſſ.
ſyr. de mentha, mell. roſ. col. ſing.
ʒ. iiij. ſacch. albiſſimi ʒ. ij. pul. arom.
roſ. d. gab. & diagalangæ ſing. ʒ. ij.
nat apozema cla. & arom. capiat
in quatuor doſibus de mane. Vel
ſic.

℞. Syr. de ſtœchad. mell. roſ. col.
ſing. ʒ. ij. β. ſyr. de abſynth. ʒ. j. aqua-
rum maioranæ, meliſſæ & arthe-
miſiæ ſing. ʒ. iiij. pul. cinamomi in-
terioris & electi ʒ. iiij. fiat zula-
pium clar. & arom. capiat in qua-
tuor matutinis.

℞. Diaphœnici ʒ. iiij. aquarum
menthæ & abſynthij ſing. ʒ. ij. ſyr.
roſ. ſolut. ʒ. j. fiat potio. Vel ſic.

℞. Agarici recenter trochiſcati,
& maſſæ pill. de benedicta ſing.
ʒ. ij. malaxentur cum ſyrupo de
mentha. fiant pillulæ 7. quas deglu-
tiet hora tertia matutina. Vel ſic.

℞. Elect.

℞. Elect. de citro solut. ℥. β. capiat prima luce. Pillulæ ante pastū in sequentem modū institui debēt.

℞. Massæ pill. de aromatis, vel de hiera simp. ℥. j. β. aloë lota cum aqua endiuæ in ca. distemperie, in frigi. cum aqua absynthij. fiant pillulę vj. capiat duas bis in hebdomade per sesquihorā ante cœnam.

℞. Confect. arom. ros. maior. ℥. iij. capiet singulis matutinis ad quantitatem vnius nucis comestibilis duabus horis ante prandium. Vel sic.

℞. Pul. ros. nouellæ ℥. iij. pulu. diagalangæ & aromatici ros. des. gabr. sing. ℥. j. pulu. elect. diacumini ℥. ij. conser. florum rosimar. ℥. j. zingiberis viridis saccharo conditi ℥. iij. cort. citri sacch. etiam cōditi ℥. β. conseruæ florum stœchad. saluæ sing. ℥. vj. conser. florum cichorij & rad. bugloss. sing. ℥. j. syr. de cortice citri q. s. ad concorporandum. fiat opiata.

℞. Anisi, fœniculi sing. ℥. j. β. sem. cumini ℥. β. panis siliginei assi, &
iu

378 *De Tumorib. præter naturam,*
 in tenuissimum pollinem redacti
 ℥.j. intestinorum gallinarum ex ar-
 te præparatorum, & internarum
 tunicarum ventrium earundem vi-
 no generoso lotarum sing. ʒ. ij.
 (Galenus cap. de ventriculo mer-
 gi, harum tunicarum administra-
 tionem tanquam inutile medica-
 mentum dānat. Sed quare non video.
 Nam si gallinarum intestina & lupi
 hepar cōferre astruat: quare eæ tu-
 nicæ erunt inutiles? Experientia
 insuper rerum magistra has ventri-
 culo addere robur ostendit. A no-
 bis igitur iure optimo, & citra erra-
 tum aliquod, & aliquam ægri no-
 xam, administrari poterunt.) Cina-
 momi & pulu. diagalangæ sing. ʒ.
 iiij. sacch. albissimi ad pondus om-
 nium. fiat puluis, capiat duo co-
 chlearia post suos pastus, absti-
 nendo longo tempore à cibo &
 potu.

℞. Anisi, fæniculi, & carui sim-
 plici coopertura sacch. intectorum
 sing. ʒ. ij. elect. rosatæ nouellæ fru-
 statim incisi ʒ. j. cinamomi in te-
 nues

nues fibras dilecti ℥.ij. misce, fiat drageta, capiat duo cochlearia post suos pastus.

Exterius applicanda erunt quæ ventriculum roborant, & ventris flatus discutunt, in sequentem modum parata.

℞. Cerati Gal. vitia ventriculi corrigentis ℥.iiij. olei de mentha ℥.ij. ℞. misce, vngatur regio ventriculi. addere possumus olei de nuce moschata ℥.j. Vel sic.

℞. Foliorum menthæ siccorum ℥.ij. nucis moschatæ, cariophylo- rum & macis sing. ℥.j. ℞. masti- ches, ladani puri & styracis, cala. sing. ℥.iiij. olei de absinthio, de thimo sing. ℥.iiij. ceræ q. s. fiat vnguentum. Ex his addita ceræ vberiori copia, potest parari pro conformando emplastro magda- leon. Vel paretur sacculus sic.

℞. Foliorum balsamitæ, melissæ, menthæ, & sampsuchi siccorum sing. ℥.iiij. ros. rub. ℥.ij. nucis mos- chatæ, cariophylo- rum sing. ℥.j. ℞. galan

380 *De Tumorib. præter naturam,*
galangæ minutæ ℥. j. granorum
tinctorum ℥. ℞. moschi (pro diuiti-
bus) ℥. j. florum chamom. stæch.
sing. ℥. iiij. pul. & in sindone rubra
vel panno lineo tenui fiat sacculus
interpunctus ad formam v. regioni
ventriculi applicetur.

℞. Oleorum de absynthio, nar-
dini, rutacei sing. ℥. iiij. vngatur vē-
tris inferioris regio. Sacellationes
ex milio, furfure, sale torrefactis
& vino generoso conspersæ pro-
bantur plurimum, quibus semina
carminatiua sic à practicis vocata
miscenda erunt. Vel sic.

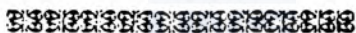
℞. Massæ emplastri ceronei ℥. iiij.
sulphuris ℥. j. ℞. succi ebuli & ireos
sing. ℥. j. malaxentur cum pauca te-
rebinthina, fiat magdaleon, forme-
tur emplastrum magnitudinis re-
quisitæ. Cucurbitulæ leues toti
ventri crebrò sunt affigendæ. Bal-
nea medicamentosa, nitrosa, sul-
phurea, corporis habitum resic-
cantia.

De Ramicibus.

C A P. XXXVI.

Hernia ab hærendo pertinaciter (vt aliquibus placet) dicta à Græcis κήλη, & à Latinis Ramex vocata, tumor est obscœnas aut illi propinquas partes occupans, quæ varia loci & materiæ ex qua scaturit ratione, varia est sortita nomina.

De Hernia causis.

C A P. XXXVII.

Ramicis causæ procatarticiæ sunt, immoderatus labor, frequens coitus, contentiosa & assidua vociferatio, exsufflatio, immoderata repletio, & quæ corpus humectant, aut aquoso humore scrotum replent. Quibus addere possumus continuam & laboriosam tussim, vel oneris magni eleuationem.

Corpo

382 *De Tumorib. præter naturam,*

Corporeæ sunt, intestinum in viris & mulieribus in inguen lapsū, *βυβωνικήλη* Græcis dicitur, vel in scrotum solum, quæ ramicis species hominibus est propria, *ἐντεροκήλη*, si omentum decidat, *ἐπιπλοκήλη*, si scrotus humor, *ὕδροκήλη*, si testes tegentibus membranis nascatur caro, *σαρκοκήλη*, si cum omento decidat cæcum intestinum, compositum nomen adipiscitur. Hinc fit ut *ἐντεροκήλη* dextram scroti partem potius molestet quàm sinistram. Si flatus in scroto coaceruatus illud distendat, *πνευμαλικήλη* vocatur, qui cum hydrope interdum, nonnunquam sine illo hominem impetit. Tumor collum oblidens, à gelidæ potu eliquatis niuib. contractus *βρογχοκήλη*, siue hernia gutturalis vocatur. Laxata umbilici ligaturæ, *ὀμφαλοκήλη*. Exaltatis & turgidis venis testes alentibus ad varicum instar glomeratis, *κηροκήλη*, id est, varicosus ramex excitatur. Fit bubonocèle, enterocèle & epiplocele, quando dilatato aut rupto peritoneo,

neo,

neo, in inguen aut scrotum, omentum solum, aut intestinum, aut vtrumque delabitur. Ydrocele, quando aqua inter mēbranas erythroidem & darton, testes vestientes colligitur. Sarcocele, cū intra testium tunicas increfcit. Cirfocele, quando testium venæ sanguine crasso replentur. Carnosus ramex semper ex corporea & abdita causa, & non externa nascitur. Præsertim quando fluxio in testiculum fertur cum illius incremento.

De Ramicis indicis.

C A P. X X X V I I I.

RAmex scroti & inguinum est doloris expers conspicuus in scroto & inguine tumor, qui compressus recurrit, at lentè, rursus celeriter redit, & decumbente homine manibus ad internas partes ita protruditur, vt mali expertem illum iudicemus. Recto existente rursus recidit, vt
perspi

384 *De Tumorib. præter naturam,*
perspicuus tumor appareat. Com-
pressum intestinum sonum borbo-
rigmi similem emittit, pressum
omentum nullum prorsus, neque
resupino homine recurrit.

Reliquarum herniarum notæ
ex propriis causis sunt perspicuæ.
Non desunt qui inter relaxationem
& rupturam latum constituent dis-
crimen. Si quispiam recto corpore
ad inferiores partes anhelitum pro-
trudat, & mox intestinum delabi
percipiat, ruptura, si non protinus
descendat, relaxatione distorque-
tur. Si maximè tussiente ægroto,
statim in scroto tumor appareat,
ruptus est. Peritonei ruptura sen-
sim adauctæ tumoris incrementi
est causa. Relaxatio fit foramine
dilatato, per quod vasa & crema-
steres ad testes descendunt.

Ruptura circa initia in pueris
præsertim (quorum substantia mol-
lis & humida est, ut maris alga) fa-
cilè curatur. Sed quæ iam altas ra-
dices egit, & fixum corpus deti-
net, nunquam.

Omniū

Omniū ramicū periculōsissimū est enterocēle, præcipuē quando in scrotum deuolutum monoculum intestinum duris fæcibus plenum existit: tunc cū excerni non possint, has vomitu (vt in ilco) reijci oportet. Atque in prædicto intestino oborta inflammatione gangrænā gignente, mortis imminet periculū, vt à me in multis est obseruatum: clysmatum iniectione augetur. Carnosus ramex medicamenta spernit, tametsi minus sit molestus epiplocele, curari minimè potest, vt diximus.

De Ramicū curatione.

C A P. X X X I X.

AB humidis corpusque laxantibus balneis erit abstinendum, fructibus humidis, herbis crudis, leguminibus, fabis præsertim, potu largo, immoderata repletionē, labore, venere crebra; tibicinum, & illorum qui
R magnis

386 *De Tumorib. præter naturam,*
magnis exsufflationibus modulantur, opus negligendum, fugienda omnia quæ serotos humores & flatus gignere sunt apta. Mollibus clysmatis laxanda alius (si fuerit adstricta) catharticæ medicamentæ adstrictionis vestigia relinquente. Quapropter damnatur *Ægyptiacæ* siliquæ medulla, acetosus dactylus, diaprunum simplex aut solutivum. Commédatur catholicon, triphera persica myrabolanos recipiens, & rhæum quod adstrictionis sit participes. Clysmatum frequens usus suspectus habetur, balanorum tutior. Flatus dissipantia, ventriculum & intestina roborantia, post factam euacuationem sunt ex usu, quæ cap. de Ascitis curatione sunt à nobis tradita.

Et quod ad præsidiorum usum attinet, manibus nostris eleuatis cruribus intestinum prominens in suam sedem propellemus, partem tumore tentatam, si id facile præstare nequeamus, hanc sequenti remedio fouebimus.

℞. Mal

℞. Maluarum, viol. branch. vrsinæ, malua uisci cum rad. sing. M. j. sem. lini fœnugræci, althææ sing. ℥. j. summitatum absynthij nu. vj. florum chamom. meliloti, sambuci sing. p. j. fiat decoctio in duabus partibus aquæ & vna vini rubri, foueatur pars affecta tepidè. Vbi in suam sedem quod decidit, reductum erit, præsidiorum sequentium vsus non erit contemnendus.

℞. Vtriusque consolidæ, hippuris, summitatû myrti, lentisci, rubi, herniaræ sing. M. j. baccarum & foliorû myrti ros. rub. sing. ℥. ℞. florum chamom. sambuci sing. p. j. ℞. fiat decoct. in duabus partibus aquæ fabrorum & vna aceti dissol. aluminis ℥. ij. foueatur spongia noua, vel filtro pars affecta. Vel sic.

℞. Rad. bistoræ, symphiti sing. ℥. ij. nucum cupressi, copularû glandium, gallarû viridium an. pa. xxx. summitatum cupressi, pentaphyli, polygonij, bursæ pastoris sing. M. j. ℞. cumini, nasturtij torrefacti, plan-

388 *De Tumorib. præter naturam,*
tag. ſing. ʒ. j. florum roſ. rubrarum
ʒ. iij. fiat decoctio in aqua plantag.
& pluuiæ. fiat fofus calidus, cuius
calorem vix ferre poſſit ægrotus.
Adde ſalis foſſitij ʒ. ij. admoueat
deinde emplaſtrum ſequens.

ʒ. Maſſæ emplaſtri pro matrice
& contra rupturam ſing. ʒ. iij. rad.
narciffi & biſtortæ ſing. ʒ. j. boli
armeniæ, farinæ volatilis molen-
dini, corticis thuris ſing. ʒ. ſ. blattæ
byzantiæ & ſarcocollæ ſing. ʒ. x.
malaxentur manibus inunctis oleo
citoniorum. fiat magdaleon, de quo
conformetur emplaſtrum ad for-
mam v. addendo parum terebin-
thinæ, vt melius hæreat. Vel ſic.

ʒ. Maſſ. emplaſt. de maſtiche ʒ.
iiij. ichtyocollæ ʒ. j. ſ. lithargyri ʒ.
vj. pulueris magnetis ʒ. ſ. malaxen-
tur manibus inunctis oleo myrti-
no. fiat magdaleon, vt ere vt dictū.

ʒ. Conter. roſ. antiquæ, conſoli-
dæ maioris ſing. ʒ. j. myrobalanorū
emblicarum aqua plantag. lotarum
num. vnam, corticis citri ſacch. con-
diti ʒ. iij. corall. rub. vlti, & aqua
roſa

rosarum loti, & rasuræ eboris sing.
3.ij. iacæ albæ 3.ij. cum syr. de ros.
rub. siccis. fiat opiata, de qua singu-
lis matutinis capiet ad quantitatem
vnius nucis comestibilis duabus
horis ante prandium, bibat postea
cochlearia duo vini rubri astrin-
gentis aqua calybeata diluti. Adde
limaturæ calybis 3. ij. Emplastro
admoto & fotu factò, arcta ligatu-
ra erit vincienda pars, vt iam in
suum naturalem locum reductum
intestinum non amplius decidat.
Hanc autem ligaturam brachale
vulgus appellat.

Laborantem oportet in lecto nõ
admodum molli quadraginta die-
rũ spatio decumbere, vt laxata, aut
soluta continuitate laborans pars
astringatur, aut coagmentum reci-
piat. Hoc verò fiat oportet sine cla-
moribus corporeisque motibus.

Ab hoc incommodo facilius pue-
ri (vt superius fuit traditum) vin-
dicantur adultis. Aquosus ramex
ὄσροκηλη vocatus, calefaciẽre & re-
siccante prius victus ratione insti-

390 *De Tumorib. præter naturam,*
tuta, sequentibus præsidis cura-
tur, præsertim si morbus sit, &
non acutis symptoma. Nam tunc
frustra topica remedia adhibentur,
spreto morbo. Euacuandus itaque
primo loco erit serosus humor da-
to hydragogo medicamento, cuius
superius facta est mentio.

℞. cineris fagi, ilicis & truncorum
caulium sing. ℥. ij. cum debita aquæ
quantitate fiat lixiuium, de quo
cape ℔. ʒj. in his decoque seminis
anisi, cumini, petroselini sing. ʒ. ij.
florū stœchados, rorismar. centaurij
minoris sing. p. j. aluminis ʒ. j. β. fo-
ueatur spongia noua affectus locus
crebrò, admoueatur deinde sequens
cataplasma.

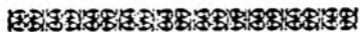
℞. Farinæ fabarum ʒ. iiij. sterco-
ris capræ ʒ. iiij. limacum cum suis
testis contusorum ʒ. v. sulphuris
ignem non experti, myrrhæ sing. ʒ.
j. β. syrei vel sapæ, aut lotij iuuenis
biliosi q. s. ad excipiendum. fiat ca-
taplasma. Plerique scroto ad vesti-
cas excitandas, & serosi succi eua-
cuationem medicamentum ex can-
thari

tharidibus & acri fermento confectum apponunt.

Ventosæ herniæ sequentibus remediis prospicimus, quamvis præcedentia conferant.

℞. Sefeli massiliensis, sem. cumini, dauci, rutæ, petro. apij sing. ℥. ij. stercoris vaccæ ℥. iiii. florum meliloti, sambuci, chamom. & stœchad. sing. p. j. mellis q. s. ad cataplasmatum consistentiam reducantur.

Varicosæ, carnosæ herniæ & rupturæ, quia ægrè & sine periculo non curantur, remedia sunt à Guidone Cauliacensi petenda, docente rupturam ad chirurgiam esse reuocandam, tentatis priùs multis ab ipso præscriptis medicamentis.

De Priapismo & Satyriasi.

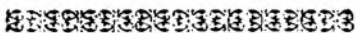
C A P. XL.

Priapismus morbus est ventero peculiaris, quo illud citra voluntatem & coeundi cupiditatem turget, & totum in trinam

R 4   dimensio

392 *De Tumorib. præter naturam,*
dimensionem extenditur: quamvis
Gal. glandem non augeri scribat. In
hoc priapismus à satyriasi differre
videtur, quod in priapismo nulla
est veneris appetentia, quamvis
mentula sit rigida. In satyriasi ultra
tensionem & rigiditatem, atque
coëundi desiderium est palpitatio
quædam. Priapismus non solum
viris, sed mulieribus euenit: quibus
uteri collum sine veneris appeten-
tia rigidum fit, non secus quam
cum sunt ad venerem procliuës. Sa-
tyriasis mulieres rarò impetit, sed
viros frequenter, quæ dum perse-
uerat accersita conuulsione est exi-
tialis.

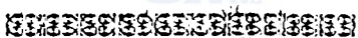

De causis Priapismi & Satyriasis.

C A P. X L I.

Priapismi causæ procatartici-
cæ sunt, flatulentorum &
calidorum eduliorum efus,
vt synapi, fabarum, cicerum, cæpa-
rum, erucæ, bulbosarum radicum,
frequens

frequens vitellorum ovorum esus, vinum recens, osculorum venarum ab arcte cingente lumbos zona dilatatio, atque assiduus supra dorsū decubitus, meatuum veretri densitas. Corporeæ, arteriarum à caliditate hiatus, vel flatulentus spiritus ex viscidis & crassis humoribus genitus à moderata caliditate, fistulosum & cauum veruum replentibus, tumidumque colem reddentibus. Saryriasis externa causa est fortis circa mulierem imaginatio, prætermissa cocundi consuetudo. Interna est semen redundans.

De signis Priapismi & Satyriasis.

C A P. X L I I.

SI ex causis procatarcticis uterque oriatur affectus, ab ægrotate resciet medicus: si ab internis, ex doloribus, quales tetanicis contingunt, percipiet. Distentum & inflatum pudendum convulsionis modo afficitur, & nisi confestim eis medela feratur, hoc

R s modo

394 *De Tumorib. præter naturam,*
modo affecti pereunt. In satyriasi
magna adest cocundi appetentia. In
priapismo nulla prorsus. In utro-
que affectu tentigo. Horum mor-
borum perscuerantia sæpe conuul-
sionem, atque mortem infert. Iuue-
nes potius quàm senes hoc vitium
inuadit.

*De Priapismi & Satyriasis
curatione.*

C A P. XLIII.

VTriusque morbi curatio
duobus perficitur scopis.
Primo victus conuenientem
rationem instituyente, qualis est ea,
quæ attenuante facultate citra cal-
factionem est prædita, frumentacei
cibi administratio, & aquæ potus
utilis. Cibi abstinencia calente aëre
corpus nostrum ambiente salubris.
Alimenta medicamentosa admini-
strentur, qualia sunt lactuca, oxalis,
hordei cremor. Aceti & acidorum
vſus crebrer, docente Auicenna, in-
salubris, quod flatus gignat. In duro
lecto

lecto decumbat, foliis salicis, nym-
pheæ, solani, semperuiui foliis, viti-
cis munito, rosarum, caphuræ, fan-
talorum, aquæ rosaceæ odor com-
modus: vitabit quæ ad coitum cor-
pus propensum reddunt.

Secundus scopus nos admonet,
vt si corpus plethoricum appareat,
vulneretur cubiti dextri iecoraria,
& sang. copia pro virium & ætatis
ratione mittatur. Demû vomitoriis
medicamentis potius quàm purga-
toris vtendum erit, vt docet in me-
thodo curatiua Gal. quæ enim per
inferiorem ventrem sunt euacua-
tiones, sæpenumero vicinas partes
fluxione tentant.

14.
Meib.

℞. Maluarum, viol. betæ, cbisci
cum radicibus sing. M. s. sem. lini &
althææ sing. ʒ. j. prunorum dulcium,
passul. sing. p. xxx. fiat decoct. in iure
capitis, pedum & intestinorum ver-
uecis, cape de col. quart. s. in quibus
diss. ol. viol. ʒ. iij. mellis viol. sach.
rub. sing. ʒ. j. s. succi mercurialis. ʒ. j.
misce, fiat clyster.

Cauenda sunt maximè omnia quæ

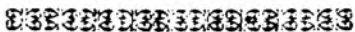
396 *De Tumorib. præter naturam,*
ciēdæ vrina: facultatē habent. Dan-
da in potu nymphaea, & viticis se-
mē, miscēda obloniis rutha viridis.

Pro tertio scopo præsidia sunt
prescribenda, frigida in principio,
flatuum generationē præpedientia.
Deinde procedēte morbo calida iā
genitum flatum absumentia. Qua-
propter viticis semen, rutha, origa-
nū, calamentrum, pulegiū, amerinæ
& ruthæ semen commendatur.

Prius igitur ceratū ex simplici ro-
faceo paratum, aqua frigida subactū
lumbos, pudenda & eam interca-
pedinem quæ est inter anū & pudē-
dum, illinemus. Circa finem calefa-
ciētibus & discutiētibus vtemur, iā
dictas partes sycionio, ruthacco,
chamom. aut irino oleo inungētes.

A cibo instituendi erūt pulueres
aut misturæ flatus absumentes. Quo-
rum omniū præscripta tradita fue-
re. In latus potius quàm resupini
decumbant. Arcendi sunt ab omni-
bus quæ venerem cōcitare possunt,
vt mulierum spectaculis, vencreis
narrationib. ac cogitationibus. Su-
periorum partiū exercitatio est ex
vfu.

vsu. Plumbi bractea innumeris foraminibus perforata lumborum, & pectinis regioni erit admouenda.

De Arthritide, & eius speciebus.

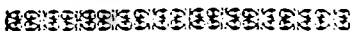
C A P. X L I V.

Articulus, quem Græci ἀρθρον vocant, naturalis est ossium σῶμαξις (definitore

Galeno) ad motum instituta, ex rotundo ossis processu in cavitatem libro de ossi.

κοιλίᾳ vocatam emergens, si dolore ab humoris defluxu excitato nascatur, arthritidem siue articularem morbum excitat. Qui generis nomen subiens πὸς ἀγρᾶν, χεῖρας ἀγρᾶν, ἰσχιάδα comprehendit. Et quamuis à causa eadem excitentur tales affectus, à variis tamen patientibus partibus varia nomina sortiuntur. In arthritide articuli cum membranis, tendonibus, ligamentis, & omnibus partibus quas natura ad articuli structuram, firmitatémque comparauit, læduantur: quemadmodum in podagra pedes, & manus in chiragra.

De

De horum affectuum causis.

C A P. XLV.

T Alium morborum causæ quædam procatartice sunt, quædam corporeæ. Externæ habentur, vsus alimentorum aromaticis conditorum, quæ cibos non exactè confectos ad iuncturas deducunt, improbus atque assiduus labor, equitatus frequens pedibus suspensus, longus per dispositos equos cursus, vehemens ambulatio, intempestivus veneris vsus, & qui stando fit à ventriculi plenitate & crapula, consuetæ euacuationes prætermittæ, frigidæ insueta potio, frigidorum humidorumque eduliorum crebra comestio, largus meracioris & generosi vini potus, ieiuno potissimum ventriculo, frequens in frigida natatio, suppressa in fæminis menstrua purgatio, casus, eluxationes, mœrores, curæ, vigiliæ & multa animi pathemata,
horum

horum affectuum prima fundamenta iecerunt; tanetsi cæca nonnunquam horum sit origo.

Corporearum causarum duæ sunt principes, quarum altera alterius sodalitis priuata nihil prorsus efficit. Vna est laborantium partium imbecillitas natiua, & à vitiato parentum semine contracta, vel à quapiam re. Altera est humorum in laborantia membra defluxus. Nam sicuti nemo epileptico morbo diuexari potest, sine cerebri imbecillitate natiua aut ascititia: ita & sine pedum infirmitate podagra; sola tamen ad huius generationem, nisi accedat humoris defluxus, non est idonea. Quamuis à Gal. sit traditum, passi dispositionem esse causarum duplum, & morbos facile excitari in patiente corpore disposito.

Omnes arthritidis species communem habent causam, humoris nempe redundantiam, affectam coarticulationem occupantem, qua oppleta in omnem partem circum-

*Gal.co.
in Aph.
28.6.l.*

sitæ

400 *De Tumorib. præter naturam,*
sitæ nervosæ, particulæ tenduntur
non sine vehementi dolore. Quæ
igitur ad tumores præter naturam
per rheumatismum factos concu-
runt causæ, ab his affectibus ab-
esse minimè videntur. Nam sicuti
in aliis tumoribus præter naturam,
partem hu. delegantem, & aliam
illum recipientem adesse oportet:
ita & in his articulorum molestiis,
humorem sua quantitate, aut vi-
tiosâ qualitate, aut utroque modo
noxium à cerebro, ventriculo, he-
pate, per venas & arterias influere
est necesse, non à solo capite, & sub
cute per summa corporis in exti-
mas partes ferri, sicuti aliquis osci-
tante somniauit. Cuius opinio-
nem ab eruditis aliquot abundè
expugnatam euertere hoc loco ne-
quaquam statui. Sanguineus hu-
mor irruens, pituitosus verò fre-
quentiùs cum bilioso, aut sanguis
cum ipsis permixtus, horum mor-
borum causæ sunt continentis.
Quippe quod ad talium generatio-
nem requisitus sit humoris deflu-

xus, sine quo neque constare, neque excitari arthritis poterit.

Rarò à succo melancholico originem trahit, frequentius, ut diximus, à pituitoso, viscido, lento & puri simili, qui ubi diutinam in articulis moram traxit, crassior ac viscidior redditur, in tophos indissolubiles degenerans, ad pristinam constitutionem articulum exactè redire prohibet.

Nonnunquam crisis ratione fit morbo per apofchima ad articulos iudicato, ut de colico dolore constat, à quo humor noxius in articulos translatus, dolorem procreat. Vere aut autumnò magis quàm aliis anni partibus, articulorum dolores contingunt. Sæpe arthritis morbo Parthonopæo est copulata, cum vehementi periostij dolore citra tumorem manifestum, de cuius curatione cap. de morbo Gallico agemus.

A morbo articulari coxèdicis dolor nihil differt, nisi quod ipsius causæ, nempe crassus & pituitosus humor

402 *De Tumorib. præter naturam,*
humor in sola coxarum compage
articulo concretus insideat, & do-
lor à natibus inguinibus ad genua
vsque, in multis ad imum vsque
pedem pertineat.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
*De Arthritidis, Podagra, Chiragra
& Ischiadis signis.*

C A P. XLVI.

Um omnes isti affectus unã
& communem habeant cau-
sam, humorum nempe de-
fluxum, communia etiam habe-
bunt indicia suas causas common-
strantia, sine quarum cognitione
neque opportuna à nobis præsidia
præscribi poterunt, neque vera me-
thodo depelli. Et quemadmodum
(vt primo libro ostensum fuit) tu-
mores præter naturã raro à sinceris
humoribus scaturiunt: ita mor-
bi isti ab his excitari nequeunt.

Sed priùs tradenda est simplicis
humoris indiciorum doctrina, qua
cognita, facile ad compositi noti-
tiam

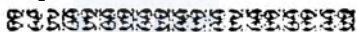
tiam nos conuertere poterimus. Cognitio horum ex colore, symptomatis, & coincidentibus accessionibus est petenda, quamuis neque omnibus ex prociñctu manifesta sit, tamen non adeò difficilis cognitu existit. Biliosus enim sanguis multæ caliditatis ægroto sensum exhibet, & calefacientibus impositis exacerbatur, quemadmodum à frigidis relaxatur. Dolor ab vna parte in aliam facile permuratur, color à rubro flauus est, tumor exiguus conspicitur, & quæ erysipelatis propria sunt in hoc apparent. Tumor maior & ruber ad vicinam & carnosam partem extensus, si à sanguine ortum traxerit, apparet.

Si his morbis pituitosus humor ansam suppeditet, non repentè & affatim hominem adoritur, cum clementioribus doloribus, laxioribusque tumoribus, diutiùsque vni parti hærentes & quieti sunt, illius robur deiicientes functioni plurimum incommodant. Cui malo iuueni

404 *De Tumorib. præter naturam,*
uenibus sunt magis obnoxij senes.

Ad humoris noxij generationem confert prægressa dicta, & antea cta victus ratio, eduliorum tum quantitas, tum qualitas, anni hora, regionis & aëris constitutio, ætas insuper, & ipsius corporis habitus.

Articulorum dolores qui iam altas radices egerunt, membrum emaciant, à quibus si clementiores sint, post crassæ turbidæque vrinæ excretionem, aut superuenientibus varicibus multos vindicari contingit.

De Arthritidis, & aliarum specierum curatione.

C A P. XLVII.

Horum morborum curatio in duobus; præcautione scilicet, futuro morbo prospiciente, & curatione præsentem profligante consistit. Et quamuis præcautio quodammodo curatio sit; nihilo secius quia hæc corpori non actu

actu laboranti, alia dolore infestato debetur, alteram ab altera distinguere non erit à ratione alienum.

Ergo cum hos morbos excitare soleat incauta victus ratio, & maxime crapula, ab ea religiose abstinendum censemus, & inedia indulgendum, cum hæc docente Hipp. & hoc in arte medicinali confirmante Galeno, per accidens corpus euacuet.

Excitatam iam crapulam, & quæ factura est accessionem, vomitione arcuimus, attenuante & corpus modicè calefaciente, atque exiccante victus ratione fouebimus, & veneri iuncturis insidiantis parcemus. Quod si plethoricum corpus sit, venæ sectione, si cacochymicum, purgatione futuro morbo obuiam ibimus. Quas euacuationes vere, & autumno cõmodius quàm reliquis anni partibus aggrediemur. Educemus autem sanguinem copiosè, sed per interualla, vt fluxionis impetum in contraria ducamus.

Membrorum insuper mandantium, ut cerebri, ventriculi, hepatis, & recipientium habenda erit ratio, ad motis roborantibus medicamentis, & quæ ductus per quos in imbecillos artus ducitur materia, astringere possunt, vsurpabimus. Articuli ambulatione assidua non erunt defatigandi, & vini potum tanquam venenatum anguem respuemus; cuius loco fontanæ aquæ potus, aut pluviæ, si calidus & æstuans sit ventriculus, hydromelitis, vel loræ, aut tortiui vini salubris erit. Assa elixis sunt præferenda. Sunt qui ossium humanorum cineres commendent, pedis, si podagra, manuum, si chiragra quis tentetur. Sed hoc remedij genus multis superstitiosum visum est, nisi quod siccitate sua magis prodesse quàm obesse possit. Frictiones euacuato corpore, ex oppositis & distantibus partibus vtilis.

Si à calido & bilioso humore excitata sit accessio, primò emollientem, intestinæque eluentem

cly

clysterem, astricta potissimū aluo, supponemus. Deinde si magna sit huius humoris redundantia, cholagogo medicamento purgandum erit corpus, eoque leni cathartica facultate prædito, cum astrictione aliqua. Nam quæ aluum maxime subducunt, & è longinquis partibus non tantum cæca proprietate, sed caliditate succum noxium attrahunt, humores eliquando, ductus aperiendo, & corpus rarefaciendo, fluxiones in imbecillas partes magis promouent, & robur ventriculi prosternunt: quo fit ut reliquæ corporis partes affligantur, & nerui per consensum ampliore vitiosi humoris fluxione impetantur.

Quapropter ab aromaticarum pillularum, fœtidarum, arthetricarum, & de hermodactilis potissimum circum initia abstinere fas est, & medullæ cassiæ fistulæ, catholici, rhabarbari, aut tripheræ persicæ vsus nobis arridebit. In sequentem igitur modum, medica-

408 *De Tumorib. præter naturam,*
ta à nobis potio parabitur.

℞. Medullæ cassiæ fist. à canna
nuperrimè euulsæ ʒ.ʒ. catholici ʒ.
vj. sem. amisi puluerati ʒ. j. cum sac-
charo. fiat bolus, què quatuor ho-
ris ante prandium deuorabit, dissol.
in iure galli nigri veteris si sorbere
malit. Vel sic.

℞. Catholici ʒ.ʒ. tripheræ per-
sicæ ʒ. v. syr. ros. solut. ʒ. j. diss. in de-
cocto florum cord. co. sem. portu-
lacæ, acetosæ, myrobal. citrearum
& chebularum sing. ʒ. j. fiat potio.

Quod si catapotiorum vsum
medicæ potioni præferat, sequen-
tia deglutiet.

℞. Massæ pillularum masticina-
rum, aggregat. maio. aut de quin-
que generibus myrobalanorum
sing. ʒ. ij. malaxentur cum syr. ros.
solut. fiant pillulæ 7.

Post aluum laxantis med. admi-
nistrationem, repellentiũ & astrin-
gentium influentibus adhuc hu-
moribus vsus salubris erit. Quæ
ante corporis euacuationem non
sunt vsurpanda, ne periculum
recessus

recessus humorum in nobiliores partes immineat. Et ubi iam amplius non influunt, illapsos discutiemus. Optimum erit oxyrhodinum madefactis linteolis aut lana frigida æstate superimposita, tepida hyeme, fodus ex astringente vino cum oleo rosaceo, vel ex vino in quo myrti turiones, & nuces cupressi bullierint, sunt ex usu.

A multis frigida perfusio, aut oxyrhodini laudatur. Sed frequentem frigida usum suspectum habeo, tum quod frigiditate sua nervosum genus, & copulas offendat, tum quod partis sensus stupidos reddat. In biliosa, vehementi dolori copulata, sequens remedium à multis probatur.

℞. Medullæ cassiæ fist. ℥. ij. mucag. sem. pſyllij cum aqua rosarum extractæ ℥. j. ℞. olei ros. ℥. iiij. croci ℥. j. misce, fiat linimentum. Vel sic.

℞. Medullæ panis siliginei ℔. j. elixetur in lacte caprino, vel ouillo, contundatur diligenter in mortario marmoreo, & buxco pistillo.

S misce

410 *De Tumorib. præter naturam,*
misce olei ros. $\bar{z}$ .iiij. vitell. ouorum
recentium num. ij. croci $\bar{z}$ .j. fiat ca-
taplasma, cui addenda erit $\bar{z}$ .j. β .
sem. papa. aut $\bar{z}$ .j. opij, vel olei man-
dragoræ $\bar{z}$ .j. in vehementissimo do-
lore, præcedentibus tamen prius
clementioribus præsiidiis.

Multi corticem cucurb. recentis
admoouendum suadent. Alij oleum
rosarum aqua frigida diligenter
lotum, lacti aut ouorum albumini
mixtum, vehementerque agitatam
extollunt. Vnguent. ros. Mesuei
succo endiuicæ lotum alij commen-
dant: oleandri folia contusa ple-
rique. Quæ certè medicamenta
tentanda non sunt, nisi in morbi
initio, & ipsa in locum defluente
materia, & dolore acerbissimo. No-
xia habentur hæc in critica arthri-
tide, nisi ex maximis doloribus vi-
res concidere metuamus. Si astricta
extiterit aluus, sequens clystima sup-
ponemus.

$\mathcal{R}$. Foliorum lactucæ, nymphææ,
maluarum, viol. branchæ vrsinæ,
fol. siclæ, mercurialis sing. M. j. 4.
sem.

sem. frig. maio. contusorum ſing.
ʒ. ij. ſem. lini, altheæ ſing. ʒ. j. pru-
norum pa. xxx. florum viol. nym-
pheæ ſing. p. j. fiat decoct. de col. ca-
pe qu. v. in quibus diſſ. caſſiæ à can-
na nuperrimè auulſæ ʒ. j. diaprun.
ſimpl. aut ſolut. ʒ. iij. olei viol. nym-
pheæ, mellis viol. ſing. ʒ. j. β. fiat
clyſter, ſupponatur eſſlagitante ne-
ceſſitate.

Qui aqua dulci & tepida artus
lauant, ſibi malè conſulunt, quia
humores commouent & exagi-
tant, & iuncturas laxas ad hos
promptiùs recipiendum reddunt.
In huius morbi incremento ca-
thartica magis conferunt quàm
in principio. Affectæ itaque parti
ſequentia præſidia conſentanea
erunt.

℞. Rad. altheæ ʒ. iij. malu. cum
rad. viol. ſing. M. j. roſarum rubra-
rum, florum viol. p. j. florum cha-
mom. meliloti, ſambuci ſing. p. β.
fiat decoct. in iure pedum & inte-
ſtinorum veruecis, contundantur
poſtea optimè. Adde farinae ſem.

412 *De Tumorib. præter naturam,*
lini, fænugræci ſing. ʒ. ij. farinæ
hordei ʒ. j. β. axungia porci ſine ſa-
le ʒ. iiij. olei roſ. chamom. ſing. ʒ. iiij.
fiat cataplaſma, admoueat̄ur fre-
quenter. Vel vnguento ſequenti
inungenda erit pars.

ʒ. Olei anethini, chamom. ſing.
ʒ. ij. olei roſ. vel viol. ſing. ʒ. j. ceræ
parum. fiat vnguentum, vt̄ere. In
huius affectus declinatione tam in
ſanguinea quàm in bilioſa, uſur-
panda ſunt ſequentia.

ʒ. Farinæ ſem. fænugræci, lini
ſing. ʒ. ij. florum chamom. melilo-
ti, ſambuci ſing. ʒ. iiij. hordei ʒ. j.
muccag. ſem. altheæ ʒ. j. β. olei de
lilio ʒ. iiij. ceræ q. s. fiat vnguentum.

Vrina cum ſale ſi ex ea foueatur
locus dolens, eſt ex uſu, nec non
ebuli ſuccus cum oleis roſarum &
chamom. inſpiſſatus. Confert &
emplaſtrum diapalma cum oleo
chamom. malaxatum, vel emplaſt.
diachylonis minoris ireati: additis
pulueribus florum chamom. &
hermodactylorum. Vnguentum de
veſpertilionibus à Rhali commen-
datur. In

In arthritide à frig. materia orta
concordandus erit vomitus, qui non
solùm omni speciei arthritidis, sed
dolori nephriticorum maximè est
salubris. Hunc alimentis ping. &
copiosis onerato ventriculo, vel
medic. ad id dicatis prouocabimus:
idque tentandum in homine vo-
mitioni propenso.

Purgandum postea erit corpus
catapotiiis assageret d. Auicennæ,
de hiera simpl. de aromatis, aut ex
rheo, agarico, mastiche, & aloë pa-
ratis, spretis his quæ hermodacty-
los sua natura ventriculum læden-
tes recipiunt, aut arthriticis, fæti-
disue maioribus, quod sua vi insi-
gniter purgante, humores exagi-
tando, fluxionibus facilius iter præ-
beant, & iuncturas ipsas debili-
tent. Sequentes itaque præscriben-
dæ erunt.

℞. Massæ pill. assageret ℞. iij.
malaxentur cum aqua iuæ arthri-
ricæ, vel primulæ veris. fiant pill. 7.
quas deglutiet hora secunda post
mediam noctem. Vel sic.

S 3   ℞. Rhei

414 *De Tumorib. præter naturam,*

℞. Rhei optimi ℥. j. agar. ℥. ij. aloës ℥. β. diacrydij ḡ. iij. malaxentur cum melle ros.col. fiant pilulæ 9. capiet septem hora dicta. Vel sic.

℞. Mass. pil. aggreg. maiorum, myrobalanorum cebularum & citrearum sing. ℥. j. scammonij ḡ. iij. malaxentur cum syr. ros. solut. fiant pil. 6. capiet ut dictum est. Concoquendus erit is viscidus & crassus humor sequentium medicamentorum administratione.

℞. Rad. acori vulgaris ℥. j. (aperientes, quales sunt fœniculi, apij, galangæ, quod fluxiones promoveant, sunt arcendæ.) rad. enulæ campanæ, & corticis citri sicci sing. ℥. β. foliorum bethonicæ, melissæ, saluiæ, sampsoci, primulæ veris, chamæpytheos, chamedrios sing. M. β. vtriusque cichorij, vtriusque bugloss. cum radicib. fumaris, mercurialis sing. M. j. sem. anisi, fœniculi sing. ℥. j. β. caricarum pinguium, passul. enucleat. sing. pa. xx. medullæ carthami contusæ ℥. ij. fol. sennæ, polypo

polypodij querni ſing. ʒ. j. turbit
electi & gummoſi in lacte caprino
macerati ʒ. ij. glycirrh. recentis &
raſæ ʒ. j. florum ſtæchados, roriſ-
marini & bugloſſ. ſing. p. j. fiat de-
coct. & in col. t̄b. j. ſ. diſſ. mellis roſ.
colati, ſyr. de acoro ſing. ʒ. ij. ſacch.
albiffimi ʒ. iiij. pulu. pliris arconti &
diarhod. ſing. ʒ. ij. fiat apozema
clar. & arom. capiat in 4. doſibus
de mane. Vel ſic.

℞. Mellis roſ. col. ſyr. de ſtæcha-
de ſing. ʒ. ij. ſyr. de cortice citri ʒ. j.
ſ. aquarum meliſſæ, bethonicæ &
bugloſſ. ſing. ʒ. iiij. pulu. nucis moſ-
chatæ, & elect. triſant. ſing. ʒ. ſ.
miſce, fiat zulapium clar. & arom.
capiat in tribus doſibus de mane.

℞. Indi maioris, & elect. diacarth.
ſing. ʒ. j. ſ. rhei opt. in aqua bethon.
& pauco vino albo infuſi & expreſ-
ſi ʒ. iiij. ſpicæ nardi eadem arte
præparatæ ʒ. vj. ſyr. roſ. ſolut. q. s. de-
cocti præcedentis apozematis ʒ. 4.
miſce, fiat potio, detur poſt uſum
præcedentiũ cum cuſtodia debita.

℞. Theriacæ veteris ʒ. 4. conſer-

416 *De Tumorib. præter naturam,*
uæ rosarum ʒ. ʒ. lacch. modicum.
fiat bolus, quem capiet in crasti-
num horis 4. ante prandium.

℞. Conseruæ florum saluæ, ro-
rismarini sing. ʒ. j. conseruæ acori
colati, & cōsolidę maioris sing. ʒ. ʒ.
conseruæ enulæ campanæ, & cor-
ticis citri saccharo conditi ʒ. v. con-
seruæ florum cichorij, rad. bugloss.
sing. ʒ. vj. pulu. diamoschi dulcis &
diarhod. sing. ʒ. j. pulu. triasantal. &
diamarg. frig. sing. ʒ. ij. syr. conser-
uationis acori q. s. fiat opiata, de qua
singulis diebus horis duabus ante
prandium capiet ad quantitatem
vnius castanæ, bibendo postea
cochlearia duo vini clari aqua sal-
uæ diluti. Vſus Theriaces veteris
vel Methridati probatur.

℞. Styracis calam. myrrhæ, aloës
sing. ʒ. ʒ. ladani purissimi ʒ. iiij. alu-
minis ʒ. j. cassiæ ʒ. ij. olei nardini ʒ.
iiij. ceræ citruę q. s. fiat vng. Vel sic.

℞. Agarici ʒ. j. myrrhæ & thuris
sing. ʒ. vj. farinæ fænugræci ʒ. j. ʒ.
se. cicutæ ʒ. ʒ. medullæ cerui & te-
rebinthinæ sing. ʒ. ij. olei chamom.

ʒ. ʒ.

℞. β. ceræ citrinæ q. s. fiat unguentum. In morbi declinatione sequentia sunt administranda.

℞. Stercoris vaccæ, capræ recent. sing. ℥. j. farina fabarum ℥. iiij. furfuris macri p. j. fæcis olei de lilio ℥. iiij. mellis ℥. ij. fiat catapl. Vel sic.

℞. Unguenti resumptiui ℥. v. butyri recentis non saliti ℥. iiij. axungia vrsi ℥. ij. sem. cumini ℥. β. lumbricorū terrestrium generoso vino lotorū ℥. vj. iridis florentiæ, hermodactylorum sing. ℥. j. florū chamom. meliloti, sambuci, & foliorū salviae siccorum sing. ℥. iiij. croci ℥. j. β. olei keirini, amygd. amar. sing. ℥. iiij. ceræ citrinæ q. s. fiat unguent. Vel sic.

℞. Axungia taxi ℥. iiij. resinae pini ℥. ij. muccag. sem. altheæ, lini sing. ℥. iiij. oleorum ruthæ, de anetho sing. ℥. vj. ceræ citrinæ qu. suff. fiat ceratum. Addendo asellorum qui sub situlis procreantur, in tenuissimum pollinem redactorum ℥. x.

Si ab humore mixto morbus oriatur, ut sæpe contingit, tam in principio quam reliquis temporibus

418 *De Tumoribꝫ præter naturam,*
bus miscēda erunt remedia, à quo-
rum usu tanquam iuuantibus &
nocentibus sumendæ erunt indica-
tiones, cum huius morbi causa pe-
ritum medicum sæpe lateat. Aliqui
membrum in tritici aceruum tene-
re reconditum, certo tempore, pro-
bant. Iam pacato tumore, & dol.
infirmæ partes sequentibus medi-
camentis erunt roborandæ.

℞. Cinerum quercus, cupressi &
hermodactylorum sing. ℥.j. aquæ
pluuiæ in qua extinctum sit ferrum
candens, aut ferri scoria quod satis
est, paratur lixiuium. misce postea
aluminis ℥.iij. salis communis p.ij.
Lauentur pedes & artus ca. Con-
fert deinde sequentium emplastro-
rum appositio.

℞. Massæ emplastri diuini ℥.j.ß.
salis co. ℥.iiij. malaxentur manibus
inunctis oleo mastichino. fiat mag-
daleon. Emplast. contra rupturam
etiam prodest, & de mastiche, dia-
chalciteos, adaucta chalcitidis
quantitate. Concitandus est crebriò
vomitus, aut catapotiorum admi-
nistra

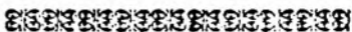
nitratio crebra esse debet. Familiaria catapotia in sequentem modum præscribenda erunt tempore præsertim frigido.

℞. Castorei ʒ. j. agarici ʒ. j. β. zingiberis, salis gemmei sing. ʒ. β. rhei ʒ. iiij. myrrhæ & sarcocollæ ʒ. j. trochiscorum alhandal ʒ. β. aloës succocitrinæ ad pondus omnium, malaxentur cum aqua primulæ veris, fiat pasta pil. & ex ʒ. j. conformetur pillulæ vj. quas deglutiet singulis x. diebus cum regimine artis. In temporis constitutione calida horum loco sequens præsidium conferet.

℞. Cathol. ʒ. iiij. elect. indi ma. ʒ. j. turbit opt. & in lacte caprino macerati ʒ. ij. Rhei pul. ʒ. iiij. tripheræ perlicæ ʒ. j. syr. ros. solut. q. s. ad incorporandum, fiat opiata, de qua ling. x. diebus capiet ʒ. vj. per se aut diss. in aquis bet. & primulæ veris.

Sæpe in arthritide à resiccata & gypsea pituita, circa iuncturarum regionem sentiri nascuntur tophi, siue calli articulos maximè mole-

420 *De Tumorib. præter naturam,*
stantes & contrahentes, qui postea-
quam producti sunt, ad pristinam
constitutionem articulum redire
nó sinunt. Quos Gal. cataplasmate
ex vetustissimo bubulo calco suilli
& salis pedis decoct. macerato, & in
mortario subacto rupta sua sponte
cute, absque sectione topus deci-
dere facit.

De Coxendicis morbi curatione.

C A P. XLVIII.

IN coxendicum morbi cu-
ratione euacuatio humoris
noxij est necessaria sæpe fe-
cta venæ ex cubito morbo inci-
piente, postea erit repetenda ex
poplitis interna vena iuxta talos, si
ab humore frig. obortus non sit
dolor. Hipp. venas post aures vr-
gente dolore secare iubet. Erunt
frequenter iniicienda clysmata
huic affectui maximè utilia, quæ
in sequentem modum parari præ-
cipies.

℞. Rad.

℞. Rad. liliorum alborum ℥. j. β.
altheæ cum rad. maluarum, viol.
branchæ vrsinæ, parietariæ, siclæ,
mercurialis, centaurij minoris sing.
M. j. sem. lini ℥. j. sem. anisi & mara-
tri sing. ℥. ij. medullæ carthami
contusæ ℥. j. agar. in panno ligati
℥. vj. florum chamom. ruthæ &
anethi sing. p. j. fiat decoct. & in
coll. ℥. j. aut qu. v. diss. benedictæ
℥. β. Catholici ℥. vj. olei de lilio,
vel chamæm. ℥. ij. mellis ros. col.
succı mercurialis sing. ℥. j. β. salis
communis parum, fiat clyster.

Repellentia & adstringentia me-
dicamenta circa coxendicis iunctu-
ram non sunt admouenda. Nam
cùm ea, docente Galeno, in pro-
fundo sita sit, sang. ex vicinis &
ambientibus vasis ac musculis ad
illam concipitur. Quapropter mi-
tigatoriis in principio medica-
mentis opus est, quæ neque refri-
gerent multum, neque calefaciât:
qualibus procedente iam morbo
opus habet. Exacerbantur enim
per ipsas fluxiones, ca. nimirum
has

422 *De Tumorib. præter naturam,*
has plus attrahente quàm præpe-
diente.

Dolor coxendicis rarò à sangui-
nis multitudine scaturit, & citissi-
mè curatur, venis circa poplitem
aut talos sectis. Ante vniuersalem
corporis purgationē, acribus phar-
macis si quilpiam circa partem af-
fectam vtatur, ægrè curabilē red-
det affectionem, copia nimirum
ibi indissolubiliter densata. Quæ
ob acrium medicamentorum ca-
lorem & sicc. non dissimile quip-
piam affationi patitur. Cum ita-
que maximam vim ad curationem
affectus habeat totius corporis
enacuatio, ab ipsa incipiendum est
non solùm à cruribus; sed à cubi-
to facta, vt superiùs est dictum,
sang. detractione.

Ischiadicis vomitus maximè pro-
dest, magis quàm infernè per ven-
trem euacuationes, quippe quod
deorsum repentem humorem re-
uellant. Prouocandi sunt vomitus
ab accepto cibo à mediocribus in-
cipiendo, & tandem ad fortiora
progre

progrediendo.

℞. Galangæ crassioris, radicis enulæ camp. sing. ℥. j. corticis citri sicci rad. proniæ rom. sing. ℥. β. rubiæ maio. cū rad. saluiæ, samplici, melissa, iuæ arthriticæ, herbæ paralysis, bethonicæ sing. M. j. glycyrrh. rasæ ℥. j. seminis anisi, fœniculi sing. ℥. j. caricarum ping. num. xx. hermodactylorum (si validus sit vētricus) ℥. β. myrobalanorum citrearū & cebularum sing. ℥. iij. folliculorum sennæ, polypodij querni recentis sing. ℥. ij. Agarici recenter trochiscati in panno ligneo ligati ℥. β. florum stœchad. rorisinarini, saluiæ & buglossi. sing. p. j. fiat decoctio & in coll. tb. j. β. diss. syr. de stœchade, mellis ros. col. sing. ℥. iij. pulu. maceris, diamoschi dulcis vel pliris arcont. sing. ℥. ij. misce, fiat apozema clar. & arom. capiat in 4. dosibus de mane. Vel sic.

℞. Syr. de stœchade, mell. ros. col. syr. de acoro sing. ℥. ij. iuq̄ arthriticæ, bethonicæ, saluiæ sing. ℥. iij. pulu. macis & pulu. elect. diambriæ sing.

424 *De Tumorib præter naturam,*
sing. ʒ. ij. misce, fiat zulep. clar. &
arom. capiat in 4. dosibus de ma-
ne.

℞. aloës opt. & agar. sing. ʒ. ij.
hermodactylor. ʒ. iiij. rhab. optimi,
myrobalanorum citrinarū, & cebu-
larum sing. ʒ. 4. zingiberis ʒ. ij. ro-
sarum & mastich. sing. ʒ. ʒ. scam-
monij ʒ. ʒ. malaxentur cum oxy-
melite simplici. fiat pasta pil. ex ʒ. j.
formentur pil. vj. quas deglutiet
hora secunda post mediam noctem.
Quod si prædicta catapotia deglu-
tire non possit, capiet sequentem
medicatam potionem.

℞. Elect. diacarth. & de citro so-
lut. sing. ʒ. ij. rhabarbari pulu. cum
ḡ. v. spicæ nardi ʒ. j. syr. ros. solut.
ʒ. j. aquarum saluiæ & primulæ ve-
ris sing. ʒ. ij. fiat potio, & in crasti-
num capiet ʒ. j. ʒ. theriaces electæ,
vel methridatij, vel conseruæ acori
con. conseruæ stœchad. tantum-
dem.

Quod si ægrotantem dolor mul-
tū excruciet, anodina vel soporem
conciliantia narcotica, quale est id
quod

quod ad philonem refertur, vel
afyncritum Actuarij, quæ recentia
nequaquam esse debent, sed duo-
rum aut trium amorum, neque sta-
tum, sed post clementiorum vsum,
sunt propinanda, sat est si annotina
sint. Euocandus erit qui in alta par-
te residet humor, cucurbitularum
appositione, nonnunquam cum
alta scarificatione. Affectum po-
stea locum oleo susino, ruthacco,
lumbricorum, aut aliquo humorem
ex alto ad superficiem attrahente,
irrigabimus, vt est vulpinum, irinū,
keirinum, costinum aut philoso-
phorum: his aliquam aquæ vitæ
quantitatem velocioris penetratio-
nis ergo miscebimus. Foueri etiam
ante vñtionem & reliquorum me-
dicamentorum vsum poterit se-
quentibus præsiidiis affecta pars.

℞. Rad. pæoniae & cappar. ling.
ʒ. iij. hermodactylorum ʒ. iij. agar.
ʒ. j. β. fol. centaurij minoris, iux ar-
thriticæ, primulæ veris, saluiæ &
maioranæ ling. M. j. sem. ruthæ, se-
seli massiliensis ling. ʒ. j. florum
chamom.

426 *De Tumorib. pater naturam,*
chamom. meliloti, sambuci & stæ-
chados sing. p. j. fiat decoct. in dua-
bus partibus aquæ & vna vini albi,
de qua expressis magnis spongis
foueat frequenter coxendicis re-
gio. Vngatur deinde vnguento se-
quenti.

℞. Axungia taxi, vrsi & muli
sing. ℥. iij. pulu. iridis florentia ℥. j.
hermodactylorum subtiliter trito-
rum, ℥. j. β. corticis capparum ℥.
vj. rad. pyretri ℥. v. florum centau-
rij minoris, chamom. & anethi
sing. p. j. olei de castoreo, vulpini
sing. ℥. v. ceræ citrina q. s. fiat vn-
guentum. vngantur nates cum
emunctorio & coxa. Vel sic.

℞. Vnguenti Marciati ℥. iij.
axungia serpentis & taxi sing. ℥. j.
β. succi nasturtij ℥. ij. farina lolij,
lupinorum & pulu. iridis sing. ℥. ij.
β. œsopi ℥. iij. olei cham. & de costo
sing. ℥. iij. fiat cataplasma. Vel sic.

℞. Galbani, opopanacis veteris,
gummi ammoniaci in aceto eli-
quatorum sing. ℥. iij. myrrha electæ
℥. j. β. mastiches ℥. j. granorum pæo-
nia

niæ ʒ. vj. medullæ cruris vituli ʒ. ij.
axungie humanæ & gallinæ sing.
ʒ. ij. ʒ. flor. hyperici & chamom.
sing. p. j. olei de piperibus & irini
sing. lb. ʒ. cera citrinæ q. s. fiat cera-
tum, extendatur supra alutam ma-
gnitudinis debitæ, post fotum par-
ti admoueat. Vel sic.

℞. Massæ emplastri diachylon.
magni cum gummis lb. j. massæ
emplastri apostolici chirurgici lb.
ʒ. pul. iridis florentiæ & hermo-
daetylorum sing. ʒ. j. ʒ. malaxentur
manibus inunctis oleo keirino. fiat
Magdaleon, formetur emplastrum
magnitudinis necessariæ, addendo
terebinthinæ ʒ. j. ʒ.

Si horum medicamentorū opera
affectus non cōquiescat, repetenda
erit euacuatio tum suppositis acri-
bus clysmatis quæ huic affectui sūt
necessaria, tum propinatis catapo-
tiis. Aluum probè solutam habere
expedit, quippe quod illa astricta,
premuntur & grauantur articuli,
quæ omnia in sequentem modum
parabimus.

℞. Rad.

428 *De Tumorib præter naturam,*
℞. Rad. liliorum alborum ℥. j.
hermodactylorum contusorum ℥. j.
β. polypodij queini recentis ℥. ij.
foliorum chamæpytheos, chamæ-
dryos, saluiæ, primulæ veris, maio-
ranæ, nasturtij sylvestris & betho-
nicæ sing. M. j. rad. asari, præoniæ
sing. ℥. j. sem. carthami contuli ℥. j.
β. colocynth. ℥. iij. agarici ℥. β. sem.
anisi, fœniculi, ruthæ sing. ℥. ij. flor.
stœchados, rorismarini, sing. p. j. fiat
decoct. & in qu. v. diss. hietæ picæ
Gal. ℥. β. indi maioris ℥. iij. olei de
costo & de castoreo sing. ℥. j. β. mel-
lis rorismarini, sacch. rubri & succi
mercu. sing. ℥. j. fiat clyster. cui adde
salis gemmei ℥. j. supponatur effla-
gitante necessitate.

℞. Massæ pilu. arthrit. ma. & de
hermodact. sing. ℥. 4. rhabarbari
opt. ℥. j. cinamomi & nucis moscha-
tæ sing. ℥. j. malaxentur cum succo
saluiæ, fiat pasta pil. ex ℥. j. fiat pill.
vj. quas capiet singul. x. diebus hora
2. post mediam noctem. In ca. ma-
teria moderate frig. in frigida cali-
dis, in mixta mixtam facultatem
haben

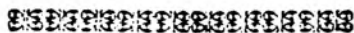
habentibus vtendum erit. Pro varia morbum excitantis causæ dispositione, varianda esse præsidia nemo ambigit. Cataplasma ex lepidij radice optimè contusa & suillo adipe commollita, ad dolentem locum cum ad horas tres appositum Damocrates Medicus commendauit.

Calcere uas à Solis calore æstuantibus, nudis pedibus & cruribus, maximè conferre ipsa experientia docet. Aquarum medicatarum vsus in omni iuncturarū dolore, in ipsa potissimum declinatione saluberrimus existit. Quales sunt sulphuræ, aluminosæ, & nitrosæ. Artuum ex dulci aqua lotio perniciosa habetur, quia iuncturas nimium laxat, vt dictum est, & hu. ad fluxionem disponit. Sed ex astringente vino & lixiuio, addito aluminis salisue momento, utilis.

Plerique successu haud infæliciter illam victus rationem instituunt omnibus arthritidis speciebus, quæ fit ex ligni Guaiacini decocto, aut Marsa parillia, de quo cap. de morbi

430 *De Tumorib. præter naturam,*
bi Parthonopei curatione futius
differemus. Non defunt qui reuul-
sionis & euacuationis causa in ar-
thritide , pyrotica medicamenta,
cauteria potentialia vocata , inter-
næ coxarum parti , aut externæ ti-
biæ admouent , vel spinalis me-
dullæ origini si in brachia aut di-
gitos defluxio feratur , affigunt.
Quorum consilium non maxime
probo , quia maiorem in dolentes
partes fluxionem accersunt , illa-
rum viribus deiectis : præstaret in-
ternæ brachiorum parti prope ie-
corariam, si cœxendicis dolore , aut
podagra quis tentaretur. Internæ
tibiæ parti , si omoplatas , hume-
ros , brachia aut manus distor-
queret. Dropaces & sinapismos ex
adurentibus medicamentis para-
tos , coxæ ac cruri multi appo-
nunt , ad continentis causæ tum
euacuationem , tum euocationem,
si assiduæ præsidiorum mutationes
fiant facilius affectio destruetur,
Hipp.in Aph.per ipsius coxæ vstio-
nem sanari scripsit , potissimum
quando

quando ob illapsam mucorem luxata est articulatio, ea prius in suum locum reposita, vitione absumitur mucor, & contracta iam parte ipsius prohibetur luxatio. Vrendi modus à Paulo l.6. cap.76.docetur.

*De morbo Parthenopeo, siue
Hispanica lue.*

C A P. X L I X.

MOrbus quem plerique Neapolitanum siue Parthonopeum, gallicum, scabiem Hispanicam multi vocant, antiquis medicis ignotus, quem neque lichenas, neque Plinij metagram, neque elephantiasim, psoram, lepram, sacrum ignem vel anthracem esse constat. Novus est morbus, antiqua carens nomenclatione, à recentioribus medicis bene cognitus, à quibus curatiua methodus est plane instituta.

Huius origo, vt aliquibus placuit, à nobili quodam scorto in Valentia

432 *De Tumorib. præter naturam,*
lencia Hispaniæ Taraconensis inti-
gni ciuitate ab elephantico quo-
dam equestris ordinis milite, ag-
gresso, ex cuius fædo cõcubitu in-
tra paucos dies quadringenti mi-
lites infecti fuere, qui Carolum
Francorum Regem Italicam expe-
ditionem parantem comitabantur.
Tandem adaucta in illius exercitu
libidine, is ita inualuit morbus, vt
multos ex immundo mulierũ con-
cubitu labefactarit, & varios velu-
ti in vnum cumulum collectos
morbos pepererit, vt exactius suo
loco demonstrabitur.

Ex quorum syndrome varia à
variis huic scelesto morbo traditæ
sunt descriptiones. Aliqui dixerunt
morbum gallicum esse pustulas ex
varia humorum corruptione gene-
ratas, propter nimiam aëris in ca-
lore & humore intemperiem, pu-
denda primum, deinde reliquum
corpus cum magno plerumque do-
lore occupantes, vt Leonicensis.
Ioannes cognomento Manardus,
solutam esse continuitatem, ab
exustis

exustis humoribus per contagium in concubitu ferè genitam, à malignis quibusdam pustulis incipientem, pudenda plerunque, & reliquas corporis partes, caput præcipuè, inficientem, abscessusque duros in pessima adèò ulcera desinentes, ut ossa vitientur, per longum delinentia tempus. Scripsit Falopius Parthonopeum morbum esse hepatis affectum in tota substantia spiritus dissipantem. Nicolaus Massa hunc morbum sic definit. Est epidimialis dispositio in membris corporis, præcipuè in hepate & venis, & eorum humoribus existens, ex qua sequuntur veluti symptomata, dolores, pustulæ per vniuersum corpus.

Quæ certè descriptiones morbo Parthonopeo non omnino videntur posse adaptari. Nam Leoniceus ex ea quam tradidit definitione, hunc morbum esse Epidemicum arbitratur, ex nimio aëris calore & humore contractum. Quod si hoc verum esset, sequeretur, om-

434 *De Tumorib. præter naturam,*
nes aut horum maiorem partem
qui regionem austro expositam in-
colunt, tali contagione deprehendi.
Quod esse quàm maximè falsum
luce meridiana est clarius: hæc
enim ægritudo citra contactum,
aut ab ipso malam prouenientem
qualitatem neminem potest depre-
hendere.

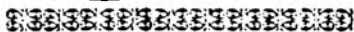
Multò melior & tolerabilior est
Ioannis Manardi descriptio. Sed
omnino explodenda Falopij, esse
affectum hepatis in tota substantia
spiritum dissipantem, scribentis.
Nam concludere iure optimo pos-
sumus, hydropem cachexiamue à
morbo Parthonopeo non differre,
cùm hydrops citra hepatis insignè
affectum spiritus dissipantem, siue
ex idiopathia, siue sympathia nas-
catur fieri non possit. Præterea par-
tes externas in hoc morbo priùs
quàm internas vitari, in hydrope
verò internas, & præsertim iecur
ipsum. Massa in eodem cum Leo-
niceno cliuo sudare visus est, epi-
demialem dispositionem esse in
mem

membris corporis, hepate scilicet venis, & eorum humoribus, asserens. Neque audiendus est Montanus hunc morbum distemperiem calidam & siccam esse asserens, cum caloricis & exiccantibus præsidiis curetur.

Guilelmus Rhondeletius collega olim meus, morbum Gallicum sic definiuit. Est intemperies mala, partium externarum cum humore contagioso, ex venereo contactu mediata vel immediata contracta, ad quam sequuntur ut plurimum pustulæ, mala ulcera & dolores. Quæ certè descriptio, ut confusa est, ita anxium legentis animum retinet. Est enim luce meridiana clarius, omnes intemperies corporis functiones lædentes, esse malas, quapropter huic morbo non esse proprias.

Porro non est intemperies in genere, sed in specie, nempe frigida & humida (ut postea asserit,) & non solum ad externas partes, quamuis primordia & sua rudimenta ab illis

436 De Tumorib. præter naturam,
suscipiat, est referenda, quia hæc,
citra vitiosi humoris præsentiam,
constare non potest. Ergo oportet
humoris, quo veluti vehiculo uti-
tur, promptuarium & officinam
læsam esse: nam vnde pustulæ, vlce-
ra, tophi & articulorum dolores
nascerentur, incolumi existente
hepate, quod in tali morbo affici
est necessarium? Dicemus itaque
Hispanicam scabiem morbum esse
contagiosum, ex vitiiati hominis
aut mulieris contactu contractum,
primum hepar, deinde reliquas
corporis partes ita labefactantem,
vt pessima eademque diuturna
symptomata procreet, & certa pro-
priaque curatione egeat.

De luis venerea causis.

C A P. L.

HVius perniciosi morbi, à
Deo opt. maximoque mor-
talibus propter sordidam &
corpus eneruantem Venereim, im-
missi;

de fer.
li. de
venere
michi
480.
Amor.
e luc
verca
p. 5. 1A.
r. l. 10
p. 400

missi ; causæ (vt aliorum morborum) sunt duplices, procatarcticae scilicet & corporeæ. Procatarcticae sunt , mulieris aut hominis infecti contactus, aut inspiratus aër à pessima illa qualitate conspurcatus, quæ corporeas mouentes & exagitantés , huius perniciosi mali sunt effectrices , neque nisi eæ priores concurrant talis excitabitur morbus,ephemeræ febris more,cui maxime proprium est vt à prægressis causis emanet.

*Gal. 1.
de uiff.
Jeb.*

Et quamuis in morbis aliquid diuinum esse statuerit Hipp. hunc tamen cæcæ & latentis proprietatis non esse participem , & inorbi constitutio , & ipsa curatio aperte demonstrant.Immundæ igitur mulieris concubitus , aut infecti hominis complexus , ex quo primum pudenda , deinde aliæ partes, tum internæ , tum externæ noxam subeunt , causa est procatarctica , vt diximus. Ad hunc morbum viri tum propter ca. tempera. tum colli venarum & arteriarum ampli-

438 *De Tumorib. præter naturam,*
tudinem, & vniuerſi corporis rari-
tatem, fœminis, ſunt procliui-
res, præſertim quando illorum na-
tura eſt maximè peta. & crebræ
Veneri aſſucta. Mulieres quamuis
ſint pituitofæ, cùm denſo ſint vte-
ro, & corporis poros arctiores ha-
beant, menſtruique purgationibus
à multis recrementis corpus ex-
purgent, tardiùs in hanc labem
corruunt.

Ad hanc ſubeundam noxam ſe-
xus vtriuſque diſpoſitio eſt maxi-
mè neceſſaria, cùm actus actiuorum
non fiant niſi in patiente diſpoſito,
& paſſi diſpoſitio (vt à Gal. tradi-
tum eſt) ſit cauſarum duplum. Igi-
tur vt ex contactu, frequēti contu-
bernio, crebro oſculo, pſora, lepra,
elephas, pthoë, ophthalmia emer-
git, ita ex his cauſis hanc perni-
ciam oriri, nemo ibit inficias. Adde
quod huic nefando malo vitiatum
ſemen, quemadmodum & aliis
multis occasionem ſuggerit: huic
etiam morbo non exiguam anſam
ſuppeditat vitioſum nutricis lac,
quod

quod cum maligna qualitate sit præditum lactantem puerum coinquinat, qui etiam infectus ore suo vicissim sanam mulierem labefactabit.

Corporeæ causæ sunt humores in corpore contenti, à causis externis malignæ qualitatis participes redditi, (inter quos humor pituitosus huic morbo ansam magis suggerit) quod verum esse ipsa curatio ostendit; qui ab affecto hepate generati corporis functiones lædunt re sæuorum symptomatum sunt causæ, vt pustularum, capitis & articularum doloris & prauorum vlcærum, ossium caricem nonnunquam sibi copulantium. Quippe quod varia pro vario humorum dominio excitentur symptomata.

Quare mihi maxime delirare visi sunt, qui in vniuerso corpore diffusum, illudque tegentem panniculum carnosum, constituunt, à quo huius perniciosæ labis scaturiginem emanare somniarunt, Partho-
nopeum externatum partium his

440 *De Tumorib. præter naturam,*
per continuationem alteratis, esse
quàm maximè proprium, & non
internarum. Quod somnium si ve-
rum esset, sequeretur leuissimis
etiam præsiidiis hunc, tametsi inue-
teratum & corpori mordicus hæ-
rentem, posse depelli. A Gal. enim
traditum est, externarum partium
morbo facile à rudi etiam medi-
co posse deprehendi, & multò fa-
ciliùs quàm internarum profligari.
Sed quantum curationi reluctetur
quæ annotina aut altas radices egit
Hispanica scabies, sunt sibi conscij,
qui ab hac grauitè infestati, opem
à Medico frustra efflagitant. Neque
medicinam facientes viri celebres,
in curatiua methodo exercitatissi-
mi, ignorant quam ægrè illam pro-
pulsent.

Statuemus igitur huius morbi
prima seminaria, contagione quadã
in externis corporis partibus esse
còsperta, sed neq; ægroti, neque cu-
ranti medico negotiù facessere, nisi
hæc vitiata lues, internis visceri-
bus, hepatis præsertim & venæ cauæ
com

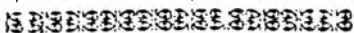
lib. 1.
de lo.
affect.

communicata, illa labefactarit: quorum vitium grauium symptomatum, miserum excruciantium corpus, est propago. Varios in hac exitiolissima lue ex variis causis excitari morbos, quis negat: Primum ex sordido mulieris concubitu, initiū ducens in pudendo, pustulas, vlcuscula mali moris & curatu contumacia excitat. Vapor insuper venenatus, per cauum pudendi ductum, in venam cauam, maioremque arteriam se insinuans, sanguinem & spiritum corrumpens, in inguine bubonem erumpere facit: affectis hoc venenato vapore seminalibus vasis, ipsisque renibus, gonorrhœa se prodit, atque olidam, turpissimamque saniem eructat. Affecto iecore vniuersus sanguis polluitur, quo venæ participes, in artus & omnes corporis partes disseminatæ, luidas & rubentes sæpe pustulas & easdem duras, nonnunquam crustosa, phagedenica & exedentia vlcera, nonnunquam herpes in biliosis præser-

442 *De Tumorib. præter naturam,*
rim, procreat; Cancroſa & medica-
mentis non facile cedentia in me-
lancholicis; leuiora, ſed ſordidiora
& putri humore ſcatentia in pitui-
toſis; crebriora & carbunculi ima-
ginem referentia in ſanguineis.
Omnia labra prædura habent, tu-
mentia & inuerſa, tam enim ho-
rum malignus & peruiſax eſt hu-
mor, vt ſæpe nullo in oſſa tegente
carne, manifeſto vlcere, ipſa tenel-
la, & dura peruadat, illius fulguris
more ab Ariſt. in ratiociniis me-
theorologicarū impreſſionum de-
ſcripti, quod intacto forulo, enſem
eliquat, & intacto maſupio au-
rum & argentum liquefacit. Cùm
autem cerebrum, ſupremamque
corporis arcem obſederit, multa
pro partis temperamento pituita
colligitur putredine falſedinem
adepta, quæ ſi in capite retineatur,
acerbos dolores commouet, noctu
magis quàm interdium hominem
moleſtantes, inter perioſtium &
cranium contenta tumores magni
doloris haud expertes facit. In ar-

tus aut articulos deturbata, maximos cruciatus, scirrhosos tumores, præduros tophos minimè indolentes excitat, quia veneni maleficio est perfusa, & insignis acrimoniæ particeps. Interdum non tam acris & mordax cutem ipsam non exedit, sed ad pilorum radices dispersa, horum effluuium concitat, ut non solum capitis, sed ciliorum, palpebrarum & barbæ pili decidant; quorum casus hominis faciem & caput maximè deturpat.

Nemo itaque inficiabitur, hanc luem venenosæ qualitatis esse participem, quæ per uniuersum corpus disseminata, non aliter quàm quæ à rabidi canis morfu infertur, serpit. hæc in corporis penetralibus sæpe latitâs, longo tēpore silet, & à causa interna vel externa exagitata, se prodit, ut de exanthematis dictum est. Quæ ab inquinato concubitu emergit, & obscœnas partes labefactauit, deterrima exitiosissimaque est. Cæteræ sunt leuiiores, & curationem minus respuentes.

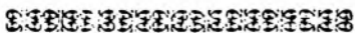
De luis venereæ notis.

C A P. L I.

H Vius pernicipiei notæ ex lotio non sunt petendæ: sed ex obicænis potissimum partibus, si ex sordido concubitu sit contracta, quæ faciliè in totum corpus serpit, & ulcera præputio & glandi communicat, bubonibus sæpe, aut venereæ gonorrhœæ copulata. Recēs curationi minus resistit, sed veteri magis contagiosa, quæ cum perseverat corpus cacochymicum, macilentum, frigi. atque humidū reddit, vt luculenter ipsa curatione testatur. Huuc etiã morbum ostendit vehemēs capitis dolor nocturnus potius quàm diurnus, ster- ni omoplatarum & originis spina- lis medullæ, pertinax coxendicis dolor, brachiorum, femoris & tibię exostoses, capitis & pubis latæ pu- stulæ, capitis arcæ, capillorum de- fluium, volæ manus & pedum rhagades serpiginosæ, in palatum,

colu

columellā & gargarionē continua defluxio, quæ dum acris & mordax est, palati vel narium ossa cariōsa efficit. Hinc fit ut ij olidam animam habeant, & sæpe rauca rauderenti cōtinua expuitione veluti ptylismo detineantur. Adde quod post morbum contractum subtristes sunt. Cui etiam maximam lucem affert patrum semen, cuius probitatem, aut vitium in filios & nepotes transire, quis dubitat? Quo plura apparent symptomata, eo maiorem materiei copiam promittunt. Non omnes notæ superius recensitæ, in hoc morbo laborantibus sunt perquirendæ, sed aliquas apparere sufficit.

De luis venereæ curatione.

C A P. L I I.

IN huius morbi curatione medicos etiam doctos parum esse concordēs, ex illorum monumentis constat. Nam alij curationem

446 *De Tumorib. præter naturam,*
rationem quæ fit hydrargyri inun-
ctione parum stabilem, sed fucatam
& corpori maxime officientem scri-
bunt, & qui hac vli sunt in subuer-
sionem sua radice deteriorem la-
psos affirmant. Alij nondum satis
cogniti morbi incognitam esse cu-
rationem tradunt. Alij Guiacini
ligni, alij sarzæ pariliæ, aut
chyæ decocto, hunc profligare
astruunt. Alij constitutio sub cono-
pæo ægroto, suffitibus propulla-
re student. Quorum varia opinio
multorum animos anxios atque
ancipites in hunc vsque diem ita
detinuit, vt affirmare sint coacti,
hunc affectum à cæca qualitate ortum
non posse nisi præliis à tota sub-
stantia in corpus agentibus curari.

Nos verò nulli hæresi addicti,
liberè pronuciare possumus, hunc
vera & certa methodo, ab expe-
rientia profecta, posse depelli, ser-
uatis his legibus, quæ ab Hipp.
traditæ sunt. Is igitur morbus præ-
cautione & curatione egens, me-
dicum sollicitat, vt ægroto omni-
bus

bus rebus quæ hunc excitare possunt, interdicit, quales sunt quæ hanc perniciosam corpori contagionem inferre solent, ut ipsæ sordidæ mulieris concubitus, incautaque victus ratio; nihil enim citius & vehementius hanc labem ipso inquinato concubitu accersit, ex quo magna (quæ agrè refarciri potest) ruina corpori accedit. In illos profectò qui sibi præcauere nolunt, quadrabit peruulgata parœmia, *Nocet empta dolore voluptas*. Ipsa verò curatio 4. perficietur scopis.

Primus in decenti rerum non naturalium usu versatur. Inter quas aër iure optimo primas obtinet, qui pro varia temperie variis etiam modis corpus afficit. A quo, cum familiaris sit nostri corporis hostis, sumendam esse indicationem ex Hip. sententia in meth. curatiua scriptum reliquit Galenus. Versabitur itaque ægrotus in aère moderatè ca. & sicco, natura, vel arte tali. Habitationes frigidæ & humidæ, statariis cœnosis aquis cō-riguar,

448 *De Tumorib. præter naturam,*
tigua, ipso præsertim autumno &
vere sunt pernicioſa, à corruptis
vaporibus labefactatus aer pere-
grinas qualitates (cucubitæ more)
ſuſcipiens, varias ægri tudines pro-
creat, & vt frigiditate ſua corpori
hoc modo laboranti officit, ita ſua
caliditate natium calorem diſſi-
pando noxius eſt. Frigidum lucu-
lento ex odoratis lignis & herbis
igne, calidum frigidis, vt roſis,
violis, ſantalibus, oxycrato, pampino-
rum foliis temperabimus. Ab au-
ſtro corpora diſſolvente, caput
grauante, & vertiginem inducente
cauendum. In ſiccitatem tempe-
ratam inclinans aer ſalubris cenſe-
tur. Cibi & potus maxima eſt ha-
benda ratio, cùm ab his variis mo-
dis corpus immutetur. Ex his enim
conſtamus ex quibus nutrimur. Pa-
nis ex defæcata ſiligine, non om-
nino ſublatis furfuribus paratus,
fermento ſaturatus, modico ſale
perfuſus & mediocriter coctus, la-
boranti adminiſtrabitur. Cuius re-
pletionem ventriculo oneroſam

NON

non probo. Carnibus ab ortu pa-
rum distantibus, quia mucoso hu-
more scatent, neque veteribus ex-
cremētosis, & corpus modicè alen-
tibus, sed ætate & substantia me-
dis alatur. Quæ enim larga humi-
ditate sunt præditæ, pituitam ad-
augent, quæ sicca & exucca, co-
ctionis operosa sunt & atrabilaria.
Quare agnorum, porcorum, pis-
cium, nisi saxatilium, qui potius
sunt gustandi quam comedendi,
herbarum crudarum, bouum, vacca-
rum, hircorum, aprorum, cerua-
rum, damarum, antiquorum lepo-
rum, aquatilium auium, cochlea-
rum, leguminum, brassica, bulbo-
sarum radicum, iuglandium, sinapi,
erucæ, acrium ac linguam ferien-
tium rerum substantia noxia exi-
stit. A vino recenti, dulci & tur-
bido, antiquo, generoso, & parum
diluto abstineat, consistentia robo-
re & calore mediocri fruatur. Qua
tremula & recētia concedentur. Pa-
nis lotus, ex gallinis aut capis iuf-
cula, & horū substantia, veruecinæ,
vituli

450 *De Tumorib. præter naturam,*
vitulinæ, attagenarum, perdicum,
montanarum auium carnes deligē-
dæ, quibus non admodum reple-
ri, sed cum aliqua vberius edendi
appetentia à mensa abire commo-
dissimum erit. Amygdalæ, quia
vaporulentæ sunt, & dolenti ca-
piti intidiantur, cum lupulo sali-
ctario noxiæ, noxius itidem ziti
vsus, cinamomi sapor vt ori gratus
est, ita ventriculo commodus. Aci-
dis insuper rebus, aceto præser-
tim neruolum genus ferienti, par-
cet. Fructus recentes & horarios
(præter vuas passas, mala cydonia,
pyra in secundis mentis alla & sac-
charo aspersa) vitabit: quippe
quod humidi fructus aquosam ali-
moniam corpori suggerunt. Poma
neruis inimica, tanquam acutum
scopulum fugiet. Ciborum in mē-
sis non sit præposterus ordo, ne-
que varij sint qualitatibus, & sub-
stantiis inter se pugnantes. Sit cœ-
na prandio frugalior, cibum den-
tibus optimè terat. In plenitate &
inanitione, seruanda est medio-
critas,

critas , nam vt plentitas vires corporis grauat , & obstructionum est causa perspicua , ita alimonix defectus corpus demacerans , tabem inducit. Statis & affuctis diei horis comedendum strademus. Cum enim bona fruimur sanitate , mutari non debet consuetudo , multo minus in ipso morbo. Sit aliud suppositis clysmatis , aut balanis, vel propinatis solutiuis medicamentis laxa. A longo somno arcendus erit , quod corpus nimium humectet , vt iuges vigiliae hoc resiccant , ita diurnus somnus mox a prandio , aut cena factus destillationes promouet , nisi doloribus confectus vigilare nocte cogatur. Sancte & religiosè præclara Hipp. sententia seruetur , labor , cibus, potus , somnus , venerem tolle, omnia moderata. Et cum animi pathemata , Galeno autore, mutant corpus , ab ea quæ est secundum naturam consistentia, his erit parcendum , ex quorum contubernio est ira , tristitia , timor. Prosequen

452 *De Tumorib. præter naturam,*
sequendum quæ animam exhil-
rare possunt & mentem à curis re-
purgare. Coitus est omnino aduer-
sus, quod si cum immunda mu-
liere se homo, aut cum labefa-
ctato homine mulier exercuerit,
mox posca genitales partes probe
eluantur.

Secundus scopus nos vocat ad
noxij humoris concoctionem, qua
tentata meliùs postea is euacuabi-
tur. Sed antequam in hoc negotio
utile medicamentum præscriba-
mus, redundantis humoris natu-
ra erit contemplanda; nam si la-
borantis corpus plethoricum no-
bis appareat post suppositum cly-
sterem, vel ex catholico, aut me-
dullæ cassiæ fistulæ propinatam
portionem, venis turgentibus tu-
mores, pustulas & vlcera conspi-
ciamus, tundenda erit media,
iecoraria aut cephalica, si dolo-
re tentari partes superiores pro-
ferat ægrotus. Mittetur tanta san-
guinis copia, quantam vires, ætas,
aëris conditio perferre poterunt.

Quod

Quod si tali morbo distorqueatur mulier, cum mensium suppressione secta prius vena poplitis aut malleoli interna, menses mouebimus, & si venæ sectionem aliquid præpediat, coxarum radicibus affigendæ erunt cum multa flamma cucurbitulæ; hoc verò agendum paulò ante tempus eruptionis mēsiū. Quod si biliosus humor morbo ansam suppeditet, & sanguini sit mixtus, quæ diximus agenda erunt, parcius tamen mittendus erit sanguis: si pituitosus aut melancholicus, venæ sectio minus erit ex usu, potissimum quando hi humores a sanguinis natura sunt abalienati. Et si multæ pustulæ in corpore disseminatæ conspiciantur, & tenuium humorum redundantia, ac in corpore præualeat caliditas, erit sequentibus vtendum.

℞. Rad. rusci, asparagi, graminis, acetosæ sing. ʒ. j. lapath. acuti cum radicibus, scabiosæ, vtriusque cichorij cum radicibus, vtriusque bugloss. herb. capill. co. sonchi summi

454 *De Tumorib præter naturam,*
 summitatum lupuli (si ablit capitis
 dolor) thurionum asparagorum
 ſing. M. j. ſem. melonum, cucurbitæ,
 citri & endiuicæ ſing. ʒ. j. β. paſſul.
 à vinaccis repurgatum, pruno-
 rum dulcium, iuiubarum, ſebelſten
 ſing. pa. xxx. glycyrrhiz. recentis &
 ralæ ʒ. j. ſem. aniſi, fœnic. ſing. ʒ. β.
 florum bugloſ. viol. ſing. p. j. fiat
 decoct. in aqua hordei perfectè co-
 cti, cape de col. qu. ʒ. In quibus diſ-
 ſol. ſyr. de fumo terræ & de ſucco
 endiuicæ ſing. ʒ. iij. β. fiat ſyr. de-
 coctionis mediæ clar. & arom. cum
 pulu. diamarg. frig. ſine moſcho
 & triſant. ſing. ʒ. ij. capiat in 4.
 doſibus de mane. Ægrotantem
 poſtea in eum qui ſequitur modum
 purgabis.

ʒ. Rhabarb. opt. ʒ. j. β. ſpicæ
 nardi ʒ. vj. Infundantur in ʒ. iij.
 apozematis, præſcripti expreſſio-
 ne facta diſſ. catholici vel triphe-
 ricæ perſicæ ʒ. β. diaprunis laxa-
 tiui ʒ. ij. ſyr. roſ. ſolutiui ʒ. j. fiat
 potio danda poſt præcedentis ſy-
 rupi uſum.

ʒ. Con

℞. Conseruæ rosarum & rad. buglossi. sing. ʒ. j. β. pul. triasant. ʒ. j. cum sacch. fiat bolus qui detur sequenti die horis duabus ante prandium. Superate in corpore pituita, hoc modo purgandum erit corpus.

℞. Elect. diacarth. & indi maio. sing. ʒ. ij. syr. ros. solut ʒ. j. aquarum bethon. buglossi. sing. ʒ. ij. misce, fiat potio, quæ detur ante omnia cum custodia, & artis decenti regimine.

℞. Rad. enulæ cãp. acori vulgaris, sing. ʒ. j. corticis citri sicci, radicis galangæ crassioris sing. ʒ. β. hermodactylorum (si articulorum do. molestetur) ʒ. β. bethonicę, melissæ, chamepyteos, chamedryos, primulæ veris, samplici, trifolij, scordij, fumaris, mercurialis sing. M. j. caricarum pinguium, passularum à gigartis repurgatarum pa. xx. glycirrh. recent. & rasæ ʒ. j. Agarici in ligatura positi ʒ. β. Medullæ carthami contusæ & foll. senæ, polypodij querni recentis sing. ʒ. ij. florum stœchad. rorismarini & buglos.

456 *De Tumorib. præter naturam,*
bugloss. sing. p. j. fiat decoct. cape de
col. tb. j. ß. dill. mellis ros. col. tyr. de
stœchad. sing. ʒ. ij. ß. fiat Apozema
clarificatum, aromatizetur cum
pul. diamb. & diarhod. sing. ʒ. ij.
capiat in 4. dosibus de mane. Quod
si morbus sit contumax & labo-
rantis vires validæ, loco agarici
adiiciendæ erunt ʒ. ij. turbith electi
& gummosi in sero lactis caprini
prius maccerati, zingiberis & salis
gemmei sing. ʒ. vj.

℞. Elect. de citro solut. ʒ. ij. ca-
tholici ʒ. ß. rhabar. in aqua endiuæ
& modico vini albi infusi & ex-
pressi ʒ. iiij. cinamomi eadem arte
præparati ʒ. vij. syr. ros. solut. ʒ. j.
aquaturn maioranæ & bugloss. sing.
ʒ. ij. misce, fiat potio.

℞. Conseruæ florum stœchad.
ʒ. j. theriacæ veteris ʒ. iiij. sacch.
parum. fiat bolus qui detur in cra-
stinum horis 4. ante prandium. Me-
dicatæ potionis loco sequentes
pillulas deglutiet.

℞. Massæ pil. aggreg. maio.
de agarico, sing. ʒ. ß. massæ pillu.
cochia

cochiarum ℞. j. malaxentur cum aqua buglossi. fiant catapotia 7. quæ deglutiet hora secunda post mediam noctem leui cœna præcedente. Ægrotum in quo atra bilis vincit sequenti modo purgabis.

℞. Dialennæ solut. ℥. iij. syr. viol. ℥. j. β. decocti foliorum buglossi. borraginis & endiuixæ ℥. iij. misce, fiat potio.

℞. Corticis mediani fraxini, tamariscis rad. cappa. sing. ℥. j. corticis ebuli ℥. vj. corticis citri sicci ℥. β. vtriusque buglossi. vtriusque cichorii cum toto, fumarix, mercurialis, pimpinellæ, scabiosæ, summitatum lupuli, scolopend. sing. M. j. prunorum dulcium, passularum à gargaris repurgatarum, sing. pa. xx. pulpæ tamarindorum electorum ℥. j. sem. anisi, fœniculi sing. ℥. j. sem. melonū, cucurbitæ sing. ℥. ij. glycyrrhizæ contusæ ℥. β. folliculorum sennæ, polypodij querni recentis sing. ℥. ij. Epithymi cretensis ℥. β. florum buglossi. viol. sing. p. j. florum thymi ℥. j. fiat decoctio in duabus portibus
V aquæ

458 *De Tumorib. præter naturam,*
aqua fontana & vna aqua bugloss.
facta col. ad lb. j. ß. diss. succi pomorum
dulcium defæcati ʒ. iiii. sacch.
albill. ʒ. iiij. fiat apozema clar. &
aromat. cum pulu. elect. diamarg.
frig. & diarhod. sing. ʒ. ij. capiat in
4. dosibus de mane.

℞. Confectionis hamec. ʒ. ij.
rhabar. in aqua bugloss. infusi &
expressi ʒ. j. ß. cinamomi eodem
modo præparati gr. vj. syr. ros.
solut. ʒ. j. ß. decocti præscripti apo-
zematis ʒ. iiii. fiat potio danda post
apozematis vsum.

℞. Conser. viol. flor. borrag. sing.
ʒ. j. ß. pulu. elect. triasant. ʒ. j. cum
saccharo., fiat bolus pro sequenti
mane. Loco medicatæ potionis se-
quentia catapotia instituire pote-
rimus.

℞. Mass. pil. de fumo terræ &
indarum ling. ʒ. ij. trochiscorum
alhandal. ʒ. iiij. malaxentur cum
aqua bugloss. fiant catapotia 7. de-
glutiet hora prima post mediam
noctem parca cœna præcedente.

℞. Theriacæ veteris & probatæ
ʒ. j. ß.

ʒ.ʒ. ʒ. cum saccharo, fiat bolus, detur 4. horis ante prandium. Purgato vniuerso corpore, ad particulares euacuationes transeundum erit, quæ exercentur errhinis, apophlegmatismis, gargarismis mariscas aut mentes cientibus, medicamentis, aluum laxantibus & mouentibus sudores. Est tamen summopere cauendum ne internas oris partes exulceratas gargarismis, aut apophlegmatismis defatigemus, neque laborantibus naribus errhina præscribamus, quippe quod hæc medicamenta in affectas partes humores euocantia, illas exasperabunt, & plus noxæ quàm vsus inferent. In sequentem igitur modum errhinum parabimus.

℞. Succi rad. betæ rubræ, sampsiuci deputati, sing. ʒ. iij. succi anagalidis cæruleum colorem procreantis cum vino albo extracti ʒ. iij. Mannæ granatæ & recentis ʒ. j. mel. ros. col. ʒ. j. ʒ. miscæ, fiat errhinum. traiciat mane tepidum aluo exonerata, ore aqua pleno, per na-

460 *De Tumorib. præter naturam,*
res illas optimè emungendo, quo
etiam faucibus & gargarone exul-
ceratis vti citra ægroti dispendium
poteris.

℞. Rad. piretri, piperis nigri, gra-
norum vuzæ tamineæ ſing. ʒ. j. nucis
moſchatae, zedoariæ ſing. ʒ. ij. pul-
uerentur & cum modica cera alba,
fiat paſtilli, maſticet vnum ieiunus
expuendo quod diſſoluitur.

℞. Rad. glycyrrhiæ ʒ. j. foliorum
maioranæ, hyſſopi ſing. M. j. carica-
rum pinguium, paſſul. ab acinis
mundat. ſing. ꝑ. a. xx. ſem. nigellæ &
urticæ contuli ſing. ʒ. ij. florum ro-
riſmarini, centaury minoris, ſing. ꝑ.
j. fiat decoct. in aqua hordei integri
& in col. qu. v. diſſ. mellis roſ. col. ʒ.
ij. oxymelitis ſimpl. ʒ. j. β. fiat garga-
riſmus, gargarizet longo tempore
ante cibum. hæmorrhoides glandi-
bus ex aloë, ſapone gallico, bubulo
felle ſollicitandæ erunt, & turgen-
tes phlebotomi cuſpide, vel admo-
tis hirudinibus aperiendæ, vt ſan-
guis ater euacuetur. Menſtruas pur-
gationes ſequenti potu prouocabis.

℞. Rad.

℞. Rad. petro. apij, valerianæ, & fœniculi sing. ℥. j. calamenti, pulegij matricariæ, arthemisię, nepetę, sing. M. j. hermodactylorum ℥. β. glycyrrhizę recentis ℥. β. sem. nigellę romanę, dauci sing. ℥. ij. florum genista, cicerum nigrorum, sing. p. j. fiat decoct. & in col. ℥. j. diss. oxymel. diuretici & syr. de duab. radicib. cum aceto sing. ℥. ij. β. capiat in tribus dosibus de mane concessio trium horarum à sorbitione somno. Deiectas principum partium à morbi inclementia facultates remediis sequentibus firmabimus.

℞. Conser. rosarum, rad. bugloss. sing. ℥. j. conser. florum borrag. & florum cichorij sing. ℥. vj. myrobalanorum emblicarum, sacch. conditarum & vino albo lotarum nu. j. pulu. elect. diamarg. frig. sine moscho ℥. iiij. pul. diarhod. ℥. j. syr. de pomis bene olentibus q. s. ad incorporandum, fiat opiata, de qua horis duabus ante prandium capiet ad quantitatem castanę. bibat postea cochlearia duo vini albi,

462 *De Tumorib. præter naturam,*
aut gilui aqua mellisæ vel bugloss.
diluti. Vel sic.

℞. Pulu. elect. triasant. ℥. iij. pulu.
elect. diamarg. frig. ℥. j. pul. diarhod.
abb. ℥. ij. conseruæ florum cichorij
& borraginis sing. ℥. iij. sacch. dill. ℥. iij.
aquis endiuæ & bugl. q. s. fiat elect.
in lozangiis ponderantibus ℥. ij. ℞.
capiat vnã quolibet mane horis
duabus ante prandium. Iniiciendi
erunt per interualla molles clyste-
res, quibus alius lubrica seruabitur.

℞. Altheæ cum rad. malu. viol.
branchæ vrsinæ, atriplicis, parietaria,
foliorum bugloss. fumaris, si-
clæ, mercurialis sing. M. j. sem. lini,
maluæ sing. ℥. j. caricaru pinguium,
prunorum dulcium sing. pa. xxx.
sem. cartham. contusi ℥. j. ℞. sem. ani-
si fœniculi sing. ℥. j. florum buglo.
viol. nymphææ sing. p. j. fiat decoct.
in aqua hordei & in col. quart. v.
diss. diaprun. solutiui ℥. ℞. catholi-
ci ℥. vj. olei violati ℥. iij. mellis
viol. sacch. rub. succi mercurialis
sing. ℥. j. ℞. salis co. ℥. j. fiat clyster
detur exposcente necessitate. Non

minus

minus proderit solu. medicaminis
sequentis vsus.

℞. Catholici ꝑ. iij. confect. hamee.
& diaphæn. ſing. ꝑ. β. rhab. aqua en-
diuię irrorati ꝑ. iij. cinamomi grana
xv. ſyr. roſ. ſolut. q. s. ad incorporan-
dum, fiat opiata de qua cum opus
erit capiet circiter ꝑ. j. per ſe, vel
diſſ. in ꝑ. iij. decocti foliorum bugl.
borrag. & cichorij. Vel ſic pro mol-
lioribus & debilioribus naturis.

℞. Foliorum ſennæ orientalis ꝑ.
β. polypodij querni recentis ꝑ. iij.
ſem. aniſi ꝑ. β. florum viol. bugloſ.
ſing. ꝑ. j. fiat decoct. in iure galli ni-
gri veteris, de col. cape ꝑ. iij. in qui-
bus diſſ. manna granata ꝑ. j. ſyr. roſ.
ſolut. ꝑ. j. β. miſce, fiat potio, detur
urgente neceſſitate. Hiſ peractis
mouendi erunt ſudores linimentis,
emplatris, ceratis, ſuffitibus, aut in-
ſtituta ea victus ratione ex Guai-
cini ligni decocto, ſarzæ pariliae,
vel chinnae, vt humores per totum
corporis habitum fuſi eliciantur:
& ſi quæ ſint puſtulæ aut tumores
externas partes defatigantes exic-

464 *De Tumorib. præter naturam,*
centur & digerantur. Curandi igitur erunt ægroti in eum qui sequitur modum.

℥. Axungia suilla non salita à membranis repurgata (malè enim à nōnullis ab ignis calore eliquatur) & per column medicum transfusa ℥. j. hydrargyri cū prædicta axungia extincta ℥. vj. ab hac quàm à quavis alia meliùs retinetur, thuris, mastiches, resinae pini sing. ℥. j. lithargyri auri ℥. ij. myrrhae electæ & styracis liquidæ sing. ℥. j. cerusæ in aqua rosarum lotæ ℥. vj. olei de baccis lauri ℥. ij. olei rosati ℥. iij. Ducantur probè in mortario marmoreo & pistillo buxèo, fiat linimentum, illinantur omnes corporis partes, inguina præsertim ante focum, præter caput, pectus, inferiorem ventrem: cooperiatur postea plus solito corpus, quiescat donec sudor eruperit. Quod si ob cutis densitatem & pororum obstructionem sudare nequeat, bubulas vesicas, calida aqua refertas, sub alis reponemus, aut inguinibus admouebimus,

bimus, & calidos lateres pedibus apponemus. Si dolor citra pustulas, iuncturas & caput plurimū tentet, sequens linimentum ex vsu erit.

℥. Vnguenti enulati siue psorici ℥. β. vnguenti agrippæ & mæciati sing. ℥. iij. argenti fusilis cum prædictis vnguentis aut limonum succo extincti ℥. iij. olibani, mastiches & myrrhæ sing. ℥. j. β. sublimati ℥. ij. terebinthinæ ℥. j. lithargyri auri ℥. x. olei cham. olei de spica sing. ℥. iij. misceantur simul, fiat linimentum.

℥. Axungia gallinæ, anatis, anseris sing. ℥. ij. Medullæ cruris vituli, vaccæ sing. ℥. j. β. axungia porci, vt dictum est) præparata ℥. β. resina pini, terebinthinæ cum aqua vitæ lotæ sing. ℥. ij. lithargyri auri, thuris, mastiches, sing. qu. β. hermodactylorum subtiliter pulueratorum ℥. x. euphorbij, in natura valida ℥. ij. in debili ab illo abstinendum erit, styracis, calamitæ liquidæ sing. ℥. vj. olei lumbricorum, vulpini sing. ℥. iij. olei chamom. fæcis olei de lilio sing. ℥. ij. Ducantur

466 *De Tumorib. prater naturam,*
optimè in mortario marmoreo, fiat
linimentum. Non est cum corpus
inungimus calefaciendum vnguen-
tum, sed tantum manus.

Aliud ad euocandos humores ex
internis partibus ad externas.

℞. Butyri recentis sine sale ℥.iiij.
axungiaë suillæ non salitæ à pelli-
culis repurgatæ ℥. x. styracis liqui-
dæ, ladani puri & lithargyri auri
sing. ℥. j. β. hermodactylorum, ari-
stolochiæ rotundæ sing. ℥. j. eu-
phorbi j. ij. argenti fulvis cum
suo liquore extincti ℥. β. In corpo-
re robusto olei petrolei penetra-
tionis causa ℥. ij. olei de lateribus,
irini & chamom. sing. ℥. iiij. Agiten-
tur diutissimè in mortario marmo-
reo, fiat linimentum. Sunt qui his
linimentis theriacam addunt prop-
ter humorem peruicacem & vene-
natum, à quo hunc morbum scatu-
rire arbitrantur.

Ex his prouidus & solers medi-
cus amplissimam linimentorum su-
pellectilem contemplata prius la-
borantis natura, ætate, cœli condi-
tione,

tione, & corporis facultate sibi parabit. nam mollioribus corporibus & his quorum virium robur est imbecillum, minus fortia medicamenta sunt præscribenda, minorque hydrargyri & euphorbij quantitas. In his latet est extremas corporis partes inungere. horum autem linimentorum basis est axungia & ipsa hydrargyrus, quam argentum ob colorem & indefinentem motum, viuum vocant, in quo vegetus calor cum multo humore, sed tenaci motu ingenerat quietis nescium. Non oportet arbitremur linimenta hæc neotericorum esse inuēta, nam præsci & in curatiua methodo exercitati medici, his psoram & lepram frequēter expugnauerunt. Cæcutiunt & hallucinantur qui hunc pessimū morbum sine hydrargyro depellere scribunt, nouam & tutiorem curandi rationem se nosse proferentes, & in mentis penetralibus absconditam seruantes, vana spe posteritatem lætaturunt. Sed quantum sint à veritate abalienati sibi conscij sunt

468 *De Tumorib præter naturam,*
qui in curandis multis hac dira
labe detentis bonas horas successu
felicissimo collocarunt. ij expe-
rientia omnium rerum magistra,
agnouerunt se hunc morbum sine
hydrargyri sodalitis curare nequi-
uisse, quamuis ex illius mala admi-
nistratio multa corpori incom-
moda suboriantur. Quis nescit ve-
ratri, peplij, dendroidis, thymelæ,
scammonij, antimonij intempesti-
uum vsum, corpori maxime noxiũ,
imò lethalem esse? quæ suo tem-
pore administrata, simul & probè
castigata corpori plurimum pro-
desse, quis negat? hydrargyrum
plerique hac ratione damnât, quod
sua frig. & hum. natium calorem
& humores ita refrigeret, vt hos
congelascere faciat, tremores insu-
per, comitiales morbum, & huius
materiæ fossores & artifices tamen-
si robustos, ad quartum vsque an-
num incolumes permanere non si-
nat, tremore magno omnes corpo-
ris partes cõcutiat. Hoc verò ad me-
tallorum omnium generationē esse

dispo

dispositum tradūt, cū omnibus se coniungat nemo inficiari debet, illorum generationi idoneam materiam præbere. Omnia metalla in fusile argentum coniecta, vt lignum in aqua supernatant, dempto auro omnium metallorum præstantissimo, quod magis reliquis amplexatur, quodque subsidet. Ex hydragyro & armeniaco sale fit sublimatum ex quo varios faciei fucos mulieres parant. Ex sutorio atramento, sale nitro, & alumine pulvis ille mercurij ab aliquibus præcipitatum vocatus, paratur, cathereticum & vlceribus quibus hyperfarctosis est copulata, opportunum auxilium, ac aliis contumacibus & à lue gallica emergentibus cacœthe vocatis præsentaneum præsidium construitur, vt suo loco demonstrabitur.

Est hydrargyrus duplex, naturalis vna, in fodinis mineralium reperta, irrequieta & more aquæ semper fluens, colore argenti obscuriore: factitia alia, quam ex
minio

470 *De Tumorib. præter naturam,*
mimo in vasis fictilibus certa arte
fieri tradit Pedacius Dioscorides.
Paratur etiam ex fuso plumbo, vel
antimonio, quæ naturali vires im-
becilliores habet, vt expertus sum.
Tineas puerorum enecat ad duorū
granorū milij pondus tradita. Scri-
puli pondere agrè parturientibus
prodest. Sublimatum præcipitato
minus noxium, sed vtroque mi-
nus perniciofa hydrargyrus, quæ
ponderosa existens minorem in ex-
tis moram superioribus trahit. Sua
grauitate ventriculum & intestina
erodere scripsit Dioscorides. Cuius
vestigia sequutus est Galenus, qui
alibi sibi contrarius dicit se nullum
hydrargyri periculum fecisse, ne-
que quod interimat si deuoretur,
neque vbi foris admota sit. lib. 4.
cap. 18. tradit medicamenta quæ
per erosionem interimant, ferro
lapidique ignito similia esse, quæ
à corporis nimirum calore huc
perducuntur, velut chalcitis, mysi,
sori, adhæc arsenicum, hydragyros,
lithargyros, & alia innumera, cras-
sarum

farum enim sunt partium id genus omnia, ac potestate calida, ac proinde temporis spatio accensa, per eam quæ est in animante mutationem, non aliter quàm lapis & ferrum ignitum, ventrem tū exulcerant, tum exurunt, cum scilicet in corpus distribui præ grauitate non possint. Rursusc. i. lib. xi. de simpl. med. facult. ait. Igitur in iis quæ superius dicta sunt, haud ita multa particularia eorum quæ in materiis sunt conscripta à medicis, mihi ignota fuere, verùm operam dedi ut ipse per experientiam facultatem eorum cognoscerem. Quod si quid ignorabam, planè nec de illo quidquam conscripti, haud credendum aliis censens, ne de vno quidem huiusmodi, quod certum habeam nonnullos multa mentiri. Ex his Galeni verbis luce meridiana clarius est, ipsum alioqui virum doctissimum, & in medica arte exercitatum, in eo sermone quem de hydragyro conscripsit parum sibi constare, & haud dubiè
sui

472 *De Tumorib. præter naturam,*
sui memorem non fuisse.

Auicennas 2. lib. tract. 2. hydrargyrum frigidam & humidam ordine 2. tradit. Cuius vapor facit accidere paralyfin & tremorem, & re-ctat membra, & eius fumus auditum destruit, faciens oris fœtorem cum per ipsum transit. Petrus Ap-ponensis conciliator dictus, Aui-cennæ sententiæ astipulatur. Paulus 7. lib. argentum viuum in medici-næ vsum non accommodari, quod venenum repræsentet, astruit, ip-sum in cinerem mixtumque aliis speciebus colicis & ileosis exhi-buerunt.

Non defunt qui hydrargyrum non solùm ord. 2. frigidam & hu-midam esse proferant, sed narcoti-cam & vehementi sua frigiditate dolores sopire etiam sæuissimos, bilisque ardores retundere maximè affirment.

Quod si horum placita vera sint, què fieri potest, vt huius medica-mentivsu Parthonopeus morbus profligetur? Nam quæ frigida sunt,
& cras

crassamentum substantiæ habent, potius apocroustica quàm epispastica esse censentur : & quo frigidiora , eo magis in corporis penetralia humores protrudunt. Sunt enim apocroustica epispasticis succos ex internis partibus ad superficiarias euocantibus planè cõtraria.

Hac igitur ratione inferamus oportet, hydrargyrum narcoticum medicamentum tunc morbum potius augere quàm curare , propulsis ad interiores partes humoribus, quos prouida natura internarum partium integritati consulens , ad partes minus principes, & corporis habitum detrudit. Et quamuis Aristotele teste , aërea & tenui substantia , quæ in partes corporis profundas se insinuat , sit perfusa, nihilo secius humores eliquare , & sudores eiere, hoc opus frig. vehementi impediẽte præstare minime potest, neque derelicta (vt aiũt) morbi radice , solis symptomatis opem ferre : cum sensus, & quotidiana experientia, non solùm pa-

cata,

474 *De Tumoribus præter naturam,*
cata, ex huius victione, sympto-
mata, sed morbum planè auultum,
neque reuifcentem, aut recur-
rentem, testentur. Infirmam pro-
fectò mentem habet, qui demon-
strationem contra sensus iudicium
quærit.

Quod autem tremores, paraly-
sin, creber illius vsus excitet, hoc
non frigiditati, sed potius calidita-
ti, per accidens morbos frigidos
procreanti, feramus acceptū oportet.
Nonne generosum vinum, quod
ca. tertio ordine est, resolutionem,
comitiales morbum, & sæpe apo-
plexiam, frigidas atque humidas
ægritudines parit? Quis nescit po-
dagras, arthritides crebro gilui &
tenuis vini potu commoueri? Te-
stis est Burdegalensis plaga, in qua
innumeros ob vini maximè tenuis
vsus podagricos comperies. Sic
hydrargyrus ca. venenatæ qualita-
tis particeps, neruorum & cerebri
calorem ita deiicit, vt illarum par-
tium concoctrice facultate labefa-
ctata, morbi frigidi suboriantur,
liuidi

liuidi & tremebundi efficiantur dentes, ipsaque anima olida reddatur, cum magna pituitæ expuitione & oris vlceribus.

Concludamus oportet, Galenū, Paulum, & alios bonos autores sequuti, hydrargyrum 2. ordine completo potius calidam quàm frigidam esse, cum ab effectis, Gal. autore, in nostra corpora facultates medicamentorum deprehendantur, & hanc curationis huius morbi autorem & opificem præcipuum esse, quæ commodè suillæ axungię aut butyro miscetur, tum vt extinguatur, & promptius & multo melius suum munus exerat, tum vt ex harū rerū miscella extincta, optimè retineatur, & in penetralia corporis se probè insinuet. Præterea ab omnibus rationalibus medicis est receptum axioma, curationem per contraria fieri, si hydrargyrus frig. esset, morbum calidum expugnabit. Sed Parthonepeus morbus, vt symptomata illius fidi testes ostendunt, potius frigi

476 *De Tumorib. prater naturam,*
frigidus est quā calidus, qui huius
vnctione profligatur. Erit igitur
calida potius quā frigid. hydrar-
gyrus.

Vnctionis hora commoda erit
matutina, peracta concoctione, &
depulsis alui excrementis. Et ut os
& dentes minorem subeant noxam
cū corpus inungitur, aureus an-
nulus ore detinendus est, aut aureū
numisma, quod argento viuo sa-
turatum, & in accensos carbones
proiectum & infrigidatum, rursus
ore detinebitur. Ab vnctione de-
sistendum nō erit, donec alui fluor,
aut frequens pituitæ sputum ac-
cesserit. Si in macilento & exte-
nuato corpore vires defatiscant,
erit proba, & coctionis minimè
operosa alimonia reficiendum cor-
pus, & vno atque altero die, aut
pluribus, ab vnctione desisten-
dum, donec recreatis viribus hanc
facilius perferre possit. A luo con-
stipata, supponere glandem ex co-
cto melle, aut clysterem erit ex
vsu, tumidis gingiuis, oris & lin-
guæ

guæ vlceribus sic erit prospiciendum.

℞. Decoct. hordei integri ℔. j. mell. ros. col. ℥. ij. fiat oris collutio vel gargarismus. Propinanda erunt ex capo vel gallina iuscula, exhibendus panis lotus & bene coctus, vel oua recentia & trementia erunt administranda, propinandum quoque vinum generosum, cum ob oris incommoda solidas durasque res comedere citra maximam noxam non possint. Procedentibus linguæ & gingiuarum vlceribus hæc sublimata aqua, rosacea parum mixta per specilli cuspidem bombace munitam tangenda erunt, vt vlcus à pituitosa hydrargyri qualitate obortum exiccetur, & malo procedente sequenti medicamento erit vtendum.

℞. Hordei parum contusi p. j. fol. plantag. solani, summitatum rubi sing. M. j. baccarum fol. myrti & rosarum rub. sing. p. j. florum viol. p. β. fiat decoct. in col. qu. s. diss. succi rosarum depurati ℥. ij. diamori ℥. j. β.

478 *De Tumorib. præter naturam,*
3. j. β. fiat gargarilinus: in magno ardore & dolore ex ouino vel vacino lacte à butyro nequaquam secreto ab illo, collu. erit commoda aut butyri recentis in ore detentio. Magno hæc partium dolore perseverante, affigentur cucurbitulæ scapulis reuulsionis ergo, medicata potio in vnctione ipsa utilis erit, eo quod humorū in os cursum præpedit (non tamen eo die inungendum corpus) hæc in sequentem parabitur modum.

℞. Confect. hamec. & elect. diacarth. sing. ʒ. ij. syr. ros. solut. ʒ. j. aquarum betō. & bugloss. sing. ʒ. ij. fiat potio. Et quia sæpe ex ipsa vnctione in magnam virium imbecillitatem corruunt, erit huic remedio sequenti occurrendum.

℞. Conseru. rad. bugloss. & flor. borrag. sing. ʒ. j. conseru. ros. & acetosæ sing. ʒ. vj. pulu. diamarg. frig. ʒ. iiij. corall. rub. ʒ. j. syr. de pomis bene olentibus q. s. ad incorporandum, fiat opiata de qua singulis matutinis capiet ad quantitatem
vnius

binth. abietis $\mathfrak{z}$. iij. aristolochiæ rotundæ, styracis calamit. & rub. sing. $\mathfrak{z}$. β . argenti viui cum butyro recenti extincti $\mathfrak{z}$. ij. β . resinæ, olei vulpini & ceræ citrinæ sing. q. s. fiat ceratum. Ad exostoses & sæuos dolores sequens prælidium optimum habetur.

$\mathcal{R}$. Massæ emplast. Ioannis Vignij, aut de ranis $\mathfrak{lb}$. β . massæ emplastri gratia Dei & filij Zachariæ sing. $\mathfrak{z}$. ij. Malaxetur manibus inunctis oleo de spica, fiat magdalon. Danda tamen erit opera, vt ante horum vsum corpus sit plane repurgatum, aut sectione venæ (si opus sit) euacuatum, sequenti medicamento potissimum vbi morbus inueteratus erit, vtetur.

$\mathcal{R}$. Rad. Enulæ camp. ciperi & acori vulgaris sing. $\mathfrak{z}$. j. corticis citrici $\mathfrak{z}$. β . hermodactylorum $\mathfrak{z}$. v. bethon. arthem. sampfuci, chamepytheos, chamedr. primulæ veris sing. M. β . herbarum capil. com. vtriusque bugloss. cum radicibus, vtriusque cichorij, acetosæ cum to-

484 *De Tumorib. præter naturam,*
 to, fumarix, mercurialis ſing. M. j.
 prunorum dulcium, paſſularum a
 gigartis repurgatarum, iuiubarum
 ſebelten ſing. p. xv. ſem. anifi, fœni-
 culi ſing. ʒ. ij. galangæ minutæ ʒ. iiij.
 folliculorū ſennæ, polypodij quer-
 ni recentis ſing. ʒ. iiij. medullæ car-
 thami contuſæ ʒ. ij. Agarici recent.
 trochiſcati in ligatura poſiti ʒ. j.
 florum chamom. ſtæchad. bugloſ.
 rotifinar. ſing. p. j. florum centaurij
 minoris p. j. ꝑ. fiat decoct. cape de
 col. ꝑ. ij. In quibus diſſol. ſacch. al-
 biſſ. & ſyr. de fumo terræ ſing. ʒ. iiij.
 ꝑ. miſce, fiat ſyrupus, cuius media
 pars clarificetur & mediocriter de-
 coquatur, quam capiet in tribus do-
 ſibus. Alteri parti perfectè decoctæ
 miſc. ſyr. roſ. ſolut. ʒ. iiij. Capiat ʒ.
 iiij. diſſo. in decoct. bugloſ. fumarix,
 mercurialis, vel huius loco propi-
 nari poterunt catapotia ſequentia.

℞. Maſſæ pill. de fumo terræ,
 hermodactylorum & fœtidarum
 maiorum ſing. ʒ. j. trochiſcorum
 alhandal. (ſi robuſtum ſit corpus)
 ꝑ. iiij. malaxentur cum aqua be-
 tonicæ,

tonicæ, fiant pillulæ vj. quas deglutiet hora secunda post mediam noctem leui cæna præcedente, cū custodia & regimine artis. Multi probant catapotia sequentia, quæ nisi in pernicaci morbo & valido corpore concedi non debent.

℞. Aloës succocitrinæ ʒ. j. rhabarb. elect. & agar. sing. ʒ. ij. argenti fusilis in succo rosarum extincti ʒ. j. ʒ. ambaræ cineritiæ, moschi sing. ʒ. j. myrrhæ electæ ʒ. j. pauca terebinthina abietina excipiantur, fiat pasta pil. ex ʒ. j. formentur pillulæ 7. vel 8. capiat duas pro prima vice, deinde tres, postea quatuor. Si diues sit æger & sumptum ferre possit, addes limaturæ auri obryzi ʒ. j.

A calcinati antimonij, præcipitati aut sublimati vsu omnino abstinendum censco, tum quia escharotica & vrentia medicamēta sunt, tum quia ventriculo & intestinis sunt maximè molesta. Quod verum esse comperi in quodam aulico Chirurgo, qui cum febre quar-

486 *De Tumorib. præter naturam,*
tana distorqueretur, cuiusdam me-
dici consilio stibij calcinati ḡ. iiii.
cum conser. ros. ʒ. j. deuorauit, qui
paulo post in tam profundum vo-
mitum est collapsus, & in tam ma-
gna ventris tormina, vt nisi aliorum
medicorum remedijs fuisset resti-
tutus, vitam cum morte commuta-
re paratus iam esset. Satius itaque
duco ab his suspectis venenatis-
que præsijs abstinere, quam alio-
rum scriptis temerè fidem adhibe-
re, & homines sic excarnificare,
cùm nobis tutioribus, & corpo-
ri noxam non allaturis vti sit da-
tum.

Non desunt qui colocynthide
& turpeto passim vtantur, quorum
sententiam non valde probo. Quod
si his vti oporteat, consulendus
erit exercitatus, & qui experientia
plurimum valeat medicus, qui con-
templato virium robore moderari
pro sua prudentia nouerit, nihil
enim temerè in tam digna, tam-
que nobili materia (qualis est cor-
poris humani) experiri fas est.

Pleri

Plerique in diutino morbo, & qui iam longo tempore corpus torfit, quando vident vng. irritum esse vsum, ab his abstinent, & sequenti methodo curationem aggrediuntur. Constituunt ægrotantem nudum, & bene euacuatum sub conopeo, in quo ferreum aut æneum vas luculentis prunis munitum reponunt, supra quas sequens medicamentum proiicientes ex illo suffitum faciunt, & bene clausum papilionem seruantes, dant operam vt corpus fumum hauriat, qui sudores mouet, & pituitam ex ore elicit.

Suffitibus ad fœdam & mordicus hærentem scabiem vsa est antiquitas, non tamen consulendi sunt ad tabem, hæcticam, asthma procliuibus, nec nisi prius roboratis extis principibus, & mitiorum medicamentorum vsu præcedente, sunt aggrediendi. Quare antequam conopeum ingrediantur ex capo ius haurient, aut oua sorbilia, vel albissimi panis vino generoso satura-

488 *De Tumorib. præter naturam,*
ti buccas duas comedent, vel cardiaco aliquo medicamento fruatur, quale est conserua rosarum, rad. bugloss. manus Christi cum vnionibus. Ex sequentibus itaque suffitus parabitur.

℞. Cinabrij ℥.ij. olibani, gummi iuniperi sing. ℥. β. styracis calamitæ, benioini sing. ℥.ij. trochiscorū galliæ & aliptæ moschatæ sing. ℥.j. puluerentur & terebinthina excipiantur, fiant pastilli ponderantes ℥.vj. Vel sic.

℞. Theriacæ probatæ ℥. β. cinabrij & auripigmenti sing. ℥. j. β. benioini & myrrhæ sing. ℥. β. aquæ melissæ, eliquationis gummi traca. q. s. ad excipiendum, fiant pastilli ponderis ℥. β.

Si huius suffitus odorem citra suffocationis periculum ferre non possit, caput extra conopeum teneat, reliquis corporis partibus apprimè tectis, ne frigidus aër in penetralia corporis se insinuans, mirros articulorum cruciatus moueat, & tunc bene sudantem, calidis pan-

nis inuolutum, vt rursus sudet in lectum collocabis, & alimentis euechymis corpus reficies. Fractis autem viribus, suffitibus tantisper parcendum erit donec corpus suas vires collegerit. Sed cordi syncopei patienti cardiaca portione, aut cardiaco epithemate prospiciendum erit.

At multos tam morosos sæpe offendimus, qui vnguentorum aut suffitibus usum respuant, hunc morbum aliis remediis profligari posse sperantes, his instituendam eam victus rationem quæ ex sequenti medicamentorum decocto paratur, suademus. Quæ quamuis in longius tempus curationem protrahat, à tam nefanda pernicie nihilominus plerosque liberare quotidiana experientia docet. Quam post totius corporis exactam euacuationem pro humoris noxij natura sic aggredieris.

℞. Ligni sancti aut guaiacini nõ gladio aut contundente pistillo, sed lima in pollinem redacti ℥. j.
X s corti

490 *De Tumorib. præter naturam,*
corticis eiusdem ℥. j. Infundantur
per diē naturalē in xij. ℔. aq. fontis,
bulliāt in vase vitreato lento igne,
sine fumo, seruata diligenter in py-
xide, aut alio vase mundo spuma
(vulneribus ab hoc morbo contra-
ctis vtilissima) donec redeant ad ℔.
iij. in robustis corporibus, ad sex
in debilitioribus, ad x. in pueris, facta
col. reponatur in amphora vitrea.
Dentur ℥. viij. horis antelucanis, te-
gatur corpus plus solito, sudādo ci-
tra molestiā deterfo postea à sudo-
re corpore, trāsferat se in aliū lecti
angulum, & vbi per horam quieue-
rit, prandeat solito multo fruga-
lius. Vescetur interea pane semi-
dalite, bene fermentato & bisco-
cto, carnibus veruecinis, caponum,
gallarum, atagenarum, lactantis
vituli, auicularum montanarum,
fiscularum, assarum potius quàm
elixarum. A iusculis, ossis, suillis, bu-
bulis, aquatiliū auium carnibus
abstinebit, piscibus, leguminibus,
crudis herbis, radice, brassica, va-
porulentis cibariis, acidijs, ompha-
cio,

cio, malorum aureorum succo parcendum, à sale falsisque cibis abstinendum, ne guaiaci operatio impediatur. Quemadmodum perfrictus allio magnes ferrum attrahere prohibetur.

Amplius si quis roget cum hic morbus sit chronicus, cur tenuis victus ratio, contra Hip. sententiam instituat, dicendum ligni guaiacini decoctum non tantum medicamentum esse, sed alimentum ob eius magnam crassitiam: tremula vel sorbilia oua concedi possunt; grana pini aqua hordei macerata, cum sacch. momento: amygdalæ saccharatæ & placētæ sacch. saturatæ pistillo maceratis dulcibus & putamine priuatis amygdalis (marfos panes vocant) vtilis, vix passæ detractis gigartidis, citri cortex sacch. conditus, dentibus probe tritus. A vino omnino abstinendum suademus, cuius loco, ligni sancti decocto erit utendum. Quod si sequentem morbum hunc parari poterit.

2. Faciem prædicti ligni additis

492 De Tumorib. præter naturam,
3. ij. ligni noui, decoquatur in lb.
xvj. aquæ fontis, donec redéant ad
lb. x. transfuso per medicum colum
liquore, vtere. Morosi ægrotantis
palato facies satis si lb. j. sacch. cum
3. β. cinamomi misceas, vt transfu-
sus ad aromatitatis vini instar potus
sit gratior. Si propter cõsuetudinẽ,
cui aliquid autore Hip. est condo-
nandum: aut virium imbecillita-
tem abstinere à vini potu nequeat;
concedendum erit in prandio & illo
frugaliore cœna, sed oligophoron
& guaiacini decocto probè dilu-
tum: pisces non solum fugiendi
sunt, sed neque gustandi, quia fri-
gidam & humidam alimoniã cor-
pori suggerunt. Seruabitur hæc vi-
ctus ratio in 30. aut 40. diem, cuius
vsum & successum felicem tibi
bona ægroti tolerantia & sympto-
matum inclinatio monstrabit. Sed
paulo antequam ad assuetam viuẽ-
di normam transferatur æger, vt
humoris noxij reliquiæ in totum
aboleantur quæ nouam rursus de-
fluxionem excitare possunt, purgato
rursus

8. apho.
7. rpho.

rursus corpore, aliquo ex prædictis unguentis erit illinendum corpus.

Quibus dexterè peractis, non repente, sed sensim ad assuetam viuendi rationem reducatur. Hac viuendi lege pertinacia vlcera nonnunquã curantur & exostoses delentur aut magna ex parte minuuntur. Quibus perseuerantibus emplastra aut cerata ex sequentibus adhibebis.

℞. Massæ emplastri diachylonis minoris ireati ℥. iiij. massæ emplastri de ranis ℥. v. malaxentur inunctis manibus oleo keirino aut liliaceo, fiat magdaleon, de quo formentur emplastra magnitudinis debitæ. Vel sic.

℞. Rad. mandragoræ & liliorû alborum sing. ℔. j. rad. cucumeris alinini & bryoniæ sing. ℔. β. axungia taxi ℥. ij. axungia vrsi ℥. iiij. axungia gallinæ, anatis & anseris sing. ℥. ij. β. olei de lilio & chamom. sing. ℔. β. contusis prius radic. decoquantur optimè, & petolum medicum postea transfundantur, misce hydrargyri cum suilla

axun

494 *De Tumorib. præter naturam,*
ticeæ & fanugræci ſing. ℥. ij. ſ. Sup-
axungia extinctæ ℥. v. hermoda-
ctylorum ℥. ij. pulu. irid. florent.
℥. iiij. terebinthinæ ℥. iiij. ceræ q. s.
hat ceratum. Vel ſic.

℞. Emplaſtri Ioannis de Vigo. ℥b.
j. maſſæ emplaſtri filij Zachariæ
& apoſtolici chirurgici ſing. ℥b. ſ.
malaxentur manibus inunctis oleo
de lilio, fiat magdalon molle, ad-
de cerati & ſipati ℥. iiij. argenti
vivi cum ſuilla axungia extincti
℥. ij. his qui ob egeſtatem vel ma-
gna negotia domi reſidere non
poſſunt & peregrinari coguntur,
alius curationis modus inſtituen-
dus erit. Quorum brachiis ad car-
pum uſque, homoplatis & coxis, &
aliis partibus dolore tentatis ad-
mouenda erunt magna emplaſtra,
prius bene repurgatis; quæ in ſe-
quentem modum conſtrui oppor-
tune poterunt.

℞. Maſſæ emplaſtri diuini, dia-
chylonis magni cum gummis ſing.
℥b. j. empl. de meliloto ℥b. ſ. ſtyracis
liquidæ, ladani puri & maſtiches
ſing.

ſing. ℥. iij. hydrargyri cum adipe gallinaco extinctæ ℥. iij. euphorbij ℥. j. ceræ qu. ſuſſi. malaxentur cum oleo laurino, fiat ceratum ex quo conſtruantur magdaleones, conformentur emplaſtra, emunctoriis poſterioribus partibus admoventur, non pectori, ventri & anterioribus locis. Si his medicamentis dolores non conquieſcant, neque tumores membrorum digeri poſſint, ſequentibus præſidiis quæ humores tumorum præcipuam cauſam ſuppurant, vtendum erit.

℞. Rad. liliorum alborum ſub prunis coctarum ℥. iij. rad. ebulorum, althææ, elixarum, in mortario marmoreo tritarum ſing. ℥. iij. caricarum pinguium elixarum & contuſarum num. 30. muccaginis ſem. ſænu græci, althææ ſing. ℥. v. fermenti acris ℥. ij. axungię gallinæ & porci ſing. ℥. ſ. olei de lilio, amygdalarum amararum ſing. ℥. iij. ſ. cum ceræ veteris decenti quantitate, fiat magdalon. Adde farine tri-
pura

496 *De Tumorib præter naturam,*
puratus tumor candenti ferro aut
pyrotico medicamento aperiendus
erit. his tamen legibus obseruatis
quas lib. i. cap. de tumorum in vni-
uersum curatione docuimus. Quod
si hæc iuncturis admoueas, veren-
du erit ne præpediatur abolcatúr-
ve membri functio. Decisa eschara
basilicone, butyro, vel medicamen-
to ex oleo ros. & ouorum luteis pa-
rato, vlcus eluentibus & detergen-
tibus, præsertim si pus sit crallum,
in sequentem modum paratis uten-
dum erit.

℞. Farinæ hordei ℥. j. myrrhæ,
olibani, mastiches, aristolochiæ ro-
tundæ sing. ℥. iij. terebinthinæ ℥. j.
ß. mell. ros. col. ℥. j. ceræ parum, fiat
vnguentum, quo operata turunda in
vlcus mittatur, aut illius loco em-
motum, tegatur deinde emplastro
ex præscripto vnguento. Vnguentum
apostolorum ex Auicenna vel Æ-
gyptiacum in fortioribus naturis,
in mollioribus cum basilicone per-
mixtum probatur. Vbi probè deter-
sum erit vlcus, emplastro fusco à

Gale

Galeno maxime commedato (quod ex oleo lithargyro aceto ad saturitatem coctis fit) vel emplastro diachalciteos adaucta chalcitidis quantitate coagmentum recipiet. Quod si tenuem saniem euomat, & huic sit calida intemperies copulata, remedij sequentis vsus commodus erit.

℞. Succij plantag. & solani depurati sing. ℥. j. thutiæ diligenter præparatæ, plumbi vsti & loti sing. ℥. j. β. caphuræ ℥. β. cerusæ aqua rosarum abluta ℥. iij. olei ros. omphacini ℥. iij. Agitentur in mortario & pistillo plumbeis, fiat linimentum. Adde lithargyri auri ℥. β. Sæpe venenatus ille humor intacta carne caluatia os erodens, cariei est fomes, vel alterius corporis ossis, cruciatus intolerabiles excitans, quos anodynis aut narcoticis medicamentis vix compescere possumus, tunc ad sectionem, pyrotico medicamento aut rutilante ferro (quod tutius & præstantius est) factam nos adigit. Huic autem nefando

498 *De Tumorib. præter naturam,*
fando malo succurremus præsidio
sequenti, quod ossis corrupti squa-
mas decidere facit & cariem absumit : spoliatiuum nostri æui Chi-
rurgi vocant.

℞. Rad. aristoloch. rotundæ ʒ.
iij. ʒ. rad. cannarū, peucedani sing. ʒ.
iij. pulu. iridis, farinæ erui sing. ʒ. ʒ.
terebinthinæ ʒ. vj. mellis ros. col. ʒ.
j. ʒ. concorporentur simul. fiat li-
nimentum.

Aliud quod corrupta ossa detra-
hit, squamas illorum tollit, caui-
tatesque replet.

℞. Corticis pini, aristoloch. ro-
tundæ, pumicis vsti sing. ʒ. j. rad. iri-
dis, panacis & capparum sing. ʒ. vj.
mannæ, thuris ʒ. v. myrrhæ & re-
sinæ pini sing. ʒ. j. squamæ aris ʒ.
ij. terantur subtiliter & cum mel-
lis optimi quantitate congrua, fiat
linimentum. Interdum in carioso
osse tripanum adigimus aut pha-
coto & plumbeo malleo, caluariæ
os euellimus, vt propinquas ossis
partes sanas & à putrilagine tutas
seruemus, quod frequentius in
calua

caluariae ossibus facimus. Nonnunquam exigua terebra os perforamus, & aqua forti ab alchimistica arte exercentibus excogitata illud perfundimus, qua arte à sano secretum decidit. Quae tentanda minimè sunt, nisi rite purgatum fuerit corpus, quod inungi poterit aliquo ex præcedentibus unguento, quod cariosum os præstantius exsiccabit. Ad hos usus, euulsis cariosis ossibus, accommodantur cerata, quae pro varia membrorum temperie variis modis præscribantur oportet. Ceratum de bethonica capiti est congruum, aliis verò partibus sequens est accommodatum.

℞. Sepi hircini ℥. iij. cerusæ & minij sing. ℥. j. s. lithargyri auri ℥. iij. boli armeniae ℥. x. opopanax & lacrymæ thuris sing. ℥. j. olei laurini ℥. iij. olei communis ℥. ij. ceræ citrinæ qu. suff. fiat ceratum. Oris & palati ulcera aquæ sublimatæ partibus duabus & rosarum vna per cuspidem specilli
bomba

500 *De Tumorib. præter naturam,*
bombace inuoluta tangenda erunt.
Quibus sequens gargarismus erit
idoneus.

℞. Rosarum rub. baccarum fo-
liorum myrti sing. p. j. flor. viol. p. β.
fem. acetosæ, endiuæ sing. ʒ. ij.
fiat decoct. in aqua hordei perfectè
cocti, de colatura cape ℥. j. β. diss.
syr. viol. ʒ. iij. fiat gargarismus. Gar-
garizet frequenter.

Aliqui Guaiacini ligni decocto,
sennam, polypodium, agaricum
miscent, & in robustioribus corpo-
ribus colocynthidem, sperantes se
his medicamentis humores noxios
qui in corporis habitu sunt ad il-
lius centrum reuocare. Quorum
sententiam non magni facio, quia
hæc citra magnam humorum per-
turbationem, & præcipuorum ex-
torum noxam, fieri non possunt.
Adde quod sudores, quibus fusi per
habitum corporis humores com-
modè euacuantur, sistunt.

Multi huius mali curationem
tentant ex apiæ radicis decocto
(quam nonnulli cinnam vocant)

victus

videtur ratione instituta. Sed oportet arbitremur radicem hanc à Dioscoridis apia maximè alienam, hæc enim bulbosa est, & pyri imaginem referens, vnde nomen accepit, vere nascitur, datur ad expurgandum corpus: altera Dioscoridi & antiquis medicis incognita, canarum aut iunci radicis effigiem æmulatur. Gustu insipida, ab hoc apia, sine sapore ab aliquibus vocata. Media esse videtur inter calamū odoratum & galangam crassam, quæ propriè acorus dicitur. Est calamo odorato crassior & solidior, sed galanga leuior & rarior, ca. in primo ordine, sicca in secundo, cuius vsus sic erit instituendus.

℞. Rad. cinnæ non leuis & cariola, sed solidæ & ponderosæ ℥.ij. diuidatur cultro bracteatum vel taleatum, aut in tenues laminas. Infundatur per diem naturalem in ℔. x. aquæ fontanæ, decoquantur lento igne sine fumo, in olla noua & vitreata donec redeant ad ℔.iij. Transfusum per colum medicum decoctum

502 *De Tumorib. præter naturam,*
decoctum in amphora vitrea repo-
natur, capiat prima luce ℥. viij. pur-
gato prius corpore, regatur, vt su-
perius fuit dictum, plus solito, cor-
pus sudet ad placitum, regatur vt
iam fuit traditum. Et ex magmate
addendo ℥. j. cum xij. ℔. aq. fonta.
fiat decoctio, donec redeant ad di-
midias. Colatura facta, & vase vi-
treo reposita vtatur vini loco in
suis partibus & extra illos. Quod si
saporis gratioris ergo sacch. ℔. ℔.
miscas, erit gustu gratior. Deligēda
ponderosa radix, recens, rubido co-
lore, non senio cariola, & parum
nodosa. In hac victus ratione 30.
dies cōpletos se continebit, & cum
sudores minus, vrinas magis mo-
ueat, & suppressæ per aluum deie-
ctionis causa sit, purgatorio medi-
dicamento vtetur.

Sunt qui apix decoctum bilio-
sis corporibus magis conferre pi-
tuitolis Guaiacini ligni statuunt.
Sed ego vtrisque tēperaturis Gua-
iacini ligni decoctum magis com-
modum iudico, cum sit magis me-
dica

dicamentosum. Est enim radix
apria qualitatis corpus afficientis
expers, ut illius insipidus sapor in-
dicat. Cùm ergo in corpus parum
aut nihil agat, quâ fieri potest ut
tam lentos ac viscidos succos ex-
citatis sudoribus euacuet? Quod
si dicas hoc remedio multos fuisse
leuatos, dicam hoc potius inedia
& tenui victui quàm medicamen-
to ascribendum esse. Sarzæ paril-
liæ decoctum similacis asperæ ima-
ginem referentis, vtilius mea sen-
tentia est, ut certus medicamen-
torum qualita. censor gustus pol-
licetur. Si Guaiacini decocti ligni
calore naturam defatigari quis
arbitretur, quod illius vsu he-
patis calor magis accendatur, sciat
oportet, si bene dilutum sit, cor-
pori officere non posse. Hæc ita-
que curantis medici arbitrio re-
linquimus excogitanda. Et quia
infiniti penè medici sceleratissimi
huius morbi curatiuam metho-
dum præscripserunt, quorum re-
media ab imperita etiam plebe in
dies

504 *De Tum. pr. na. Lib. III. ca. 52.*
dies tractantur , huic de morbo
Neapolitano curationi colopho-
nem & vltimam manum impo-
nam, ad quartum nostri instituti li-
brum me conferens.

Finis III. Libri.

DE

DE
 AGNOSCENDIS
 CVRANDISQVE
 TVMORIBVS
 præter naturam.

Auctore

ANTONIO SAPORTA
Doctore Medico.

LIBER QVARTVS.

CAP. I.

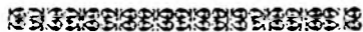

Aggressurus de tumo-
 ribus præter naturam
 a melancholico hu-
 more excitatis tracta-
 tionem, primum om-
 nium quid melancholia, quid atra
 bilis sit, & quænam inter hos suc-
 cos constituenda differētia, denique

Y qui

506 *De Tumorib. præter naturam,*
qui ab his humoribus tumores
procreentur, horum methodo cu-
ratiua haud prætermiffa, docebo.
Est autem melancholia sanguinis
limofa atque fæculenta pars, faci-
vinariæ haud abfimilis, colore sub-
nigra, & ad medium generis colla-
ta, frigida & licca, melancholicis
& duris partibus alendis utilis, in
valis putrefcens quartanam conti-
nuam, in corporis habitu inter-
mittentem excitans, metum & tri-
ftitiam fine manifefta caufa indu-
cens. Melancholiæ morbi, qui à
putata caufa nomen defumpfit, est
origo, à bile adaffata genita delira-
menta ferina & infaniam indomi-
tam parit, in partes corporis de-
lapfa, & in his coaceruata tumores
curationi pertinaces, cuius ergafti-
rion & officina est lien, ab illius
purioris & felectioris parte nutri-
tus, quem cùm ob obftructionem
attrahere non potest, fædo colore
vniuerfum corpus inficit. Atra bilis
à melancholiæ naturalis aduftione
genita aut flauæ bilis, quæ inter
om

omnes est maximè pernicioſa, mor-
bos contumaces & ſæpe remediis
ſuperiores, cogitatuſque medici
ſpernentes facit. Quapropter hanc
toto genere præter naturam eſſe
exiſtimandum eſt. Priùs igitur de
tumoribus à melancholia naturali
progenitis (quos ſcirrhos nomina-
mus)agemus, deinde inſtituto iam
ordine de aliis nobis erit ſermo.

De Scirrho.

C A P. II.

Scirrhum tumorem durum
eſſe tactui renitentem, œde-
mati planè contrarium, to-
ta medicorum ſchola tradit, hunc
in legitimum & illegitimum diui-
dens. Legitimus planè durus eſt,
doloris expertus & inſanabilis. Scir-
rho durities accedit ab humoris
ſiccitate & craſſitie. Doloris ſenſus
aſt, quia craſſus & lentus humor
inania ſpatia ſubiens, nervos, ner-
uoſaque corpora replens, ſpiritui

508 *De Tumorib. præter naturam,*
animali viam occludit, à quo omnis
vis sentiendi & mouendi proficiscitur.
Tanta est in isto tumore durties, vt plus doleat & afficiatur percutiens quàm percussum. Durum id vocamus quod in se non cedit: id autem tribus dicitur modis, vt ca. frigi. vno siquidem absolute seu in summo, vt terra dura: altero per excessum, vt os, vnguis, cornu: tertio ad symmetrum sui generis, vel ad quoduis collatum; hoc modo non simpliciter durum, sed durius appellatur. Porro corpus hoc dum sanum erat, durum tribus modis efficitur, vel quia siccum exhausta humiditate, vt ca. siccitas, quæ à vehementi motu, vel solis æstu fit, à medicamentis siccantibus sumptis vel admotis, inedia, ardente febre, animi pathematis, vel quia à frigido concrefcit intemperatura frigida scilicet, vel à medicamentis apotrousticis insigniter refrigerantibus. Quod propriè durum dicitur, vel ab immodicè digerentibus resoluta tenuiore parte, & faculen-
tiore

tiore remanente & lapidescente, vel a vento, vaporéue in aliquam partem affluente : quod durum ἀλίτουμεν, id est, renitentiam Græci vocant. Quæ reficiūt & humectant duritiei primo modo sunt idonea: quæ proprie malactica sunt, siue emollientia : secundo modo, quæ discutunt & euacuant, tertio sunt consentanea. Scirrhus illegitimus non omnino insensibilis, qui quamuis non facilem curationem admittat, non tamen est profus insanabilis.

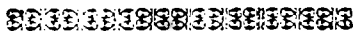

De causis Scirrhi.

C A P. III.

Legitimi & illegitimi proca-
rcticæ causæ sunt, aër & aqua morbum hunc efficiunt, qui aliquando endymius est. Alimenta succum melancholicum & crassum gignentia, quorum ad Glauconem 2. & 3. de loc. aff. Galenus meminit. Mæror insuper, iuges vigiliæ,

510 *De Tumorib. præter naturam,*
altæ & perseverantes meditatio-
nes. Caulæ corporeæ sunt, humo-
res melancholici sinceri, vel pitui-
tosi, lenti, tenaces, & humori me-
lancholico mixti, qui lapidescentes
membri sensum auferunt, & hic sola
Chirurgia & non medicamentis
curatur. Illegitimi causæ sunt du-
plices, quarum aliæ sunt prædicti
humores, qui non ita obduruerunt,
ut horum causa sensu sit pars pri-
uata. Aliæ quando ex erysipelate,
aut phlegmone non dexterè cura-
ta, frequètiùs certè legitimus, quem
Auiennas sephiros purum vocat,
ab humore melancholico, illegiti-
mus à phlegmone, vel malè digesto
erysipelate per *μετάστασις* nascitur.
Si humori melancholico sanguis
misceatur, fit scirrhus phlegmono-
des, si bilis, erysipelatodes, si pitui-
ta tenax & crassa, œdematodes:
quartana desinente etiam contin-
gunt scirrhii tam interni quàm ex-
terni, qui bushæmorrhoidum sup-
pressio etiam ansam suggerit.

De utriusque Scirrhii notis.

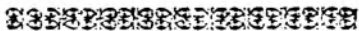
C A P. I V.

Scirrhii legitimi notæ inseparabiles duæ tantum sunt, durities paulò minor quàm in exostosi, & doloris priuatio. Huius color liuidus est, & coloris humoris à quo dependet naturam sequens, cum tensione & duritia vehementi, ita vt inter tumores à materia profectos, illo, præter exostoses, duriores non reperias. Aliquando, Auicenna teste, in isto supererminent pili, membri æqualem intemperiem commonstrantes, ab humore melancholico excitatam. Duo itaque signa pathognomica (vt diximus) sunt constituenda, quorum alterum est durities, alterum doloris priuatio, qui enim cum dolore est molestante, ad canceri naturam (vt suo demonstrabitur loco) accedit. Huius (vt iam diximus) deplorata est curatio. Illegitimi color similis est corporis co-

512 *De Tumorib. præter naturam,*
lori cum sensu aliquo, qui frequen-
ter à pituita resiccata, melancholiæ
æmula oritur. Hunc Galenus in
simplicium ratiociniis, scirrhum al-
bum vocat, cuius sequenti capite
instituenda erit curatio, quæ frustra
sæpe suscipitur. Hepatis scirrhus
confirmatus curationem non ad-
mittit, Galeno teste, qui hydropis
semper prodromus existit. Durus
tumor omnes corporis partes di-
uexare potest, sed mammas & vte-
rum præcipuè: si sine doloris sen-
su sit, & vterum molester, scirrhus,
si cum doloris sensu sit, scirrhoma
dicitur, non dexterè curatus facile
in cancerum mutatur.

5. ca. de
vitiis
scirr. bi.

2. ad
Glauc.

De Scirrhii illegitimi curatione.

C A P. V.

Illegitimi scirrhii curatione tri-
bus obseruatis scopis absol-
uitur. Quorum primus conuenien-
tem viuendi normam præscribit.
Secundus aggrediendam humoris
noxij

noxij euacuationem. Tertius humoris parti iam impacti emollitionem & digestionem.

Primus igitur scopus vitam sobriam, ad ca. & hu. inclinantem præcipit. Quare euchymorum ciborum vsus erit conueniens, qui bonum & laudatum sanguinem gignere queant. Sit aër temperatè cal. & hum. & similis temperaturæ quam incolit regio. Panis triticeus probè subactus cum paucò sale congruus. Ex vitiatis seminibus inutilis, ex zea præsertim. Generosum vinum odoratum deligendum, nisi ab humoris exustione scirrhus fiat, tunc profecto tollendum est, aut quàm maximè diluendum. Crassum, austerum & turbidum quàm maximè vitandum. Pulorum, caponum, lactantis vituli, gallinarum, lepuseulorum, perdicum, turturum, attagenarum caro utilis, oua recentia & sorbilia commendantur, fugiendum olerum genus, brassica præcipuè, legumina omnia vitanda, necnon

514 *De Tumorib. præter naturam,*
bubulæ, suillæ & hircinæ carnes.
Salictarij lupuli turiones vtilis, vti-
lis borrago vtraque, intybus, la-
ctuca, & quæ sanguinem purio-
rem efficere possunt, prosequen-
da. Et vt vno verbo claudam, fu-
gienda omnia quæ à Galeno in
comment. de loc. aff. sunt tra-
dita. Labores corporei sint mo-
derati, affecta tamen parte quie-
scente.

3. ca. de
mel. sch.

Secundus scopus circa antecē-
dentis causæ coctionem & euacua-
tionem versatur. Prius itaque in-
iiciendus erit aluum emolliens
clyster, præsertim si ea astricta fue-
rit: vel illius loco ex medulla si-
liquæ ægyptiacæ, catholicone, dia-
phœnico, parandus bolus, sequen-
ti die, ætate & viribus permittenti-
bus, & extuberantibus venis, mit-
tendus erit sang. vt sanguinis mis-
sione diminutis humoribus, reli-
quæ melius concoqui possint. In
sequentem ergo modum conco-
ctionem aggrediemur.

℞. Syr. viol. de epithymo, de po-
mis

mis bene olentibus, sing. ℥. ij. mell.
ros. col. ℥. j. aquarū bethonicæ, me-
lissæ, buglossæ sing. ℥. v. pulu. dia-
marg. frig. & diarhod. sing. ℥. ij.
fiat syr. clarificatus & aromatisa-
tus, capiat in 4. aut 5. vicibus de
mane. Vel sic.

℥. Bethonicæ, lapati acuti, vtriuf-
que bugloss. vtriufque cichorij cum
radicibus, turionum lupuli, aspara-
gorum, melissæ, herbarum capill.
com. rostri porcini sing. M. j. passu-
larum exacinatarum, prunorum
dulcium, iuiubarum, sebesten sing.
pa. xx. sem. anisi, fænic. sing. ℥. j. β.
glycirrhizæ rasæ ℥. j. medullæ car-
thami contusæ, polypodij querni
recentis, foliorum fennæ sing. ℥. ij. ♂
Agarici in ligatura positi ℥. β. zin-
giberis ℥. β. vel agarici loco in for-
tioribus naturis turpeti electi in
sero lactis caprini macerati ℥. ij.
florum genistæ, cicerum nigro-
rum, florum buglossæ & stœchad.
sing. p. j. fiat decoct. colatura facta
ad ℥. ij. misce succi pomorum
dulcium, & succi bugloss. depurati
Y 6 sing.

516 *De Tumorib. præter naturam,*
sing. ℥. iij. Decoquantur iterum do-
nec ad lb. j. ℥. redeant & cum sac-
chari albitissimi ℥. vj. syr. viol. ℥. ij.
fiat apozema clar. & arom. cum
pulu. diamolch. dulc. & diarhod.
sing. ℥. j. capiat in quinque dosibus
de mane.

℞. Elect. indi maioris ℥. ij. tri-
pherę persicę (modo obstructionib.
non sit obnoxius) ℥. ℥. rhabar. in aq.
bethon. & modico vini albi infusi
& expressi ℥. j. ℥. cinamomi ḡ. vj.
syr. ros. solut. ℥. j. ℥. decocti apoze-
matis præscripti ℥. iij. fiat potio
danda post præcedentis apozematis
vsum. Vel sic.

℞. Elect. diacarth. & confect. ha-
mec sing. ℥. ij. syr. ros. solutiui ℥. j. ℥.
aquarum melissæ & bethon. sing. ℥.
ij. misce, fiat potio.

℞. Theriacæ veteris & electæ ℥.
ij. sacch. modicum. fiat bolus, quem
capiet in crastinum horis quinque
ante prandium. Probantur magis
in huius morbi curatione liquida
aluum subducentia medicamenta
solidis.

℞. Con

℞. Conseruæ rad. buglos. confer.
stæchad. & florum rorismarini
sing. ℥. j. corticis citri sacch. conditi
℥. β. conseruæ ros. florum cichorij,
sing. ℥. v. pulu. diamb. ℥. j. pulu. dia-
marg. siig. ℥. ij. pulu. diarhod. ℥. iij.
syr. de pomis bene olentibus q. s.
ad incorporandum, fiat opiata, de
qua capiet horis duabus ante pran-
dium ad quantitatem vnus casta-
neæ, bibendo postea cochlearia
duo vini clari aut gilui aqua bugl.
diluti.

Tertius scopus topicorum præ-
sidiorum vsum edocet, quæ apo-
croustica esse non debent, cum hic
tumor suapte natura sit frigidus
& crassus, & proprie malacticis
medicaminibus egens. Repellen-
tibus quippe medicamentis non
retrocederet peruicax humor, sed
potius adaugeretur durities dis-
cutientibus medicamentis non ce-
dens. Vsurpanda igitur erunt me-
dicamenta, partim emollientia,
partim digerentia, iuxta Galeni
sententiam. Ob hæc Auicennas
duabus

§ 18 *De Tumorib. præter naturam,*
duabus reuolutionibus, siue dua-
bus medicamentorum speciebus,
vtendum tradidit. Altera primaque
emolliente, altera digerente, sed
posteriore. Sed cum talis curandi
ratio magnum medico negotium
facessere soleat, excogitandum erit
medicamentum, quod vtraque sit
facultate præditum, emolliente sci-
licet & digerente, non tamen hoc
manifestè humectans, & maxi-
mè digerens esse debet, tum quia
fluxionem in affectam partem pro-
moueret, & hanc putrilagini obno-
xiam maximè redderet: tum quia
à medicamento calid. & siccitate
digestis tenuioribus humoris par-
tibus qui remanet, lapidesceret.
Quare frequenter accidit vt impe-
ritus medicus visu deprehendens
imminutum scirrhum, hunc cu-
ratum iri promittat, cum tamen
durior effectus medicamento non
facile depellatur. Medicamentum
in humorem ita agat oportet, quæ-
admodum Sol in rem quæ liquari
possit, cera enim Soli apposita sen-
sim

sim liquefit.ca.in 2.ord. sed siccum
in primo fit oportet malacticum
medicamentum. Quod à Galeno 5. simp.
malagma aut verè emolliens nun-
cupatur. Medium quendam ordi-
nem sortitur inter humectantia &
siccantia, moliuntur enim induref-
centium substantiæ veluti fusionē
quandam, vt medullæ, pinguedi-
nes, mucagines. Inter medullas
primas obtinet ceruina, secundas
vitulina, inter adipēs leoninus,
anserinus, vrsinus, postea gallina-
ceus, bubulus, hircinus, caprinus.
Inter mucagines, althææ, fænu-
gtæci, lini. A Galeno monemur vt 2. ad
Glauc.
prius partem scirrhi tentatam te-
nuium partium oleo perfundamus,
quale erat sabinum antiquum, vel
rancidum, aut quale est id, quod ex
pago quodã paruo milliari à nobis
distanti, legitur, quod castrum no-
uum vocant, est oleum de saxo, te-
nuium partium, crasso, & illi quod
Gal. omotribes vocat, plane con-
trarium. Postea tentanda erunt se-
quentia remedia.

℥.Rad.

520 *De Tumorib. præter naturam,*

℞. Rad. althææ, brionix, cucum. asini sing. ℥. iij. malu. viol. branchæ vrs. sing. M. j. sem. lini, fænu-græci, althææ sing. ℥. j. β. florum sambuci, cham. meliloti sing. p. ij. flo. viol. p. j. fiat decoct. in hydrelæo, de qua expressis spongiis veteribus foueatur crebro scirrhusus tumor, quo panno deterfo admoueatur præsidium sequens.

℞. Facis prædicti decocti diligenter pistatæ & per cribrum medicum trāsfusæ lb. j. stercoris bubuli in aceto parum macerati ℥. iij. adipis anserini & vrsini sing. ℥. iij. facis olei de lilio ℥. v. misce, fiat cataplasma. Vel sic.

℞. Opopanacis, galbani in aceto forti dissol. sing. ℥. iij. butyri recentis non saliti ℥. ij. œlipi q. s. mastich. & thuris sing. ℥. j. adipis bubuli & caprini sing. ℥. ij. β. lithargyri auri ℥. j. ceræ q. s. małaxentur manib. inunctis oleo de lilio, fiat ceratum. Vel sic.

℞. Caricarum pinguium elixarum triginta numero, pistentur diligenter

ligenter, ammoniaci thymiamatis, opopanacis recentis ſing. ℥.ij. ſtyracis liquidæ & maſtiches ſing. ℥.j. ꝑ. muccag. ſem. fænugræci & lini ſing. ℥. ij. ꝑ. lipi & butyri recentis ſing. ℥. x. olei keirini & ex ricini ſemine ſing. ℥. iiij. ceræ q. s. ad cerati conſiſtentiam reducantur. Vel ſic.

℥. Rad. liliorum, althææ probe elixarum & contuſarum, ac per colum medicum transfuſarum ℥. iiij. adipis lupi, aquilæ, anſeris, vulturis, ſing. ℥.ij. adipis gallinæ ℥.iiij. bdellij mollis & ſubalbidi q. s. olei ſeſamini, vulpini ſing. ℥.iiij. ꝑ. ceræ citrinæ q. s. fiat magdaleon. Adde aceti parum. A balneis aluminofis, ſulphureis prorsus abſtinebit.

Quod ſi humor morbū faciens nō digeratur, ſed in pus vertatur, cautè procedendum monet Gal. ne ſcirrhus in cancrum propter medicamenti qualitatem degeneret, qua de re tunc medicamenti pus mouentibus vtendum erit, modicè calidis, ne proritato humore ex ſcirrhu

522 *De Tumorib. præter naturam,*
rho fiat cancer. Suppurati humo-
ris notis apparentibus, aperi-
endus erit in loco decliuore abscef-
sus, & emplastro diachylone mi-
nore ireato vtendum suadeo, vt
ea quæ remanet durities tollatur.
In horum medicaminum vsu est
perseuerandum, quippe quod re-
bellis humor vice vnica digeri &
euacuari non potest.

2. 23
Giac.

Suffitus aceti acris, præsertim
quando scirrhus tendones infestat,
ex candente pyrite lapide, aut mo-
lari à Gal. plurimum commenda-
tur, & vbi ammoniaco thymiamate
emollitus fuerit tumor, quod
acerrimo aceto eliquandum erit,
hoc medicamento partem perfun-
demus, à pice & bitumine absti-
nendum erit, nam sunt iusto cali-
diora.

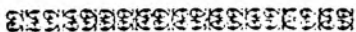
De Cancro.

C A P. VI.

Cancer, quem κρκινον Græci
vocant, tumor est prædurus,
inaequa

inæqualis, aspectu teter, venis exaltatis & turgentibus munitus, pungituo, molesto & graui dolore compulatus, qui tamen si scirrho (de quo in superiori capite fuit disceptatum) similis esse videatur, nihilominus symptomatis ab illo maximè differt, quia in cancro acutus & pulsatorius dolor percipitur, quo scirrhus, legitimus præsertim, est priuatus, cancer citò augetur, at scirrhus sensim, cancer fuscas & atra venas habet, scirrhus obscuras aut nullas, cancer magna ex parte ex se incipit, scirrhus alias ægri tudines sequitur. Geminum constituit Hip. occultum solo tumore præditum, alium manifestum, vlcera tum, tetram olidam saniem cructantem. A cancro pisce nomen adeptus tum ratione figuræ, quia subniger ad cancri marini instar, tum quia illius animalis more pertinaciter hæret.

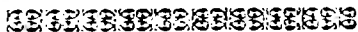

De Cancri causis.

C A P. VII.

Cancrorum causæ procatarticae ab his quæ scirrhus excitant, sola vehementia differunt, horum enim humor est mitior. Corporeæ sunt humores atrabilarij à naturali melancholia, parum exusta progeniti, siccos cancros committentes, vel à maximè adallata, aut à flaua bile fetorrida acri & mordaci, quæ in terrâ proiecta (aceti more) fermentat atque ebullit, quam fugientes muscæ & quæ insecta viuunt animalia plurimum oderunt, humidū & vlceratum *καρσίνωμα* gignit. Et quamuis huius materiam frigidam existinemus, quia terrea est, non tamen caloris expertem esse arbitrari debemus. Quippe quod sit vt cinis & acetum. Meriscarum aut mensium suppressio huic etiam magnam ansam suppeditat.

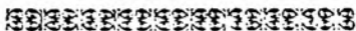

De Cancro indicis.

C A P. V I I I.

Cancro tumor durissimus nigricans est, quamvis in illo tanta inflammatio non sit, quanta in phlegmone, & ob humoris crassi copiam venæ tum exaltatæ, turgidæ & varicosæ apparent. Dolores punctorii percipiuntur. Exulceratus erodit & carnem subiectam devastat, neque sisti & coërceri potest, sanem emittit quamvis nequior, aspectu & copia ingrata, ipsoque odore abominandam. Cum incipit curari potest, sed cum iam altas radices egit, minimè, quia crassus humor repelli ac digeri non potest. Mitioribus adhibitis præsiidiis non cedit, vehementioribus excandescit atque irritatur. Siccus & latens sæpe propter incautam victus rationem, vel acrium medicamentorum usum, in humidum degenerat: particularis est Elephas. Morbus

526 *De Tumorib. præter naturam,*
Morbus hic pro variis quas occupat partibus, variis est appellationibus insignitus: nam si nares detineat, est polypus; si faciem, noli me tangere; si partem corporis mediam, cingulum; si totum corpus, Elephas dicitur. In omnibus corporis nostri partibus fieri potest, magis tamen in mulierum utero & mammillis, quæ sua priuantur purgatione.

De Cancro curatione.

C A P. I X.

Huius morbi curatio periculosa ob causas à Gal. recensitas, tribus obseruatis scopis perficitur. Primus in præscribenda opportuna & proba victus ratione versatur. Danda in primis erit opera, ut aërem frigidum & humidum natura talem aut arte paratum deligamus, non crassum, sed purum. Abstinentum à bubula, agnina, camelina, hircina, asinina, vulpina, vete

veterum leporum, anserina carne erit. Lentibus, brassica, omnibus leguminibus & salitis piscibus, eruca, sinapi, cæpis, alliis, porris, pipere, aromatis, præterquam croci momento. Crasso & turbido vino, ira, mœrore, citato motu, inedia, sulphureis, bituminosis, atque aluminosis balneis. Quæ frigida & humida sunt alimenta & euchy-
ma utilia, & quæ temperatum sanguinem gignunt. Probatum ptisana, lactis serum, atriplex, borrago, beta, modo imbecillus non sit ventriculus, quia singultum mouet. Porcellorum iuuenum caro, agni iuuenis, lactantis vituli, perdicum, gallinarum, pullorum, ficedularum & reliquorum carnem nigram minimè habentium commendatur. Oua sorbilia, hordei cremor, elixa pruna, vuæ passæ, pepones, melopepones, cucurbitæ concedentur, quæ prima potiùs mensa quàm secunda mandari debent, tum quia aluum laxant, tum quia aliis cibis viam sternunt; postrema mēsa assumpta

528 *De Tumorib. præter naturam,*
assumpta alia putrefaciunt. Furfuraceus panis crassum humorem gignens est plane inutilis, vinum sit album, tenue & oligophoron, aqua hordei dilutum, sit moderatus coitus, & ex longis intervallis factus, somnus suo tempore vigiliis est utilior, vehemens & frequens corporis exercitatio noxia.

Secundus scopus noxij humoris euacuationem efflagitat. In primis est diligenter considerandum, sitne corpus plethoricum & venæ sectioni assuetum, suppressas mariticas aut menstruas purgationes habens, tunc supposito prius clystere molli, tundenda erit axillaris, vel media cubiti dextri, vel tali vena interna, mittenda erit tanta sanguinis copia, quantam ætas & temporis constitutio exposcunt. Deinde concoquendus & euacuandus in eum qui sequitur modum erit humor.

℞. Syr. de fumaris compos. & de succo endiuivæ sing. ℥. ij. syr. de pomis bene olentibus & viol. sing. ℥. j. aquarum bugloss. cichor. sing. ℥. ss.

℞. β. santali moschatel. ℥. iiij. misce, fiat zupium clar. & arom. capiat in 4. dosibus de mane. Vel sic.

℞. Vtriusque bugloss. cum rad. vtriusque cichorij, herb. capil. com. pimpinellæ, pilosellæ, fumarix, mercurialis, melissæ sing. M. j. quat. sem. frig. maio. contusorum sing. ℥. j. passularum exacinatorum, iuiubarum, sebesten & prunorum dulcium sing. pa. xij. sem. fœnic. anisi sing. ℥. ij. corticis citri sicci ℥. iiij. glycyrrhizæ recentis ℥. j. foliorum lennæ, polypodij querni recentis sing. ℥. ij. pulpæ tamarindorum ℥. x. Epithymi ℥. β. fiat decoct. & in col. ℞. j. β. diss. succi pomorum dulcium, syr. viol. sing. ℥. iiij. syr. de succo endiuixæ ℥. ij. pulu. elect. diamarg. frig. & triasant. sing. ℥. ij. fiat apoz. clar. & arom. capiat in quatuor dosibus de mane.

℞. Præscripti apozematis ℥. iiij. in quibus infunde rhabarb. optimi ℥. j. β. cinamomi ḡ. vj. Expressione facta diss. confect. hamec ℥. iiij. syr. viol. ℥. j. β. misce, fiat potio, detur

530 *De Tumorib. præter naturam,*
finito apozemate cum decenti custodia. Vel sic pro deliciaribus.

℞. Folli. sennæ orientalis ℥. iij. epithymi & florum rorismarini cum seminib. quia medicament. humorem atrabilarium purgantibus robur addit, sing. ℥. iij. infundantur in seri captini ℥. iij. per horas x. expressione diligenti facta, diss. diaprun. solut. ℥. ij. rhabarbari optimi in aqua buglos. infusi & expressi ℥. iij. mannæ granatæ ℥. j. syr. de Epithymo ℥. j. milce, fiat potio, detur vt dictum est.

℞. Theriacæ veteris, confer. borrag. sing. ℥. j. β. sacch. parum, fiat bolus. capiat in crastinum horis quinque ante prandium.

℞. Conferuæ rosarum ℥. j. confer. viol. borrag. sing. ℥. vj. corticis citri sacch. conditi & myrobalanorum emblicarum sacch. etiam conditarum & vino albo lotarum sing. ℥. iij. pulu. diamarg. frig. ℥. 4. pulu. diarhod. ℥. j. syr. de succo endiuix q. s. ad incorporandum, fiat in modum opiata, de qua alternis diebus

bus horis antelucanis capiet ad quantitatem vnius castaneæ.

Si suppressæ sint mariscæ & perspicuæ non sint, has decocto emollientium herbarum fouebis, donec rurgere incipiant, & ficus folio podicem fricabis, aut famelicas hiru-
Apher.
11. 6. l.
 dines affiges. Nam melancholicis & maniacis harum fluxus saluber-
 rimus existit. Si menstruæ purgationes sint suppressæ, has venæ sectione, vt superius ostensum fuit, aduocabis, neque ab euacuationibus cessandum est, donec totus ater ille succus euacuetur. Alterandum erit iecur, roborandum cor, exhilaranda anima sequentibus remediis.

℞. Fragmentorum lapidum pretiosorum sing. ʒ. ij. margaritarum splendidarum non perforatarum ʒ. j. vtriusque corallij, rasuræ eboris sing. ʒ. iij. sem. endiuixæ, portul. & citri sing. ʒ. ʒ. corticis citri sacch. cō. diti, myrobal. emblicarum sacch. pariter conditarum sing. ʒ. iij. ʒ. conser. rad. bugloss. & ros. sing. ʒ. j.

532 *De Tumorib. præter naturam,*
confer. viol. florū borrag. sing. ʒ. v.
fyr. de pomis bene olentib. q. s. ad
incorporandum, fiat opiata, de qua
alternis diebus duabus horis ante
prandium capiet ad quantitatem
vnius castaneæ, bibendo postea mo-
dicum vini gilui vel albi aq. bugl.
diluti. Vel sic.

℞. Manus Christi cum vnioni-
bus ʒ. iiij. capiat interdium longè à
suis partibus: hæmorrhoidum pro-
uocatio non minus in cancro quàm
scirrho utilis.

℞. Cerati santal. aq. endiuidiæ
loti ʒ. iiij. spicæ nardi, schænanthi
sing. ʒ. j. olei viol. nenuph. sing. ʒ. j.
ß. misce, illinatur hepatis regio bis
aut ter in hebdomade hora introi-
tus lecti.

Tertius scopus omnibus morbis
ex fluxione genitis communis sua-
det, vt humorem in partem fluen-
tem reuellamus, & qui iam in affe-
ctam procubuit digeramus. Pri-
mum medicamentis modicè repel-
lentibus tentandum, secundum
Chirurgia, aut medicamentis sim-
plic:

plicibus a cæca qualitate, vel compositis nō minus idoneis exequendum. Pro simplicibus probantur lentes in aceto decoctæ, pistatæ & parti affectæ admotæ, coriandri succus, omnes intyborum species, metallica probè lota, & plumbum quouis modo administratum. Calitrici succus mirificè confert, quod plerique medici ab operationis præstantia herbam diuinam vocauerunt. Agrimonia cum radice, hypericum, iuglans rancida & contusa, oleum amygd. dulcium, oleum de Junipero, cochlearum carnes elixæ & contusæ, cancri inflammationem extinguunt, superuacaneum humorem digerendi facultatem habentes, ranæ virides, humanum stercus cæca proprietate est admodum utile, mustellæ in clibano assæ cinis salubris. Ex compositis sequentia.

℞. Succus solani, plantag. vermicularis depurati, vel succi consolidæ minoris, arnogl. sing. ℥. ij. olei ros. omphacini ℥. iiij. ducantur optimè in mortario & pistillo plum-

534 *De Tumoribus præter naturam,*
beo donec glutinis consistentiam
acquirant. Conficiendum autem
in radiis solaribus erit hoc medi-
mentum.

Aliud.

℞. Cancrorum fluuiatilium com-
bustorum & aqua plantag. lotorum
℥. j. plumbi vsti & aqua fontana lo-
ti, tuthiæ præparatæ sing. ℥. ij. ci-
neris ranarum in clibano relicca-
tarum ℥. iij. cerusæ aqua rosarum
lotæ ℥. j. β. spumæ argenti ℥. vj. suc-
corum buisæ pastoris, arnogloss.
sing. ℥. ij. β. olei ros. omphacini, vel
olei myrtini ℥. v. uniantur in mor-
tario & pistillo plumbeis tamdiu
donec colorem nigrum acquirant.
Vel sic.

℞. Terebinthinae abietis aqua ro-
sarum diligenter lotæ ℥. j. corticis
citri sicci ℥. ij. olibani ℥. iij. testudi-
nis vstæ aqua fontana lotæ, atque
in tenuissimum pollinem redactæ
℥. β. solearū calceamētorum vstarū
& pulueratarum ℥. j. β. olei ros. om-
phacini ℥. v. Agitentur in mortario
marmoreo & cum pauca cera alba,
fiat

fiat unguentum. Quidam aqua ex humano stercore vitreis organis destillata cancrum illinunt ab homine raso excreto, huius etiam oleum quod post stillatitiã aquam ab organo emanat, conferre aiunt.

Si medicamentis præscriptis profligari non possit, ad Chirurgiam properandum erit, quem ferro rutillante cum omnibus suis appendicibus euellemus. Tentare id possumus cum cancrum carnosum aliquam partem & perspicuam detinere conspiciamus. Acris non est medicamentis infestandus, ne sæuior & curatu contumacior reddatur. Quod si occultus sit, quemadmodum is qui nares & internam oris partem, muliebres locos, vel internam faucium sedem occupat, hunc non curare melius. At ea adhibenda erit diligentia quæ passioni sit idonea, nam curati citius iugulant; non curati diutius hominem viuere permittunt. Ulcerati cancri (qui ex genere phagædenicorum ulcerum sunt) simili-

536 *De Tumorib. præter naturam,*
bus etiam præfidiis profligantur,
quos candenti ferro aut pyrotico
medicamento ex ipsa corporis su-
perficie euelles, nulla illius radice
reliâta, humoris atrii colluuiem
pressis diligenter vicinis partibus
euacuabis, neque mitioribus vteris
præfidiis, quippe quod illa contem-
nant. De horum notis, causis &
curatione nihil aliud dicimus, cum
in hoc nostro libro de solis tumo-
ribus præter naturam, & non de vl-
ceribus agamus.

Cum hæc scriberem vocatus fui à
Guilielmo Lauterio Chirurgo in
artis operibus valde exercitato, vt
senem octogenarium exsuccum, &
ex montibus Suenensibus oriundum
cum illo inuiserem, qui ob incau-
tam victus rationem & metum à
bellicis tumultibus obortum in vl-
ceratum aspectuque horrendum
cancrum totum penem obtidentem
deciderat. Contemplata ætate &
totius corporis constitutione, il-
liusque viribus, deliberatum inter
nos fuit de remediis quibus (non
ad

ad extinguendum, sed potius leniendum morbum) vteretur. Metuebamus certè ne cauterio cancerum euellere tentantes simul & laborantis animum eriperemus. Vbi intellexit nos illum cum nostris præsiidiis spreta Chirurgia ad suos relegare velle, ne bona præsidia infamaremus, cœpit detestari simul & deierare, se malle sectionem perpeti quàm diutius cum illo atroci summèque pernicioso morbo viuere. Tandem ne aliquam infamiæ notam nobis inurere malè feriat homines possent, cum sit omnibus luce meridiana clariùs artem nostram omnium calumniis esse expositam, duos præstanti doctrina huius Urbis Chirurgoſ vocauimus, quo tutior eſſet de amputando membro deliberatio, qui importunis laborantis precibus victi, & atrocitate morbi, quo cruciabatur, vehementer commoti, deliberarunt annuentibus nobis de secanda ulcerata parte ferro rutilante. Admotum fuit ad sistendam hæ-

538 *De Tumorib. præter naturam,*
 inorrhagiam candens aliud ferrum
 post colis amputationem. Qui pro-
 fectò hanc operationem tam con-
 stanter macilentus, tremulus & ca-
 pitularis senex cum orco iam certa-
 te paratus perpeffus est, vt vultum
 magna mulierum & medicina can-
 didatorum qui me comitabantur
 admiratione, non mutarit. Tandem
 decisa eschara, & adglutinando
 vlceri adhibitis præfidiis, præter
 omnium spem magnum hoc peri-
 culum euasit, & nunc optata sani-
 tate fruitur.

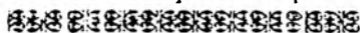

De Varicibus.

C A P. X.

Varices, ἰζίαι, vel οἱ κίρσοι ve-
 næ in quacumque parte di-
 latatæ dicuntur, ab imbe-
 cillitatis vitio progenitæ, quæ in
 testibus & cruribus frequentius, ac
 in omni parte prona venis muni-
 ta dilatari solent; nonnunquam in
 ventre, inguinibus, palpebris,
 ipsisque

ipsisque temporibus, sed tardiùs; ab aliquibus vites nuncupantur, & variis orbibus & gyris instar capreolorum vitis, & hederæ implicatæ conspiciuntur. His Marium Romanum aliquando in ambo- bus cruribus laborasse Plutarchus Chæroneus scriptum reliquit: qui harum sectionem patienter in vno crure tolerans, curandum alterum Medico porrigere recusavit, noscēs remedium tam magnis doloribus esse indignum. Est igitur varix so- lius venæ, & non arteriæ affectus, quod vena arteria sit mollior, te- nuior, & minus robusta. Quare his de causis dilatationi prôptior, fini- stras corporis partes dextris magis distorquet, & baiulos magna onera ferentes aliis frequentius impetit.

De Varicum causis & signis.

C A P. XI.

Varicum progressiæ causæ sunt, alimenta omnia quæ atrabilarium, aut pituito-

540 *De Tumorib. præter naturam,*
sum sanguinem gignunt, de quibus
variis locis superius fuit facta men-
tio : his addere desidem vitam , &
prætermiffa exercitia moderata
possumus, Signa quibus has depre-
hendamus , sunt tam perspicua, vt
maiori indagine non egeant; neque
conspicientem fallere possint.

De Varicum curatione.

C A P. XII.

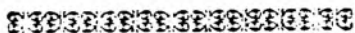
Instituta prius victus ratio-
ne euchyma , & generandis
crassis succis aduersa, purga-
tioneque vere & autumnio melancho-
lico succo, aut secta eiusdem partis
iecoraria, adstringentibus, digerentibus,
atque exsiccantibus medica-
mentis tentatis, lata fascia, ligaturis,
quæ ad superiores partes fæculentû
humorem detrudere possint, vtend-
um plerique suadent. Quæ si non
conferant, ad Chirurgiã properan-
dum erit, obsignata prius atramêto
crassa vena propaginum radice, quæ
incisa

incisa paulo supra poplitis regionē
cute, acu & filo in superiore & in-
feriore parte hamulis erit deprehē-
denda, fortique nexu vincienda.
Sec̄ta tandem parte media laxan-
dis erit venæ inferioris nexus, vt
digitis compressa melancholicum
sanguinem in inferiorem defluen-
tem partem, vlcusque aut alium
affectum fouentem euomat. Expur-
gato tandem sanguine ad collecti-
ca medicamenta & epulotica dicta
transeundum erit. De dracunculo,
quem venam medem Auicennas
vocauit, in India & superioribus
Ægypto locis genito, cum priscis
medicis vix fuerit cognitus, & à no-
bis nunquā visus, hic agere nō de-
creuimus. Sat erit huius curationē
ex Sorano, Leonida, & Paulo intēl-
ligere. Varices si vlceribus proximę
sint, illorum curationem remoran-
tur. Quapropter prius sunt secan-
dæ, vt humoris fæculenti in vlcus
defluxus coërceatur, quàm vlcerum
curationem aggrediaris.

De Hæmorrhoidibus.

C A P. XIII.

Hæmorrhoides sunt venæ, tumidæ, exaltatæ, dilatatæ, aneurismati similes, in summa recti intestini parte apparentes fæculento sanguine plenæ, varicibus similes, à sanguinis frequenti fluxu sic dictæ. Harum quædam sunt tumidæ sanguinem non eructantes (quas cæcas vocant) quædam aperta & hiantia ora habent, & sanguinem nonnumquam serosum, frequenter atrabilarium vomentes. Cuius excretio hæmorrhœis appellatur. Ab hæmorrhoidibus dictus est hæmorrhous serpens, quod ex illius morfu multa fiat sanguinis eruptio. Alio nomine mariscæ dicuntur, quod fici, Iuuenali teste, unaginem repræsentent.

De Hæmorrhoidum causis.

C A P. XIV.

HÆMORRHOIDUM causæ procatarcti-
cæ sunt, assiduus melan-
cholicorum ciborum vsus,
diuturna sollicitudo, mœror, &
quæcunque varices excitare sunt
solitæ. Corporeæ sunt melanco-
lici succi, quos iecur aut totum
corpus ad ipsas deponit, vel ces-
sans ex naribus aut locis in mulie-
ribus sanguinis euacuatio, hæmor-
rhoidum fluxus, per quem sanguis
melancholicus euacuatus à multis
morbis illud vindicat, ut mania
melancholia morbo, varicibus, cæ-
cro, elephantiasi, lethargo, phre-
nitide, indurato liene renum vitis,
ut facile videre est apud Hip. aph.
xj. lib. sexti, & sexto de morbis po-
pularibus sect. 3. Qui omnino sup-
pressus est, melancholiam, hydro-
pem, tabem & innumeros mor-
bos parit, à quibus cum parcè fluit
nos

544 *De Tumorib. præter naturam,*
nos liberat. Igitur quemadmodum
ex toto suppressæ hæmorrhoides,
ita nimium fluentes sunt periculo-
sæ. Ex venæ portæ ramis hunc san-
guinem melancholicum fluere ex
humani corporis historia est per-
spicuum.

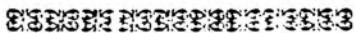

De Hemorrhoidum notis.

C A P. X V.

M Ariscarum signa ita sunt
perspicua vt neminem la-
tere possint, dolor tumori
copulatus, in podicis circulo perci-
pitur, punctio cum sanguinis ma-
natione; interdum line ipsa ean-
dem regionem infestat, vbi sanguis
non manat, tunc arte prouocatur,
morbumque leuat: immodicè ex-
cretus, malum corporis habitum
quem Græci cachexiam vocant, hy-
dropem hepate perfrigerato, & fa-
cultatis naturalis summam imbe-
cillitatem; demum mortem afferre
solet. Quod si fluentes importunè
listas

sistas non minores excitabis affectus.

De Hamorrhoidum curatione.

C A P. X V I.

Antequam huic morbo, qui (Aëtio teste) nonnunquam deformitatem propter coloris totius corporis vitium ex euacuatione succedens parit, medeamur, est accuratè animaduertendum, an immodicè fluant, an omnino sint suppressæ & hominem doloribus defatigent, & ad multos morbos hoc deteriores pronos reddant. Quod si tumidæ sint & cruorem non vomentes, obseruandi tunc erunt tres scopi. Quorum primus ad victus rationis institutionem nos ducit. Minuendus itaque erit cibus, & ab alimentis corpus maximè alentibus & sanguinem adaugentibus abstinendum, à melle & aromatis, aceto, brassica, leguminibus, antiquo caseo, oriza, hordei cremo

546 *De Tumorib. præter naturam,*
cremore, elixo frumento, amylo, la-
ctuca, borragine, oxalide indulgen-
dum, pane hordeaceo & ex secale
confecto vtendum, elixis prunis,
passulis aut mercurialis decocto
alius erit laxanda: quippe quod
aridum stercus podici dolorem in-
cutiens, has tumidiores reddit.
Exercitatio & equitatio laboriosa
molesta. Probatum etiam medullæ
cassie fistulæ paulo ante cibum, &
mannæ siue roris ærci vsus. Aquæ
potio vini potioni præferenda. Cly-
steres tametsi molles, quia extremâ
recti intestini partem grauitè mo-
lestant, nisi magna urgente necessi-
tate non probantur, his minus
glandes ex acribus præsertim medi-
camentis paratæ.

Secundus scopus in doloris mi-
tigatione versatur, qui sæpe tam
sæuus est vt corporis robur maxi-
mè deiiciat, febremque excitet.
Quem præsidiiis sequentibus con-
sopiemus.

℞. Althææ cum rad. malu. viol.
sing. M. j. sem. lini, fenugræci, althææ
sing.

ſing. $\bar{z}$. ij. ſorum viol. p. ij. ſorum chamom. melior. ſambuci an. p. j. fiat decoct. pro enchatifmate, vta- tur frequenter. Poſtea vnguento ſequenti inungatur.

℞. Olei de chriſomiti, de ſemi- ne lini ſing. $\bar{z}$. ij. butyri recentis in- fulſi $\bar{z}$. iij. vitellorum ouorum re- centium num. ij. croci $\bar{z}$. j. ceræ q. s. fiat linimentum, illinantur partes affectæ, addendo foliorum nym- pheæ reſiccatorum $\bar{z}$. j. ſ. dolore perſeuerante, conſequentibus ætate & viribus tundenda erit iecoraria cubiti dextti. Quod ſi horum re- mediorum vſu dolor non con- quieſcat, ſed perſeueret, ex vitello oui, oleo roſaceo, croco & pauca opij quantitate parabitur vnguen- tum.

Tertius ſcopus hortatur vt pen- dulas & ſenſui manifeſtas mari- ſcas aperiamus phlebotomi cuſpi- de, vel hirudine famelica, quæ ſãg. in vaſis contentum citra tædium educet. Illinendæ erunt hæmor- rhoides pulli aut columbi cruore,

548 *De Tumorib. præter naturam,*
vt promptius expeditiusque vasis
affigantur, quas sanguine plenas &
turgētes pauco sale capiti asperso,
aut pauco oleo decidere faciemus.
Cæcas acribus balanis ex sapone
gallico, colocynt. pulpa, Ciclamini
succo, vel ficulnei folio, sollicitabi-
mus: fluentibus autem immodicè
mariscis, præscribenda erit ante
omnia victus ratio infrig. & hu-
mectans, sanguinemque crassiorem
reddens.

A laboriosis moribus abstinendū
suademus, ab altis cogitatibus, &
aliis animi pathematis, quæ ferui-
dum sanguinem gignunt; & quam-
uis astringentia medicamenta sang.
sistere sunt nata, ea tamen non sunt
vsurpanda, quod fæces duriores ef-
ficient, quæ cum excernuntur sæ-
uos cruciatus podici incutiunt.
Quapropter non solum infrigidan-
te, sed leniente facultate prædita
sint oportet. Deinde reuulsio vti-
lissima erit secta basilica cubiti dex-
tri, missa parca sang. quantitate,
aut adnota lati oris cucurbitula.

Myro

Myrobalani emblicæ sacch. conditæ sunt ex vsu, conserua rosarum vetus, & maioris consolidæ (quam symphytum vocant.) A multis confectio de scoria ferri probatur. Cuius præscriptum à Mauritano Rhase est petendum, huius ʒ. j. aquæ calybeatæ, aut illi in qua mastiche chia deferbuerit, vel plantaginis, commodè miscebitur. Ad exsuccarum sæcum depulsionem ex vsu erunt pill. de bdellio, quarum duas deglutiendas propinabis, & in balneum ex sequentib. medic. paratum ægrotantem mittes.

℞. Foliorum plantag. verbasci, lentisci, rubi sing. M. j. rosarum rub. p. j. baccarum & foliorum myrti sing. p. j. β. nucum cupressi, acaciæ sing. ʒ. ij. fiat decoct. in duabus partibus aquæ calybeatæ, & vna vini rubri ad medias pro balneo. Idem præstare dicitur aloë, ferri squāma, plumbum vstum cum posca, acacia, plumbago, chalcitis, asininum stercus arefactum, vstum & in tenuissimum pollinem redactum.

Quod

550 *De Tumorib. præter naturam,*
Quod si longo tempore fluxerint hæ-
morrhoides, non omnes iuxta Hip.
sententiam sunt supprimendæ, ob
eam quam Gal. affert in com-
mento rationem, ne ex earum cura-
tione grauius suboriatur malum.

Actius Gal. contrarius aliter
Hip. interpretari conatus est, dicens
possibile esse incolumes euadere, &
optimum curationis finem allequi,
post hæmorrhoidum extirpationē
eos qui opportuno tempore venæ
sectione, & conuenienti victus ra-
tione vtuntur: quemadmodū Hipp.
placuit, qui ait; Hæmorrhoidas sa-
nanti antiquas si nō asseruetur vna,
periculum est tabera aut hydropē
succedere. Non enim velut quidam
opinantur, dixit, si vna non fuerit
seruata hæmorrhoidis ad sang. excre-
tionē. Sed sic scripsit, si nō asserue-
tur, hoc est conuenienti diætā vta-
tur. Est autē sanatio perfectā à mor-
bo liberatio & legitima curatio.

Quo fit, vt iuxta Hip. sententiā,
nullā relinquere oporteat, sed om-
nes prorsus delere. Post quarum in-
tegram

tegram sanationē opportuna victus ratione ad naturalem habitū ægrū ducere oportet, adiecta iugiter venæ cubiti sectione, quoties in vniuerso corpore molem sang. collectā verebimur. Laboriosā hæmorrhoidum curationem scripsit Paulus, præsertim quando plura venarum ora in ano patescunt. Quare vnam non suppressam purgationis ergo relinquere oportet.

Quo fit, vt Pauli & Galeni, Aëtij sententia sit melior & tutior. Nam tempestate nostra, corpora incauta victus ratione vtentia, non ita medicæ artis placitis parent, non ita remediorum vsui se accommodāt, vt suppressis omnibus venarū oris, vitiosus sang. in corpore collectus & retentus morbos ab Hip. in aph. recensitos non excitet. Et quamuis purgatio illa sit homini molesta, nihilominus vbi allueuit, hanc tam facile vt menstruas purgationes mulier à prædictis periculis immunis perfert. Nonnunquam spretis remediis vbi contumaces sunt, ad
Chirur

552 *De Tumorib. præter naturam,*
Chirurgiam migrare cogimur, &
volsella eo quo ab Actio scribitur
modo deligatas amputamus. Sæpe
ex his sinuosa vlcera scaturiunt,
quæ ægrotanti maximum nego-
tium facescere solent.

De Psora & Lepra.

C A P. X V I I.

Affines sunt isti affectus cõta-
giosi sub scabie comprehensi,
solum cutem occupantes, à vulgi
lepra elephantia dicta alieni, quod
solum cutis sint vitia, elephantia
verò carnis, & vbi radices altas ege-
runt, figura, magnitudine & parui-
tate inter se differunt. Quamuis
vterque affectus sit cū cutis aspre-
dine, & pruritu, corporis colliqua-
tione & ab eodem humore scatu-
riat. Psora tamen corporis superfi-
ciem variis figuris lædit, & surfura-
cea quædam recrementa producit.
Lepa cum perspicuis squâmis per
circulum cutem ipsam profundius
depascitur. Ab impetigine, quam
λείχλω

αἰχμή Græci vocant differunt. Tamen
tli ex impetigine de qua superius
egimus, psora & lepra nascantur.

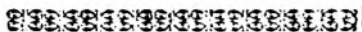

De Psora & Lepre causis.

C A P. XVIII.

PSoræ, lepræ, & omnium scabiæ
hæc specierum causæ pro-
catarticæ sunt nimia com-
estio, continuus salforum, acrim,
linguam ferientium eduliorum
usus, quos affectus etiam promo-
uent dulcia, amara, generosa & me-
raciora vina, & ea quæ recrementa
ad cutem protrudunt, ut ficus. In-
super prætermittenda allueta balinea,
sordidarum cōtinuus vestium usus,
immoderatus labor iugibus vigi-
liis comitatus. Quibus malis se-
nes sunt admodum obnoxij ob cu-
tis imbecillitatem. Corporeæ cau-
sæ sunt exustus sang. bili feruidæ
mixtus. Hepatis intemperies ma-
ximè calida melancholicum suc-
cum

554 *De Tumorib. præter naturam,*
cum gignens vel salſam pituitam:
harum diſpoſitionum pathema
commune eſt, pruritus & poſt pru-
ritum pro varia humoris natura
punctorius dolor nonnunquam
paruus, sæpe magnus. Pſoræ & le-
præ continens cauſa eſt melancho-
licus ſuccus, in pſora minus, in le-
pra magis exuſtus. Fiunt cutis adſi-
milatrice facultate labefactata.

De Pſoræ & Lepre notis.

C A P. XIX.

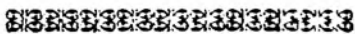
Pſora & lepra tametsi per
viam ſigni ſint mali morbi,
nihilominus per viam cau-
ſæ non admodum pernicioſi cen-
ſentur, eo quod natura expultrice
facultate duce recrementa ad cu-
tem commune corporis emuncto-
rium deponit. Pruritus ab utroque
morbo inſeparabilis exiſtit, ſed in
lepra vehementior, ita vt æger ſca-
bendo non iuuetur, ſed deterius
habeat. In lepra terreus fæculen-
tisque

tusque ille humor cutem vehementius quàm in psora exasperat, in qua subiecta minus afficitur caro. Sòlius cutis vterque est affectus. Squamulas insuper lepra habet, sed furfuracea recrementa psora, cum à minori intemperie, humore minus crasso & terrestri & maligno gignatur. Et quemadmodum psora ad lepram prodromus veluti quidam dicitur, ita lepra ad elephantiasin est præuia. Lepram igitur mediam inter elephantiasin & psoram constituemus.

Porrò isti affectus à λευκη, alba videlicet vitilagine (quam Albaras Auicennas vocat) sunt varij; nam in illis cutis scabra est crustis & furfuraceis recrementis plena, cum eliquatione quadam sine aspredine & rosione, alba insuper subiecta carne, ob pituitæ præsentiam. Est & alter affectus tibias & suras occupans, vlcerosus & nigris escharis obductus (quem malum mortuum medici qui in Arabum scholis educati fuere vocant) cuius cu-

556 *De Tumorib. præter naturam,*
ratio potissimum quando vlcus ra-
dices iam egit suspecta habetur.
Quibus affectibus obnoxij sunt
balnea negligentes, atque crudis
humoribus præditi, sordidi, & pra-
ua alimenta ingerentes.

De Psora & Lepre curatione.

C A P. XX.

Isdem ferme remediis affe-
ctus isti profligantur inten-
sione sola & remissione dis-
sidentibus. Curatio itaque horum
tribus scopis perficitur. Primus ad
vtilis dietæ institutionem nos vo-
cat. Secundus ad antecedentis cau-
sæ euacuationem. Tertius ad topi-
corum remediorum vsum quibus
vlcuscula curemus, furfuracea re-
crementa detergamus, cutem robo-
remus, & calidam hepatis intempe-
riem leniamus.

Vt primi scopi compotes efficiamur
alimentis melancholicum suc-
cum generantibus ægroto interdi-
cemus,

ocemus, de quibus 3. de loc. passis
tutissimè Gal. disseruit, & cap. de
Scirrho & Cancro à nobis facta est
mentio. Quorum loco quæ infrigi-
dant simul & humectant, admini-
stranda erunt quæ in cibo medicina
esse dicuntur. Aquæ potus vino est
præferendus, Venus admodum no-
xia, subuculæ, vestimentorum non
sordidorum crebra mutatio salu-
bris, labores immoderati fugiendi,
altis cogitatibus, iræ, tristitiæ, vigi-
liis iugibus parcendum.

Ad secundum scopum transeun-
tes consultis prius viribus & con-
templata corporis constitutione
iptiusque ætate, supposito prius
aluum emolliente clysmate, vel
propinato copragogo medicamen-
to, à venæ sectione exordienda erit
curatio, tundenda iecoraria aut me-
dia cubiti dextri, mittendâque tan-
ta sang. copia, quantum ægrotantis
robur & ætas permittent. Mox ag-
gredienda erunt sequentia reme-
dia, vt tertij scopi cõpos efficiaris.

℞. Rad. graminis, rusci, aspara-
gi, acetosæ sing. ʒ. j. scabiosæ, sum-

558 *De Tumorib. præter naturam,*
mitatum lupuli, vtriusque buglossi.
vtriusque cichorii cū radicibus, la-
pati acuti, herbarum capill. com. fu-
marię, mercurialis sing. M. j. qu. sem.
frig. mai. contusorum sing. ʒ. j. pul-
pæ dactylorū acidorum ʒ. j. pruno-
rum acidorum, passularum exaci-
natarum sing. pa. xxx. rad. dulcis ʒ.
vj. sem. anisi ʒ. ij. foll. sennæ, poly-
podij querni recentis sing. ʒ. ij.
Epithymi ʒ. ʒ. flor. buglos. viol.
nymphææ sing. p. j. fiat decoct. in
aqua hordei perfecte cocti, & in
col. ʒ. j. ʒ. diss. syr. de succo endiuix,
syr. viol. sing. ʒ. ij. sacch. albissimi
ʒ. ij. pulu. triasant. ʒ. iij. fiat Apoz.
pro iij. dosib. mat. in vitina diss. ca-
thol. opt. & diasen. sing. ʒ. ij. ʒ. fiat
potio danda post vsum præcedentis
apozematis cum decenti custodia,
& bono artis regimine.

℞. Conseruæ rosarum ʒ. j. con-
ser. viol. flor. cichorii & rad. bu-
glos. sing. ʒ. vj. puluer. elect. triasant.
& diamarg. frig. sing. ʒ. j. sem. me-
lon. & cucurb. mundati, & in te-
nuissimum pollinem redacti sing.
ʒ. ij.

℞. ij. syr. viol. aut de succo endiuæ
q.s. ad incorporandum, fiat in mo-
dum opiatæ, de qua singulis diebus
recipiet ad quantitatem vnius casta-
neæ horis duabus ante prandium,
cuius loco horis antelucanis sor-
bere poterit ℥. v. aut vj. seri caprini,
in quo per noctem folia fumarie
maduerint, expressione facta, misce
sacch. albi ℥. j.

Balnea non sulphurea, nitrosa, bi-
tuminosaue comedantur: sed quæ
lenientem, detergentem, roboran-
tem cutem facultatem sunt adeptæ,
qualia sequentia.

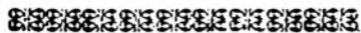
℞. Rad. serpentariæ maio. pedis
vituli, cucum. agrestis, sing. M. ℥.
acetosæ cum suis rad. vtriusque ci-
chorij, rostri porcini, lapati acuti
cum toto, parietariæ, lanariæ, siclæ,
mercurialis, lenticulæ aquæ, fol.
nymphææ sing. M. 4. cantabri bene
macri p. iij. qu. sem. frig. maio. cōtu-
forum sing. ℥. ij. pilorum alborum
fractorum p. ij. florū fabarum, viol.
nymphææ, buglossi. sing. p. iij. fiat
decoctio in aqua pluuiæ aut fonta-

560 *De Tumorib. prater naturam,*
na, sit cum ingredietur tepida decoctio. Hoc ieiuno vetriculo agendum, & lectum ingressus parca sudet, 4. aut 5. dierum spatio continuabit. A balnei vsu cum corpus somno credere studebit, partes plora leprave tentatas, demptis thorace imoque ventre sequenti unguento illinet.

℞. Axungia suilla insulsa ℥.β. spumæ argenti ʒ. x. hydrargyri cum suo liquore extinctæ q. s. staphisagria & fatina leporum sing. ʒ. iij. chalcitidis ʒ. ij. sulphuris apyreti ʒ. j. styracis liquidæ ʒ. vj. terebinth. ʒ. j. olei ros. ʒ. v. olei de vitell. ouorum ʒ. ij. Agitentur in mortario marmoreo, fiat linimentum. Adde succi limonum ʒ. j. β. Vel sic.

℞. Succi scabiosa, anemona, fumarie sing. ʒ. iij. olei ros. ℥. β. olei de vitell. ouorum ʒ. ij. Decoquantur ad succorum consumptionem: misce postea confect. pomata recentis ʒ. iij. axungia porci sine sale ℥. β. sublimati ʒ. j. β. lithargyri auri ʒ. j. β. cerusæ aqua rosarum lotæ ʒ. ij.

3. ij. sulphuris ignem non experti
3. j. styracis liquidæ 3. x. rad. vitis al-
bæ reticcatae & in pul. redactæ 3. vj.
Agitentur fortiter in mortario
marinoreo & pistillo buxæo, fiat li-
nimentum. Hoc remedio inuetera-
tam alicuius mercatoris lepram su-
perioribus diebus curavi.

De Elephantiasi.

C A P. XXI.

Elephas contagiosus & com-
munis vniuerso corpori
morbus, cuius cutem durio-
rem, crassiorem & ferinam efficit,
ab elephante maxima inter qua-
drupedes bestia nomen est sortitus,
quod laborantis artus sint defor-
mes, tumidi & cutis elephantis co-
rio similis, qui dum radices altas
egit præsidia contemnit, quo fit vt
ope medica profligari non possit:
periculo plenus, hominem sanum
inficit non secus quàm pestilentia,
aut venerea lues, & hunc à morta-

562 *De Tumorib. præter naturam,*
lium sodalitio exulare cogit, quod
inquinetur aër quem inspirando
attrahimus, ex corrupta inspiratio-
ne. Estque corporis carcinoma uni-
uersale. Et quemadmodum scriben-
te Aretæo lib. 2, de diuturnis affect.,
elephas nulli alteri animali similis
est: sic neque hic morbus alteri
morbo; & ut vita longissima ali-
quando est, ita hic morbus est
maximè diuturnus. Aëtius ex Ar-
chigenis sententiâ hunc scdum
morbum leontiasin vocauit, eo
quod frons ægrorum cum tumore
quodam relaxatur, perinde ac flexi-
lis cutis superciliorum leonis. Ab
aliquibus satyriasis dictus est, à ge-
narum rubore & facie satyris
persimili, ob inexplebilem & impu-
dentem coëundi libidinem. Hunc
etiam morbum ex veteribus pleri-
que *ἡράκλειον* appellarunt, hoc est,
Herculeum, quod nullus sit maior
& violentior. Morbi huius vete-
rum lepra præcursor esse solet.

De Elephantiasis causis.

C A P. XXII.

Elephantiasis causæ proca-
tarcticæ sunt similes his quæ
lepram & psoram pariunt,
sola magnitudine differunt. Nam
cùm morbus, vt paulo superiùs
fuit dictum, sit magnus, causarum
magnitudinem promittat oportet.
Omnia itaque humorem atrabila-
rium gignentia, hanc perniciosam
ægritudinem commouent, vt ma-
gnus regionis æstus, asinina, hir-
cina, vulpina carnes, coclearum,
brassicæ, leguminum, acrium, sal-
sorum eduliorum creber vsus. Ob
has causas Gal. hunc affectum Ale-
xandriam incolentibus familiarem
fuisse credidit. Concubitus cum
muliere Elephantica, vel menstrua
purgatione detenta, mensium &
mariscarum intempestiua sup-
pressio, quartana febris, in-
quinatum parentum semen, &

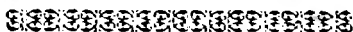

564 *De Tumorib. præter naturam,*
meracioris vini potus assiduus.
Quò fit, vt apud Scythas lactis po-
tatores, hic morbus nunquam ap-
paruerit.

Antecedentes causæ sunt, lie-
nis à limoso humore sang. expur-
gare nequeuntis magna imbecil-
litas, aut hepatis calor immode-
ratus melancholicum exustum san-
guinem procreantis, qui vbi in
vasis ipsis, aut extra computre-
scit, assiduæ vel intermittentis fe-
bris est causa. Vbi in aliqua par-
te coaceruatus, propriæ naturæ
limites non multum prætergres-
sus scirrhum, adassatus modicè
cancerum siccum, vberius verò
vulneratum parit. In omnem cor-
poris habitum protrusus Elephan-
tiasin committit. Sæpe humor
sincerus non est, sed sanguini,
aut pituitæ mixtus, & pro va-
rio misturæ modo, variæ elephan-
tiasis differentiæ consurgunt, vt
probè à Cornelio Celso & Pau-
lo est traditum. Quod ex fa-
cici colore & symptomatis perspi-
cuum

cum euadit. Omnium deterior, est qui ex bile retorrída, aut exusta melancholia fit : qui cum altas radices egit, vniuersum corpus vlceribus scaterere facit, & extrema decidere.

Continentes & maximè propinquæ causæ, error insignis adsimilatricis facultatis in ipsa carne. Nam cum tres sint nutritionis facultates præcipuæ, quibus 4. ancillantes superpetias ferunt, læsa ea quæ anadolini alimenti facit corpori atrophiam inducit. Adglutinatrice labefactata hydrope tentatur corpus. Sed adsimilatrice postrema cæterisque perfectissima vitiata elephantiasin gigni tam verum est quàm quod verissimum, in qua non solum proprium carnis temperamentum ab exusto & venenato humore euersum est, sed ipsum tegentis cutis. Nam si sola isto exusto succo infestaretur, vitiligine corpus molestari videremus.

De Elephantiasis indicis.

C A P. X X I I I.

H Vius scelestæ dispositionis notæ sunt variæ, quædam fientem elephantiasin, quædam verò factam ostendunt. Fienti præcautio debetur (quæ quodam modo curatio est:) sed factæ & confirmatæ curatio, quam cum assequi non potest medicus (tum quia in remotis à principibus extis materia continetur, & carni ita est impacta ut illam in suam naturam traxerit: tum quia crassitie sua ita est pertinax, ut nullis medicamentis digeri possit, neque squalida illa & arida intemperies domari, ut à siccitate contractis morbis accidit, (quod fuit a Gal. in method. curatiua demonstratum) conatur nihilominus curatione illa quam fucatam plerique vocarunt, medicamenta præscribere, quæ morbi furorem reprimant & illius incrementum

*n. de
feb. disf.*

8. Mes.

mentum

umentum remorentur.

Notæ itaque fientis petuntur à
dilatatura calida & sicca he-
patis, fædo faciei colore, pfora, le-
pra, vitiligine, vitiato parentum se-
mine, carnosæ substantiæ tubercu-
lis, partium stupore, melancholicis
insomniis, deprauata victus ratione
atrabilarium humorem procrean-
te, dolosis & fraudulentis moribus.
Cum enim harum aliquæ apparēt,
dispositionem, non habitum pol-
licentur : quæ infidæ sunt, nisi sit
harum syndrome siue concursus.
Quæ hominem laborare declarant,
à faciei parte totius corporis maxi-
mè rara, humida & multorum affe-
ctuum nuntia desumuntur. Appa-
rent enim oculi consumpto hu-
more propriorum muscutorum ro-
tundi, tenebrosi nonnunquam, sæ-
pe ophthalmici, cum intuitu toruo,
glabris superciliis & ciliis, sparsi
per faciem tumores duri, narium
deformis compressio, eroso ipsarū
septo, voce catulina & rauca, cum
venarum quæ sub lingua sunt ple-
nitate,

568 *De Tumorib. præter naturam,*
nitate, multisque tuberculis ac au-
rium rotunditate contractioni co-
pulata, olida insuper anima, innu-
merisque vlceribus curationem re-
spuentibus. Et cum hic morbus,
docente Archigene, principio nos
lateat, nulla medicina reprimi po-
test. Nam quando tumores in cor-
poris partibus apparent, tunc mor-
bum non inchoare, sed perfici exi-
stimemus oportet, qua de causa
est curatu contumacissimus. Ob
hoc rectè ab Auicenna scriptum
est, hunc ab interioribus auspica-
ri, & se in exterioribus prodere, ne-
que cessare donec rursus ad inte-
riora peruenerit, ipsaque ita labe-
factarit, ut mors sit in procinctu.
Quando præ siccitate nimia extre-
mæ corporis partes vlceribus sca-
tent, & illarum soluitur conti-
num, tunc signa sunt ita aperta, ut
etiam rudem agricolam non la-
teant.

Generosi, atque Hippocratica ar-
te digni medici, officium est, quæ
prædicta sunt signa ita obseruare,
ita

ita horum vires examinare, vt cum ad ipsum de proferenda sententia iudicium spectet, qui à sanorum contubernio sint segregandi, qui illorum sodalitia frui debeant, rectè deliberare sciat: quippe quod maximè impium sit, & à Christiana pietate alienū, horrida hac colluie infectos cum sanis versari, & sanos egrotis misceri. Quare probè legibus sancitum est, vt hac contagione laborantes à sanorum sodalitia semoti, in tuguriolis miserabilem vitam ducant.

De Elephantiasis curatione.

C A P. XXIV.

PRæcautio quæ ad hanc affectionem dispositis propria est, tribus perficietur scopis. Quorum primus nos admonet ne morbum faciens humor gignatur. Secūdus, vt qui iam procreatus est euacuetur. Tertius, vt hepatis & lienis calida intemperies procul pellatur. Humoris noxij generationem

570 *De Tumorib. præter naturam,*
nem præpediemus administratis
euchymis, vel modicè infrigidanti-
bus & humectantibus alimentis, &
aliis non naturalibus rebus, ad si-
miles qualitates inclinantibus, qua-
rum ex supradictis notitia haben-
da est. Vino omnino interdicare
oportet, & lacte copioso vti salu-
bre. Secta vena concoquentibus &
melanagogis medicaminibus (de
quibus superius habitus est sermo)
hunc melancholicum succum edu-
cemus, inter quæ veratrum nigrum
bene præparatum, si suscipiendo
tali medicamento dispositum sit
corpus, iure optimo primas tenet.
Quod cum sit ex perniciosorum
medicamentorum classe, delibera-
tione matura à perito medico crit
administrandum. Danda tamen
est opera, vt ea quæ à nobis aluum
laxantia medicamina præscribun-
tur, humidam consistentiam potius
quàm duram & siccam sint adeptæ:
cùm talia corpora humida potius
quàm sicca efflagitent. Quare ca-
tapotia parum vtilia esse censemus:
neque

neque vna purgatione sat est, sed pluribus vicibus repetita, hepatis & Lienis intemperie calida & obstructionibus laborantibus, sequentibus remediis prospiciendum suademus.

℞. Conferuæ florum cicherij, rad. buglossi. & florum borrag. sing. ʒ. j. confer. florum nymphæ. & viol. sing. ʒ. vj. pulu. diamarg. frig. ʒ. j. β. pulu. triasant. ʒ. j. sem. melon. & cucurb. mund. & in pollinem tenuiss. redact. sing. ʒ. iij. syr. de pomis bene olentibus q. s. ad incorporandum, fiat adinstar opiatæ, de qua singulis diebus horis duabus ante suos pastus capiet ad quantitatem vnus nucis comestibilis, bibendo postea cochlearia duo aquæ endiuicæ & fumaricæ.

℞. Onnium santal. sing. ʒ. ij. coral. rub. ʒ. j. β. rosarum rub. florum viol. & nymphæ sing. ʒ. iij. sem. endiuicæ ʒ. j. aquarum endiuicæ, viol. sing. ʒ. viij. aceti ʒ. ij. misce, fiat epithema, applicetur ea. regioni hepatis mane & vesperi ter in hebdo

572 *De Tumorib. præter naturam,*
hebdomade, illinatur postea se-
quenti vnguento.

℞. Vnguenti rosati Mesuei d.
diligenter cum aqua endiuix lo-
ti ℥. iiij. ol. nymph. viol. sing. ℥.
j. foliorum absynthij siccorum ℥.
iiij. spicæ nardi & schœnanti sing.
℥. ij. misce, vt ere vt dictum est.

Curatio corpus iam obsidentis
in sequentem erit aggredienda mo-
dum. In primis purgandus erit no-
xius humor post huius apparatus.
Præscripta prius (vt dictum est)
euchyma & corpus humectante vi-
ctus ratione, à sectione venæ erit
desistendum ex insignibus præfer-
tim venis, quia humor in corporis
habitu contentus sanguinis missio-
ne euacuari nequit.

℞. Medullæ cass. fist. nuperri-
mè è canna euulsæ ℥. vj. cathol.
℥. β. syr. viol. ℥. j. aquarum viol.
endiuix sing. ℥. ij. fiat potio
danda ante omnium aliorum me-
dicamentorum administrationem.

℞. Maluarum, viol. achant. al-
theæ cum radicib. foliorum bu-
gloss.

gloss. cichor. lactucæ, cucurb. nymphæ sing. M. j. qu. sem. frig. ma. læuigatorum ling. ʒ. iij. prunorum dulcium xx. num. folliculorum sennæ ʒ. j. anisi, fæniculi sing. ʒ. j. sem. lini ʒ. j. florum bugloss. viol. nymphæ ling. p. ij. fiat decoctio in aqua hordei perfectè cocti, & in col. qu. v. diss. cassiæ à canna extractæ recenter ʒ. vj. diapruni solutiui ʒ. β. olei viol. ʒ. iij. mell. viol. ʒ. j. β. succi mercurialis ʒ. j. misce, fiat clyster, supponatur vt dictum est.

℥. Rad. rusci, asparagi, graminis, acetosæ sing. ʒ. j. vtriusque bugloss. vtriusque cichorij cum rad. rostri porcini, scabiosæ, fumaris, mercurialis, herb. capil. co. bechij cum rad. ling. M. j. pomorum dulc. depilatorum, & per frusta dissectorum ij. num. sem. citri, melonum, cucurb. & endiuix sing. ʒ. j. β. glycyrrhizæ recentis & contusæ ʒ. x. corticis mediani fraxini, tamarisc. rad. cappar. ling. ʒ. vj. follicul. sennæ orientalis mundatorum, polypodij

574 *De Tumorib. præter naturam,*
lypodij querni recentis, medullæ
calthami contusæ ſing. ℥. ij. Epi-
thymi cretentis ℥. β. ſem. anisi,
fænic. ſing. ℥. β. florum viol.
borrag. & bugloſſ. ſing. p. ij. fiat
decoctio in aqua hordei opt. cocti.
cape de col. qu. v. in quibus diſſ.
ſyr. viol. de ſucco endiuia & de
bugloſſ. ſing. ℥. ij. β. pulu. dia-
marg. frig. & triſant. ſing. ℥. ij.
fiat apozema clarif. & atom. ca-
piat in quatuor doſibus. in au-
rora.

℞. Rhabarbari opt. ℥. j. β. cina-
momi ḡ. v. infundantur in ℥. iiij.
apozematis præſcripti per horas
xij. expreſſione facta, diſſ. confect.
hamec & diapruni ſolut. ſing. ℥. j. β.
ſyr. roſ. ex nouem infuſionibus, qu.
β. fiat potio danda poſt apozema-
tis uſum.

℞. Pulu. elect. triſant. dupl.
rhab. & ſeminib. ℥. j. β. pulu. dia-
marg. frig. ℥. iiij. pulu. diarrh. abb.
℥. j. trochiſcorum de vipera ℥. ij.
conſeruæ florum borrag. acetofæ &
nymphææ ſing. ℥. j. ſyr. viol. q. s. fiat
in

in modum opiatae, de qua singulis matutinis capiet ad quantitatem castaneae horis tribus quatuorue ante prandium.

℞. Decocti praescripti apozematis ℞. ij. quibus adde ellebori nigri ℥. iij. diss. syr. ros. solut. ℥. viij. sacch. albillimi ℥. iij. fiat syrup. decoctionis perfectae, clarificatus, & inter clarificandum exprime vehementer rhabarbari optimi in panno lineo ligati ℥. vj. misce, & in sequentem vtere modum.

℞. Decocti fol. mercurialis, fumariae, rostri porcini, trium florum cord. com. ℥. iij. diss. praescripti syr. ℥. ij. misce, fiat potio danda singulis decem diebus, addatur ℥. β. aut ℥. j. si praedicto pondere alius non bene subducatur.

Viperarum vsus ab antiquis est maxime commendatus, quarum cum caro calida sit & sicca, humores ad corporis superficiem detrudit. Sed deligendae sunt illae quae notis ab Aetio conscriptis sunt insignitae, & amputata ad 4. digi-
tos

576 *De Tumorib. præter naturam,*
tos cauda & capite, vniuersoque
sanguine euacuato, & detracta se-
necta, anguillarum more tandiu
decoqui debet cum porro, anetho,
sale, & aqua, donec à carne facile
ossa disiungantur. Totius corporis
recrementa per cutim euacuant, vt
historiis quinque cap. de carne vi-
peræ Gal. docet. Ex hac artifice the-
riacales parantur, ineunte vere
venari debent: nam cum æstate
ob vehementem æstum sint furi-
bundæ, harum administratio eo
tempore periculo minime vacat.
Quando is qui vitur scotoma in-
currit, aut delirare incipit, tunc
ab illarum esu est cessandum. Quod
si harum penuria laboremus, de-
ligendæ sunt cerastes, ij enim
angues viperarum imaginem aliis
magis æmulantur. Vinum in quod
missæ sunt viuæ viperæ & ex-
tinctæ, intrepide propinari Ele-
phantico potest, & gallinæ qui-
bus vescuntur, farina & vipera-
rum carne sunt saginandæ. Ser-
pentium decocto illinire corpus

10.
simp.

ex

ex vlu esse cenlemus. Et cum horum corpora olida sint, scabie, tuberculis, & sordibus scateant, balineo sequenti vtendum erit.

℞. Rad. iarri serpent. maioris, cucum. asinini, brionix, liliorum singulorum ℥b. j. vuæ tamineæ, oxilapathi, acetosæ, scab. struthij, pariet. fumar. rostri porc. vtriusque cichorij, vtriusque bugl. scolopendriæ, singulorum M. iij. furfuris macri p. 4. flor. fabarum, nymphaeæ, viol. singulorum p. iij. fl. chamæmeli p. ij. fiat decoctio pro balineo. Ingrediatur tepidum ieiunus, atque iis medicamentis corpus optimè fricet. Continuet triduum, aut quadriduum, postea cum lectum ingreditur sub noctem, corpus vnguento sequenti inungat.

℞. Vnguenti popul. ℥b. β. cerusæ aqua rosar. ablutæ ℥. j. vnguent. citrini recenter præparati ℥. vij. litharg. auri ℥. j. β. pinguedinis serpentis ℥. x. olei mirtilorum, & rosarum, singulorum ℥b. β. succi limonum ℥. ij. Ducantur fortiter in

578 *De Tumorib. præter naturam,*
mortario marmoreo, & pistillo bu-
xco, fiat linimentum.

Symptomatis huic morbo co-
pularis sequentibus præidiis erit
prospiciendum.

℞. Cantharid. ʒ. j. β. sublimati ʒ.
j. carbonis salicis ʒ. ij. calcitidis vitæ
℥. iiij. aquarum de florib. fabarum
& nymphææ singulorum ʒ. iiij. bul-
liant in amphora vitrea ad mediæ
partis consumptionem, misce in fi-
ne aquæ alchimistarum guttas vj.
stilo cotone obuoluto illinantur
faciei & reliquarum partium tu-
mores, vel tubercula, donec sua
sponte escara decidat, quæ vn-
guibus nequaquam est attingenda.
Illinatur postea facies sequenti re-
medio.

℞. Vnguenti citrini ʒ. iiij. olei
de tartaro ʒ. j. misce, vngatur, cum
lectum ingredietur, facies, & de
mane lauetur cum lacte virginali,
vel decocto sequenti.

℞. Flor. nymphææ, fabarum, pa-
pau. rubri, singulorum p. ij. citran-
gulorum per frustra dissectorum
nume

numero 4. furfuris macri p. ij. bulliant simul, & facta subsidentia lauetur facies.

Ad erosum narium septem vsurpanda erunt sequentia praesidia.

℞. Decoctionis hordei integri ℥. j. mel. ros. colati ℥. j. ꝑ. traiciat mane ieiunus per nares, depulsis prius è corpore recrementis. Vel sic.

℞. Succu helidonij maioris, maioranae & agrimoniae cum sindaleo extracti, singulorum ℥. viij. mannae granatae ℥. x. vini malorum granatorum, mellis rosati colati singulorum quart. ꝑ. fiat. erthinum, traiciat per nares, ieiuno ventriculo & ore aqua pleno.

℞. Malorum punic. dulcium & acidorum, singulorum vnum numero, terantur diligenter in mortario marmoreo, misce postea papholigis optimè praeparatae ℥. iiij. lapidis calaminaris ℥. j. c. rufae aqua rosar. lotae, plumbi vsti & aqua solani diligenter loti, singulorum ℥. j. ꝑ. testarum cancrorum marino-

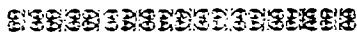
580 *De Tumoribꝫ præter naturam,*
rum in tenuissimum pollinem re-
ductorum ℞. iij. olei rosati, om-
phacini ℥. iij. ducantur longo tem-
pore in mortario & pistillo plum-
beis, fiat linimentum. Illinatur
turunda, quæ in alteram narē
post vsum præcedentis medica-
menti mittatur. adde succi plantag.
& solani depurati an. ℥. j.

Ad depilationem palpebrarum
& superciliorum sequens reme-
dium aptum erit, quod recipit ci-
neris vesparum, talpæ sing. ℥. ij.
adianthi resiccati ℥. j. β. alcioni ℞.
iij. succi ciclan. ℥. j. β. mellis q. s.
ad excipiendum, fiat linimentum.
Illinantur partes dictæ in introitu
lecti, & de mane lauentur cum
aqua decoctionis furfuris.

℞. Pomphol. diligenter præpa-
ratæ ℥. j. sarcocollæ ℞. iij. trochis.
alborum Rasis ℞. ij. puluerisentur
supra cotem vt alcohol, & cum
aquis rosar. plantag. fiat collyrium,
mittantur frequenter aliquot gut-
tæ in magnum oculorum cantum.

Prouocandæ sunt mariscæ sup-
positis

positis acibus medicamentis, de quibus cap. de hæmorrhoidibus disseruimus, & ad sanguinis euacuationem affigendæ erunt hirudines, hæmorrhoidum enim euacuatione maniacis, melancholicis est ex vsu, Hipp. teste.

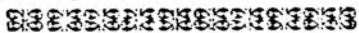

De Chiragra, quam Elephantiam Mauritani Medici vocant.

C A P. XXV.

 Hiragra vna ex arthritidis speciebus à manibus defluxione infestatis nomen sumens ab Auicenna Elephantia vocatur, quod ob crassorum humorum decubitum manus solæ nonnunquam cum toto brachio ita tumeant, vt digitis pressæ œdematis more fossam retineant. Quò fit, vt qui tali morbo conflictantur, grauiissimum in affecta parte pondus sentiant, & adaucta defluxione maxime distorqueantur. Is morbus

582 *De Tumorib. præter naturam,*
ab Elephante immani bestia, cuius
extremæ partes sunt maxime extu-
berantes, nomen (asserente Mauri-
tanorum turba) adeptus est: qui
cùm organorum organa afficiat,
horúmque functionem animanti
apprime necessariam lædat, præsen-
taneis, opportunis, & ex arte exco-
gitatis præsidiiis eger. Est enim
manus aptissimum ad accipien-
dum instrumentum, artibusque
accommodatissimum. Nam si quis
manus auferat, aut solos ma-
nuum digitos ad omnes prope ar-
tes capellendas, facit inutilissimum
hominem. Quare solus homo, quia
rationalis est, & artium capax, ma-
nus à suo creatore obtinuit. Solet
hic morbus pituitosos, magnos co-
medones, & bibulos frequenter
distorquere.

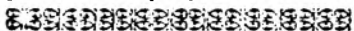
De Chiragra causis.

C A P. XXVI.

Constituunt nonnulli Medici
Elephantiam duplicem, à du-
plici

plici causa, externa scilicet & interna, profectam, hanc veram, aliam non veram vocantes. Non vera à partium vehementi motu in iis qui cacochymia laborant, ob vitiosorum humorum defluxum, vel à vehementi frigore dolorem excitante, partisque continuum solvente fit, quorum ratione in manus, brachia, pedes, ipsumque calcaneum humorum tumorem procreantium decubitus excitatur: vt facile videre est in pueris & mulieribus, molli & rara structura præditis, in quam vehemens se intinuans frigiditas, in prædictis membris tumorem inducit. Veram aiunt fieri ab interna causa, citra externæ appulsum, ab humoribus scilicet pituitosis, crassis, & melancholicis, qui cum copiosi sint, & non solum quantitate, sed qualitate noxij, per dilatatas venas in membrorum carnosam substantiam irruentes illam grauant, & humore ita perfundunt & opplent, vt partis naturalis quantitas & figura depræuetur. Quæ annotina est,

584 *De Tumorib. præter naturam,*
vel vetustiores radices iam egit, re-
media planè contemnit, & curari
non potest. Quæ recens, & nondum
confirmata, à perito medico (quam-
uis agrè) curatur. Accessionibus
prædita hæc dispositio vere & au-
tumno mortales magis laceffit,
præsertim in ipso plenilunio.

De Elephantia notis.

C A P. XXVII.

M Anuum & pedum tumor ita
perspicuus est, vt scrutinio
exactiori haud egeat. Huius
tamen causa ex membri qualitati-
bus est petenda. Nam si illius color
sit subniger, ex rubro saturatus, ac
manifestus percipiatur calor, &
proximæ venæ sint plus solito ex-
altatæ ac turgidæ, indicium est san-
guinem melancholicū ansam huic
affectui suppeditare. Quod si locus
non rubeat, sed albidus, tumidus, &
flaccidus sit, & calor tactu non per-
cipiatur, pituitosus humor huius
origo esse censetur. Aliquando à
visci

Liber IV. Cap. XXVIII. 585
viscida pituita bili permixta scaturit, ad extimam membri partem delata, bili ruborem & calorem inducit. Subsicens pituita digestioni non ita obedit.

De Elephantia curatione.

C A P. XXVIII.

SI à sanguine crasso, aut pituita oriatur, instituenda prius erit victus ratio probum subtilémque sanguinem gignens, cuiusmodi sunt pullorum, gallinarum, turturum, perdicum, caponum, columborum iuuenum, paruarum auicularum, veruecis, vituli, hædi carnes, ova sorbilia tremulæ sunt ex usu. Ex oleribus borrago, endiuiâ; sed iusculorum pinguium & offarum rarus sit usus. Vinum vermiculum vitio carens, & vt decet dilutum, commendatur. Crebris & vehementibus motibus non est defatiganda manus, sed sana maxime exercenda: qua magna

586 *De Tumorib. præter naturam,*
pondera attollere congruum erit.
Secunda partis oppositæ iecoraria,
suadentibus viribus & ætate. Secus
scapulæ cum scarificatione, vel sine
illa affigendæ erunt cucurbitulæ.
Plerique ad causæ coniunctæ eua-
cuationem secandam esse eiusdera
partis magis perspicuam venam sta-
tuunt, ex qua vberem sanguinis co-
piam euacuari iubent, & singulis
hebdomadis sequens præsidium
propinant.

℞. Epithymi cretensis ℥. j. seri
caprini ℔. j. Decoquantur ad con-
sumptionem duarum partium. Ex-
pressionem diligenter facta dissolue
syrupi ros. sol. ℥. j. ℞. misce, fiat potio.

℞. Conser. florum stæchados ℥. j.
conser. rad. buglossæ, & florum ci-
chorei sing. ℥. vj. conser. capillo. ven.
& ceterac sing. ℥. ℞. pul. diamarga.
frig. ℥. j. ℞. pul. triasā. ℥. j. syrupi viol.
q. suf. fiat in modum opiatæ, de qua
post purgationē factam capiat sin-
gulis diebus ad quantitatem castaneæ.

Ante topicorum præsidiorū vsum
conciliandus erit vomitus semel in
heβδο

hebdomade, raphani cum aceto
comestione, carniū diuersarū &
pinguiū repletione immodica,
hydrælei potu, & aliis huic operi
dicatis. Fouendum postea sequenti
decocto erit cum manu brachium.

℞. Rad. liliorum alborum, cbulo-
rum & maluauiſci, ſingulorum qu.
j. maluarum, violarum, acanthi, ſin-
gulorum M. j. ſem. lini, ſænugræci
ſing. ʒ. ij. flo. camomillæ, meliloti,
ſambuci ſing. p. j. ſummitatum ab-
ſynthij, n. iij. fiat decoct. in lixiuio
ex cineribus ſtipitum fabarum, rad.
caulium, vitium parato. De qua fo-
ueatur frequenter manus, & deinde
faſcia lata arctè vinciatur, vt in al-
tas partes fluens repellatur humor,
ſuppoſito priùs ex plantagine trita
cum radicibus cataplaſmate. Et
cum lectū ingredietur, ſequens par-
ti adiuuendum erit præſidium.

℞. Rad. ebisſci mundatæ, elixæ &
optimè pinſitæ ſb. j. adipis ouilli ſb.
ſ. olei keirini ʒ. iij. fiat catap. Vel ſic.

℞. Cineris rad. caulii ʒ. iij. axun-
giæ ſuillæ antiquæ q. s. ad concor-

588 *De Tumorib. præter naturam,*
porandum, misceantur in mortario
marmoreo, donec mellis parū cocti
consistētiam adipiscantur, & vtere.

Quod si pituitosa materia huic
affectui ansam suggerat, prius con-
coquendus erit crassus & pituito-
sus humor sequenti apozemate.

℞. Rad. enulæ campanæ, ciperi, ga-
langæ crassioris, & acori vulgaris
sing. ʒ. j. corticis citri sicci. ʒ. β. her-
modactylo. ʒ. iij. bethon. melissæ,
maioranæ, foliorum hyssoyi, cha-
mæpyt. chamædros singulo. M. j.
vtriusque bugl. vtriusque cichorij,
fuma. herbarum capi. com. & merc.
sing. M. j. β. sem. anisi, fænicu. sing. ʒ.
ij. glycyrrizæ rasæ ʒ. j. caricarū ping.
p. xv. folliculo. fennæ, polypo. quer.
recentis sing. ʒ. ij. turbiti electi in
fero caprino infus. ʒ. ij. flo. stæcha.
rorisina. bugl. an. p. j. fiat decoct. ca-
pe de cola. qua. quinque, in qui-
bus dissol. mellis rosat. cola. oxime-
lit. scillitici sing. ʒ. ij. sacch. q. s. fiat
syrupus decoctionis mediæ clarifi-
catus & aromatizatus cū pul. elect.
diarhod. Ab. & diambra sing. ʒ. ij.

pro

pro quat. dosibus de mane.

Præscribendæ postea erunt pill. de hermodactyl. maiores fœtidæ, vel puluis ex ʒ. j. turbith, zingiberis ʒ. ʒ. sacch. ʒ. ij. cum ʒ. iiij. decocti caulium : vel iuris galli gallinacei veteris modice saliti tantundem. Affectus locus inungendus erit hircino felle superposito cotone, vel muniendus empl. sequenti.

℞. Gummi ammoniaci veteris in aceto dissoluti ʒ. iiij. opopana. ʒ. j. ʒ. pulu. iridis flor. ʒ. j. axungia anatis, medullæ cruris vituli sing. ʒ. ij. flor. camomil. & anethi sing. ʒ. ʒ. aristolo. rotundæ ʒ. j. ceræ & olei keirini sing. q. suff. fiat magdal. formetur empl. magnitudinis requisita. Suffitus ex acri aceto supra candentem pyritem, aut molarem lapidem misso ex usu erit subsequente mox empl. appositione, vt capite de scirrho fuit traditum.

Quarti Libri finis.

DE
 AGNOSCENDIS
 CVRANDISQVE
 TVMORIBVS
 præter naturam.

Auctore

ANTONIO SAPORTA
Doctore Medico.

LIBER QVINTVS.

C A P. I.

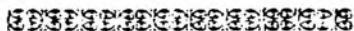
DE abscessibus in hoc posteriori libro dicturus: docebo quid per abscessum Latini & ἀπίσμα Græci intelligant. Quot sint abscessuum differentia: quæ hos excitantes causæ: & qualis horum debeat esse curatiua methodus.

Quibus

Quibus traditis nostro operi colophonem imponam. Est apostema mutatio corporis ex inflammatione in pus, vel docete Paulo, carniū, seu carnosarum partium, nempe musculorum, venarum, arteriarum, corruptio mutatioque. Hoc enim separationem & quandam vnus ab altero diuisionem significat, ab ἀπισάται verbo Græco, quod est abscedere & segregari: hoc ipsum etiā abscessus, nempe partium quarundam quæ prius vnitæ erant & coniunctæ, segregationem ab aliqua corpulenta materia scaturientē indicat. Arabes tumorem præter naturam ab humore progenitum, aut ab aliqua substantia humori congeneri, apostema perperam vocarunt: abscessum autem sua lingua dubellet, illorum interpretes exituram: vt huius operis primo cap. primi lib. fuit à nobis demonstratū. Fit autem Apostema vel abscessus tribus modis: vno ab inflammatione tumori præter naturam copulata, vt à phlegmone aut ab erysi-

pelate

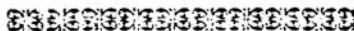
592 *De Tumorib. præter naturam,*
 pelate phlegmonode. Cum enim
 suppurantur partes eo tempore abs-
 cedunt contento intus in cavitate
 pure. Altero quando nullo eiusmodi
 affectu præcedente, humor, ali-
 quidue generis peregrini, vt lapi-
 des, ossa, arenæ, testæ, ligna, carbo-
 nes, intra cavitatem coaceruantur,
 & coaceruata corrumpuntur. Ter-
 tio vbi humores vel excrementa ab
 alia parte decumbentia partem
 aliã abscedere faciunt, vt facile vi-
 dere est in ea angina quæ in pleuri-
 tidem mutatur, quæ dispositio *ἄπ-
 σθημα* Græcis dicitur: & vt phle-
 gmoni exquisitæ, vel non exquisi-
 tæ apostema succedit, ita apostema-
 ti sinus, *κόλπος* Græcis dictus: hu-
 mor enim quandiu in carnosarum
 partium spatio consistit, & pu-
 trefcit, neque pars affecta hiat, *ἀπο-
 στήμα* Græcis dicitur, hoc est absce-
 dere, ipseque affectus *ἀπόσθημα* no-
 minatur. Quod si aperiatur, & hu-
 mor qui intus continetur exitum
 habeat, hæc labes non amplius *ἀπο-
 σθημα*, sed *κόλπος* dicitur.

De Abscessuum differentiis.

C A P. II.

A Postematū siue abscessuum alij tunica seu concludente membrana sunt priuati: alij tunicam habent, in qua corporum quorundam species & formæ continentur, instar lapidum, arenarum, & aliorum corporum (vt superius fuit demonstratum.) Isti in tres diduci species possunt, in ἀθιρώματα, σιτώματα & μεδικριδάαι, à similitudine quam cum pulte, sebo & melle habent nomen sibi vindicarunt.

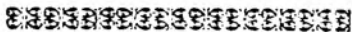

De Abscessuum signis.

C A P. III.

Abscessuum omnium communia signa sunt tumor eminentis, ruber, & magis solito durus, cum punctorio, pullatorio, & graui dolore,

594 *De Tumorib. præter naturam,*
dolore, igneus insuper loci feruor,
febris hominem molestans, fasti-
giatus tumor mollis, & ad albedi-
nem decliuus, præsertim dum in al-
to non delitescit.

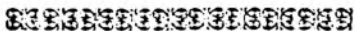

De Apostematum causis.

C A P. I V.

Apostematū causæ duplices.
Externæ scilicet, & inter-
næ: externæ sunt omnes il-
læ quæ phlegmonas & alios tumo-
res præter naturā excitare solent (vt
superius fuit traditum) non quod
ab externis immediate abscessus
oriantur, sed à corporeis. Phlegmo-
ne enim ipsa aut erysipelas phle-
gmonodes, aut ab humore frigido
scaturiens alius tumor, nisi digera-
tur vel lapidescat, in abscessum mi-
grat. Ex suppurata phlegmone,
cavitate à putrente humore facta,
potissimum si magna sit, partem-
que maximè oppleat ac distendat,
nonnunquam gangræna quæ ad
partis

partis morticinium est via ; nonnunquam sphacelus qui ipsius partis est interitus producitur. Sæpe, pus malignum eructante vomica, vlcus syringodes , cauernosum, aut cuniculosum, curatu pertinax gignitur.

De Apostematum curatione.

C A P. V.

 I apocroustico remedio phlegmones incrementum prohiberi non possit , neque digerente aboleri : præscripta prius ea victus ratione, cuius capite de phlegmones curatione meminimus, vlturpanda erunt chalastica quæ affectam partem relaxantia dolorem compescunt, qui circa puris generationem multis numeris minor est quam iam genito pure. Præmissa itaque corporis euacuatione idonea , erit parti tetracharmatum illud à Chirurgo molle vocatum apponendum,

596 *De Tumorib. præter naturam,*
ponendum, quod ex triticea farina,
oleo rosaceo, aqua, mediocriter co-
ctis paratur, cui mellis parum mis-
cere erit consentaneum. Quod si
peruicax humor digestioni non
pareat, iam in peregrinam naturam
transiens, chirurgia aut pyrotico
medicamento est euacuandus si
maturus sit, & in pus plane con-
uersus. Crudos tamen abscessus nõ-
nunquam antequam ex toto in pus
sint mutati incidimus, potissimũ si
principibus partibus sint vicini, vel
articulos, vel adenosas partes occu-
pent, tunc ne assidua putredine af-
fectæ partes contabescant sectio-
nem molimur. Sed ante illius per-
spicua euacuationem ad pus mo-
uentium medicamentorum vsum
te conferes : quæ calida & hu-
mida cum sint & malæctis magis
glutinosa, adauctæ caloris mem-
bri substantia & retentis qui ex
noxia materia consurgunt vaporibus,
hanc computrescere faciunt.
Hæc pro varia humoris abscessum
excitantis dispositione aliquando
dige

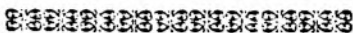
digerunt , aliquando suppurant: præstantior tamen est quæ per digestionē fit curatio. Ignauior ægrorumque magis molestant , quæ per suppurationem. Omnium enim tumorum præter naturam proba curatio fit desiccantium , & digeren- tium medicamentorum vsu quæ partis plenitudinem euacuant:hanc sequitur quæ adhibitis pus mouentibus medicamentis. Qualia sunt sequentia.

℞. Medullæ panis siliginei ℥. j. farine triticæ ℥. ℥. decoquan. cum decocto caricarum pinguium moderate , adipis suilli & vitulini singulorum ℥. iij. olei communis , vel amygdalarum , vel camomillæ ℥. iij. fiat cataplasma. Vel sic.

℞. Ebisici cum rad. malu. viol. sing. M. j. decoquantur, pistentur diligenter & per cribrum medicum transfundantur , miscendo postea butyri recētis sine sale, & axungia gallinæ singul. ℥. iij. olei communis ℥. iij. croci ℥. j. Misce, fiat cataplasma.

Id ipsum præstare potest vng. bafylicon vocatu à Gal. tetrapharmacum. Si tumoris pars aliqua alba, & acuminata appareat, nisi sua sponte rumpatur scalpelli cuspide erit aperienda inflicto myrtacei folij figuram referente vulnere. Nã circularis figura ad cicatricem suscipiendã minime est idonea. Loco decliuori adigendum scalpellum, vt iam genitum pus sua grauitate facilius exeat, & contemplato probe musculorum situ procul à venis & arteriis sectio molienda erit. Non afatim, sed sensim euacuandus erit humor ne vires conuellantur. Detergo probe pure, atque rhiptico medicamento euacuato, colleticorum vsus commodus erit. De quibus in nostris de vulneribus & vlceribus commentariis fiet sermo. Quippe quod aperta apostemata vlcerum naturam sibi vendicant. Est autem detergentium medicamentorum ordo varius. Nam quædam viribus imbecilliora apertarum phlegmonarum pus tantum euocant,

euocant, atque eluunt: his fortiora sordem detergunt, amara & dulcia, sed valentissima corruptam carnem exedunt, ut calida & sicca ordine tertio quæ cathetericis sunt proxima.

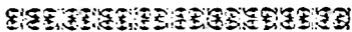

De aliis Abscessuum speciebus.

C A P. V I.

CUm abscessuum non proprie dictorum tria sint frequentissima genera, & singula propriam appellationem sint sortita, ea sunt ateroma, steatoma, meliceris, à similitudine contentarum in tumoribus substantiarum dicta, de his dicendum erit: est enim ateroma tumor præter naturam, qui cum scalpello est diuisus proprietatem quandam substantiæ in ipso contentæ obtinet, quæ puli similis est, meliceris melli, & steatoma seuo. Ab aliis abscessibus hoc discrimine euariant, quod abscessus proprie vocati dolorem inflammatione

600 *De Tumorib. præter naturam,*
flamationemque testentur, acrem
erodentemque humorem conti-
neant, & nulla membrana peculiari
concludantur: ij verò tunica com-
prehensum humorem seruent.

De horum Abscessuum causis.

C A P. VII.

CAUSÆ horum abscessuū pro-
catarticae sunt, quæ pitui-
tolium humorem gignere solent, de
quibus 2. lib. cap. de œdemate & de
strumis factus est sermo. Corporeæ
sunt, humores pituitoli lentim in
particula coaceruati, qui pro varia
illorum substantia & similitudine
quam cum rebus extra corpus po-
sitis habent, varias tumoribus for-
titi faciunt nomenclaturas, tamen si
eodem quo strumæ modo curen-
tur.

De horum Abscessuum signis.

C A P. VIII.

IN ceruice, alis, lateribus frequentius isti abscessus oriri solent. Per viam synatrismi cum fiunt, ex paruulo incipiunt & diu paulatinque increfcunt, & propria tunica includuntur. Inter se hac ratione differunt: quod humor steatoma committens, seuo fit similis, hoc ipsum indicante appellatione: in Atheromate pulti frumentaceæ, in Meliceride humor mellis colorem & substãtiam repræsentet. Horum quidam duri & renitentes, quidam molles cedentesque sunt: steatoma aliis durius est, tactui magis renitens, basim habens solidiorem. Meliceris figuram rotundam habens, laxi cuiusdam corporis modo subijdet, tardè funditur, cito rursus succrescit: Atheromati simul cum humore pultraceo lapidosa quædam duraque corpora & alia

quam ad sacram anchoram confugiendum erit. Hoc exacte obseruato vt in manuum actione vnicam ob oculos propositam intentionem habeamus, vt tunicam humorem continentem siue is pultaceus, siue melleus, siue fœculentus, siue alterius substantiæ extiterit, auferamus. Reuocantes hoc in animum, horum tumorum quosdam suspensos esse, & ad quemlibet motum expositos curatuque minimè contumaces: Quosdam insertos & immobiles diligentem Chirurghi manuum exposcentes ob hæmorrhagias & neruorum puncturas imminentes, quæ conuulsiones sæpe accersere solêt. Purgato itaque phlegmagogis corpore ad manuum operationem accedentes collocato in sella ægroto, si paruus sit tumor & simplici sectione vtetur ea quæ nobis in strumatum curatione tentatur, quibuscumq; tumores isti magnam sympathiam habent: Maiore existente tumore ad folij oleæ aut myrtei figurâ pro tumoris ratione

604 *De Tumorib. præter naturam,*
adiacentem cutim abscindemus.
Sed neque vno impetu sectio du-
cenda est, neque dilaceranda in me-
lliceride & Atheromate humorem
continens membrana, sed ea scal-
pello à subiectis partibus est sepa-
randa. Nam si euacuetur humor
tunica discissa ea difficulter exco-
riari curariue poterit. Quapropter
morbus reuiuiscet remanente etiam
parua tunicæ quantitate. Totus ita-
que humor cum ipsum comple-
ctente membrana erit auferendus.
Quod si huius vel membranæ por-
tiuncula quædam remanserit præ-
cipitati puluere alumine cõbusto,
aut alio pyrotico medicamento
erit abigenda: Deinde futuris infl-
cti vulneris labia connectemus &
collecticis medicamentis agglutina-
bimus. In steatomate in quo pin-
guedo quædam præter naturam re-
peritur, secanda est tunica vt effun-
datur quidquid intus coit: eo quod
non facile à cute & à subiecta car-
ne separetur. In reliquis tumoribus
tunica ipsa inuiolata seruanda est.

quiu

qui discuti dicatis ad id medicamentis & catheticis exedi possunt. Quod steatomati non est datum, quippe quod sola manu curari debet. A Ganglio (quem nodum Mauritanorum turba vocat) tumores isti plurimum differunt, quod raro sponte prouenit. Fit enim à percussione vel impulsione præcedente, manuum radices pedumque plantas frequentius occupat: Chirurgus opere non est curandum, sed malacticis & emollientibus medicamentis ammoniaci ab igne eliquati illitu & lamina plumbea tumori superposita iniectis arctis membro vinculis. A Parotidibus etiam isti tumores maximè differunt, quod parotides quamuis à pituitoso magna ex parte succo procreentur, & repellentium medicamentorum illis sit aduersus vsus, ne fiat noxij humoris in cerebrum recursus, nihilominus digerentibus medicamentis, rarius suppurantibus curari debent, neque humorem in membrana conclusum habent, & cum

606 *De Tumorib. præter naturam.*
frequentissimè chronicorum mor-
borum sint iudicia, epicrasticorum
medicaminum aut cucurbitularum
opera maximè curantur. Quibus
suppuratis prudenter & magna
cum solertia aperiendæ erunt, ne
scalpelli cuspide insignes arterias
aut venas in caput ascendentes
vulneremus. Hactenus de tumori-
bus externas & perspicuas corporis
partes diuexantibus, quorum Chi-
rurgia medela est, dictum sit.

UNIVERSITY

IOANNIS

SAPORTÆ,
ANTONII FI-
LII, CONSILIA-
RII, MEDICI, ET
Professoris Regij, Vniuer-
sitatisque Medicæ Mon-
speliensis Cancellarij.

Traçtatus de lue venerea.

CAPVT PRIMVM.

*De origine & nominibus Lue
venerea.*

L V I S venereæ affectus præ-
ter naturam imprimis vul-
gatissimi & fœdissimi cura-
tionem dogmaticam apud Autho-

res maximè controuersam traditurus methodo solita vtor, vt imprimis nomen, tum essentia innotescât, deinde causæ, quartò differentię, quintò signa, primò quidem diagnostica, tū prognostica, postea medicationes persequar, à quibus facilis est & secura ad curationē via.

Et quidem de eius origine variis varia placent, cū alij ad prauum syderum aspectum, alij ad alimentorum prauitatem & cacochymiam eam referant. Censeo ego ex India Calicut in Europam fuisse aduectam anno 1494. & primò quidem Neapolim, vbi Carolo V. imperante flagrantissimum bellum æstuabat, mox fœdo militum Gallorum & Italorum concubitu cum scortis ab Indis & Hispanis corruptis totam Galliam, & Italiam peruasisse, sed eo quidem modo, vt quæ apud Indos non minus frequens est, quàm apud nos scabies, nec maioris momenti, prioribus annis immitis apud nos & ferocissima fuerit, nunc posterioribus
hisce

hisce facilior tolerantia & curatione euaserit.

Eius varia sunt nomina. Gallis enim dicitur morbus Neapolitanus, quod in obsidione illius ciuitatis primum originem habuerit; Italis morbus Gallicus, & variola Gallica, quod in toto illo exercitu primum Gallos ceperit male habere hæc lues: quibusdam nuncupatur pudendagra, quod sit affectus pudendorum præcipue, vel quod homines ea infecti pudore afficiantur. Dicitur per derisionem lues venerea, quod per actum venereum vt plurimum oriatur.

Quod autem aliud sit à lepra Arabum seu Elephantiasi, ab Aloti Auicennæ lib. 4. fen 7. tract. 3. cap. 4. quæ eadem est cum Terminto Græcorum; Item ab Arthritide, à Psora, à variolis, satis constabit ex iis quæ in progressu de iis affectibus peculiariter à me dicentur.

C A P. I I.

*Quid sit lues venerea, & ad quod
genus affectuum prater natu-
ram reuocanda sit.*

Sed vt commodius ad huius
affectus naturam deuenia-
mus, quis qualisue is sit ge-
nericè & specificè, quæ eius in cor-
pore sedes inquirendum. Hac enim
methodo vsum fuisse Galenum
scio, tum ad præfagiendum, 4. præ-
fag. ex puls. cap. 2. cùm ait illum ad
futura præfagienda esse peritissi-
mum, cui status facultatis ad vn-
guem perspectus sit, locusque affe-
ctus, & eius affectus: tum ad curan-
dum, 13. meth. & lib. 12. meth. cap.
vlt. In vtriusque notitiam vos de-
duco methodo simeiotica à Gal.
proposita lib. 1. de locis affectis.

Sed priùs quoad essentiam de-
finitur lues venerea, excrementum
contagiosum, puridum, aduersa-
rium facultati naturali, vt natura-
lis

lis est, à simili in quavis corporis parte genitum, omnium affectuum præter naturam in corpore principium.

Dico excrementum, cum enim sit affectus præter naturam, isque Gal. 1. de symptomat. differentiis. 1. necessariò vel sit morbus, vel causa morbi, vel symptoma morbi, lues autem nõ possit dici morbus; non quidem intemperies, ea enim contrariis qualitatibus manifestè agentibus tolleretur, quod experientiæ repugnat, adde quod quamcumque intemperiem assignes, patient perpetuò effectus ei contrarij, non enim posset esse intemperies frigida humida, cum ut plurimum excernantur excrementa biliosa, cum appareant vlcera virulenta, serpentina, quæ non fiunt nisi à mineris erodentibus, præsertim à melancholia vsta, denique cum defœdentur ægri sæpe defluvio capillorum, seu Alopecia, item à mineris acrioribus. Non intemperies calida sicca, ut Ioanni Baptistæ Montano,

Ioanni Scheckio , aliisque viris grauissimis placuit , qui per iecoris caliditatem & siccitatem hunc affectum definiunt ; sic enim non iungeretur cum hydrope , vt sæpe contingit , non lateret per totum aliquando decennium. Hipp. a. 6. epid. Dolores recentes calidi, antiqui verò frigidi. Curaretur frigidis, cum tamen Guaiaco, sarfa, sulfumigiis ex cinnabrio, exercitationibus , victu attenuante & siccante ipsam profligari constet.

Non intemperies calida humida, vt Ioanni Gallo visum fuit, & aliis, vnde enim tot tantique siccitatis effectus quot apparent? vnde maties? quomodo in instanti introducit passim qualitas sine materia? Quod si putredini maximè obnoxiam dixerint talem intemperiem, affectum autem hunc totum putredinosum esse. Respondeo , aliud esse intemperiem calidam siccam, aliud putredinem, hanc enim efficit non tam intēperies ex se, quàm humor putridus partem corrumpens.

Præterea hæc lues non est intemperies simplex, eædẽ enim rationes contrarium manifestè docent, sicca difficilè tollitur, & si confirmata fuerit nunquam sanatur. Gal. 7. Meth. c. 5. cū tamen per Dei gratiã perfectissime sanetur etia antiquissima lues. Calida difficultates propositas patitur; non itaque potest hæc lues ad intemperiem referri.

Ad morbos verò organicos nemo sanæ mentis reducet, cū sæpissime nec tumores, nec vitiatæ figuræ appareant, soloque defluvio capillorum & gonorrhæa tententur ægri. Quod si bubones veneri aliquando appareant, sunt potius symptomatici quam essentielles luei.

Ad solutionem continui retulit doctissimus Manardus, cū censuit hanc luem esse vlcus hepatis, sed *autopsiæ* nullum vnquam aut rarò ex dissectione cadauerum venerorum, animaduerrere licuit vlcus in hepate ab hac sola causa; vlcera quæ superueniunt partibus cutaneis

cutaneis perpetua non sunt. Non ergo ad vllum ex tribus morborum generibus à Gal. propositorum reuocari potest hic affectus.

Multo minus censendum est eum esse morbum vt de tribus suis differentiis prædicatur, vt existimant quidam, vnico enim præsidio non tolleretur, vt solo Guaiaco, vel solo hydrargyro, vt sæpe fit, quod enim indicat, per suam naturam & essentiam indicat. 9. meth. 12. si itaque plures essent eius nature, plura necessariò indicaret pro sui ablatione. Fernel lib. 6. pathol. cap. vlt. lib. 2. de abditis rerum causis cap. 14. & lib. de lue venerea cap. 2. ad morbos suos totius substantiæ accommodat, non quidem epidemicos, non venenatos, sed contagiosos, nempe quod corporis & partium eius totam substantiam & formam primùm & per se afficiat, seu corpus, vel pars per hunc affectum de perfectione & integritate suæ substantiæ decedant, vnde tam varia non solum in
exte

exterioribus, sed in penitioribus partibus exurgunt symptomata, cum tamen nullum in vrinis vitium appareat, quod satis venenatam illius naturam testetur. Fernelij opinionem amplexus est Fallopius tract. de morbo Gall. cap. 20. eiusdem rationibus adductus. Verum decipiuntur ambo, quod frustra multiplicet Entia sine necessitate, quod præter tria illa receptissima morborum genera, nulli dentur morbi totius substantiæ, etenim plura nõ sunt constituenda morborum genera partis quam sunt sanitatis species: sed sanitas consistit tantum in bona temperie partium, in conformatione, & vnione earumdem, atque sub iis includitur materia & forma, quicquid etiam dixerit Fernel. Ergo morbi etiam tantum in iis constitui poterunt.

Fateor quidem occultam causam, & tota substantia aduersariam naturalibus facultatibus, dari in lue, sed morbi si qui sint, statim ad sua genera Galenica reuocandi.

Si itaque lues venerea ad nullum morborum genus poſſit reduci, experiendum eſt an ad aliud ex duobus reuocari poſſit, ſcilicet ad ſymptoma, aut cauſam morbi. Quod ad ſymptoma ſcribit Gal. 1. de ſympto. differ. tria dari eius genera, actiones læſas, animales, vitales, naturales; qualitates mutatas, ſcilicet viſibiles, odorabiles, guſtabiles, &c. Excrementa mutata in ſubſtantia, quantitate & qualitate, ad quorum nullum ſufficienter poteſt reuocari lues venerea; ſi enim actionem læſam dixeris animale, puta ſtatim non ſemper eam lædi, vt in gonorrhœa, deſtuario capillorum, idem cenſendum de aliis actionibus; cùm etiam pateat qualitates læpiſſime mutari, & excrementa excerni, id talibus illuceſcet. Adde quod Gal. lib. c. ſymptoma ſequitur morbum tanquam vmbra corpus; ſi itaque lues ſit ſymptoma, eius aliquis erit certus & determinatus morbus, quod tamen ſuperior diſcurſus negauit. Ergo ſi nec morbus ſit,

nec

nec symptoma morbi, recensenda erit inter causas morbificas; & reuera censeo luem venereã nihil esse aliud, quàm causam non quidem vnus tantùm morbi, sed causam antecedentem, imò & coniunctam aliquando plurium & diuersorum morborum, vnde varia sequantur symptomata omnis generis. Addo causam esse aliarum causarũ morbificarum morbo magis vicinarum. Nec noua est hæc doctrina, præterquàm quod enim fautorem habet Capiuaccium lib. de morbo Gall. licet ab eo pluribus dissentiat; est etiam Gal. dogmatibus consentanea, cùm ait morbum parere morbum, & lib. de sympt. diff. cap. 1. sic scribit, potest ordo quidem causarum quæ crebro sese inuicem suscipiunt, institui, veluti pluribus calculis inter se ordine dispositis, si quis primum moueat, primus verò secundum, atque hic tertium, & sic deinceps quilibet sequetur.

Hæc causa vel accidens est, vel substantia Accidens purum nemo dixit

dixerit, cùm enim, vt in progressu declarabo, contagio comunicetur, non potest migrare de subiecto in subiectum, siue à corpore vno ad aliud, absque subiecto seu substantia. Cum itaque hic necessariò constituenda sit substantia, hanc omnium illorum affectuum causam esse item necesse fuerit.

Porro substantia omnis quæ reperitur in corpore, Hipp. est vel continens, vel contentum, vel impetum faciens. Esse substantia continens viuensque non potest, hæc enim potius morbi subiectum quam causa morbi statuenda, quod morborum sit immediatè actiones lædere: quarum verum subiectum non efficiens sunt partes, & quamuis carnes & ossa hac lue aliquãdo contabescant tota, & contiguas partes inficiant, id nihilominus non fit, nisi excrementitiam induerint naturam. Itaque hæc est substantia non continens, sed contenta, & quidem non alimentaris, hæc enim patitur à corpore nostro, & conuertitur

tur in ipsum, lues verò quamprimùm agit in corpus. ergo substantia contenta excrementitia est. Quare rectè definita fuit lues, excrementum, quo nomine non solum intellige propriè dictum, scilicet mineras excrementitias, verum etiam vapores ab illis elatos, per quos contagiorum in corpus vicinum deriuat lues. Mineræ sunt præcipuæ sanguis, pituita, bilis vtraque, semen, serum, ichores, sanis, lac.

C A P. III.

In quo exponitur natura excrementi venerei, & prior definitionis pars examinatur.

Hoc excrementum duplex habet esse absolutum & respectuum, quod utroque modo considerandum est, quoad esse absolutum, dictum est ipsum esse contagiosum, putridum, aduersarium facultati

cultati naturali, ut naturalis est; quoad respectuum, dictum est ipsum esse principium & causam aliarum causarum, morborum & symptomatum, quæ corpori hac lue infecto contingunt, vel possunt contingere. Contagiosum est, quia ab uno in aliud deducitur mediante contagio, unde quamprimum fit contactus non infecti cum infecta, ibi radices figit lues, ut in ore si osculando, in pene & ab eo in interioribus partibus, si ei ex pudendo muliebri communicetur vapor aut sanies, in habitu corporis, si concumbat aliquis cum muliere, & simul incalescant sudentque, vel etiam si in pannis infectorum decumbat.

In hoc contagio requiruntur agens contagiosum, scilicet humor, aut vapor: 2. patiens dispositum: 3. debita distantia.

Quod ad agens ut sit contagiosum, debet esse calidum, sicque facile transit, & mouetur in corpus sibi analogum, cum frigida in quie-

te permaneant , vnde hydrops non est cōtagiosa. Debet etiam esse putridum, contagio enim omnis non sola alteratione , sed propria corruptione inficit , adeo vt id quod est in corpore patientis corrumpat, & in materiam virulentam mutet, à qua virulentia deinde fiunt morbi causæ,&c.

Requirat quoque visciditatem, qua corpori quod inficit melius hæreat, philosophorum namque est axioma, actiones quæ fiunt per cōtactum mora sufficiente & permanentia omnino indigere.

Vltimo debet esse aduersarium in lue venerea facultati naturali, vt naturalis est: quemadmodū enim in phthysi vapor phthysicus aduersatur facultatibus naturalibus & vitalibus pulmonū , vapor ophthalmicus facultatibus naturalibus oculorū, vapor elephāticus facultatibus naturalibus carnis & cutis, sic vapor vel humor venericus aduersatur facultatibus naturalibus, vt naturales sunt; in quo differt à cōtagio pestilenti

pestilēti quod aduersatur vitalibus.

Aduersatur autem venereus hic naturalibus sc. assimilatrici, concoctrici, nutritici, eisque inferuiētibus, retentrici, attractrici, cōcoctrici, & expultrici, vnde mirum non est si tot excrementis scateant hac lue infecti, sc. depratatis omnibus coctionibus partiū aliquādo omniū; si etiā qui ad venerem promptissimus fuerat antequam ea afficeretur, his affectis languidior euadat.

Dico (vt naturales sunt) quia cum in pluribus partibus determinantur alię facultates ex animalium, vel vitalium genere, iis tamen aduersatur excrementum illud contagiosum, non vt facultatibus illis donantur, sed vt naturales sunt, & nutriuntur, attrahunt, retinent, expellunt, concoquunt.

Addo, dici aduersari facultatibus naturalibus, vt naturales sunt, quia principio naturalium facultatum, scil. iecori præcipue aduersatur.

Quod ad patiens ipsum dispositum

tum esse oportet, hæc dispositio
vniuersaliter est vel in qualitatibus
primis, scil. temperamento calido
humido, vel in secundis, in habitu
molli, raro, vt facile recipiatur va-
por & introducatur in corpore ca-
cochymico, in pathematis animi,
præsertim amore herotico, quo cor-
ripiatur patiens: dispositionem etiã
eandem efficit labor improbus &
conatus videlicet congregientiũ, ex
quibus dispositionibus facile com-
municatur lues patienti, & hinc est
quod vt plurimum afficitur hepar,
quia siue osculo, siue coitu aut alio
quouis modo quis inficiatur, com-
municatur prius vapor cõtagiosus
venis quam arteriis, quia in super-
ficie corporis plures reperiuntur
æque molles, quæ fricitione, coitu
aut alio modo rarefcunt, vt facilis
detur vapor aditus, qui à venis
statim in iecur fertur; hinc etiam
est quod coëuntibus tribus aut
quatuor cum muliere infecta, vnus
tantum vel duo inficiantur, non au-
tem cæteri, quia scil. vapor non
æqua

624 *Tractatus de lue venerea,*

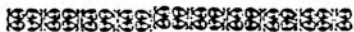
æqualiter illis communicatur, atque istis, cui communicationi animum sæpissime præbet eorum pulchritudo, deinde quod mulier maiori, peracta voluptate magis incaleſcat, & vapor à sanie virulenta eleuetur; vel quod iidem rarioris vel mollioris ſint texturæ, vel denique quod iſti prudentiores ſtatim à coitu omnem virulentiam medicamento detergant.

Quod ad diſtantiã, ſi omne agens agit in paſſum diſpoſitum proximum, profecto nullum aut paucum cenſeo debere intercedere ſpatiũ, inter infectũ hac lue & non infectum, ſi debet fieri contagium. Recte igitur in definitione dictum fuit, luem eſſe excrementum contagioſum, putridum, aduerſarium facultatibus naturalibus, vt naturales ſunt.

Cæterum cum in contagioſis morbis plurimi ſint epidemici, in quaſitione dignum eſt an lues venerea, quæ contagioſa eſt, inter affectus epidemicos & peſtilentes ſit
recen

recensenda. Pro solutione supponenda est distinctio morborum epidemicorum de qua Gal. in præfat. in lib. epidem. & in sent. 20. §. 3. tertij epidem. quod alij sint pestilentes, qui præterquam quod vulgares sunt, hoc etiam habent ut plurimos perimant. Alij pestilentes qui maiori ex parte non perimunt. 2. sciendum morborum epidemicorum quosdam tales esse simpliciter, quorum tres sunt conditiones. 1. ut plurimos homines, cuiusvis sexus, ætatis & temperamenti simul & semel corripiant (quod commune est ipsis ut species sunt pãdemiorum) & simul & semel desinant. 2. ut illis homines corripiantur in eadem regione, & eodem tempore, 3. ut causam habeant communem, qua omnes vtuntur, ut sunt Aër, aqua, Gal. loc. cit. Alij vero sunt Epidemici secundum quid, qui longè deflectunt à verorum epidemicorum natura nempe tres omnes non habent conditiones, sed aliquas tantum. Ergo lues venerea est morbus epi-

demicus non simpliciter, nec enim fit à causa communi qua fruimur omnes; sed epidemicus secundum quid: non pestilens, quatenus multos cuiusvis sexus, & ætatis afficit eodem tempore, quorum tamen vix vllum perimit.

Quomodo excrementum venereum sit principium omnium affectuum præter naturam in corpore.

C A P. I V.

Excrementum venereum in esse respectivo considerata, causa est omnium affectuum quos producit; scilicet causarum, morborum, & symptomatum, & quo maioris est actiuitatis passumque magis dispositum, eo plures producit affectus præter naturam.

Quo autem modo causam morbi, modò morbos multos vel paucos, modò symptomata, modò omnia

omnia simul producat, causam refero in diuersum excrementi illius tanquam agentis, agendi modum, & variam patientis dispositionem. Quod ad agens etsi perpetuo contagiosum sit, calidum, putridum, aduersarium facultatibus naturalibus; nihilominus quo diuturnior est & vehementior eius actio, coplures & grauiores affectus excitat. Quod ad patiens, prout modò est spiritus, modò humores, modò continentia, varij item nascuntur affectus. Si itaque leuis fuerit agentis actio & magis per caliditatē agat, faciet intemperiem calidam, vel in spiritibus, vel in solidis, &c. Vnde possunt fieri ephemera. Si diuturnior & fortior fuerit eiusmodi actio, non solum calefaciendo, sed etiam corrumpendo aget, sicque causa esset variorū morborum, modò enim magnitudinem imminutam, modò numerum diminutum, ut dentiū casus, vuulæ consumptiones, modò auctū, ut thymos, condyomata, sicut in ano; modò figuras

628 *Tractatus de lue venerea.*

vitiatas : aliàs solutiones continui efficit, vnde caries in pene.

Causa est causerum, quatenus humoribus putridis per metastasin, in aliquam partem decumbentibus fiunt tumores, aliquando frigidi, duri, vt gummata, verrucæ, &c. Alias calidi & inflammatorij, vt bubones; pro excrementi natura, vt calidum vel frigidum fuerit naturaliter, vt mordax vel acrimonix expers, quod idem in partes contiguas irrepens earum soluit vnitatem.

Sæpe etiam causa est causerum quatenus partes corrumpens, sibi simile excrementum producit per epigenesin, à quo deinde plures morbi.

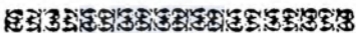
Est item symptomatum causa non tantum mediata quatenus morbum facit, vnde plura sequuntur symptomata; sed etiam immediata, vt habet rationem erroris externi; scribit enim Gal. 3. de sympt. caus. cap. 1. Actionem lædi non solum ob morbos partium, sed etiam ob errores externos, videlicet quos enumerat:

excreo

excrementorum copiam improbat, in læsa chylicatione, sed addit, ab excrementis erroribúsq; externis, absque morbi concursu nec partes dici laborare, nec propriè actiones lædi, sed vitium tantum esse in illis excrementis. Sic itaque excrementum hoc venereum sua præsentia potest esse causa quo minùs non fiant, aut non bene fiant actiones, etiam non excitato morbo, sed hoc rarum est.

Ex symptomatis autem quibus maxime afficiuntur infecti hac lue, perpetuò quidem læduntur actiones naturales, vt dictum fuit, potissimum autem coitio, postea verò animales, minimum omniù vitales. Ex animalibus principes non ita frequenter læduntur, maxime autem sensitiuæ, morrices. Ex principibus imaginatio deprauatur in vertigine venerea, abolentur vero omnes in Epilepsia venerea. Ex sensitiuis læditur visio in cæcitate venerea, deprauatur auditus in tinnitu. Tactus deprauatur in dolore

vaga, sæpissime autē ostocopo. Ex excuntibus mutatis sunt Alopecia venerea, defluuium pilorum, catarrhus, gonorrhœa. Ex qualitatibus mutatis visibilibus macies, fœdus color corporis; ex odorabilibus fœtor, ex tangibilibus asperitas cutis, caliditas corporis, titillatio dentium, &c. vnde iure dictum fuit in definitione excrementum venereum secundum suum esse respectuum esse principium omnium affectuum præter naturam.

Quæ luis venerea in corpore sit assignanda sedes.

C A P V T V.

HActenus quis affectus præter naturam sit lues venerea, nunc quæ eius maxime in corpore sedes sit inquirendum: ea certè non est caput, vt quibusdam visum est, cum sæpissime de dolore capitis non conquerantur
agri,

ægri, neque eius affecti vlla prodeant signa; non pudenda, vt alij censuerunt: non cutis, vt placuit Leoniceno qui inter morbos cutaneos lue recensuit; sed quæuis pars corporis, vt postrema definitionis verba docent; cum enim aduersetur facultatibus naturalibus vt naturales sunt, & hæ sparsæ sint per singulas partes, erunt profecto omnes subiectum adæquatum huius luis, prout illis facultatibus donatæ sunt, quod patet ex febribus venereis; quæ etiam omne corpus occupant, & effectus sunt huius luis, siue sint ephemeræ, siue hecticæ aut aliæ; nec obstat quod omnes partes simul ac semel perpetuo non afficiat. Id enim in potentiam resistendi ipsarum ferendum est.

Dixi adæquatum subiectum esse partes quasuis, quia subiectum eius præcipuum & frequentissimum est iecur, tum quòd ratione venarum cutanearum, vt superius exposuimus, statim in consensum ducitur, delatâ ad ipsum aurâ venenatâ, tum

632 *Tractatus de lue venerea.*

quod fons est facultatis naturalise & hinc color corporis mutatus ad liuidū,coctiones deprauatę & abolitę,macies,torpor vniuersi corporis , licet aliquando contingat ipso non affecto cerebrum principaliter affici,aut lienem aut ventriculum; quod propria earum partium symptomata indicant nullis apparentibus signis morboſi iecoris. Vnum excipitur cor,quod ob dignitatem, densitatem, robur principale luis venereę subiectum esse non potest, vnde omnes febres venereę , symptomatice seu nõ principales sunt.

Cæterum cum in quavis parte reperiantur,ipsum continens, contenta & impetum facientia,potest modo vnum,modo aliud ex tribus illis primo auram venenatam recipere & ea infici.

Nec est censendum in spiritus prius sortes cadere, tum in humores , postea in solida , quod illi ob substantiam tenuissimam facile recipiant auram venenatam , quod enim Gal.aliquando dixit de febribus,

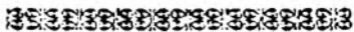
bus, idem de hac lue intelligendum; ephemeram non semper prehendere spiritus, sed solida prius incandescere ob efficientis naturam & patientis dispositionem.

Obiicitur non posse infici spiritus venerea lue, tum quod ex se corruptionem non admittant, tum etiam quod ipsa cito dissolueretur & intra 24. horas vt ephemera. Resp. dato non putrescere spiritus vitales solos, quod respectu aliorum qui in corpore sunt, ignei sint; id tamen de naturalibus negandum est, quippe qui sint tantum tenues sanguinis exhalationes, vt notat Altimarus, & ideo nō minus quàm sanguis corruptioni obnoxij. Patet autem quod spiritus qui lue inficiuntur sint naturales cum ipsis peculiariter illa aduersetur. Talis lues cito dissoluitur, vt aliquando vix sensibilis sit, alias per triduum perdurat, vt de quibusdam gonorrhœis constat.

Dices 2. non posse humores huius luis esse subiectum, quia sic ne-

634 *Tractatus de lue venerea.*

cellario phlebotomia vel cathartico medicamento curaretur. Resp. non iuuare aliquando phlebotomiam, quod excrementum illud putridum non euacuetur simul cum reliquo sanguine per venam sectam, item nec purgationem per pharmaca, quare hæc non aduersatur lue. quod si daretur quod à proprietate ageret in ipsam, profecto tolleretur cathartico, sed non datur.

De causis luis venereæ.

CAPVT VI.

CAusarum morbificarum alię externæ *προκαταρκτικαί*, alię internæ. Gal. de caus. puls. 1. cap. 1. lib. de causis morborū cap. 2. Externam causam luis venereæ assignauimus in definitione cum diximus (*à simili*) extrinsecus enim accidens lues sibi similem efficit in corpore vicino cui suam virulentiam communicat, Hæc autem contingit vel factu existente in utero, seu

sea ante ortum, vel post ortum.

In utero dupliciter fit, vel in 1. generatione dum generatur ex feminibus impuris parentū infectorum, præsertim si laborent gonorrhœa venerea, & hæc lues dicitur hæreditaria, vel dum nutritur sanguine materno impuro lue infecto.

Post ortū contingit potissimum concubitu cum muliere infecta, unde à pudendis contrahitur lues, sic ab ore osculo, effusione, ut loquitur Fernel. si salivam acceperit, eandem contrahit ab ore infans, pollutum lac nutricis sugens, à cute summisque partibus dormiens cum inquinato. Primis temporibus cum malignior erat affectus, usu cyathorum & poculorum in quibus infectus bibisset cōtrahebatur lues, usu etiam vel minimo vestimentorum, sed nunc cum mitior euasit non ita facile recipitur.

Porro voce (*à simili*) intelligo similitudinē specificam, non autem actiuitatis & impuritatis, cum enim actio fiat à proportione maioris

636 *Tractatus de lue venerea.*

inæqualitatis, non autem minoris, vel æqualis, hinc est quod impurus à minus impuro, luis venereæ gradus plures, & portionem non recipit, sic nec impurus ab æquè impuro afficitur, sed tantum purus ab impuro, vel minus impurus à magis impuro, vt notat Fernel. lib. de lue venerea cap. 4.

Internæ causæ sunt dispositiones illæ patientis, de quibus supra, scil. calidum humidum temperamentum, vnde senes & qui sunt frigidioris habitus, etiam si frequentius coëant cum meretricibus minus tamen inficiuntur; præterea mollities & raritas corporis: sic qui tardi sunt in eiaculando semine, facilius afficiuntur lue, non solum ob diuturniorem moram cum infecta: sed etiam quia magis incalescunt & rarefiunt in longa attritione pudendorum.

Sic etiam testatur Fallopius se non vidisse duos inter mille qui haberent detectam glâdem & præputiû decurtatum, infectos lue venereæ,

nerca; quoniam detecta glande durior & callosior sit eius caro, & contra, quibus præputium oblongius glandem obducit, ij vel minimo concubitu inficiuntur ob mollitiem glandis, sic os, labia, vulva, podex, papillæ mammæ, facile luem contrahunt ob mollitiem, ipsa verò cutis ob raritatem, quam calefactio excitat, fuliginem veneream facile admittit.

Inter causas externas recensendus amor ille eroticus, de quo supra, & hinc est quod multi maritus lue venerea infecti, vxorem nisi longo tempore non inficiunt, quod aliunde non fit, nisi quod absque amore, sola cõsuetudine ducti concumbunt, cum etiam vxori odio sint: & contra infectus lue venerea vxorem recenter ducens, eam statim afficit, aut aliã, quod dum mutuis amoribus in complexu ruunt, misera vxor incalescens & rarefacta auram vel humorem venereum statim recipit.

Luis venerea species & differentia.

CAPVT VII.

Differentiæ & species rerum colliguntur ex definitione Gal. i meth. cap. 3. Cum autem apud Medicos definitiones affectuum præter naturam, sint ex tribus causis (finale enim in re præter naturam nullam admittunt) hinc est quod etiam ratione illarum trium causarum differentias & species affectuum venentur, à forma, à subiecto, denique à causa efficiente.

Quoad formam prout excrementum illud contagiosum putridum magis vel minus tale erit; sic leuiores vel intensiores erunt morbi & symptomata, & ideo lues alia grauis, alia leuis, sic quo viscidius fuerit excrementum, eo diuturniores erunt affectus, & sic lues breuis, alia diuturna.

A subiecto differentia sunt; quod
alia

alia lues continentia tantum quædam afficiat, iecur, ventriculum, vel cerebrum aut lienem; alia totum corpus, vt febris venerea. Deinde alia est in contentis, alia in impetum facientibus, scilicet spiritibus naturalibus, ex quibus etiam tres exurgunt luis differentiæ. Prima, Ephemera, non quidem ratione temporis, sed leuitate affectus & subiecto, quæ aliquando insensilis est, alias sola lassitudine corporis & mœstitia; alias solo barbæ & pilorum defluuio citra aliam corporis noxam innotescit, affectis tamen spiritibus mala illa aura; iisdemque ad radices pilorum delatis, aut propulsis. Secunda dicitur putrida, quæ humores occupat, vnde dicitur lues venerea putrida, melancholica, pituitosa, biliosa, sanguinea, hæc si leuis fuerit, carie benigna coronæ glandis penis, gonorrhœa diuturniori, tum bubone in inguine se ostentat; si grauior, rubræ & flauæ pustulæ, siccæ non purulentæ, circa frontem, tempora, totumq; vultum,

mox

mox & totum corpus apparent, quæ deinde in vlcera transeunt, eroduntque primò carnes molliores, faucium, narium, ani, &c. tum reliquum carnosum genus.

Tertia differentia feбри hecticæ responderet, cum in spermaticas partes, membranas, ligamenta, tendones, ossa, venereum excrementum defertur, in quibus arthriticos, tensivos, tractivos, ostocopos dolores replendo excitat; tum etiam erodendo, acrimonia virulenta ingentes facit cruciatus.

Contingit sæpe actione luis venereæ & patientis dispositione à prima specie in alias progressum fieri, vt ideo illæ tunc rationes subeant non tam differentiarum quàm graduum; sæpe etiam tanta est luis immanitas vt primo insultu in partes solidas irruat, nulla aut leui spiritibus communicata offensione. Differentiæ etiam ex causa, satis ex dictis intelliguntur.

Diagnostica luis venereæ generalia signa.

C A P. VIII.

Signa luis venereæ alia diagnostica sunt, quæ ipsam præsentem demóstrant, alia prognostica; quæ eius euentum significanc. Rursus diagnostica alia generalia sunt, quæ luem in genere demóstrât. Alia particularia, quibus eiusdem differêtiæ & gradus innotescunt. Singula methodo simeiotica inuestigo, à concomitantibus, antecedentibus, consequentibus, iuuantibus. A concomitantibus, seu essentialiter inherentibus nulla luis signa habentur, quia cum agat per suas proprietates, & hæ nobis sint incognitæ, cum à tota substantia prodeant, signis etiam nullis, quæ illam essentiam concomitentur, se prodere potest.

Ab antecedentibus scil. causis, suctione lactis nutricis infectæ, coitu cum

642 *Tractatus de lue venerea.*

cum muliere infecta, &c. ex quibus nec τεκμηριον & demonstratiuum elicitur indicium: non enim necessario colligitur lue affici eum qui concubuerit cum muliere infecta: sed probabiliter tantum, ob causas superius mihi allatas.

Itaque ad consequentia statim est confugiendum, & discurrendum per symptomata in actionibus læsis omnium generum, in qualitatibus mutatis, & in exeuntibus mutatis per morbos triplicis generis.

Quamprimum enim aliquis infectus est lue venerea, primò ex actionibus animalibus læsis cognoscitur, nempe grauatuo dolore & lassitudine totius corporis, segnitie & torpore corripitur, partim à somno, idque 2. aut 3. à concubitu die, infectis scil. spiritibus tum animalibus, tum naturalibus, qui robur toti corpori præbêt; afficitur etiam dolore vago quarundam partium, nunc caput, nunc humerus dexter, mox sinister, alias crura afficientur, ac eius causa in vaporem è minera quadam

quadam elatum referenda est; sed is dolor potius noctu exacerbatur; præterea ex mœstitia sine causa in non assuetis, qui enim natura sua fuerit iucundus & hilaris, is correptus, hac lue mœrore prosternitur, ob vapores venereos mentis aciem petentes, sanguinemque adurentes, vel perturbantes, vnde symptomata tenebricosa.

2. Ex qualitatibus mutatis, potissimum visibilibus, scilicet colore faciei, qui enim splendido & sereno fuerat vultu, is omnino mutatur, quin essentielle & pathognomonicum fere signum apparet, circulus liuidus in inferiori palpebra oculorum, qualis mulieribus cum menstruas purgationes patiuntur contingit: spiritibus enim naturalibus, quibus plurimum abundat vultus ea lue infectis, antiquus splendor langueat necesse est, quo languente, palpebrarum (quæ eo spiritu illustrantur) calor diminutus circulo illo liuido se prodit.

Tum ex tangibilibus. Per sentitur insignis

644 *Tractatus de lue venerea.*

inlignis calor ad volas manuum & pedum plantas etiam hyeme, cum illæ partes plurimas venas & arterias suscipiât, ad quas hepatis summus calor sese effūdit, adde proportionem naturalem longitudinis & crassitie manuum cum hepate.

Tertiò ex exeuntibus immutatis, vt gonorrhœa, est. a. hæc seminis continua & inuoluntaria profusio non erecto pene, pendens à frustrata retentrice partium spermaticarum ob vaporem vel humorem venereum, quæ in hoc distinguitur à nō venerea, quod illa semel coëundo contrahatur; quod satis fætida sit; quod sit cum tolerantia ægri, cum exeat materia acrimonia & malis qualitatibus molesta, tota substantia peccans; diu perdurat. Non venerea autem, vt plurimum à nimio fit coitu, cito desinit, nisi sit ex catarrho; est cum molestia, & aliquando consumptione ægri, cum excernatur materia alimentaris, utilis denique ex iuuantibus, venerea non cedit remediis per qualitates
mani

manifestas agentibus, sed tantum alexipharmacis luis.

Inter exeuntia immutata est defluuium capillorum, aliquando etiã alopecia & ophiasis, quæ vitia non tam fiunt ex cutis aut agentis caloris vitio, vel materiæ defectu, quàm eiusdem corruptione à spiritu naturali infecto. Materia hæc corrupta est pituita salsa, bilis vtraque à pristina forma decedentes. Familiare est hoc symptoma nutricibus biliosis, hæ namque si lue corripiantur statim hoc defluuio laborant, quia facile iis ad cutem demittuntur excrementa fuliginosa, ob caliditatem & siccitatem morbi.

Quæ in principio negotium faciunt sunt caries, per quas intelligo vlcera quædam peni, aut sinui mulierum superuenientia, similia cariei ligna exedentis. Tres autem dantur cariei species, benigna vna est, scilicet pustulæ quædam parvæ & candidæ, quibus apertis remanet vlcusculum rotundum, puncto candido circa media donatum; ad maximam
copiam

646 *Tractatus de lue venerea.*

copiam quandoque excrescunt hæc pultulæ, adeo ut totam coronam glandis cingant, vel ex duabus vel tribus vnum fit vlcus continuum. In hac specie vlcus continuum & dolor levis est, pruritus moderatus, ad cuius curationem sufficiunt leuia medicamenta.

Secunda est sæuior, scilicet ex vlceribus rotundis profundioribus, quorum media liuescunt, labris leuiter euersis, purpureo colore.

Tertia omnino inmitis est, scilicet ex vlceribus malignis non rotundis, sed variarum figurarum, variorumque colorum, partim liuidis, & purpureis: serpunt hæc & partes misere depascunt, cum labiis callosis; quibus hisce cariei speciebus generationem præbent primò contactus impuri & cariosi pudendi in coitu, deinde sordes retentæ in pudendo affecti lue, licet in ipso nec vlcus, nec caries appareant; dum enim per frictionem incalescunt, elato vapore fit caries.

Tertiò denique hepatis infecti vitium,

vitium, cuius robore cum transmit-
titur excrementum in partes supe-
riores fiunt aphtæ in ore, cum in
inferiores plerumque fiunt caries,
qui posterior modus generationis
grauissimus est, nec nisi multorum
dierum scil. 30. vel 40. spatio fit.

Prior leuissimus est & intra se-
midiem contrahitur, & ob id vt in
posteriori ad remedia generosiora
deueniendum, cum interna viscera
subierit lues; sic frustra in priori ea
administrantur, in quo etiam ine-
ptus est vsus Guaiaci.

Secundò in numero morborum
vencreorum sunt bubones in in-
guine, per quos intelligo frigidum
vel calidum tumorem glandularum
inguinum, seu emunctorij hepatis,
vel intumescantium in propria sub-
stantia (& in magnam molem ex-
crescit talis tumor) vel in membra-
na inuestiente ipsam glandem; aut
in ipsa cavitare inguinum (& talis
paruus est) vtrisque generationem
præbet, aut sola aura venenata per
venas pudendorum immediatè in
inguina

inguina delata, hepate bene se habente, & talis 1. 2. aut 3. à concubitu die apparet; aut hepar infectum, sese in proprium emunctorium ab eiusmodi materia venenata expurgat.

Venereum autem bubonem à non venereo distinguunt ex antecedentibus, coitus cum aliqua muliere ante aliquos dies; prægressa gonorrhœa; absentia aliarum causarum, ob quas etiam tempore sanitatis contingunt bubones, ut sunt labor nimius, iter longum, &c. A concomitantibus, si adsint ulcera tibiarum, si caries in pene, quamvis absque eis bubones venerei superueniant aliquando. Cognoscitur item ab eo, quod cum bubo venereus ut plurimum sit à frigida materia, cuius signum est carentia ruboris & doloris, incessus non impeditus, hinc est, quod ut plurimum non peruenit ad maturationem: quod si sit à calida materia (quod dolor, rubor, calorque significant) facile hinc eam assequetur.

Tertiò ex morbis luem sequitur febricula, quæ circa vespèram quandoque etiam tertianis & quartanis circuitibus exacerbatur: huius causam in humorem venereum putrescentem in foco luis refero.

Ultimò cognoscitur hæc lues ex iuuantibus; si enim affectus venereus qualiscumque sit non cedit nisi *ιδίοις ἀλεξιφάρμακοις*, si non iuvent qualitatibus manifestis agentia, indicium est eius certissimum. ↓

Prognostica luis venereæ signa.

C A P. I X.

HÆc sunt quæ omnem luem partim verò nascentem significant in vniuersum, nunc signa differentiarum persequor. A forma, grauis lues & maximæ actiuitatis significatur, si vnico coitu contrahitur, si cito lædit, si cito magnos habet dolores & labores, si difficilis in tolerantia; si plures partes afficiat; & contra leuis est.

648 *Tractatus de lue venerea.*

Confirmatam luem demonstrant, quæ putridam luem grauiorem significare diximus cap.7. scilicet pustulæ illæ rubræ, liuidæ, vel flauæ, latæ, quæ frontem, mentum, totosque vultus foedant, & mentagram efficiunt, earum causa est hæmatopoiiticæ frustratio in iecore infecto, vnde biliosus sanguis generatur & ad cutem defertur, vel *ὁμοιάσως* in singulis partibus frustratio, vitio alimenti, quod ob qualitatem malam non adglutinatur partibus, sed totum in excrementa vertitur, vnde fiunt pustulæ, quarum color varius est pro humoris morbifici varietate. Durities verò exustionem sequitur, & inueteratam iam à quatuor, quinque vel sex mensibus testatur; idem docet caries callosa, cæteraque vlcera callosa. 3. laxatur & pendet multum vuula, vnde raucedo, cum scilicet communicatur pestis cerebro, cuius crudiora excrementa in illas partes delabuntur: sic tumoribus afficiuntur *αμυγδαλῆς* seu amygdalæ ob eandem causam

causam: vltcrius progressam, & omnino inueteratam, atque hecticam luem significant dentium & palati exetho, immo & ipsatum cartilaginum narium, quam efficit sanguis adultus, vel mucus pituitosus, qui acrimoniam summam adustionemque sibi comparauerit; in quo casu non nisi ad potentissima adiumenta atque remedia præsertim hydrargyri vsus est deueniendum. Præterea dolores stabiles intensissimi per totum fere corpus. Præsertim verò caput, humeri, periostia, &c. non quidem in articulis: sed in ipsis mediis artubus, vbi etiam tophi oboriuntur qui ad vesperam atrocius concitant vsque ad mediam noctem, quorum causa tum in humorum prauorum ab hepate, aut alio foco in illas partes metatiasin, est reicienda, tum in epigenesin, quod tales in singulis partibus generentur & ibi detineantur. Auget nox cruciatuum magnitudinem, quod huic affectui peculiare est, quoniam calor tunc in intimis coarctatus, va-

pores virulentos in partes transmittit, & dolores auget, tum etiã quod coctioni, actioni naturali quæ noctu feliciter celebratur, aduersetur lues, tum etiam quod eo tempore maximè moueantur humores viti: ex doloribus vigiliæ nascuntur.

Tertiò, in hectica lue gummata seu duri tumores, albi, atheromatici, concresecunt, in capite, brachiis, tibiis, totòque habitu fiunt, à minera frigidiori & crassiori, quæ per metastasin, vel per epigenesin in illis partibus detinetur, qua tandem putrescente excitantur caries in ossibus.

Quartò, tinnitus aurium perpetuus Fallopio primum animaduertente negotium facit; causam habet vaporem venereum à cerebro in aurem internam delatum, qui cum nõ quiescat pellitur vel sponte mouetur, & dum impingit in membranam, per ossicula sonum edit: quum verò continuus est eius accessus, & causa continua, generatio quoque continua, hinc est quod
 conti

continuus est pariter tinnitus.

Quintò, vlcera cacoërthea & thelephia, virulenta quæ vniuersum corpus aliquando occupant, his adde asthma, conuulsiones, lipothymias, syncopes, quæ non nisi hæcticæ lui contingunt.

Signa loci particulariter affecti, & domicilij luis venereæ ex tribus fôtibus simeioticis propositis sunt desumenda, verbi gratia cerebri læsi principaliter signum est ex antecedentibus vsus pilei infecti, vel pannorum infectorum, ex consequentibus dolor capitis continuus gummata in capite, depilatio, tinnitus aurium, vuulæ relaxatio, dolores arthritici. Ex iuuantibus; si cephalica rite administrata non iuuent, nisi permixta alexipharmacis, denique si nullius visceris affecti signa appareant.

Quod si ventriculus principaliter fuerit læsus, ex antecedentibus, contracta fuit lues forte osculis effusioribus, partim si illico biberit vel comederit patiens, vt ideo salua

infecta ventriculum petierit, si diuturnior usus poculorum infectorum, succio lactis infecti. Ex consequentibus, aphthæ oris, nausea, sitis, chylificatio læsa. Ex iuuantibus gastrica conferunt, alexipharmacis permixta.

Si iecur sit domicilium, ex antecedentibus, coitu cum infecta lues fuit contracta, ex consequentibus, bubo in inguine dextro, tensio hypochondrij dextri, pustulæ illæ rubræ, latæ, duræ, variolis similes per totum corpus, præsertim verò in dextris, icterus flavus, hæmatosis deprauata, iuuant hepatica alexipharmacis mixta.

Si lien sit fomes, ex antecedentibus sunt bubo in inguine sinistro, tensio sinistri hypochondrij, hæmorrhoides, condylomata in ano, ficus, vuæ, porri, verruæ, pustulæ elephanticæ per totum corpus, ulcera ad sinistrum crus, magisque sinistræ partes afficiuntur. Iuuant splenica alexipharmacis permixta profuntque.

Si uterus, ex consequentibus sunt

sunt suppressi menses vel eorundem profluuium, gonorrhœa, caries pudendi muliebris, dolor ad regionem vteri & mammae. Ex iuuantibus conferunt hysterica alexipharmacis permixta.

Cæterum post vsum remediorum, cognoscendum an lues sit euicta omnino, an verò adhuc lateat; si caries cum difficultate sit sublata, si sanatis vlceribus remaneat tumor, & dolor aliquis; si persistant adhuc symptomata aliqua & morbi, breuiori curatione fuerit vsus æger, vt tantum per 12. vel 15. dies: sed hoc de lue secundi, vel tertij gradus, non de ephemera intelligendum est.

C A P. X.

De præfagiis luis venerea.

MAior artis prædicendi pars posita est in præuidenda victoria ex parte vel morbi vel virtutis, tum etiam tarditate vel

brevitate iudicij, vtrumque assequimur collatione facta rerum præternaturam cum rebus secundum naturam, à quibus sperandus triumphus.

His autem affectus venereus raro mortem infert, nisi aut omnino negligatur, aut graue aliquod peccatum in eius curatione committatur à Medico, vel assistentibus, vel ægro ipso, causam securitatis refero in robur cordis, quod ob id nunquam præcipuum est luis domicilium.

Qui tamen lue sanata in morbum incidunt acutum, difficulter liberantur, rationem colligo ex decretis Hipp. 3. coac. sent. 25. vbi sic loquitur, *qui fractis viribus delirant, pessimè habent*, id est, si prostratis viribus naturali & vitali accedat delirium, vix vlla superest spes; sic si prostratis viribus, à lue venerea, & languescente iam calore nativo partium, præsertim hepatis succedit acutus morbus, periculum imminet mortis.

Qui semel sanitati ex lue restitutus

tutus fuit, quamuis integrè , tamen facilius inficitur contagio venereo, quàm alius , propter iam contractam dispositionem.

De magnitudine & contumacia huius luis diuersa ratione præsa- giendum est, pro variis differentiis, & gradibus eius, vt enim ephemera leuis est , etiamsi defluuio capillo- rum defœdetur æger , sic hectica lues aliquando perducit ad febrem hecticam & marasmm, quod alias in vsu decocti Guaiaci & siccan- tium animaduertere mihi licuit, & quæ ossium caries cartilaginum- que putredinem iunctam habent, & in internis visceribus vlcera & tubercula , ea difficillimè aut vix sanantur.

Sic si virtus sit robusta , corpus boni habitus, ætas iuuenilis , quæ facilè ferat præsidia , melius spe- randum , quàm è contra , vnde est quod senibus ob virium imbecilli- tatem & excrementorum copiam lues venerea vt plurimum est le- thalis.

656 *Tractatus de lue venerea.*

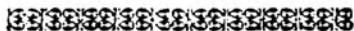
Quo plures partes internæ afficiuntur, eo grauior est lues, & grauiſſima, ſi principes, cerebrum, cor, & hepar laborent, habet enim magnitudinem dignitatis, quæ non tanta eſt, vbi vnica tantùm pars fit eius domicilium, minor quidem ſi lien, maior ſi ventriculus & vterus; adhuc intenſior, ſi iecur, & adhuc ſi cerebrum. Tunc tamen ad ſummum diſcrimen perducit, cùm iam refrigerato iecore cachecticus fit habitus, imminetque hydrops aut atrophia, & patiens contabefcit.

Aſthma ſuperueniens luei, omnem ſalutis ſpem tollit: etenim naturalium & animalium partium, atque actionum motiuarum imbecillitatem ſummam teſtatur, & innati calidi cerebri imminentem extinctionem, vnde tanta excrementorum copia in pulmones decumbit.

Qui poſt uſum hydrargiri non ſanantur, grauius laborant, ob ſummam magnitudinem, ab uſu tamen iuuantium propterea non deſiſtendum, Hipp. enim ait 2. aphor. 52.

Omnia

Omnia secundum rationem facienti, si non succedat secundum rationem, non est transeundum ad aliud, stante eo quod à principio visum est.

C A P. X I.

*Luis venerea indicationes
curatoria.*

Nualuit opinio apud quosdam, luem veneream absque methodo & indicationibus, sola experientia & empeiria tractandam esse; fauet fortassis eorum opinioni quod docet Gal. 3. meth. cap. 6. quæ tota substantia nobis sunt aduersaria, extra methodum esse: sed omnia per experientiam inueniri, talem autem esse hanc luem constat ex prædictis; verum erronea est hæc opinio, quamuis enim particularia alexipharmaca præsidia luis sola experientia nobis cognita fuerint, ipsum tamen quid agendum genericum & specificum, eiusque recta

administratio solis indicationibus comparatur.

Ergo cum hæ indicationes tantum desumantur à morbo, causa & virtute. 10. meth. cap. 11. per singula indicantia est discurrendum.

Excrementum venereum toto genere præter naturam indicat eradicans, seu secundum totam substantiam auferens. Gal. 14. meth. 18. sed inutilis & inartificiofa est hæc indicatio. lib. de opt. sect. 14. vtilior erit specificando eradicans, vt scilicet cum excrementum aduersetur tota substantia facultatibus naturalibus, etiam indubiè eradicetur medicamentis tota substantia in ipsum agentibus & facultates naturales roborantibus, qualia sunt quædam bezoardica seu alexipharmaca.

Quod si excrementum illud peccet non solum qualitate occulta, sed etiam manifestis qualitatibus iam corrigendum erit secundum hæc vitia particularia, & ideo quod calidum est, quia caliditatem
potest

potest inurere corpori , refrigendum.

Et quoniam est causa causarum, morborum, & symptomatum, illis consulendum est.

A causis quidem externis nullam indicationem desumit Gal. 4. meth. siue coitu, siue suctione lactis fuerit contracta lues, quia indicans debet esse necessario in corpore humano.

A causis antecedentibus vel continentibus luis, eedem sunt indicationes, quæ excrementi venerici in vniuersum, & vt peccant motu reprimenda apocrusticis, seu repellentibus, vt sunt in termino à quo, intercipiendæ in spatio per quod reuellendæ ad alium terminum ad quem; deriuandæ, ab eò loco, in quo iam quiescere incipiunt.

Morbi suas proprias habent indicationes curatorias, febris refrigerans, vlcera abstergens, exsiccans, sarcoticum & collecticum, epuloticum, seu cicatrizans, &c. de quibus in singulorum curatione agetur.

Sympro

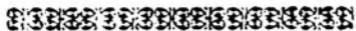
Symptomata venerea etiam si per se nihil indicent, cum tollantur ad sublationem morbi, quem sequuntur, ut umbram corpus. 12. meth. 10. tamen quia sæpe habent rationem causæ, vel augentis morbum, vel minuentis vires, ideo per accidens indicant.

Maximè indicatio in lue sumitur à viribus, quæ sui custodiam indicant, scilicet singularum partium (quæ domicilia sunt luis) calidum innatum & temperamentum custodiendum, permixtis appropriatis medicamentis cum alexipharmicis, ut si iecur sit focus, hepatica; si ventriculus, gastrica; si cerebrum, cephalica; si uterus hysterica; si lien splenica, vsurpanda sunt.

Verum ex Gal. doctrina 2. meth. 3. excrementa quæ in primis viis continentur, habent rationem causæ sine qua non, propterea scribit idem luem particularem aliquam curationem suscipere, absque præuisione vniuersali; ideo antequam ad indicata particularia deueniamus,

com:

communi purgatione humorum.
toti corpori consulendum.

Luis venerea therapia.

C A P. XII.

IN curando hoc affectu:
sermonem aggrediar ab
iis præsiidiis, quæ excre-
mento illi vniuersaliter
aduersantur, tum quæ pro singulo-
rum affectuum, scilicet morborum.
& symptomatum sublatione con-
ueniant sigillatim proponam. Ma-
teria præsiidiorum indicatorum è
tribus vulgaribus fontibus desumi-
tur, chirurgico, pharmaceutico,
diætetico.

Quod ad chirurgiam est in pri-
mis venæ sectio, quæ, cum adest
principalis scopus, magnitudo mor-
bi à plethora, vel exquisita, vel ca-
cochymica; vel. lues generatur ex
sanguine, omnino confert; tum ex
se, tum quòd. cum sanguine excer-
uatur aliqua portio excrementi ve-
nerci,

nerci, qualecumque illud sit, denique quod, ut cum Gal. loquar 11. meth. cap. 15. natura ex eo, quo veluti sarcina premitur concoquet quod concoqui est habile, & excernet quod debet excerni.

Citissimè autem administretur hoc præsidium, expurgatis primis viis, quia urget lues sua præsentia. Intellige, nisi virtus sua imbecillitate prohibeat, aut aliquando bubo in inguine, quo solo suppurato, aut natura aut suppurantibus medicamentis, expurgatoque sanatur lues quandoque omnino, quare cum Hipp. 1. aph. 20. quæ indicantur, & iudicata sunt integrè, neque mouere, neque nouare liceat, sed sinere, ideo si aperto bubone, sufficiens sanies excernatur, vena non est secanda, quia prohibetur naturæ motus ad curationem susceptus, imo nec impediendus hic naturæ motus cum adhuc fluxio in emunctorium sit in ipso principio. Hipp. enim lib. cit. aph. 2. quæ ducere oportet, quo maxime natura vergit eo ducenda,

per loca conferentia. Signum autem est non amplius fieri fluxionem, si cesset bubonis dolor, si rubedo vel cesset, vel non augeatur, denique si incrementum non suscipiat, etiam dum ambulat æger; ad quorum omnium certio-rem notionem expectandus dies 3. quod si amplius non fiat fluxio, si etiam suppurato bubone sufficiens non sit excretio (sufficientem autem declarant symptomatum & aliorum morborum venereorum absentia, series affectus, copiosa excretio) audacter venam secare oportet, hic quidem quia diminutus motus indicat adiuuans, quod docuit Gal. 9. meth. cap. 5. exemplo fluoris mensium deficientis, tantumque detrahendum quo ex utrisque communiū perficiatur quod postulat illic, ut exonerata natura melius concoquat, ut hepatis robur augeatur, validiusque propellat materiam virulentam seu veneream; Deinde ut accedente humore tenui & calido, vaporum calidorum, eiusque præ-
sentiæ

664 *Tractatus de lue venerea.*

sentię beneficio, suppuretur tandem bubo. Verum opus est distinctione venarum, ex quibus sanguis educendus est, namque in posteriori casu si amplius non fiat fluxio præsentē bubone, secunda est vena accommodata domicilio luis, ut si sit cerebrum, cephalica, si iecur, basilica dextri: si lien, basilica sinistri, itidem si ventriculus aut uterus, saphena. In priori verò cum suppuratus bubo diminute expurgat, iuvandus naturæ conatus, lecta saphena malleoli recti κατ' ἰζ'iv. hæc enim ab ischiatica bifurcatione originem habet: ac ea quantitate ducatur sanguis, quam suggerūt ætas, temperamentum, aër, itemque secundarij scopi. Inter ceteras chirurgicorum præsidiorū materias sunt fonticuli, qui vbi contumax est lues inurendi brachiis vel cruribus, prout eius domicilium in vna vel altera parte fuerit, & sic, si in cerebro, inuratur brachiis, si in utero, cruribus, &c. servata rectitudine, ceteræ materiæ in peculiari morborum

borum & symptomatum curatione proponentur.

• Ex pharmaceuticis remediis sunt lenientia, alterantia, purgantia & bezoardica: antequam secetur vena, leniatur aluus pridie enemate communi, sequenti die exhibeatur per os leniens medicamentum, verbi gratia.

℞ decocti comm. med. ℥ iiij. adde fol. senn. mundat. polypod. querni recentis. ana ℥ iiij. anisi, coriand. præparati ana ℥ j. β. in colat. diss. electar. lenit. & cathol. ana ℥ iiij. syrup. ros. solut ℥ j. β. fiat potio detur mane.

In bolo autem ut sequitur.

℞ pulp. call. recent. extract. hieræ picræ an. ℥ iiij. sacch. q. s. misce fiat bolus.

In pilulis.

℞ mass. pilular. assaiereth. mastich. ana ℥ j. alephang. ℥ β. cum syrup. ros. solut. fiant pilulæ v. deauratæ, capiat post primum somnum.

Lenita aluo præparentur humores qui maximè negotium faciunt, & quo

666 *Tractatus de lue venerea.*

& quoniam vt plurimum calidiores, & vsti hi sunt, ideo antequam expurgentur, concoquantur hoc apozemate, ex Hipp. decreto, concocta medicari oportet, non cruda.

℞ rad. cichor. buglos. acetos. an. ʒ j. rasuræ ligni sancti ʒ β. fol. fumar. endiu. borrag. scabios, melissæ, acetosæ, agrimon. ceterach. absynth. pont. pentaphilli ana m. j. sem. citri, cucurbitæ an. ʒ ij. flor. cichor. borrag. violar. an. p. ij. si. omniũ decoctio ad lb̄ j. β. in colat. dissol. syr. de cichor. simpl. de fumar. an. ʒ ij. de pomis compos. ʒ vj. M. fiat apozema pro 4. dos. clarific. & aromati. ʒ iiij. pulu. triasantali.

Expurgetur hac potione.

℞ prædicti apozem. q. s. addendo fol. fenæ mundat. polypod. querni an. ʒ β. anisi, coriandri an. ʒ j. β. in colat diss. confect. hamech, cathol. an ʒ ij. β. syr. ros. solut. ʒ j. β. misce, fiat potio.

In pilulis.

℞ mass. pilular. aggreg. ʒ j. pilul. de lapide lazuli ʒ j. cum syrupo de fumar. maria,

maria, fiant pilulæ sex deauratæ.

In bolo.

℞ confect. hamech. ʒij. cathol. ʒ iij. sem. citri contusi ʒ j. sacch. q. i. fiat bolus.

Si humores pituitosi & viscidi peccent, expurgentur post convenientem incisionem, detersionem, quod fit hoc apozemate.

℞ rad. scillæ, sarsæpar. liquir. an. ʒ j. ras. ligni sancti ʒ v. fol. meliss. chamæpit. absynt. beton. capill. ven. agrimon. mentastri, origani. an. m. j. sem. citri, foeniculi, baccar. iuniperi, ana ʒ ij. fol. salu. anthos, genistæ. an. p. ij. fiat omnium decoctio ad ℥ j. β. in colat. diss. syrapi de absynt. & de stœchade an. ʒ ij. oxymel. simpl. ʒ j. misc. fiat apozema pro iiij. dosibus, clarific. & aromatiz. ʒ iiij. puluer. diarrhod. abbatis.

Purgetur sic in potione.

℞ fol. meliss. beton. menth. ana m. β. hermodact. ʒ j. anisi ʒ ij. fiat decoctio ad ʒ iiij. infunde agaric. trochisc. ʒ iiij. gingiberis gr. v. in express. diss. diaphœnic. & diacarth. ana

668 *Tractatus de lue venerea.*

ana ʒ ij. hieræ picræ ʒ j. β. syrup.
ros. solut. ʒ. ij. misce, fiat potio.

Empyrici fœliciter vtuntur solo
puluere hermodactylorum.

Vel in pilulis.

℞ pilular. de hermodact. ʒ β.
cocciar. fœtid. an. ʒ j. cum aq. beton.
fiat pilul. v.

In Bolo.

℞ hieræ picræ ʒ iij. diaphœnic.
ʒ ij. sem. citri ʒ β. sacch. q. s. misce
fiat bolus.

Si peccent mineræ biliosæ, illis
præparandis vtile est hoc apozema.

℞ rad. acetos. gram. cichor. ana
ʒ j. rasur. guaiaci ʒ β. fol. endiu. ci-
chor. bugl. portulac. agrimo. acetos.
lactucæ an. m. j. sem. 4. frigid. maior.
ana ʒ ij. flor. nymph. cichor. violar.
ana p. ij. fiat omnium decoctio ad
ʒ. j. β. in col. diss. syrup. de endiu. de
cichor. ana ʒ ij. acetos. simpl. ʒ j.
misce fiat apozema pro 4. dosib.
clarific. aromatis. ʒ iij. puluer.
triasantali.

Iisdem expurgandis, sic.

℞ prædicti decocti q. s. infunde
thei

rhei electi ꝑ iiij. fantali citrini ꝑ β.
in express. diss. elect. de succo ros.
ꝑ ij. syrup. ros. solut. ꝑ ij. misce, fiat
potio.

In pilulis.

℞ mass. pilular. aurear. & de rhero
an. ꝑ j. aggreg. ꝑ β. malaxentur cum
aq. cichor. & fiant pilulæ deauratæ,
Vel in bolo.

℞ medull. cass. recent. extract. ꝑ β.
diapruni solut. ꝑ iiij. anisi ꝑ β. sacch.
q. s. fiat bolus.

Licet aliquando apozemate
laxatiuo in naturis delicatioribus
humores expurgare, qui modus uti-
liter epicraticus est, verbi gratia.

℞ fol. endiu. cichor. bugloss. ce-
lerach. fumarizæ, scabios. beton. ana
m. j. fol. senn. mundat. ꝑ j. β. anisi, co-
riand. præparati an. ꝑ ij. flor. cordial.
ana p. j. fiat omnium decoctio, ad
t̄b j. β. in colat. diss. syrup. ros. solut.
ꝑ iiij. sacch. ꝑ iiij. misce pro iiij. dosi
matutinis, quibus utile fuerit tur-
bith in panno raro ligatum cum
suo zinzibere incoquere, aliaque
cathartica ab humore indicata.

Purga

Purgato vniuerso corpore sã-
 pissime debellatur lues, si leuis fue-
 rit, aliter iteranda bis vel ter pur-
 gatio, si opus sit, tum deueniendum
 ad ea quæ luem respiciunt, quæ si
 non agat nisi caliditate, & leui pu-
 tredine, hoc electario statim eiici-
 tur, quod recipit alterantia, siccan-
 tia, roborantia alteratricem singu-
 larum partium & bezoardica.

℥ conseru. bugloss. violar. cichor.
 ana ℥ iij. mithridat. electi ℥ iij. pulu.
 cortic. guaiaci ℥ β. hepatis lupi præ-
 parati ℥ ij. puluer. scord. sem. citri
 ana ℥ j. diarrhod. abbatis, triasant.
 ana ℥ β. cum syrupo de pomis, fiat
 opiata de qua vtatur singulis diebus
 mane, ad quantitatem vnius auel-
 lanæ, continuando per xxx. dies.

Quod si lues altiores infixit ra-
 dices, tum puris vtendum est alexi-
 pharmacis; horum autem duo sunt
 genera, quædam ob similitudinem
 quam habent cum natura, adeo
 ipsam roborant, & facultatem ex-
 pultricem partium, vt hæc statim
 insurgat in excrementum illud
 venereum,

venereum, & talia sunt Guaiacum, eius cortex, & sarsaparilla. 3. salsaphras: vltimò china, quæ etiam qualitatibus manifestis non parum iuuant, resoluendo, siccando, attenuando, detergendo, vellicando, &c. Alia summam dissimilitudinè cum natura humana; similitudinem verò cum lue venerea, adeo incitant expultricem, vt hæc insurgendo cum impetu expellat; & tale est hydrargyron.

Quamuis autè quatuor prædictis variij vario modo vtatur, vt in decocto, puluere, pilulis, electuario, vinis artificiosis &c. mihi tamè placet hæc ratio, vt, vbi ephemera vel hæctica sit lues, sola exhibeantur absque cathartico, vbi verò humores seu contenta afficiuntur, illis etiam immisceantur cathartica, prioris modi exemplum hoc est.

℞ rasur. ligni sancti ℥ iij. cort. eiusdem, sarsaparillæ ana ℥ j. β. infundantur per diem naturalem in ℔ vj. aq. font. deinde bulliant lento igne, ad consumptionem

672 *Tractatus de lue venerea.*

medietatis (plus vel minus) addendo sub finem coctionis fol. card. bened. bugloss. fumar. cichor beton. lupul. capillor. vener. (vel alia quæ appropriata sint domicilio luis) ana m. i. colentur & seruetur colat. in vase vitreo.

℥ Residentiam prædicti decocti, antequam herbæ immittantur, aq. font. ℥ xij. vini albi generosi ℥ v. fiat leuis decoctio ad cōsumpt. vnius tertiæ partis, colatura dulcoretur sacch. q. s. aromatizeturque paucis cinamomo, & seruetur pro potu ordinario.

Prius decoctum ℥ sarsam cum Guaiaco, quod ut hoc suo amaro- re, calore, siccitate, acrimonia, tenuitate excrementum ipsum venereum attenuat, resoluit, extergit; sic sarsa particulariter luis symptoma- ta magis expugnat, atque quod caliditatis sit expers, Guaiaci calorem temperat, eiusque aliis incommodis medetur, quemadmodum Guaiacum vice versa eius noxiam ventriculo substantiam emendat.

Porro

Porro quod ad rectam administrationem huius decocti, quæ præsertim in quantitate, tempore & modo versatur, non omnes eodem calopodio, ut cum Galeno loquar, de tuenda sanit. sunt calceandi, quemadmodum nec decoctum eadem ratione perpetuo parandum, sed quantitas in viro, ventriculo robusto, frigidiori natura, anni tempore vernali, aut autumnali, maior sit quam in puero, imbecilli ventriculo, natura delicatiori, temperamento calido, æstatis tempore, ut cum tota dosis sit ab $\bar{z}$ iij. ad $\bar{z}$ x. in pueris non excedat $\bar{z}$ vj. in robustioribus $\bar{z}$ viij. in robustissimis $\bar{z}$ x. sumpta indicatione ab ætione luis, & virium robore.

Tempus vniuersale exhibendi, sit tandiu quandiu lues vrget sua præsentia, nec cessant symptomata; ad xxx. xl. l. lx. dies, imo centum & tandiu obediat æger, ut minimum autem ad dies xv. particulare tempus est bis in die, 3. aut 4. horis ante pastum, licet matutina dosis debeat

excedere vespertinam, quod plus intercedat temporis inter cœnam & decoctum matutinum, quam inter hoc & cœnam: verum quemadmodum primis quatuor diebus non nisi semel exhibemus decoctum: quod ex consilio Hippoc. pedetentim ipsi sit assuefaciendus ventriculus; sic exactis diebus xxx. aut xl. exhibendum tantum semel, non quod calidum innatum eius vsu per se lâgucat: sed quod sudoribus, vel aliis excretionibus nimis dissoluatur, vnde contracta siccitate sæpe habitus fit marasmodcis.

De modo item variè statuendum, sunt qui perpetuo ægros torrent excitatis sudoribus in hypocausto. Censeo ego hæc bezoardica robore expultricem omnium partium, vt ideo liberum sit naturæ per viam quamcumque ipsi accommodatiorem excrementum venereum expellere, & propterea expectandus eius motus, & attendendus primis diebus, itaque quo natura vergit, eoducendum.

Quod

Quod si à tenui Guaiaci substantia promotà per cutaneas partes, expurgationes moliatur (quod frequentissimum est) iuuanda diaphoreticis, & hydroticis, diligenter tectò corpore, vesicis aqua calida plenis detentis sub axillis, lateribus candentibus, vino aspersis, & obuolutis panno lineo, admotis ad plantas pedum, &c. sin minus, istis omis- sis iuuandus naturæ conatus: optimum autem fuerit, perpetuo exhibere calidum decoctum, vt facilius penetret in venas & facultates naturaliter roborando melius agat; tum verò diuretica, cathartica, vomitoria exhibenda, si per eas vias progrediatur natura, quod certè rarissimum est. Assumpto decocto dormiat æger, vt illud facilius ventriculi actionem subeat, atque iam si nobis constet naturæ motus per viam sudorum, non statim iuuandus, tectò corpore: sed post horam, vt medicamentum diuturniori mora in ventriculo de potentia in actum commodius reducatur.

Ceterum, vsu Guaiaci, vt & omnium hydroticorum & diaphoreticorum omnino supprimitur aluus, Gal.com.vlt.ad aphor.vlt. sect. 4. & lib. de atra bile. cap. 4. vnde excernuntur tenuiores excrementi venerei portiones, reliquæ crassiores in partibus stabulantur, pro quo conueniunt enemata alternis diebus aut singulis iniicienda: octonis autem, aut duodenis diebus exhibetur catharticum, verbi gratia in pilulis.

℞ pilul. de lapid. lazuli aggreg. an. ℥ j. cocciarum & de hermodact. ana ℥ ss. cum aq. fumar. fiant pilulæ vj. &c. In potione confert confectio hamech cum decocto accommodato, quod recipit fol. sennæ; quo tamen, copiosiores etunt sudores, eo longius inter cathartica interponendum interuallum.

Præter hunc modum exhibendi Guaiacum & sarsam, si æger delicatior fuerit, & emaciatus, parandum decoctum in iure carnis, addita rad. chinæ, quæ ob substantiam pingui

pinguiorē, qua donatur, macie confectis omnino confert. verbi gratia.

℞ ras. ligni sancti ℥ iij. rad. chinæ in tallcolas incisq, sarsæ par. ana ℥ j. aq. font. ℔ vj. fiat infusio per diem naturalem, deinde adiecta carnis veruecinæ, vel pulli aut caponis ℔ j. β. fiat decoct. ad cōsumptionem medietatis aquæ, & integræ carnis decoctionem; facta colatura seruetur, vt supra. Ex residuo posset parari secundaria decoctio pro potu ordinario.

Vbi longior decocti vsus fastidium fecerit ægro, probantur pilulæ seq. cum opiata superiori, quibus per aliquot dies vtatur, tum redeat ad decoctum.

℞ puluer. sarsæ paril. cort. Guaiaci an. ʒ iij. mithrid. electi ʒ ij. cum syrup. de cichor. malax. simul, fiant pilulæ xv. capiat v. singulis diebus, loco decocti.

Si lue venerea afficiantur tantum humores, in putrida lue confert cum catharticis Guaiacum & sarsam parillam immiscuisse, quod

678 *Tractatus de lue venerea.*

pluribus modis fieri potest, in pilulis, vino, potionibus, &c.

Exemplum vini.

℞ rasur. ligni sancti ℥ iij. fol. card. bened. endiu. cichor. borrag. ana m. iij. anisi, cumini an. ʒ j. fol. sennæ mundat. ℥ j. turbith. gummosi ʒ ij. rad. ellebor. nigri ʒ j. caryophil. ʒ iij. macis ʒ j. incidantur incidēda, contundantur contundēda, simulque omnia in sacculo ligentur & suspendantur in cado vinario mundo, eique vini albi feruentis ℥ lxxv. aq. xxv. superaffundantur, deinde bulliant. Post macerationem factam per triduum, clarū seruetur vinum, cap. æger ab ʒ iij. ad ʒ vj. alternis diebus semel tantum quinque horis ante prædium, cui superdormiat diligenter tecto corpore.

Exemplum pilularum.

℞ puluer. hellebor. nigri ʒ ij. turbith electi ʒ β. fol. senn. mund. ʒ vj. corticis Guaiaci, sarsaparillæ ana ʒ j. sem. anisi. ʒ j. cum syrupo de pomis, fiat massa, detur à ʒ β. ad ʒ ij. pro doli. Ex iisdem pulueribus cum syrupo

syrupo multo fieri potest electuarium molle, vel opiata cum cōseru. cichor. bugloss. &c.

In horum omnium exhibitione sæpe contingit post xv. dies, vt dolores & symptomata quædã sæuissima insurgāt, velut arthritides, &c. quibus omnino deterrentur ægri; sed hæc nullius sunt momenti, cum ex dissolutione & attenuatione excrementi venerei in vapores oriantur distensiones perioestiorum, &c.

Verum non rarò contingit luem tantæ esse actiuitatis, vt iis non superetur, quare experienciã comperitus fuit vsus hydragiri à Iacobo Carpenfi; cum enim scabiei antiquæ, malignæ, & pforæ omnino conferret, empirici analogismo in luem veneream, cum in principio vlceribus totū corpus defœdabat, transtulerunt. Agit hoc imperfectum metallum in luem veneream, non similitudine qua donetur in corpore humano, vt Guaiacum, sed dissimilitudine cum partibus; similitudine verò substantiæ veneficæ

cum mucō pituitosō, & excremento venereo, in quod eodem modo agit, quo rheum in bilem.

— Licet autem quamplurimi granillimi viri, præsertim Fernellius, hb. de lue venerea, & Montanus Veronensis eius vsum omnino oderint, tamen animaduerti in praxi, plurimos diuturniori tēpore Guaiaci decocto frustra fuisse vfos, qui statim hydrargiro fuere sanati: quare vt graua affert symptomata, præuè administratum, sic post vniuersales purgationes, & Guaiaci vsum, quo viscera roborentur, ne ab eius substantia venefica lædantur, plurimum mihi commendatur in lue venerea contumaci, nisi tamen virtus prohibeat, pueri enim ob neruorum imbecillitatem, senes ob virium lapsum, qui etiam antequam afficerentur lue, obnoxij erant conuulsionibus, paralyfi, anginae, item & febricitantes hydrargirum non ferunt.

Tribus autem modis administratur, in vnctione, in suffumigio, in pilulis,

pilulis, verbi gratia.

℞ hydrarg. saliuā hominis ieiuni extincti $\bar{z}$ iij. axung. suillæ. $\bar{z}$ ij. misc. per horam in mortario, deinde adde theriac. elect. antiq. $\bar{z}$ vj. ol. laurini, iuniperi, mastich. an. $\bar{z}$ j. iterum tanto tempore agitentur, tum adde pulueris tenuissimi baccharum lauri, Castorci, iuniperi, thuris an. $\bar{z}$ j. β . quibus omnibus diligenter permixtis in mortario, adde ceræ nouæ $\bar{z}$ ij. fiat linimētum secundum artem. In cuius recta administratione animaduertēdum ne in quantitate, vtendi modo, & tempore vllus cōmittatur error; quantitas seu dosis sit ab $\bar{z}$ j. ad $\bar{z}$ iij. indicatione sumpta à maiori vel minori luis actiuitate, & virtutis robore, vbi sero partes vngendæ sunt, artus omnes præsertim circa articulationes, inter caput & sinum ossis, tum etiam spina dorsi, sed antequam vngantur aperiendi pori frictione ab infernis ad supernas; locus in quo molienda est vnctio, esto calidus & prope ignem, vt

facilius penetret linimentum. Modus est, vt actu calidum admoueat^rur fricando item penetrationis gratia, tum imponantur partibus inunctis stupæ, ex lino vel cannabe, & cum petiis lineis fiant ligaturæ. Post vnctionem decumbat æger in lecto calido, & dormiat si fieri possit per duas horas, vel saltem quiescat; tum ita inunctus & obuolutus, cibetur. Quando autem & quandiu est agendum? cum lues summæ actiuitatis sua præsentia vrget, adeo vt cætera non profuerint, fiat tribus diebus continuis, semel in die matutinis horis, tum interpositis aliis tribus diebus, repetatur denuo, quousque nouem vicibus inungatur æger non ultra, vt placet circulatoribus & barbitonsoribus. Cum enim post secundam vel primam etiam inunctionem sæpe succedat euacuatio per os, quam saluationem vocant, (quo tempore vnctione non amplius indiget æger) si post nouem vices non sequatur spurtum; signum est totum corpus mi-
neris

neris excrementitiis repleri, vt hydrargiri vis permeare non possit, vnde in medullis ossium hærens non raro reperitur; in quo casu indicium est iterum concoquendi & expurgandi humores, tum si opus sit, redeundum ad vnctionem, atque ne mineræ fæcales salivationi obfint, singulis diebus expurgandi enematis, vbi alius non est libera.

Dum fit salivatio inunctionis tempore hydrargirum inficit partes oris, gingiuas corrodit, inflatur palatū & lingua, dentes vacillant, &c. quibus incommodis subuenit annulus, vel nummus aureus ore detentus, ei enim statim agglutinatur mercurius; eradicandus postea iniecto annulo super carbones, non multum ignitos, iterumque ore detinendus.

Inquisitione hic dignum est, cur, quomodo, & per quas vias oris, excrementum venereum transmittatur ab hydrargiro siue assumpto, siue admoto. Resp. id fieri tum ob spirituosam hydrargiri substātiā, quæ

quæ statim superiores petit partes, ubi incalefactum fuerit, secumque rapit excrementum venereum; tum quia principium neruorum (quibus potissimum aduersatur hydrargirus, ut docent plurimæ historiæ) scilicet cerebrum in consensum ductum; ipsum, humoresque lue infectos, dum ad caput accedunt, repellit per vias oris, tanquam cerebri canales.

Suffumigia sunt etiam empiricorum inuentum, quibus methodice aliquando uti licet, ubi Guaiaci decoctum non iuuerit; duorum autem sunt generum, alia particularia, ad quarundam partium affectus, tenesimos, rhagades, seu fissuras ani, pudendorum, manuum, aut depilatione, &c. Alia vniuersalia quæ totum corpus vacuant; rursusque hæc sunt duorum generum, alia componuntur ex benignis medicamentis, alia admittunt venenata pharmaca; ambo meatus corporis aperiunt, interiores partes subeunt, ipsasque detergunt, præsertim vero cerebrum per ipsas varias vias,

COR

cor per bronchia pulmonum, iecur per venas exterius patentes, vnde sequuntur euacuationes per sudores, alias per aluum, sæpissimè autem per sputa, & sudores simul.

Sed ad hæc nunquam deueniendum nisi post vniuersalem purgationem, & vsum Guaiaci, saltè per aliquot dies, imò etiam improbatum illorum vsus in temperaturis calidis siccis, gracilioribus, in distillationibus a capite, in angustis pectoris, in homoptosis præcipue dysenteria, lienteria, quemadmodum omnino confert ophthalmicis venereis contumacibus, in depilatione (robotantur enim pori cutis capitis) in arthriticis doloribus.

Exemplum leuioris esto.

℞ olibani, aloës, myrrhæ ana ʒ j. caryophil. cinnam. nuc. mosc. spicæ nardi an ʒ ʒ. ligni aloës, spyracis sicæ an. ʒ ij. moschi gr. ij. fiat puluis crassiusculus inspergendus super prunas pro suffumigio.

Venenati suffitus recipiunt arsenicum, cinnabrium factitium, præcipitatum,

cipitatum, pro basi compositionis, & ob id non nisi in prædictis casibus contumacioribus vsurpandi, cum suis tantum infestis qualitatibus luem debellent, exempli gratia.

℞ cinnab. ℥ ij. auripigm. ℥ iij. præcipitati ℥ ij. thuris, aloës, mastich. ladani, styracis siccæ, benioini an ℥ j. fiat omnium puluis crassiusculus, inspergendus super prunas pro suffitu secundum artem, vel parentur pilulæ ex iisdem pulueribus permixtis cum therebinthina, & iniiciatur vna super prunas.

Pro recta administratione suffituum, quoniam plurimum vires prosternunt, vnde syncope; ob id primò exhibentur oua duo sorbilia, tum ingrediatur æger cubiculum calefactum, & tentorium quod recipiat vas candentibus prunis refertum, nudusque sedeat non longè à vase & iniectis pulueribus fumum hauriat; tandiu autem moretur, quandiu per vires liccebit, scil. ad summum per horam manè & vesperi, nisi virtus prohibeat, fiat
tribus

tribus diebus continuis, & ubi tantundem cessauerit æger, iterum repetatur ad nonam usque suffumigationem.

Si tamen tertia die superueniat diarrhœa, vel apthæ in ore per sputa, desistendum plane; incumbendum autem ne omnino concidat æger, dum ibi moratur, egressus autem decumbat per horam in lecto calfacto, ubi diligenter tectus sudet.

Frequentissimus apud nostrates exhibendi hydrargirum modus est per os, in pilulis, quæ ipsum, vel præcipitatum recipiunt, quibus etiam aliqua purgantia miscentur, quod consilium si methodicè fiat plurimum mihi probatur, exempli gratia.

℞ præcipit. optimi, rhei electi ana
 ℥ iiij. diagrid. ℥ ℞. farinæ hord. ℥ iiij.
 theriac. antiq. electæ ℥ j. confect.
 alchem. ℥ ij. thereb. venet. q. s. fiat
 massa, ex qua formentur pilulæ duæ
 pro drachma, detur vna singulis
 diebus mane continuando prout
 visum

visum fuerit, seruata congrua vitus ratione.

C A P. XIII.

Symptomatum venereorum particularis therapia.

HÆc quidem genericè omni lue expugnandæ conueniunt, verum quoniam excrementi illius venerei plures grauesque sunt effectus, & affectus; tam morbi quàm symptomata, quæ peculiarem Medici operam exposcunt, siue ei epiphænomena, siue *cures præsertim* fuerint, particulari therapia consulendum, quod cum in morbis nullam dubitationem faciat, sic nec in symptomatis; cum, vt habent rationem causæ, ea indicare scripserit Gal. 12. meth. 1.

Caries quidem cum sit vlcus indicationes habet detergendi, siccandi: si maligna sit, callo obducitur, sic cum habeat rationem causæ
sine

sine qua non, primò sui eradicationem indicat, itaque in benigna sic procedendum.

℞ Unguenti de tuthia ℥ iij. vngatur corona peius: vel,

℞ aq. plantag & rosar. an. ℥ ij. alum. rochæ ʒ j. misc. in maligna si nullomodo adit callus fiat decoctio pro lotionc, ex fol. plantag. ros. cum multo ligno guaiacino; vel vng. de tuthia cum puluere Guaiaci superponatur.

In maligna callosa, exedatur callus medicamento cathetico, vt ol. de calcantho (quod semper ab aqua pendente fiebat) aqua forti, præcipitato, puluere vitri combusti, squamina æris, vnguento ægyptiaco, quorum guttula aliqua, vel portiuncula, acumine specilli in vlcus imittatur, superposito deinde vnguento rosato, vel vnguento albo camphorato propulsandæ inflammationis gratia.

Quod si in tantam molem callus excreuerit, vt reductionem præputij etiam inflammati & callosi impediatur,

pediat, fistula plumbea dilatatur, primis quidem diebus parua, aut saltem immittatur in foramen urinarium; tum maiori, donec omnino intra octo dies detegatur glans: interim verò inungitur ol. amygd. dulcium, pomata, aut pinguedine gallinæ.

Verrucæ, ficus, thymi, sæpe adnascuntur in præputio, vel corona glandis, aliquando post caries, loco cicatricis; alias absque iis à sanguine crasso & fæculento oriundæ, vel etiam per hyperfarcosin, quorum aliæ venereæ sunt, aliæ non venereæ. Indicant sui eradicationem, cum sint morbi in numero aucto, toto genere præter naturã: hoc fit vel filo serico, quo arctè ligentur, postquam ablutæ fuerint vino tepidiori, obuoluto deinde præputio, cum panno aq. ros. madefacto; sequenti enim die nigræ euadunt, & sponte decidunt; quod si radix remanserit, tolletur ol. de calchanto, vel aqua aluminosa, aut ol. de sulphure, ad guttas duas, alias eradicantur

cantur solo puluere tabinæ aut verrucariæ, præsertim si benignæ sint, si verò malignæ venereræ, probatur arsenicum præparatum, pauca aqua ardenti, præcipitarum ol. de guaiaco mixtu, cum alumine: puluis vtriusque ellebori, & cætera cathæretica. Verum ne horum cathæreticorum vsu inflammetur glans, vel penis, vnguento de cerussa camphorato foueantur: deleta verrucâ locus affectus instar vlceris sanetur.

Condilomata vulgo cristæ non lōgè absunt à verrucis, siue in pene, siue in ano reperiantur, per quæ intelligo tuberculum carnosum induratum; sunt autem duorum generum, alia tenuia, & tolluntur medicamentis propositis, vel maiora & crassiora quæ ferro & igne indigent, quod si superueniat hæmorrhagia, compescatur ferro cādenti, vel ipso oleo de calcātho, vel quod melius est, puluere stegnotico, qui recipiat thus, pilos leporis, sang. draconis, bolum armenam, aloën cum oui albumine.

Rhagades afficiunt volam manus, plantam pedis, & anum, suntq; rimæ & fissuræ callosæ quæ ad annos plurimos à confirmato scil. morbo perdurant; his generationem præbet pituita falsa, vel melancholia vsta partes distendens, & acrimonia continuum soluens.

Sunt autem duorum generum, aliæ venereæ, aliæ non, illas dignoscunt Fallopius & Zethius, quod vsu alliorum & cepearum augentur statim, imò duplo maiores fiunt; curandi indicationes sunt retundendi acrimoniam humoris per epicrastica, vniendi solutionem colleticis, tum cicatrizandi epuloticis. Itaque si guaiaci decocto non cedant, aut sarsæ parillæ cum purgatione totius corporis, probatur hoc balneum.

℞ rad. malu. alth. an. ʒ j. fol. scabios. scordij, quinquefol. oxylap. an. m. ij. capit. veruecis num. i. bulliant omnia in aq. communi ad carniuum consumptionem, paretur balneum particulare, in quo calidiori immerantur

mergantur manus & pedes, mane
& vespere, vel fiat incessus pro rha-
gadibus anticum exsiccata parte.

℥ ol amygdal. dulc. ros. axung.
suillæ an. ʒ j. ceruss. hydrarg. salua
hominis ieiuni extincti an. ʒ ʒ. cerę
albę ʒ x. misce fiat linimentum secun-
du artem, fissuris calidè admouen-
dum: si contumaciores sint, deue-
niendum ad munctionem & suffi-
tus ex cinnabrio, qui in hoc casu
plurimum probantur.

Topica ad rhagades, durities tol-
latur, tum si contumax fuerit affe-
ctus, fiat superius suffumigium ex
cinnabrio, quod recipiat per infun-
dibulum rectè in ipsius partes, bis
aut ter; vel fricentur vnguento
Mercuriato: si his resistant rhaga-
des, scalpello vel ferro ignito, aut
cauterio corrigenda durities, vt
malignitas & vlcus rectificatum ad
mundationem & cicatricem per-
ducatur.

Bubones quid sint, & quæ eorum
differentiæ expositum mihi super-
ius, quoniam autem eorum sedes
sunt

694 *Tractatus de lue venerea.*

sunt glandulæ humorum expurgationi a natura dicatæ, ob id huius motus iuuandus, vt tandem, si fieri possit, ad suppurationem adducantur. Dolor est atrox; indicat ideo sui mitigationem, ergo quandiu est in fluxu minera venerea, retrahenda non est venæ sectione, nec purgatione: sed solo lenienti, quod recipiat electuar. lenitium cathol. & syrup. ros. solut. in decocto flor. & fructuum, expurgandæ primæ viæ. Dum autem consistit tumor, nec augetur, tunc catharticum & phlebotomia plurimum iuuant, vt autem melius educatur foras, admo-ueatur loco dolenti cucurbitula sine scarificatione cum multa flamma, & frictions dolorificæ, coctionem verò promouentia, sunt.

℞ diachylon. cum gummis ℥ ij. pingued. gal. ℥ β. misce, fiat emplast. admoueatur buboni, vel fiat cataplasma.

℞ rad. alth. lilior. albor. an. ℥ β. far. com. ℥ ij. far. sem. lini & fœnugr. an. ℥ j. caricar. coctarum par. vij. pinguedi

pingued. gall. vet. adipis suilli. an.
 ʒ j. ii. cum decocto caricarū & rad.
 prædictarum fiat cataplasma de-
 tinendum per sex horas, tum verò
 immutandum; vbi ad suppuratione-
 nem accedit bubo, vt plurimum
 autem intra sex aut octo dies fit,
 aperiatur autem non apparente
 perfecta maturatione, vt quamprimum
 egrediatur excrementum ve-
 nereum virulentum, promoueatur
 autem apertio, admoto caustico, si
 verò dolor sæuiat mitigetur ano-
 dino, vt therebentina cum oui lu-
 teo, quæ immittatur in vulneris
 sinum cum turunda.

Extrinfecus autem admoueatur
 emplastrum pepticum residuæ ma-
 teriæ, vt emplastr. de mucilagibus,
 foramen pateat per 40. vel 60. dies,
 facta deinde turunda ex linamentis
 siccis superponatur empl. roborans,
 putrefactionem inhibens, nouam-
 que fluxionem impediens, cuius-
 modi est diapalma.

Quod si nec pepticiis, nec alia
 supputet arte, consulit Capiuacc.

696 *Tractatus de lue venerea.*

vt causticum admoueat, eschara autem butyro tollatur, vt fit in fonticulis, qua sublata imponatur globulus ex cicere vel medulla sambuci, vel ex cera lota in decocto Guaiaci, cui permiscetur parum, vel colocynth. si lues sit pituitosa, aut scamonei, si biliosa, vel ellebori, si melancholica fuerit.

Gonorrhœa non est statim ineptè adstringenda, sed post præuisionem vniuersalem, & vsum decocti Guaiaci per xv. dies, conueniunt roborantia partes spermaticas, semen extinguentia, ex.gr. intrinsecus.

℞ conferu. flor. nymph. cichor. an. ʒ ij. pulu. sem. lactuc. agni casti, cānabis, mastich. an. ʒ j. sarsaparill. ʒ iiij. succini. ʒ β. cum syr. capill. ven. fiat opiata de qua cap. ad ʒ ij. manè superbibēdo parum aq. plantag. Conuenit aliquando bolus ex cassia cum tamarindis: extrinsecus ad pubem fiat fofus sic.

℞ nuc. cupress. cortic. granat. an. ʒ j. ligni sancti ʒ vj. fol. ruthæ, lactucæ, bursæ pastor. an. m. j. fiat
omnium

omnium decoctio in vino crassiori,
 seu styptico pro fomento cum fil-
 tris ad pubem, tum

℞ unguenti comitiss. ℥ ij. puluer.
 ligni sancti parum, misc. pro lini-
 mento pubis & renum, vel infrigi-
 dantis Gal. cum eodem Guaiaco.

Gummata quia dura, malacticis
 emollienda, materia autem inclusa
 attenuanda, & diaphoreticis resol-
 uenda; ad quod probatur decoctum
 sarsæ (hæc enim plurimum discutit)
 & cort. Guaiaci; extrinsecus conue-
 niunt fodus ex spuma Guaiaci; aq.
 ardens, in qua macerata fuerit radix
 alth. diachylon cum gummi, vel
 ℞ ol. chamæmel. laur. mastich. ol.
 veter. communis an. ℥ j. aq. vitæ
 ℔ ij. misc. simul bulliant lento igne
 diligenter cocta, ad consumptio-
 nem aquæ, deinde adde ammon. in
 aceto generoso dissoluti ʒ j. β. myr-
 rhæ, bdellij, an. ʒ j. sagapeni ʒ β.
 thereb. ℥ ij. ceræ, decocto sarsæ par.
 lotæ. q. s. fiat linimentum.

Sic probatur hydrargirum saliuæ
 extinctum, cum diachilone permix-

tum, his si non sanentur guminata, fiat incisio medicamento caustico, vel ipso ferro; tum immittatur parum præcipitati.

Ossium caries & corruptio magni momenti affectus est, & hecticam luem sequitur, à terribissimis luis veneræ seminariis. Ulcus quidem venereum simplex sanatur decocto Guaiaci, &c. tum ex topicis unguento rosato cum paucis præcipitato, vel emplastro de vigo parato cum mercurio.

Sed si os corruptum fuerit, indicat sui abradicationem, partes verò vicinæ roborandæ, ne erodantur. Aufertur os detectum scalpellis incisoriis, cum malleolo, vel scalpris rasoriis, vel denique medicamentis cathæreticis, metasyncriticis, ut ol. de sulphure, de calcantho, aq. alumin. Fallopio placet hoc præsidium.

℞ pulu. peucedan. aristol. rot. opopan. euphorb. an. ʒ ss. thereb. ʒ ss. ol. lilior. alb. ʒ vj. ceræ q. s. coquantur simul ad ignem, donec spissum fiat ceratum, his si non
educatur

educatur os, deueniendum ad ferrum ignitum. In capite si sit caries, non ignitum ferrum, sed secans tantum est ex usu, metu inflammationis cerebri & membranarum; si in palato, vtendum aq. aluminos. ol. de sulphure vitrioli, per gossipium adhibitis, aqua fortis valet, sed si guttula in ventriculum eat, vlcera pessima & mortem sæpe affert; vt autem portiones vicinæ carie non afficiantur, tale sit remediũ.

℞ rad. aristot. rot. ℥ β. myrrhæ. ℥ ij. misc. fiat puluis inspergendus super os residuum. Vlcus deinde sanetur aliorum more.

Vnguentum de plumbo ad cicatrifandum est potens.

Post cariem sæpe os basilare excedit, cū naris interstitio, vnde vitæ periculũ ob aëris ingressum subitũ, tunc cum aliqua materia obturandum est forame, vt sorbere & loqui possit commodius & ad decetiam.

Pustulæ quæ oris partes afficiũt, tollũtur decocto Guaiaci. Pro topico fit gargaris. ex fol. scabiosæ, capri-

700 *Tractatus de lue venerea.*

fol. an. m. j. s. flor. ros. p. iij. cum Guaiaco, sic probatur aq. plantag. in qua Guaiacum fuerit decoctum, vel

℞ aq. plant. ℥ s. syrup. de ros. sic. ℥ iij. misce pro lotionē oris, pustulis aliarum partium, vt faciei, anī, confert spuma decocti Guaiaci, vel ol. viperin. quo inungantur pustulæ.

In titillatione dentium, cauendam ab inunctione hydrargiri facta, & à suffumigiis, abluantur autem dentes hac lotionē.

℞ Guaiaci ℥ j. cortic. granat. rad. bistort. an. ℥ v. fol. plantag. bursæ past. an. m. j. baccar. myrthi. ℥ ij. florum rosar. p. ij. alum. rup. ℥ ij. vini rubri styptici. ℥ iij. fiat decoctio ad consumptionem medietatis, seruetur pro lotionē oris & dentium.

Probatur etiam aq. fortis, ol. de sulph, &c. quibus inungantur & abluantur gingiua.

Tinnitus aurium, symptoma est in qualitatibus audibilibus, nihil per se indicans, cum tollatur ad sublationem ichoris, hic autem discutendus, resoluendus, quod non

sine

sine negotio fit; purgato itaque vniuersali corpore, & capite apophlegmatissimis & errhinis, probatur decoctum Guaiaci, tum infundatur in ollam ol. de Guaiaco per descensum paratum, cum pauco castoreo, vel opio, vel aq. imperiali, vel cœlesti cum tertia parte succi cæpæ, ad discutendum & roborandum, quod quoniã acrimonia sua deprauatum agit in tactum auris, permiscetur cum ol. amygd. dulcium, immittatur calidum in aurem diligenter mundatam ante partus, sic probatur ol. caryoph. cinnamomi, ol. ex baccis lauri, de nuce moscata.

Dolor articulorum in mediis artubus, & cephalæa tollitur tribus illis modis propositis à Gal. 5. simpl. cap. 15. & 12. meth. cap. 1. anodynis, narcoticis, & causam tollentibus. Vltimus modus Gal. placet, itaque post vniuersales purgationes, & phlebotomiam, si in principio sit affectus; in inueterato caue; & decoctum paratum cum multa sarsaparilla addendo in fine

G g 4   coctionis,

coctionis fol. pa. malu. althex,
 flor. chamæmeli, anethi.

Extrinsecus conueniunt atten-
 nuantia digerentia, vt fomentum
 hoc siccum.

℞ furfur. macri. m. ij. milij. m. j.
 salis communis ℥ iij. flor. chamæ-
 mel. puluerat. p. iij. calefiant omnia
 in sartagine, tum sacco excipian-
 tur, & actu calida adinoueantur ar-
 ticulari doctibus, prius irroratis aq.
 vitæ, humidum verò fomentum sit.

℞ sarsapar. ℥ j. fol. malu. salu. ca-
 lament. an. m. j. flor. saluix, anthos,
 an. p. ij. sem. fœnugr. ℥ j. fiat decoctio
 in vino generoso, vel lixiuio acri
 pro fomento artuum, vel lotionem
 pedum, additur etiam fol. beton. &
 summit. ebuli an. m. j. tum post fo-
 mentum.

℞ ol. de Guaiac. Viperini an ℥ j.
 camphor. ℥ j. misc. pro linimento
 post forum.

Sic probatur anodynum, quale est
 omentum veruecis, & vituli, calidè
 admotum, sic lac cum pane albiss.
 coctum. Vltimo ex narcoticis the-
 riaca

riaca recens parti dolenti admota.

Si dolor sit contumax.

℞ mass. emplast. de vigo, de beton.
& diuini an. ℥ ij. enphorbij ℥ ij.
puluer.ircos florēt. puluer. rorismar.
an. ℥ j. malaxētur cum oleo ruthac.
extēdantur super alutam, in formā
pilei, applicetur capiti de rasis ca-
pillis, tum per os, in bolis theriaca
recens, philonium Romanum, pilu-
læ de cynoglossō, hora somni dan-
tur; nec extrā narcoticis vtendum,
ne calor natiuus magis labascat.

Depilatio (non cadunt hi pili ob
densitatem cutis, aut eiusdem ari-
ditatem, aut laxitatem, nec ob ali-
menti penuriam, sed ob corrupte-
lam humorum radices erodentium)
siue sit alopecia, siue ciliorum &
barbæ, indicationes habet vacuan-
di materiam veneream, acrem,
erodentem radices pilorum, robo-
randi cutem & adstringendi eius
poros, vt pili qui nondum defluxe-
runt detineantur: tertio incumben-
dum nouæ generationi. Ad primam
conueniunt purgantia totum cor-

pus, & caput, apophlegmatifantia & errhina, tum vsus Guaiaci, quod est discutiens & euacuans insensibiliter, pro secunda etiam si cutis indicet roborantia & adstringentia, tamen prohibet materia virulenta ne his solis utaris, perpetuo enim foras propulsanda. At tutissimę dantur præsidiorum materię, quibus etiam adstringentia permiscere licet, ergo primo abluatur pars hocce lixiuio.

℞ rad. arund. ʒ ij. Guaiaci, & sarsapar. an. ʒ j. nucum cupressi contus. numero iij. fol. beton. scabios. puleg. abrota. an. m. j. asari. m. ʒ. hordei integri (si adsit pruritus) p. iij. aq. & cinerum vitis. q. s. fiat omniũ decoctio & post ebullitionem & expressionem seruetur pro lixiuio: sed antea abradendi capilli, aut multum abscindendi, lunã crescente, si fieri possit, tum

℞ ol. amygdal. dulc. ʒ j. decocti Guaiaci ʒ ij. pulu. rad. arundinum, abrotan. an. ʒ ij. thapsiæ ʒ ʒ. bulliant ad decocti consumptionem:

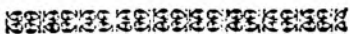
in ex

in express. adde faui mellis $\frac{3}{4}$ β . ol. Caryoph. $\frac{3}{4}$ j. mel. $\frac{3}{4}$ j. misc. pro linimento. Hic probatur adeps humanus, ol. ex vitellis ouorum, ex fauo mellis vel vrina stillat. aqua mellis stillatitia: quibus permiscenda sunt alexipharmaca; vltimo deueniendum ad suffumigia de quibus supra.

Maciem sanat decoctum cum iute carnis paratum, victus plenior, balneum aq. dulcis, post quod vngatur æger ol. amygdal. dulc. cum puluere Guaiaci permixto.

Febre præsentē, seu venerea ea fuerit, siue non, improbat vinctio ex hydrargiro, purgantia dactylata vitanda, &c. calidiora: decoctum sit ex sarfa, in cuius decoctionis fine, adde hordeum, acetosam, endiuam, &c. Extrinsecus ad iecur exæstians refrigerandū, sit vnguēt. ros. Mesuei, ceratum santal. &c. victus sit frigidus & humidus, potus alteretur cum fol. acetos. endiu. lactucæ.

C A P. X V.

De congrua ſex rerum non naturalium adminiſtratione in Lue venerea.

EX tribus fontibus vnde hauriuntur materiæ præſidioꝝ ad luem veneream, chirurgicum & pharmaceuticum expoſuiſſe mihi videor ſatis, de diætetico nunc agendum, cuius materia ſunt ſex res non naturales.

Aërem quod attinet, dum æger ſumit decoctum & ſudat, incluſus ſit in cubiculo calidiori & ſicciori, niſi prohibeat febris, duabus tamen horis à paſtu matutino, ſi ſerenus fuerit aër, ventique ſileant, licet non ſolum fenèſtras aperire: ſed etiam domo egredi.

Cibi tempore decocti ſint indicationibus appropriati, vitandi δύσπεπτος, mali, craſſi, paucique ſucci: ne autem fiat tranſitus repentinus à pleno victu ad tenuem, & contra
ſine

sine medio, ob id in principio exhibitionis decocti, victus sit mediocris, toto progressu tenuis, ut si fieri possit abtineat æger ab omnibus carnibus, sin non, hæc assata sint, ut siccitate putredini aduersentur, quales sunt veruecinæ, vitulinæ, aliculæ montanæ, &c. ad ℥ iij. vel ℥ iiij. ad summum; panis si ventriculus sit robustus, nec obstructionibus laboret corpus, vel macie; sit assatus, vel biscoctus, quo non tam ut alimento, quàm medicamēto vtatur æger, quod iuuat, exsiccando, excrementa absumendo, &c. è contra, ventriculo imbecilli, vel emaciato ægro, panis sit mediocriter coctus, paratus cum sceniculo, quantitas sit ab ℥ iiij. ad ℥ v. pueris rusticis, gulosis maior quantitas quàm sedentariis, senibus & temperatis. Pisces petrosi conueniunt, amygdalæ tostæ, vuzæ passæ, pistachia, &c. nuclei pinei, &c.

Pro potu, abstinendū à vino generoso, sed eligatur oligophorū, tempore autē decocti, sit propria decoctio, quā proprio cap. descripsimus.

Motus,

Motus, si arthritici dolores absunt, vrilior longè est ipsa quiete, ob id non pauci hac lue affecti in principio, lusu parvæ pilæ, vel alia exercitatione sanitati restituti, excitato copioso sudore: sic dum æger decoctum sumit, potest ante assumptionem deambulare in cubiculo, vitandum tamen omne nimis.

Somnus caput replet, artus laxat, vaporum dissolutionem impedit, quare vt is probatur post assumptum decoctum, sic alio tempore vigiliæ sunt Lui accommodatiores.

Pathemata animi, mœror, ira, timor plurimum faciunt ad morbi longitudinem conciliandam, quare accessu amicorum, & rebus iucundis recreandus.

In excretis, nullus committatur error, alius lubrica sit, tum ne vapores fœculenti in caput deferantur, tum ne ipsæ fœces sua præsentia morbū augeant: enematis, supposito-riis, pilulis sollicitetur alius pigra.

A venere potissimum abstinendum, non solum dum administrantur remedia,

media, tūc enim (vt ait alter) duplatur morbus, ob insignem resolutionem virium, vnde natura debilitata non potest venereum excrementum expellere: sed 15. & 20. etiam diebus post curationem, propter eandem virium exolutionem. Non quod, si omnino sanata lues, posset ob nouū coitum cum non infecta reuerti; sed quod inde nascantur symptomata noua, non venerea, vt ventriculi imbecillitas, febres, tumores, &c. quæ virium lapsum sequuntur.

C A P. XV.

De prophylaxi à lue venerea.

Quoniam Lues, vt plurimum fædo concubitu per contactum contrahitur, ob id prophylaxi vti licet, ne hominē inficiat vapor venereus è sinu mulieris infectæ elatus.

Tota autem præuisio consistit in detergendo pudendo, siccando, roborando, tum vt viscidus vapor malignus detergatur & educatur, tum

vt

710 *Tractatus de lue venerea.*

vt partes vicinæ & ipsum pudendum aded roorentur, vt virulentiam contemnant, quod fit, si lotio calête illicò abluatur glans, & totus penis, & panno tenui albo diligenter exsiccetetur, vel aqua cum vino calidiore permixtis; vel

℞ fol. myrrh. absynth. an. m. j. ros. rub. p. ij. aristot. rot. ʒ j. fiat decoctio in lb ij. vini vsque ad consumptionem quartæ partis: colatura calente abluatur glâs, & vniuersum pudendum, tenuique panniculo exsiccetetur, vel paretur hic suffitus.

℞ ros. rub. absynth. myrrh. aloës, fantali rubri, an. ʒ ij. præcipit. opt. ʒ ij. paretur puluis tenuissimus inspergendi s super prunas, quo pudendum per infundibulum, vel chartam in modum cornu retortæ suffumigetur post coitum, vbi primum immediatè glans lynteo mundo diligenter exsiccata fuerit,

Atque ita Tractatui de Lue venerea finem imponimus.

F I N I S.

UNIVERSITY